

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

MEDENİ USUL ve İCRA-İFLAS HUKUKU BİLİM DALI

**ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ
KURULMASINA İLİŞKİN MAHKEME KARARLARININ İCRASI
(ÇKK m. 41F)**

Yüksek Lisans Tezi

Buse Nur KAYA

BURSA-2024

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

MEDENİ USUL ve İCRA-İFLAS HUKUKU BİLİM DALI

**ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ
KURULMASINA İLİŞKİN MAHKEME KARARLARININ İCRASI
(ÇKK m. 41F)**

Yüksek Lisans Tezi

Buse Nur KAYA

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Cengiz Topel Çelikoğlu

(BURSA-2024)

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Özel Hukuk Anabilim Dalı, İcra-İflas ve Medeni Usul Hukuku Bilim Dalı'nda 702281020 numaralı Buse Nur Kaya'nın hazırladığı “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının İcrası (ÇKK m. 41F)” konulu ..... (Yüksek Lisans Tezi) ile ilgili tez savunma sınavı 26.07.2024 günü 14:00 – 16:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının (başarılı / başarısız) olduğuna (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Doç Dr. Cengiz Topel Çelikoğlu
Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Bahar Tuna
Kurtoglu Yüceışık
Yalova Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Aslı Açıkgöz Uçal
Uludağ Üniversitesi

26.07.2024

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 01.07.2024

Tez Başlığı / Konusu: ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASINA İLİŞKİN MAHKEME KARARLARININ İCRASI (ÇKK M. 41F)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 165 sayfalık kısmına ilişkin, 01.07.2024 tarihinde şahsım tarafından *Tunitin* adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %19 'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı:	BUSE NUR KAYA
Öğrenci No:	702281020
Anabilim Dalı:	ÖZEL HUKUK ABD
Programı:	ÖZEL HUKUK
Statüsü:	Y.Lisans Doktora

Danışman

Doç. Dr. Cengiz Topel Çelikoğlu

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının İcrası (ÇKK m. 41F)" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Buse Nur Kaya

26.07.2024

Adı Soyadı: Buse Nur Kaya

Öğrenci No: 702281020

Anabilim Dalı: Özel Hukuk

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Tezin Türü: Yüksek Lisans ☐ / Doktora ☐ /Sanatta Yeterlilik ☐

ÖZET

ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASINA İLİŞKİN MAHKEME KARARLARININ İCRASI (ÇKK m. 41F)

Buse Nur KAYA
Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı
Yüksek Lisans, Temmuz/2024
Danışman: Doç. Dr. Cengiz Topel ÇELİKOĞLU

Çocuk, on sekiz yaşını doldurmamış ve henüz erginliğini kazanmamış kişi olup çocuğun üstün yararının korunması, çocuk ile alakalı her konuda gözetilmesi gereken ilkedir. Mahkemelerce verilen kararların yerine getirilmesi de bu kapsamdadır. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar, İcra-İflas Kanunu kapsamında yerine getirilmekteyken, çocuğun taşınır bir mal olarak değerlendirilecek biçimde zor kullanarak yerine getirildiğinden bu durumun çocukların psikolojik olarak ciddi anlamda zarar görmesine sebep olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. 7343 sayılı Kanun ile Çocuk Koruma Kanunu'nda yapılan değişiklikler neticesinde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi İcra-İflas Kanunu'nun kapsamından çıkarılarak Çocuk Koruma Kanunu kapsamına dahil edilmiştir. Çocuk Koruma Kanunu'nun 41/A ve devamı maddelerindeki düzenlemeler gereğince çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar Adalet Bakanlığı'na bağlı olan Mağdur Hakları ve Adli Destek Müdürlükleri tarafından yerine getirilecektir. Getirilen sistemde uzmanların süreçteki etkinliği ve aile mahkemelerinin sürece müdahalesi arttırılmış, çocuğun üstün yararının temini amaçlanmıştır. Çalışmamızda çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin mahkeme kararlarının yerine getirilmesi Çocuk Koruma Kanunu düzenlemeleri doğrultusunda incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Teslimi, Çocukla Kişisel İlişki Kurulması, Çocuğun Üstün Yararı, Çocuk Koruma Kanunu.

ABSTRACT

PROCEDURE OF CHILD VISITATION AND CUSTODY (ÇKK m. 41F)

Buse Nur KAYA

Uludağ University Institute of Social Sciences Department of Private

Law Master's Degree, July/2024

Consultant: Assoc. Dr. Cengiz Topel CELIKOGLU

A child is a person who has not reached the age of eighteen and has not yet reached adulthood, and the protection of child's best interest is a principle that should be observed in all matters related to the child. The fulfillment of the decisions made by the courts is also within this scope. Decisions regarding child visitation and custody have been criticized on the grounds that this situation causes serious psychological harm to children, since they are carried out by force in such a way that the child is considered a movable property, while they are carried out within the scope of the Enforcement-Bankruptcy Law. As a result of the amendments made to the Child Protection Law by Law No. 7343, the fulfillment of decisions related to child visitation and custody have been excluded from the scope of the Enforcement-Bankruptcy Code and included in the scope of the Child Protection Law. In accordance with the regulations in Articles 41 / A and its continuation of the Child Protection Law, decisions on child visitation and custody will be carried out by the Victim Rights and Judicial Support Directorates affiliated to the Ministry of Justice. In the system introduced, the effectiveness of specialists in the process and the intervention of family courts in the process have been increased, and it is aimed to ensure the child's best interest. In our study, the fulfillment of decisions related to child visitation and custody examined in accordance with the regulations of the Child Protection Law.

Keywords: Child Visitaitaion, Custody, Child's Best Interest, Child Protection Law.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI KURUMLARI

I. TEMEL KAVRAMLAR.....	3
A. ÇOCUK KAVRAMI.....	3
B. ÇOCUĞUN ÜSTÜN/YÜKSEK YARARI KAVRAMI.....	8
1. Genel Olarak.....	8
2. Çocuğun Üstün Yararının Korunması İlkesi.....	11
C. ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI KAVRAMI.....	15
D. ÇOCUK TESLİMİ KAVRAMI	23
II. ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI KARARLARININ YERİNE GETİRİLMESİNE İLİŞKİN NORMATİF AÇIKLAMALAR.....	28
A. HUKUK SİSTEMİMİZDE KONUNUN DÜZENLENİŞİ.....	28
1. İcra ve İflas Kanunu Dönemi.....	29
a. Çocuk Teslimine İlişkin Kararlar Bakımından.....	29
b. Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Kararları Bakımından	32
2. Çocuk Koruma Kanunu Dönemi.....	34
B.MUKAYESE ALANI TEŞKİL EDEBİLECEK BAZI HUKUK SİSTEMLERİNDE KONUNUN DÜZENLENİŞİ.....	35
1. İsviçre.....	35
2. Almanya.....	39
3. Fransa.....	42
4. İngiltere.....	45

İKİNCİ BÖLÜM	
ÇOCUK TESLİMİNE VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASINA	
İLİŞKİN KARARLARIN İCRASI PROSEDÜRÜ	
I. ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ İCRASINA İLİŞKİN	
TAKİPLERİN DAYANAKLARI.....	49
A. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN KARARLAR.....	50
1. Evlilik Bağının Çözülmesine İlişkin Kararlar.....	52
a. Boşanmaya İlişkin Kararlar.....	52
aa. İlam ve İlam Hükmünde Protokol.....	52
ab. Tedbir Kararı.....	60
b. Evliliğin Butlanına İlişkin Kararlar.....	63
c. Ayrılığa İlişkin Kararlar.....	64
2. Evlat Edinmeye İlişkin Kararlar.....	64
3. Soy Bağı Kurulmasına İlişkin Kararlar.....	66
4. Çocuğun Medeni Hukuk Bakımından Korunmasına İlişkin	
Kararlar.....	68
a. Basit Önlemler.....	70
b. Nitelikli Önlemler.....	71
ba. Çocuğun Yerleştirilmesi.....	71
bb. Velayetin Değiştirilmesi.....	72
bc. Velayetin Kaldırılması.....	72
5. Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizine İlişkin Kararlar.....	74
B. ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASINA İLİŞKİN KARARLAR.....	77
1. Evlilik Bağının Çözülmesine İlişkin Kararlar.....	78
2. Evlat Edinmeye İlişkin Kararlar.....	80
3. Çocuğun Medeni Hukuk Bakımından Korunmasına İlişkin	
Kararlar.....	81
4. Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizine İlişkin Kararlar.....	83
5. Tedbir Kararları.....	84
II. ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI	
KARARLARININ İCRASINDA GÖREVLİ ORGANLAR.....	85
A. ADLİ DESTEK MÜDÜRLÜĞÜ.....	87

1. Adli Destek Müdürlüğü Teşkilatı.....	87
a. Adli Destek Müdürlükleri.....	88
b. Çocuk Teslim Mekanları (Merkezleri).....	90
2. Adli Destek Müdürlüğü ve Çocuk Teslim Mekanlarının Hukuki Statüsü....	92
a. Adli Destek Müdürlüğü ve Çocuk Teslim Mekanlarının Yardımcı İcra Organı Vasfı	92
b. Adli Destek Müdürlüklerinin İdari Makam ve Çocuk Teslim Mekanlarının Bağlı İdari Birim Niteliği.....	93
B. AİLE MAHKEMESİ.....	95
III. ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI KARARLARININ İCRASI SÜREÇLERİNİN İŞLEYİŞİ.....	98
A. ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ İCRA SÜREÇLERİNDE USUL-ŞEKİL.....	98
1. Taraflar.....	99
2. Görevli ve Yetkili Mercii.....	101
3. Prosedürün Safha ve Aşamaları ile Aşama İşlemleri.....	103
a. Giriş Safhası.....	103
aa. Başvuru/Talepname ve Ekinin Sunulması.....	103
ab. Başvurunun İncelenmesi ve Gerekli Ön İşlemlerin Tesisi.....	105
aba. Teslime Davet	106
abb. Teslim Emri.....	112
abba. Teslimin Kesinleştirilmesi.....	113
abbb. Çocuk Teslimine İlişkin Teslim Emrinin Tanzimi ve Tebliği.....	115
b. Teslim Safhası.....	118
ba. Teslim Görevlisi Tayin Edilmesi.....	118
bb. Çocuk Teslimine İlişkin Teslim Emrinin Yerine Getirilmesi.....	120
bc. Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Teslim Emrinin Yerine Getirilmesi.....	127
B. SÜREÇLERDE HUKUKA AYKIRI İŞLEMLERE KARŞI USULİ ÇARELER.....	135

<i>1. Adli Destek Müdürlüğü'nün Hatalı İşlemlerine Karşı Hukuki Denetim Şikâyeti</i>	135
<i>2.Hak Sahibinin yahut Yükümlünün Karara Aykırı Fiillerine İlişkin Şikâyet</i>	143
SONUÇ	150
KAYNAKÇA	155

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AndHFD	: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	: Baskı
BÜHFD	: Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
C.	: Cilt
CD	: Yargıtay Ceza Dairesi
CGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemeleri Kanunu
ÇHS	: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: Dipnot
DÜHFD	: Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
EBYÜHFD	: Erzincan Binali Yıldırım Hukuk Fakültesi Dergisi
FamFG	: Verfahren in Familiensachen (Aile Meseleleri ve Çekişmesiz Yargı İşlerine İlişkin Kanun)
HD	: Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
HÜHFD	: Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İBBGK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İİK	: İcra ve İflâs Kanunu
İİKY	: İcra ve İflâs Kanunu Yönetmeliği
İÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İnÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
KHASHFD	: Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
m.	: Madde

MHB	: Milletlerarası Hukuk Bülteni
MİHDER	: Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MÜHF-HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
No	: Numara
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SchKG:	Schuldbetreibung und Konkurs (İsviçre İcra ve İflas Kanunu)
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
sZPO	: Zivilprozessordnung (İsviçre Medeni Usul Kanunu)
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TNBHD	: Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
VVMT	: Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük
YD	: Yargıtay Dergisi
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ZGB	: Schweizerisches Zivilgesetzbuch (İsviçre Medeni Kanunu)

GİRİŞ

Modern hukuk sistemlerinde kendiliğinden hak alma yasaklanmış olup hukuk düzenimizde Anayasa'nın 36. maddesi gereğince herkes, meşru vasıta ve yollara dayanmak suretiyle hukuki koruma talep edebilir. Hukuk devleti olmanın temel bir ilkesi olarak devlet tarafından hukuki korumanın sağlanması amacıyla hak arama özgürlüğü kapsamında adil yargılanma hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Devletin etkin hukuki koruma sağlama yükümlülüğü bireylerin yargı yoluna başvurmaktan hüküm kurulmasına ve verilen kararın yerine getirilmesine kadar devam eder¹. Kendiliğinden hak alma yasağı bireylerin bizzat güç kullanarak haklarını elde etmesini engellemenin yanında hakkın bireylere tanınmasında ve yerine getirilmesinde de geçerlidir². Bu nedenle etkin hukuki korumanın sonuca ulaşabilmesi için dava yoluyla sağlanan hakka cebri icra aracılığıyla bireylerin kavuşmasının sağlanması gerekir³.

Hukukumuzda çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi Çocuk Koruma Kanunu'nun 41/B ve 41/C maddeleri kapsamında gerçekleştirilmektedir. Mevcut düzenlemeler öncesindeki dönemde bu kararlar, İcra ve İflas Kanunu'nun mülga 25, 25/a ve 25/b maddeleri kapsamında yerine getirilmekte iken uygulamada birtakım problemlere yol açtığı ve çocuk haklarına riayet edecek biçimde yürütülmesine imkân tanımadığı gerekçesiyle birçok eleştiriye sebebiyet vermiştir. 7343 sayılı "İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"⁴ ile Çocuk Koruma Kanunu'na eklenen düzenlemeler ile çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi icra dairelerinin görev alanından çıkarılarak bu hususta Adalet Bakanlığı'na bağlı Mağdur Hakları ve Adli Destek Müdürlükleri görevlendirilmiştir.

Çalışmamızın ilk bölümünde "çocuk", "çocuğun üstün/yüksek yararı", "çocuk teslimi" ve "çocukla kişisel ilişki kurulması" kavramları ele alınmış, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin normatif açıklamalara ilgili kuralların tarihi

---

¹Muhammet Özkes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, Adalet Yayınları, 9. Bası, Ankara, 2009, s. 123.

²Özkes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, s. 128.

³M. Serdar Özbek, *Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda İlamlı İcranın Etkinliği*, Ankara, 2011, s. 155.

⁴R.G. 31675, 30.10.2021, "7343 sayılı Kanun" olarak anılacaktır.

gelişimini ortaya koymak amacıyla İcra ve İflas Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu kapsamındaki düzenlemeler ayrı ayrı incelenmiştir. Daha sonrasında mukayese alanı teşkil edebilecek İsviçre, Almanya, Fransa ve İngiltere hukuk sistemlerinde konunun düzenlenişi ele alınmıştır. İkinci bölümde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin takibin dayanağını teşkil eden kararlar ele alınmış, bu kararların icrasında görevli organlar olan Adli Destek Müdürlüğü ve Aile Mahkemesi incelenmiştir. Daha sonra Çocuk Koruma Kanunu hükümleri çerçevesinde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi usulü incelenmiş ve bu süreçte meydana gelebilecek hukuka aykırı işlemlere karşı başvurulabilecek hukuki çareler değerlendirilmiştir. Çalışmamızda eski sisteme getirilen eleştirilere de yer verilerek yeni sistemin bu eleştirilere cevap verip vermediği değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI

KURUMLARI

I. TEMEL KAVRAMLAR

7343 sayılı Kanun'un 24.11.2021 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilerek 30.11.2021 tarihinde 31675 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanması ile icra ve iflas hukuku açısından dönüm noktası teşkil eden bir adım atılmıştır. 7343 sayılı Kanun'un 32. maddesiyle birlikte 2004 sayılı Kanun'un⁵ çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin düzenlemeleri yürürlükten kaldırılmış, 5395 sayılı "Çocuk Koruma Kanunu"nun⁶ dördüncü kısmında 'Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması' başlığı altında düzenleme alanı bulmuştur.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin mahkeme kararlarının icrası meselesinin anlaşılabilmesi için öncelikle "çocuk", "çocuğun üstün yararı", "çocukla kişisel ilişki kurulması" ve "çocuk teslimi" gibi temel kavramların incelenmesinde fayda vardır.

A. ÇOCUK KAVRAMI

Çocuk kavramı, sözlükte, literatürde ve mevzuatta farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Çocuk kavramının sözlük anlamı "*Küçük yaştaki kız veya erkek, bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse*" şeklindedir⁷. İnsanın gelişimi sosyo-kültürel, ruhsal ve kalıtsal faktörlere göre gerçekleştiğinden çocukluğun sınırlarının yaş ile çizilmesi psikolojide mümkün değildir⁸. Psikologlar gelişimi oral, ilk çocukluk, orta çocukluk ve ergenlik dönemlerine göre ayırmaktadır, bu nedenle psikolojide çocuk

---

⁵R.G. 2128, 09.06.1932.

⁶R.G. 5395, 03.07.2005.

⁷Güncel Türkçe Sözlük, "çocuk", (<http://sozluk.gov.tr>) (e.t. 28.03.2023).

⁸Emine Akyüz, *Çocuk Hukuku*, Pegem Akademi, 7. Baskı, Ankara, 2020, s.94.

deyince doğumdan erginliğe kadar olan devredeki kişi anlaşılmaktadır⁹. Günlük dilde ise çocuk, bir yandan yaş olarak yetişkin olmayan anlamına gelmekle beraber diğer yandan anne ve babanın evlatları ile arasındaki soybağını ifade etmektedir¹⁰. Hukukta ise bir hısımlık deyimi olmakla belirli bir anne-babadan türeyen evlat anlamına gelmektedir¹¹. İkinci anlamda ise zihinsel ve fiziksel gelişim açısından olgunluğa erişildiği kabul edilen belirli yaştaki bireyleri ifade etmektedir¹².

Tarihsel süreçte çocuk kavramına bakıldığında eski toplumalarda, çocukluk yaşamın farklı bir dönemi olarak görülüyor, ilk on sekiz yılın belirleyici olduğu ve daha sonraki gelişimin ve işleyişin temelini oluşturduğu düşünülüyordu¹³. Antik dönemde çocuklukla ilgili fazla bilgi bulunmamakta, örneğin eski Yunanlıların genç ve çocuk için kullandıkları terimler son derece belirsiz olmakla beraber bebeklik ile yaşlılık arasında kalan hemen her çağı içermektedir¹⁴. Modern anlamda çocuk ve çocukluk terimlerine ortaçağda da rastlanmamakta, 17. yüzyılda ise çocukların kendilerine özgü öykülere, oyunlara, giysilere, resimlere ve müziğe sahip olmaya başladıkları böylece yetişkinlerin dünyasından ayrıldıkları görülmektedir¹⁵. Rönesans ile birlikte düşünsel ve kültürel ortamda başlayan değişim 19. yüzyılda da devam etmiş ve çocukların yetişkinlerden farklı bir sınıf olduğu anlayışı iyice pekişmiş, sonrasında 20. yüzyılda ise çocuk, toplum geleceğini belirleyen en önemli insan kaynağı şeklinde değerlendirilmiştir¹⁶. Bu yüzyıl aynı zamanda, eğitimcilerin, filozofların, hukukçuların

---

⁹Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.101.

¹⁰Emine Akyüz, “Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı” (Çocuğun Eğitim Hakkı), *Milli Eğitim Dergisi*, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, S:151, s: s.99(https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/akyuz.htm) (E.T. 13.04.2023); Çağrı Mardin, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası* (Çocuk Teslimi), İstanbul, 2019, s.23.

¹¹Derya Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi*(Çocuk Teslimi), Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s.3.; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.100; Özden Özer Taşkın, Velayette Çocuğun Yüksek Yararı ilkesi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 2006, s.6.; S. Hülya İmamoğlu, “Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması”, *AÜHFD*, C.54, S.2, 2005, s: 183-218, s. 190.

¹²Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.4.

¹³M.J. Gander ve H.W. Gandiner, *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (Çev. Bekir Onur), İmge Kitabevi, Ankara, 2001, s. 22.

¹⁴Akyüz, “Çocuğun Eğitim Hakkı”, s.1.

¹⁵Akyüz, “Çocuğun Eğitim Hakkı”, s.2.

¹⁶Akyüz, “Çocuğun Eğitim Hakkı”, s.2.

ve psikologların çocukları incelemeleri, çocukların hakları ve gelişimleri hakkında fikirler ileri sürmeleri nedeniyle "*çocuk yüzyılı*" olarak da adlandırılmıştır¹⁷.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi¹⁸ ülkemizde 20.11.1989 tarihinde oybirliği ile kabul edilerek, 14.09.1990 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmıştır. Ardından 4058 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunmuş, 23.12.1994 tarih ve 94/6423 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanarak 27.01.1995 tarih ve 22184 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁹. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 1. maddesine göre “*Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır*”. 1982 Anayasası’nın 90. maddesinin beşinci fıkrası gereğince usulüne uygun bir şekilde onaylanmış uluslararası sözleşmeler kanun hükmünde olduğundan bu düzenleme bağlayıcıdır.

Uluslararası belgelerden olan Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları’nda²⁰ (Havana Kuralları) çocuk, on sekiz yaşın altındaki herkes olarak tanımlanırken Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar’a²¹ (Pekin/Beijing Kuralları) göre hukuk sisteminde suç olarak tanımlanan eylemi gerçekleştirmesi nedeniyle kendisine yetişkinlerden farklı muamele uygulanması gereken kişi şeklinde tanımlanmıştır²².

Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Vehiçlerine Dair Sözleşme 21 Ocak 1998’de Lahey’de imzalanmış, 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun²³ ile birlikte ülkemizde uygulanmaya başlanmıştır. Bu düzenlemelerde çocuk on altı yaşını tamamlamamış kişiler olarak tanımlanmıştır.

Türk hukuk sisteminde çocuk kavramına değinecek olursak, Anayasa’nın 10, 41, 61 ve 62’nci maddelerinde çocuk kavramı; 19, 24, 50 ve 141’inci maddelerinde ise genç

---

¹⁷Gander ve Gandiner, *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, s.30.

¹⁸R.G. 22184, 27.01.1995.

¹⁹Ali Naim İnan, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Sözleşme)*, AÜHFD, Ankara,1995, C.44, S.1-4, s.766.

²⁰BM Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1990 tarih, 45/113 sayılı karar ile kabul edilmiştir.

²¹BM Genel Kurulu tarafından 29 Kasım 1985 tarih, 40/33 sayılı karar ile kabul edilmiştir.

²²Kağan Yeniyoğlu, *Çocuk Koruma Kanununda Yer Alan Tedbirlerin Çocuk Sağlığına Etkisi*, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2019, s.6.

²³R.G. 26720, 22.11.2007.

kavramı kullanılmıştır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 6. Maddesinin birinci fıkrasının b bendine göre çocuk deyiminden henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesine göre çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış kişidir.

Türk Medeni Kanunu²⁴'nda (TMK) çocuk kavramının yanında küçük kavramına da yer verilmiştir. Bu kavramlar kanunun konusuna uygun şekilde, bir sosyal grubu tanımlamak amacıyla değil, hak ve yetkileri kullanma ehliyeti açısından öngörölmüş kavramlardır²⁵. Medeni Kanun'un 28. Maddesine göre kişilik tam ve sağ doğumla başlar. Çocukluğun başlangıcına ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmamakla beraber küçüklüğün (kanuni tabir ile şahsiyetin) başlangıcı kişiliğin kazanılmasına bağlıdır²⁶. Tam doğum, çocuğun ana rahminden ayrılmasını, sağ doğum ise çocuğun bağımsız olarak bir an dahi yaşamış olmasını ifade etmektedir²⁷.

Çocukluğun sona ermesi bakımından ise tarihsel sürece bakılacak olursa, Roma ve İslam hukuk sistemlerinde, bireyin bedensel ve cinsel olgunluğa ulaşmasıyla çocukluk döneminin sona ereceği kabul edilirken; modern devlet hukuk sistemlerinde, yurttaş ve halk kavramlarının kadınları ve çocukları da kapsadığı anlayışından dolayı çocukluğun sona ermesinde bedensel değil düşünsel olgunluğun esas alınacağı²⁸ ve olgunluk yaşının da kural olarak on sekiz olduğu benimsenmiştir.²⁹ Türk hukukunda erginliğin kazanılması dolayısıyla da çocukluğun sona ermesi üç şekilde gerçekleşebilecektir. Türk Medeni Kanunu'nun 11 ve 12'nci maddelerine göre erginlik kural olarak on sekiz yaşını doldurmakla kazanıldığı gibi evlenme ve mahkeme kararı ile ergin kılınma yoluyla da kazanılabilir.

Bu açıklamalar neticesinde çocuğu tanımlayacak olursak; tam ve sağ doğduğu andan itibaren ergin olduğu ana kadarki devrede bulunan, henüz ruhsal, bedensel ve

---

²⁴RG. 24607, 08.12.2001.

²⁵Gökhan Koçyıldırım, Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası Uygulamaları, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s.17,

²⁶Ali Naim İnan, *Çocuk Hukuku*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1968, s.10.

²⁷M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s.10.; Bilge Öztan, *Medeni Hukukun Temel Kavramları*, Ankara, 2002, s. 208.

²⁸İnan, *Çocuk Hukuku*, s.11.

²⁹Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.6.; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.100; Taşkın, "Velayette Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi", s.6.

sosyal yönlerden olgunluğa ve erginliğe ulaşmamış gerçek kişidir şeklinde ifade edebiliriz³⁰. Ancak bunun yanında Medeni Kanun’da çocuk tabiri kullanılırken anne ve babanın evladı olarak da belirtildiği için medeni hukukta çocuk kavramını yalnızca ergin olmayan küçük kavramıyla özdeşleştirmekten kaçınmak gerekmektedir³¹. Ayrıca Çocuk Koruma Kanunu düzenlemesine göre farklı yollarla ergin kılınmış olsa dahi on sekiz yaşını doldurmamış kişiler çocuk olarak kabul edilmektedir.

Medeni Kanun’un 335. maddesine göre “*ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velayeti altındadır*”. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre; “*hâkim vasi atanmasına gerek görmedikçe, kısıtlanan ergin çocuklar da ana ve babanın velâyeti altında kalırlar*”. Yine Medeni Kanun’un 404. maddesinin birinci fıkrasına göre; “*velayet altında bulunmayan her küçük vesayet altına alınır*”. Velayet düzenlemesine ilişkin olan ilam çocuğun teslimini de içermekte olduğundan icra edilecek olan ilamdaki velayet düzenlemesi, ergin olmayan çocukla ilgili olabileceği gibi, kısıtlanan ergin çocukla da ilgili olabilir³².

Doktrinde Çocuk Koruma Kanunu’nun 41/A’dan başlayan çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin düzenlemelerde bahsi geçen çocuk kavramı hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. İlk görüşe göre burada kullanılan çocuk kavramındaki maksadın velayet altındaki küçük olduğu, çünkü çocuğun velayete sahip kişiye teslimi, velayet hakkının bir sonucu olduğundan çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların çocuğun ergin olmasına kadar hüküm ve sonuçlarını doğuracak ve Çocuk Koruma Kanunu’nda öngörülen prosedüre tabi olacağı ileri sürülmüştür³³. Buna karşılık ileri sürülen görüşe göre ise çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların icrasında, çocuk deyiminden öncelikle tam ve sağ doğmuş ancak henüz herhangi bir şekilde erginliği kazanmamış olan bireyin anlaşılması gerektiği ileri sürülmüştür³⁴. Çocuk Koruma Kanunu kapsamında

³⁰Gülçin Elçin Grassinger, *Türk Medeni Kanunu’nda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler* (Tedbirler), İstanbul, 2009, s. 51.; İnan, *Çocuk Hukuku*, s.17; Umut C. Karadoğan, “Çocuk ve Çocukluk Kavramının Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi”, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 195-226, s.196.)

³¹Hüseyin Hatemi ve Rona Serozan, *Aile Hukuku*, İstanbul, 1993, s.273.

³²Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.8.

³³Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.8; İbrahim Özbay, “Türk Hukukunda Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası Hakkındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri” (Çözüm Önerileri), *TNBHD*, 2017/4/2, s. 31-110, s. 34.

³⁴Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.8.

düzenlenen prosedür velayet hakkının yerine getirilmesi amacına yönelik olduğundan ilk görüşün yerinde olduğu kanaatindeyiz.

B. ÇOCUĞUN ÜSTÜN/YÜKSEK YARARI KAVRAMI

1. Genel Olarak

7343 sayılı Kanun'un ile çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların icrasına ilişkin getirilen düzenleme ile çocuk teslimi yahut çocukla kişisel ilişki kurulması kararlarının yerine getirilmesi sürecinin çocuğun üstün yararı gözetilerek, taraflara herhangi bir mali külfet yüklenmeden ve yeni ihtilaflara yol açmadan yürütülmesi amaçlanmıştır³⁵. Düzenlemenin getiriliş amacının açıklanabilmesi bakımından çocuğun üstün/yüksek yararı kavramını incelemekte ve tarihsel gelişimine değinmekte yarar vardır.

Çocuğun yararının 'yüksek' olmasının sebebi, adı geçen kavramın çocuğu ilgilendiren her konuda öncelikli olmasından kaynaklanmaktadır³⁶. Yüksek yarar kavramının sınırları tam olarak çizilmemiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni hazırlayan komite tarafından, yüksek yararın belirlenmesinde, maksimum gelişme ve hayatta kalma fırsatı, çocuğun görüşüne saygı gösterilmesi, ayırım gözetilmemesi gibi ilkelerin göz önünde bulundurulması gerektiği; yüksek yarar kavramının, Sözleşme'nin ruhuna, özellikle de kendi görüş ve duygularına sahip bir birey olan ve medeni ve siyasal hakların öznesi ve özel koruma önlemlerinin hedefi olan çocuk kavramıyla uygun olarak yorumlanması gerektiği belirtilmiştir³⁷.

---

³⁵Özellikle kişisel ilişki kurulmasına dair kararların icra dairelerince zorla yerine getirilmesi, bir yandan çocuğun üstün yararına riayet edilmediği yönünde şikâyetlere neden olurken diğer yandan bu süreçte hak sahibini mali külfet altında bıraktığı eleştirilerine sebep olmaktadır. Mali külfet, ekonomik imkânı kısıtlı olan anne veya babalar bakımından çocuğunu görememesi nedeniyle annelik veya babalık duygusunun tatminini engellemekte; çocuk bakımından ise ruhsal ve bedensel gelişim sürecinde anne veya babasının sevgi ve şefkatini yeterince hissedememesine yol açabilmektedir., Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 39.

³⁶Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.40.

³⁷Rachel Hodgkin ve Peter Newell, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*, 2. Baskı, 2003, s.44.

Çocuğun üstün yararı kavramı hakkında her durumu kapsayacak şekilde açık bir tanımın yapılamayacağı kabul edilmektedir³⁸. Çünkü çocuğun üstün yararı, çocuğun yaşı, içinde bulunduğu çevre, sosyal şartlar vb. unsurlara göre değişiklik gösteren bir kavramdır³⁹. Üstün yarar kavramına ilişkin bir tanımın yapılamaması onun çerçevesinin esnek, hâkimin takdirine açık, değişen koşullara göre yorumlanabilen hakkaniyete dair bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır⁴⁰. Bu kavram uygulama alanının geniş olması, her çocuğun karşılaştığı tehlikeler ve bu tehlikelerin meydana getirdiği şartlar, aile yapıları, ruhsal ve bedensel gelişimleri, çevre şartları gibi etmenlerin farklılık göstermesi sebebiyle, uluslararası sözleşmeler ve iç hukuk normlarında tanımlanmamıştır⁴¹.

Terminolojik açıdan doktrinde “çocuğun güvenliği”⁴², “çocuğun yararı”⁴³ ve “çocuğun menfaati”⁴⁴ gibi değişik kavramlar kullanılmaktadır⁴⁵. Üstün yarar kavramından anlaşılması gereken, çocuğun bedensel, duygusal, zihinsel, sosyal, kültürel, hukuki, ahlaki ve ekonomik açıdan sağlıklı, özgür ve dengeli bir biçimde korunarak geliştirilmesidir⁴⁶. Bir başka tanımlamaya göre çocuğun üstün yararı, çocuğun farazi iradesine en uygun olan durumun seçilmesi ile sağlanabilir⁴⁷. Doktrinde tam anlamı ile bir tanımlama yapılamadığı gibi Yargıtay uygulamasında da bir tanım yapılamadığı çeşitli Yargıtay kararlarında⁴⁸ da görülmekte olup, Yargıtay çoğu

³⁸Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.53, Gülçin Elçin Grassinger, “Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar” (Çocuğun Görüşü), Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, İstanbul, 2010, s.826.

³⁹Elçin Grassinger, *Çocuğun Görüşü*, s.825.

⁴⁰Rona Serozan, *Çocuk Hukuku*, İstanbul, 2017, s.65, Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.53.

⁴¹Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.44.

⁴²Çocuğun güvenliği, somut bir durumda çocuğun maddi, manevi, ekonomik, sosyal bütünlüğünün korunması, geliştirilmesi, kültürel haklarıyla eğitim ve öğretiminin sağlanmasıdır., İnan, *Çocuk Hakları*, s.712.

⁴³“Çocuğun yararından anlaşılması gereken, çocuğun yetişkin biri olsa idi, kendini ilgilendiren bir olayda, kendi yararı için nasıl bir karar verebilecekti ise, çocuk için karar verme konumundaki kişinin aynı yönde karar verebilmesidir.”, Elçin Grassinger, *Tedbirler*, s.59.

⁴⁴“Çocuğun menfaati, onun kendi ayakları üzerinde durabilen, bağımsız, sorumluluklarının bilincinde, toplum içinde diğer bireylerle uyumlu yaşayabilecek şekilde sosyal gelişimini tamamlamış kişi olarak yetişmesinin sağlanması şeklinde açıklanır.”, Elçin Grassinger, *Tedbirler*, s.60.

⁴⁵Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.43.

⁴⁶Serozan, *Çocuk Hukuku*, s.65, Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.54.

⁴⁷Elçin Grassinger, *Tedbirler*, s.58.

⁴⁸Yargıtay 2. HD, 2016/8726 E., 2018/610 K., 16.01.2018 <www.kazanci.com.tr> (e.t. 25.05.2023) ; Yargıtay 2. HD. 2018/2638 E., 2018/6700 K., 24.05.2018 <www.kazanci.com.tr> (e.t. 25.05.2023); Yargıtay HGK, 2018/2-1072 E., 2019/185 K., 21.02.2019 <https://magdur.adalet.gov.tr> (e.t. 13.06.2023); Yargıtay 2. HD. 2020/6360 E., 2021/431 K., 20.01.2021<www.kazanci.com.tr> (e.t. 13.06.2023); Yargıtay 2. HD., 2021/4603 E., 2021/6276 K., 20.9.2021, <www.kazanci.com.tr> (e.t.

kararında çocuğun üstün yararı hususunda çocuğun bedeni, fikri ve ahlaki gelişimi gibi kavramlardan yardım almaktadır⁴⁹.

Çocuğun üstün yararı kavramı yeni olmayıp eskiden beri üzerinde durulan ve öncelikli olduğu kabul edilen bir kavramdır⁵⁰. Her ne kadar kavram doğrudan çocuğun üstün yararı olarak nitelendirilmemiş olsa da çocuğun hukuki bakımdan koruma altına alınması gerekliliğine ilişkin ilk düşünce Milletler Cemiyeti tarafından düzenlenen 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi⁵¹ ile ortaya koyulmuştur⁵². 1959 tarihli BM Çocuk Hakları Bildirisi⁵³'nin 2. maddesinde çocuğun yararının 'en önemli düşünce' olduğuna değinilmiştir. Tarafı olduğumuz Çocuk Haklarının Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi⁵⁴ ve Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi⁵⁵'nde de çocuğun korunması ve üstün yararı hususuna sürekli vurgu yapılmıştır⁵⁶.

Çocuğun üstün yararı kavramına ilişkin uluslararası alandaki en önemli düzenleme ise 1989 tarihli BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir⁵⁷. 1924 ve 1959 tarihli bildirilerin aksine uluslararası bir sözleşme ile çocuk haklarının güvence altına alınması,

---

13.06.2023); Yargıtay 2. HD. 2021/9119 E., 2021/8993 K., 01.12.2021<www.kazanci.com.tr> (e.t. 13.06.2023),

⁴⁹Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.39.

⁵⁰Hodgkin ve Nowell, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*, s.45.

⁵¹'Çocuk hakları bildirisi ile tüm ulusların kadın ve erkekleri, insanlığın çocuğa verebileceğinin en iyisini borçlu olduğunu kabul ederek; tüm ırk, milliyet ve inanç mülhazalarının ötesinde ve üstünde bunu bir vazifesi olarak bunu beyan ve tasdik eder.' Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi için bkz. <<http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>> (e.t.15.05.2023)

⁵²Zeynep Hazar, "İnsan Hakları Çatışmalarının Çözümlemesinde Çocuğun Üstün Yararı İlkesinin İşlevi: Türk Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:26, S:2, 2022, s: 647-684, s.649.

⁵³m. 2: "Çocuk özel olarak korunur; çocuğa, sağlıklı ve normal bir şekilde, özgür ve onurlu koşullarda; bedensel, zihinsel, ahlaki, manevi ve toplumsal olarak gelişebilmesi için yasalar ve başka yollarla fırsatlar ve kolaylıklar sağlanır. Bu amaçla çıkarılacak yasalarda, çocuğun üstün yararı dikkate alınacak en önemli düşüncedir."

<https://kdkcocuk.gov.tr/anasayfa/contents/files/YasalDuzenlemeler/BM_cocuk_Haklari_Bildirisi.pdf> (E.T. 15.05.2023)

⁵⁴m. 6: "Çocuğu etkileyen kovuşturmalarda adli makam, karar vermeden önce: a. Elinde bulunan bilgilerin çocuğun yüksek yararı doğrultusunda bir karar verilebilmesi için, yeterli olup olmadığını gözden geçirmeli ve gerektiğinde, özellikle de velayet hakkına sahip olanlardan, ek bilgi toplamalıdır." RG. 24305, 01.02.2001.

⁵⁵m. 4: '1) Bir çocuk ile ana ve babası birbirleriyle düzenli şekilde kişisel ilişkiyi elde etmek ve sürdürmek hakkına sahiptirler. 2) Bu tür kişisel ilişki, çocuğun sadece yüksek yararları gerektirdiği takdirde, kısıtlanabilir veya engel olunabilir.' RG. 28115, 17.11.2011.

⁵⁶Ahmet Türkmen, Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C:26, S:2, 2020, s:1126-1156, s.1136.

⁵⁷Hazar, "İnsan Hakları Çatışmalarının Çözümlemesinde Çocuğun Üstün Yararı İlkesinin İşlevi: Türk Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme", s.650.

sözleşmeye aykırı eylemlerin denetime tabi olabilmesi ve hukuki yaptırım öngörülmesi, diğer uluslararası düzenlemelerden Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ayırmakta ve önemli bir noktaya taşımaktadır⁵⁸. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesine göre; *“Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.*

Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.”.

Başta Anayasanın 41. maddesi⁵⁹ ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun çocuğun, ana-baba yahut üçüncü kişiler ile arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine dair hükümlerinde (m. 182/II, m. 325) çocuğun üstün yararı ilkesi vurgulanmıştır⁶⁰. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun evlat edinmeye ilişkin 305'inci maddesinde, kişisel ilişki kurulmasına ilişkin 323-325'inci maddelerinde, velayetin kullanımına ilişkin 339-345'inci maddelerinde, çocuğun kişi varlığının korunmasına ilişkin 346-351. maddelerinde ve çocuğun mal varlığının korunmasına ilişkin 360-363'üncü maddelerinde çocuğun üstün yararının dikkate alınması gerektiğine işaret edilmiştir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 4'üncü maddesinde de çocuk haklarının korunması için, çocuğun esenliğinin ve yararının gözetilmesi meselesinin temel ilkelerden biri olarak kabul edildiği belirtilmiştir.

2. Çocuğun Üstün Yararının Korunması İlkesi

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğun üstün yararının korunması ilkesi idareyi bağlayan temel bir ilke olarak görülmesini zorunlu kılarak, bir hukuk öznesi olarak çocuğun, idarenin gündeminde olmasını sağlamış bu sayede çocuğun özgünlüğünün göz

---

⁵⁸İnan, *Çocuk Hukuku*, s.765.

⁵⁹RG. 17863, 09.11.1982, *“Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”* Anayasa m. 41/III.

⁶⁰Ayrıca evlat edinme (m.305), kişisel ilişki kurulması (m.323-325), velayetin kullanımı (m. 339-345), çocuğun kişi varlığının korunması (m. 346-351) ve çocuğun malvarlığının korunması (m. 360-363) düzenlemelerinde de çocuğun yararının dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

önünde tutulmasına imkân oluşturmuştur⁶¹. Çocuğun üstün yararının korunması ilkesi yalnızca hukuki işlerde uygulanan bir ilke olmayıp Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde de belirtildiği gibi çocukla ilgili her türlü işte göz önünde bulundurulması gereken bir ilkedir (m. 3, m. 21)⁶². “Her iş” ibaresinden anlaşılması gereken her türlü müdahale biçimi olup bunun içine çocukla ilgili gerçekleştirilen aktif müdahaleler ve müdahale etmeme kararları yani eylemsizlikler ile çocuğun durumunu etkileyecek ekonomik, fiziksel, psikolojik, eğitim ve hatta politik alanda yapılan tüm eylemleri girer⁶³. Sözleşmeye göre anne-babadan ayrılma, anne-babanın sorumlulukları, aile hayatından yoksun kalma, evlat edinme, özgürlüğün kısıtlanması, çocukların karıştığı ceza davalarında mahkemeye çıkma durumları söz konusu olduğunda çocuğun üstün yararının korunması ilkesini gözetme yükümlülüğü doğmaktadır⁶⁴.

Anayasa'nın 10. maddesine göre çocuk, özel uygulamaya tabi olması gereken kişidir. Ayrıca Anayasa'nın 41. maddesine ve sosyal devlet ilkesini düzenleyen 2. maddesine göre güçsüz çocuktan yana bir tavır alınması, çocuğu koruyucu önlemler alınması gerekmektedir. Çocuğun üstün yararının korunması ilkesinin temel amacı çocuğun hassas ve kırılgan oluşunun göz önünde bulundurulması ve çocukla alakalı işlemlerin çocuğun üstün yararına uygun yapılmasının sağlanmasıdır⁶⁵.

Çocuğun üstün yararının korunması ilkesi bir usul kuralı olup bu husus çocuk hakkında bir karar alınırken bunun üzerinde meydana getirilebileceği etkilerin göz önünde bulundurulması gerekliliğini ifade etmektedir⁶⁶. Alınan kararların gerekçesinde çocuğun üstün yararına dayanıldığı belirtilmeli ve karardan bu husus anlaşılmalıdır. Aksi takdirde çocuğun üstün yararının korunması ilkesinin gözetilmediğinin anlaşılması halinde karar iptal edilebileceği gibi, kimi zaman bu ilke çocuklarla ilgili hukuka uygunluk sebebi de olabilecektir⁶⁷. Bu ilke ayrıca çocuk haklarının temelini

⁶¹Memduh Cemil Şirin, “Çocuğun Yararı Gözüyle Çocuğun Yüksek Yararı İlkesine Bakış”, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2019, C:4, S:8, s:219-240, s.219.

⁶²Elçin Grassinger, *Çocuğun Görüşü*, 823.

⁶³Seher Bagaç İçen, Yargıtay Kararları Işığında Türk Hukukunda Çocuğun Evlat Edinilmesinde Üstün Yarar, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, 2020, s.9.

⁶⁴Hodgkin ve Newell, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*, s.41-42.

⁶⁵Bagaç İçen, Yargıtay Kararları Işığında Türk Hukukunda Çocuğun Evlat Edinilmesinde Üstün Yarar, s.21.

⁶⁶Bagaç İçen, Yargıtay Kararları Işığında Türk Hukukunda Çocuğun Evlat Edinilmesinde Üstün Yarar, s.10.

⁶⁷Şirin, “Çocuğun Yararı Gözüyle Çocuğun Yüksek Yararı İlkesine Bakış”, s.224.

oluşturmakta, çocuklar açısından asli hak statüsündedir. Yani çocuğun üstün yararının korunması ilkesi, çocukla ilgili bir karar alınacağı zaman çocuğun yararının ilk planda gözetileceğinin garantisi olup devletler bu ilkenin gözetilmesinin sağlanabilmesi amacıyla gerekli mekanizmaların kurulmasını sağlamakla yükümlüdürler⁶⁸.

Çocuğun üstün yararının korunması ilkesi, çocukların hakları ve yükümlülüklerinde olduğu kadar yetişkinlerin de hak ve yükümlülükleri üzerinde daraltıcı yahut genişletici bir yorum aracıdır. Yetişkinlerin hak ve yükümlülüklerini kullanmaları çocuğun üstün yararının korunması ilkesi doğrultusunda sınırlandırılabilmekte olup yetişkinler karşısında kendini koruma ve haklarını kullanma yetisine sahip olmayan çocuğun, söz konusu olduğu her işte onun üstün yararının dikkate alınması gerekmektedir⁶⁹. Bu mesele Anayasal bir zorunluluktur.⁷⁰

Çocuğun üstün yararının korunması ilkesi, velayet hakkının sınırlarını çizip velinin çocuğun üstün yararına aykırı olarak velayet hakkını kullanması halinde ona müdahale edilmesini ve tedbir alınmasını haklı kılar⁷¹. Bu ilke gereğince veli, çocuğun kişiliğine saygı göstermek ve onun kişiliğinin gelişmesine yardımcı olmakla yükümlüdür. Çocuğun üstün yararı kavramının bir diğer işlevi ise, toplumun geleceği olan çocukların her açıdan sağlıklı büyümelerini sağlayıp onlar için huzurlu bir toplum yaratmaktır⁷².

Çocuğun üstün yararının korunması ilkesi daima değerlendirilmesi, göz önünde bulundurulması gereken bir ilke konumunda olduğundan, çocuğun üstün yararına hangi durumun uygun olduğunun tespiti gerekir. Çocuğun üstün yararına uygun olan durumun belirlenmesi hâkimin takdir yetkisine tabidir. Hâkimin bu tespiti yaparken somut olaya göre sosyoloji, psikoloji, tıp gibi bilimlerin verilerinden yararlanması ve buna göre karar vermesi gerekmektedir çünkü çocuğun üstün yararına hangi durumun uygun olacağı

---

⁶⁸Bagaç İçen, Yargıtay Kararları Işığında Türk Hukukunda Çocuğun Evlat Edinilmesinde Üstün Yarar, s.11.

⁶⁹Serozan, *Çocuk Hukuku*, s.65.

⁷⁰Anayasa md. 41'de ve anayasal sosyal devlet ilkesinde güçsüz çocuktan yana, onun çıkarına tavır alma zorunluluğu öngörülmüştür., Bagaç İçen, Yargıtay Kararları Işığında Türk Hukukunda Çocuğun Evlat Edinilmesinde Üstün Yarar, s.12.

⁷¹Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 45.

⁷²Elçin Grassinger, *Çocuğun Görüşü*, s.828.

ancak objektif ve bilimsel esaslar çerçevesinde belirlenebilir⁷³. Hâkimin bilimsel verilere dayanarak somut olayda çocuğun üstün yararına uygun olan durumu belirlemeye çalışması, karar verme yetkisinin hukukçu olmayan şahıslara bırakılması anlamına gelmeyecektir⁷⁴. Bu kapsamda alınacak uzman raporları hâkimi kesin olarak bağlamamaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesinde⁷⁵ kabul edilen çocuğun kendi görüşlerinin alınması gerekliliği çocuğun üstün yararının tespitinde özel bir önem arz etmektedir. Kendisiyle alakalı konularda her çocuk görüşlerini ifade etme hakkına sahip olup mahkeme de çocuğun yaşının ve olgunluğunun seviyesine göre çocuğu dinlemek ve görüşlerini göz önünde bulundurmak zorundadır. Bir çocuğun yaş küçüklüğü, engeli yahut başka bir özel durumunun bulunması onu görüşlerinin alınması hakkından yoksun bırakamaz. Mahkemenin yükümlülüğü çocuğun üstün yararının belirlenmesi sürecine kendisinin etkin olarak katılımını sağlamaktır. TMK'da fiil ehliyeti bakımından ayırt etme gücünün belirlenmesinde herhangi bir yaş sınırı öngörülmemiş, çocuğun kendi görüşlerini ifade edebilmesi için de herhangi bir yaş sınırı belirlenmemiştir. Sözleşmede de çocuğun yaşı yerine kendi görüşlerini oluşturabilme yeteneği vurgulanmıştır.⁷⁶

Çocuğun görüşünün alınması hakkı onun üstün yararı ile bağlantılı olmakla birlikte her durumda mutlaka çocuğun görüşüne başvurulmaz⁷⁷. Bu bağlamda çocuğun görüşünün alınması hakkı, çocuğun isteği ve üstün yararıyla sınırlandırılmıştır. Çocuğun görüşünü belirtmek istememesi yahut somut olayın özelliklerine göre çocuğun dinlenmesinden beklenen yararın ortadan kalkması halinde artık çocuk dinlenmeyecektir. Çocuğun bu hakkını kullanması zorunlu değildir. Zira çocuğun görüşlerini belirtmesi bir yükümlülük değil; onun üstün yararının gereği olarak tanınmış bir seçimlik haktır.⁷⁸

---

⁷³Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.46.

⁷⁴Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.52.

⁷⁵"Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırırlar. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.", Çocuk Hakları Sözleşmesi m. 12.

⁷⁶Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.49-50.

⁷⁷Elçin Grassinger, *Çocuğun Görüşü*, s.839.

⁷⁸Elçin Grassinger, *Çocuğun Görüşü*, s.839.

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların icrası prosedürüne konu edilen ilamların temel dayanağı velayet yahut kişisel ilişki talepleri içeren davalar olduğundan çocuğun üstün yararının korunması ilkesi bahsi geçen davalarda tespit edilmelidir. Çocuğun üstün yararının korunması ilkesi, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3/18 maddesi gereğince, bu davalarda olduğu kadar bunların sonucunda verilen kararların icrası aşamasında da dikkate alınmalıdır⁷⁹. Çocuk velayeti ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin talepler hakkında karar verilirken çocuğun üstün yararının tespiti bakımından çocuğun anne-babasının istikrarlı ve düzenli bir hayat sürüp sürmedikleri, çocuğu koruyup eğitebilecek ekonomik ve psikolojik yeterliliğe sahip olup olmadıkları, çocuğun alışmış olduğu hayat düzeni, ailesiyle arasındaki ilişki, alışmış olduğu sosyal çevresi gibi birçok faktörün bir arada değerlendirilmesi gerekir, çocuğun üstün yararı aile fertlerinden tamamen soyutlanmış bir biçimde tespit edilemez.⁸⁰ 7343 sayılı Kanun'un gerekçesinde çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların icra dairelerince zorla yerine getirilmesinin çocuğun üstün yararına uygun olmadığı yönünde şikâyetlere neden olduğu getirilen yeni düzenlemeyle çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulması sürecinde çocuğun üstün yararının korunması ilkesinin gözetilmesi ve taraflara herhangi bir mali külfet yüklenmeden ve yeni ihtilaflara yol açmadan kararların icrasının amaçlandığı belirtilmiştir⁸¹.

C. ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI KAVRAMI

Çocukla kişisel ilişki, velayet hakkına sahip olmayan anne-baba veya üçüncü kişiler ile çocuğun belirli gün yahut saatlerde görüşme, birbirlerinin yaşamında olma ve birbirlerinden haberdar olma yetkisi veren, bu kişisel arasında sevgi bağı kurma ve bunu

⁷⁹Çocuğun üstün yararı statik bir kavram olmayıp koşullara göre değişmekle yalnızca yargılama aşamasında değil, icra aşamasında da caridir., Cengiz Topel Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının İcrasına İlişkin Mahkeme Kararlarının İcrasına Dair Mevzuat Değişikliği Hazırlık Çalışmalarının Değerlendirilmesi” (Çocuk Teslimi) , *Prof.Dr Selçuk Özteke'ye Armağan, Ali Cem Budak* , İstanbul, s:843-965,2022, s.856.; ; Fulya Erlüle, “Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması” (Kişisel İlişki), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*,2010, C:16,S:1-2, s:217-248, s.225-226; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.26-37.

⁸⁰ Elçin Grassinger, *Çocuğun Görüşü*, s.61.

⁸¹“Mevcut sistemde çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilam veya tedbir kararları, yükümlü tarafından rızayla getirilmediği takdirde İcra ve İflas Kanununa göre icra daireleri tarafından zorla yerine getirilmektedir. Ancak bu yöntem, eşler arasında yeni ihtilaflar ortaya çıkarmakta, hak sahibini mali yük altında bıraktığı şeklinde eleştirilere uğramakta ve çocuğun üstün yararına hizmet etmekte eksik kalmaktadır. Bu nedenle 1932 yılından beri uygulanagelen bu usul, icra sistemi dışına çıkarılmaktadır.” < <https://mevzuat.tbmm.gov.tr> > (E.T.13.05.2023)

devam ettirmek amacına yönelik bir haktır⁸². Kişisel ilişki kurma hakkı, Türkiye'nin de tarafı olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 9. maddesi⁸³ ve Avrupa Konseyi Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi⁸⁴'nin 4. maddesi gibi uluslararası metinlerde düzenlenmiştir. Bu hak yalnızca anne-babaya değil, aynı zamanda çocuğa da tanınmış bir hak olduğundan “karşılıklı hak” olarak düzenlenmiştir⁸⁵. Kural olarak çocuğun anne-babasının ikisiyle de düzenli bir şekilde kişisel ilişki kurması onun sağlıklı bir birey olarak duygusal ve psikolojik gelişimi bakımından gerekli olup bu hak evlat edinilen, evlilik içi yahut evlilik dışı çocukların tümü bakımından geçerlidir⁸⁶. Sonuç olarak kişisel ilişki kurma hakkı, çocuk ile velayet hakkına sahip olmayan anne-babaya belirli gün yahut saatlerde iletişim kurma, birbirinden haberdar olma veya görüşme yetkisini sağlayan bir haktır⁸⁷.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasının amacı, onunla fiilen bir arada olmayan ebeveynin çocuk ile arasındaki duygusal ve hukuki ilişkinin devamının sağlanması, tarafların yabancılaşmanın önlenmesi, ebeveynin çocuk hakkında bilgi sahibi olması, çocuğun sevgi ve ilgi ihtiyacının karşılanmasıdır⁸⁸. Bu hususta TMK m. 323'te, anne-babadan her birinin, kendi velayeti altında bulunmayan yahut kendisine bırakılmayan çocukla aralarında kişisel ilişki tesisini talep etme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Kişisel ilişki kurma hakkı TMK'da, yalnızca anne-babaya değil, çocuğun üstün yararına uygun olduğu ölçüde ve diğer belirli koşullar altında üçüncü kişilere de tanınmıştır (TMK m. 325/I). Ayrıca TMK m. 323'te kişisel ilişki kurma hakkı anne-babaya tanınmış bir hak olarak düzenlenmiş ise de işbu maddenin aynı kanunun 322. maddesi

⁸²İbrahim Özbay, “Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası” (Kişisel İlişki), *E-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, S:84, s.2 < <http://www.e-akademi.org/makaleler/iozbay-2.htm> > (e.t. 13.06.2023), Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.62.

⁸³“Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana-babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.”, Çocuk Hakları Sözleşmesi m.9/3.

⁸⁴RG. 28115, 17.11.2011, “1) Bir çocuk ile ana ve babası birbirleriyle düzenli şekilde kişisel ilişkiyi elde etmek ve sürdürmek hakkına sahiptirler. 2) Bu tür kişisel ilişki, çocuğun sadece yüksek yararları gerektirdiği takdirde, kısıtlanabilir veya engel olunabilir. 3) Çocuğun, gözetim olmaksızın ana veya babasından birisiyle kişisel ilişkisinin sürdürülmesi, onun yüksek yararına değilse, ana veya babasıyla gözetim altında kişisel ilişki kurma imkanı ya da diğer şekillerde ilişki kurma imkanı da öngörülebilecektir.”, m. 4.

⁸⁵Canan Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C:35, S:1, 2015, s: 103-141, s.105.

⁸⁶Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s.105.

⁸⁷İlknur Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:9, Özel Sayı, s:739-761, s. 740.

⁸⁸Erlüle, “Kişisel İlişki”, s. 218.

ile değerlendirildiğinde ve Çocuk Hakları Sözleşmesi m. 9/III hükmü de göz önünde bulundurulduğunda bir hak olarak nitelendirilmiş olup hukukumuzda da kişisel ilişki kurma çocuğa tanınmış bir hak olarak düzenlendiğinin kabulü gerekir⁸⁹.

Kişisel ilişki kurulacak olan çocuk, anne-babanın her ikisinin de velayeti altında bulunmayan, başka bir ailenin yanına yahut bir kuruma yerleştirilmiş olan (TMK m. 347), velayeti kaldırılmış olan çocuk (TMK m. 348) olabileceği gibi evliliğin butlanı yahut feshi, boşanma veya ayrılık kararı sonucunda anne veya babadan birine velayeti bırakılmış olan yahut evlat edinilen çocuk olabilir⁹⁰.

TMK m. 182 hükmü, mahkemenin anne-babanın boşanmasına yahut ayrılığa karar verirken, çocukla kişisel ilişkilerini de düzenleyeceğini öngördüğünden çocuğun velayetinin anne-babadan birine bırakılması halinde, velayet hakkı tanınmayan tarafın, çocukla ne şekilde ve nasıl kişisel ilişki kuracağı hususu mahkemece belirlenir⁹¹. Bunun yanında TMK m. 323 hükmüne göre, ana ve babadan her biri, velayeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir. Buna göre sadece velayet hakkına sahip olmayan anne- baba değil, velayet hakkına sahip olup, çocuğun başka bir kimsenin koruma yahut gözetimine bırakılması halinde de anne ya da baba çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair talep hakkına sahiptir⁹². Bu hak velayet hakkından bağımsız, kişilik hakkı kapsamında yer alan bir değer olduğundan bu hak devredilemez ve bu haktan feragat edilemez⁹³. Feragate ilişkin anlaşmalar kesin hükümsüzdür⁹⁴.

---

⁸⁹Anayasa m. 90/V'e göre; *"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir"*. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 27 Ocak 1995 tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş dolayısıyla kanun olarak iç hukukumuzda kanun olarak aktarılmıştır., Erlüle, "Kişisel İlişki", s. 222; Serozan, *Çocuk Hukuku*, s. 242; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı", s. S. 756-757.

⁹⁰Serozan, *Çocuk Hukuku*, s.241, Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi.*, s. 63.

⁹¹Özbay, "Kişisel İlişki", s.2.

⁹²Özbay, "Kişisel İlişki", s.2.

⁹³Turgut Akıntürk ve Derya Ateş Karaman, *Medeni Hukuk*, İstanbul, 2015, s. 396; Yılmaz, "Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması", s.107; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı", s.741.

⁹⁴*"velayetin kaldırılması ve kişisel ilişkinin genişletilmesi davası açılmayacağı şeklindeki medeni hakları kullanmaktan feragate ilişkin taahhütlerin medeni hakları kullanma ehliyetinden önceden vazgeçme niteliğinde olup çocukların yüksek yararlarına açıkça aykırı olduğunu, içerdiği şartlardaki kısmi hükümsüzlüğün boşanma protokolünün tamamını hükümsüz kılacağına"* hükmetmiştir. Yargıtay 2. HD. 2013/11644 E., 2014/1866 K., 4.2.2014, Yılmaz, "Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması", s.107.

743 sayılı Eski Medeni Kanun döneminde üçüncü kişiler ile çocuk arasında kişisel ilişki kurulmasına ilişkin bir düzenleme bulunmamakta iken Yargıtay'ın 18.11.1959 tarih, E.12/ K.29⁹⁵ sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ile sadece büyük anne-babalar için bu hak kabul edilmişti. Bunun yanında TMK madde 325'e göre ise olağanüstü koşulların gerektirmesi halinde üçüncü kişilerin de çocukla kişisel ilişki kurabilecekleri kabul edilmiştir (TMK m. 325). Olağanüstü koşullardan anlaşılması gerekenin çocuk ile üçüncü kişi arasında olağanüstü bir yakınlık ve ilişkinin var olmasıdır. Anne-baba sağ ise ve bunlardan biri çocukla kişisel ilişki kurmuşsa ayrıca bir üçüncü kişinin de bu haktan yararlanması mümkün değildir çünkü olağanüstü hâl ancak bu durumda mevcuttur⁹⁶. Örneğin, birbirlerinden ayrı yaşayan kardeşler, çocuğa uzun bir süre bakan bakıcısı, anne-babası ölmüş olan çocuğun yakın akrabaları, üvey anne-babası mahkemeden çocukla aralarında kişisel ilişki kurulmasını talep edebilir⁹⁷. Çocuğun üçüncü kişi ile ilişki kurmasının bir koşulu kurulacak kişisel ilişkinin çocuğun üstün yararına uygun olmasıdır⁹⁸. Olağanüstü koşul var olmasına rağmen örneğin üçüncü kişi ile kişisel ilişki kurulması çocuğun gelişimini olumsuz etkileyecekse, üçüncü kişinin kişisel ilişki kurma talebi reddedilebilir.

Çocukla kişisel ilişki, yalnızca akrabalık bağına değil, psikolojik açıdan, anne-baba olma ilişkisine ve bundan doğan bağlılık ve sevgi duygularına dayanır⁹⁹. Ayrıca düzenli aralıklarla devam eden ve tekrarlanan, objektif düzeni olan bir ilişkidir. Bu bakımdan, ziyaretlerin devam süresi ve sıklığını durumun özelliklerini de göz önünde bulundurarak hâkim tespit eder.¹⁰⁰ Kişisel ilişkinin kurulması anne-baba yahut üçüncü

⁹⁵ “Velâyet hakkını haiz ana veya baba çocuğun müstakbel maddi menfaatlerini gözönünde tutarak büyük ana ve büyük baba ile örf ve teamülün icabı nisbetinde şahsi münasebeti devam ettirmek mecburiyetindedirler. Bu hal çocuğun manevi ve ahlâki inkişafı bakımından zaruridir. Ana ve baba bu yoldaki vazifelerini ihmal ettikleri takdirde MK.272 maddesi uyarınca hâkim şahsi münasebetin idamesi için gerekli tedbirleri alacaktır. Haklı bir sebep olmaksızın çocuğun büyük ana ve babalarıyla şahsi münasebetini kesmek velâyet yetkisinin suistimalini teşkil eder. Bunu kanun himaye etmez. Ancak, büyük ana ve büyük babanın şahsi durumları bakımından torunları ile şahsi münasebetin devamı torunları için zararlı olacağı veya torunların maddi ve manevi menfaatlerini ihlâl edeceği isbat olunursa münasebet tesisi reddedilebilir.”, RG. 10432, 16.4.1960, Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s.754.

⁹⁶ Akıntürk ve Ateş Karaman, *Medeni Hukuk*, s. 391; Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s.755; Erlüle, “Kişisel İlişki”, s.241.

⁹⁷ Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, 5. Baskı, Ankara, 2004, s.1032.

⁹⁸ Sera Reyhani Yüksel, “Üçüncü Kişilerin Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasını İsteme Hakkı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C:25, S:2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, 2019, s: 1539-1556, s.1542.

⁹⁹ Erlüle, “Kişisel İlişki”, s.218.

¹⁰⁰ Öztan, *Aile Hukuku*, s.609.

kişinin çocukla birebir görüşmesi şeklinde olabileceği gibi, mektup, e-posta, internet veya telefon aracılığıyla haberleşme, bilgi edinme yahut görüşme şeklinde de olabilir¹⁰¹.

Kişisel ilişki kurma hakkının kullanılması hususunda buna ilişkin talebin yöneltileceği yani yükümlü olan taraf; anne-babanın ayrılığı, boşanması yahut ortak hayata son verilmesi halinde çocuğun velayet hakkının verildiği anne ya da baba; anne-babanın birinden velayetin kaldırılması halinde ise velayet hakkına sahip olan diğer taraf; velayet hakkının anne-babanın her ikisinden kaldırılması halinde ise vesayet makamı; çocuğun TMK m. 347 gereğince kuruma yahut aile yanına yerleştirilmesi durumunda kurum ya da aile; çocuğun evlilik dışı dünyaya gelmesi durumunda velayete sahip olan anne yahut baba olacaktır¹⁰².

Yargıtay kararları ve doktrinde çocukla kişisel ilişki kurulmasının kapsamının belirlenmesinde, çocuğun kişiliği, yaşı, okul dönemleri/tatilleri, kişisel ihtiyaçları hem çocuğun hem de onunla kişisel ilişki kurmak isteyen anne yahut babanın sağlık durumu, çocuğun anne yahut babayla olan ilişkisi, dini ve ulusal bayramlar, babalar günü/anneler günü, yılbaşı tatilleri doğum günleri, gibi özel günlerin de göz önünde bulundurulacağı benimsenmiştir¹⁰³.

Her hak gibi kişisel ilişki kurulmasının da kanunî birtakım sınırları vardır. Bu sınırlar anne- baba bakımından TMK m. 324¹⁰⁴'te; üçüncü kişiler bakımından TMK m. 325¹⁰⁵'te düzenlenmiştir. Kişisel ilişki bakımından bir diğer sınırlama Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 4. maddesinde¹⁰⁶ düzenlenmiştir. m. 4/ II uyarınca; çocuk ile ana ve babası arasında kişisel ilişki, çocuğun sadece yüksek yararı gerektirdiği takdirde, kısıtlanabilir veya engel

¹⁰¹Serozan, *Çocuk Hukuku*, s.241; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı", s.740.

¹⁰²Erlüle, "Kişisel İlişki", s. 223-224.

¹⁰³Yılmaz, "Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması", s.119.

¹⁰⁴"Ana ve babadan her biri, diğerinin çocuk ile kişisel ilişkisini zedelemekten, çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmakla yükümlüdür. Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını birinci fıkra da öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddi olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir.", TMK m.324.

¹⁰⁵"Olağanüstü hâller mevcutsa, çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı diğer kişilere, özellikle hısımlarına da tanınabilir. Ana ve baba için öngörülen sınırlamalar üçüncü kişiler için kıyas yoluyla uygulanır.", TMK m.325.

¹⁰⁶"Çocuk ile ana ve babası arasında kişisel ilişki, çocuğun sadece yüksek yararları gerektirdiği takdirde, kısıtlanabilir veya engel olunabilir.", Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi m. 4/ II.

olunabilir¹⁰⁷. Çocuğun görüşme için alınması ile bırakılması kişisel ilişki kurma hakkı sahibinin yükümlülüklerindendir¹⁰⁸.

Çocukla kişisel ilişki kurulması kavramının hukukî dayanağı hususunda doktrinde iki farklı görüş bulunmakta olup bunlardan ilkinde göre; çocukla kişisel ilişki kurulmasının temelinde taraflar arasındaki soy bağı ilişkisi yatmaktadır¹⁰⁹. Buna göre, çocuk ile aralarında soy bağı ilişkisi olan kimselerin, diğer deyişle yalnızca anne ve babanın çocuk ile kişisel ilişki kurabileceğine ilişkin bu görüş, üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurulmasının düzenlenmediği eski Medeni Kanun dönemi bakımından geçerli bir görüş olabilir¹¹⁰. Fakat TMK m. 325 düzenlemesindeki kişi bakımından herhangi bir sınırlama getirmeksizin üçüncü kişilerle çocuk arasında kişisel ilişki kurulması hususu soy bağı kavramı ile açıklanamaz. Bu bağlamda ikinci görüşe göre, kişisel ilişki psikolojik anne-baba olgusuna dayandırılmakta olup psikolojik anne-baba, çocuğa sevgi ve şefkat göstermeyi, onunla arkadaşlık kurmayı, ona saygı duymayı, onun yaptığı davranışları hoşgörüyle karşılayabilen, ona destek olan ve yol gösterebilen kişidir¹¹¹.

Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 4. maddesinin üçüncü fıkrasına göre; *“Çocuğun, gözetim olmaksızın ana veya babasından birisiyle kişisel ilişkisinin sürdürülmesi, onun yüksek yararına değilse, ana veya babasıyla gözetim altında kişisel ilişki kurma imkânı ya da diğer şekillerde ilişki kurma imkânı da öngörülebilecektir”*. Üçüncü kişinin gözetiminde kişisel ilişki kurulması, ancak, çocuğun üstün yararının, kişisel ilişki kurma hakkının kaldırılmasını gerektirecek seviyede tehlikeye girmesi halinde düzenlenmelidir. Dolayısıyla üçüncü kişi gözetiminde kişisel ilişki kurulması, kişisel ilişki kurma hakkının kaldırılması durumuna bir alternatif olarak ortaya konulmuş olup olağan bir kişisel ilişki hakkının alternatifi değildir¹¹².

---

¹⁰⁷Erlüle, “Kişisel İlişki”, s.234.

¹⁰⁸Erlüle, “Kişisel İlişki”, s.222.

¹⁰⁹Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.217.

¹¹⁰Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.67.

¹¹¹Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.217; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.67; Cemil Çelik, “Velayetin Kaldırılması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:54, S:1, s:255-309, s.295.

¹¹²Yılmaz, *Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması*, s.131.

Kanunda üçüncü kişi gözetiminde kişisel ilişki kurulup kurulamayacağı hususunda bir açıklık bulunmamakta, Yargıtay, eski tarihli kararlarında¹¹³ üçüncü kişi gözetiminde kişisel ilişki kurulamayacağına hükmetmiş ancak sonraki içtihatlarında¹¹⁴ kişisel ilişkinin kural olarak gözetim altında olmadan kurulması gerektiği, ancak çocuğun menfaatine uygun olması koşuluyla istisnai hallerde üçüncü kişi gözetiminde kişisel ilişki kurulabileceği yönünde karar vermiştir.

TMK'da çocuğun kişisel ilişki kurma hakkı düzenlenmemiş¹¹⁵ olup doktrinde kişisel ilişki kurma hakkının anne, baba ve çocuk yönünden tanındığı kabul edilmiştir¹¹⁶. Kişisel ilişkiye ilişkin karar verilirken, ayırt etme gücüne sahip çocuğun görüşünün mutlaka alınması gerekir¹¹⁷. Hâkim, çocuk ile anne-baba yahut üçüncü kişilerle kişisel ilişki kurulmasına karar vermeden önce, çocuğu gerekirse çocuk gelişim uzmanı, pedagog, psikolog gibi uzmanlardan yardım alarak, usulüne uygun bir biçimde dinlemelidir¹¹⁸. Ayırt etme gücüne sahip çocuğun, anne ya da baba ile kişisel ilişki kurmaktan kaçınması yahut kişisel ilişki kurmayı tamamen reddetmesi halinde, çocuğun yararına uygun olmaması sebebiyle kişisel ilişki kurma talebinin reddedilmesi gerekmekte çünkü çocuğun kişisel ilişki kurmayı reddetmesine rağmen kişisel ilişki kurmaya zorlanması mümkün olmadığı gibi, bu durum çocuğun kişilik hakkının ihlal

¹¹³“Velayet kendisine verilmeyen baba ile müşterek çocuk arasında düzenlenen kişisel ilişkide ‘okullar açıkken okulun rehberlik servisinde rehber öğretmen gözetiminde, tatil günleri semt karakolunda karakol yetkilisi önünde, diğer günler il belediye hudutlarında kalınmak suretiyle kurulmasına’ şeklinde kişisel ilişki düzenlendiği, bu düzenlemenin kişisel ilişki hakkını sınırlar şeklinde olup taraflar açısından da olumsuz sonuçlar doğurabileceği ve amacına uygun düşmeyeceği anlaşıldığından, belirtilen yönler gözetilmeden yazılı olduğu şekilde düzenleme yapılması doğru olmamıştır.” 2. HD, 04.07.2005, E. 2005/8419, K. 2005/10482, Ömer Uğur Gençcan, *Velayet Hukuku*, Ankara, 2015, s. 268.

¹¹⁴“Yerel mahkemece, velayeti anneye verilen müşterek çocuk ile baba arasında, kişisel ilişkinin gerçekleştirileceği yer özel olarak tayin edilmiş ve bu kişisel ilişki, annenin refakatinde olması koşuluna bağlandığı, düzenlenen bu kişisel ilişkinin babalık duygularını tatmine elverişli olmadığı gibi, infazda da güçlük yaratacak nitelikte olduğu, mahkemece yapılacak işin; kişisel ilişkinin yer olarak kısıtlanması durumunda görüşme yerinin özel bir yer olarak değil; ülke, şehir gibi genel nitelikteki bir yer olarak gösterilmesi; anne ile baba arasında mevcut olumsuz ilişki ve olaylar dikkate alınarak gerektiğinde, anne yerine; çocuk psikolojisinden anlayan bir uzman refakatinde kişisel ilişkiye karar vermekten ibaret olduğunu belirtmiştir.” Yargıtay 2. HD, 2012/13367 E., 2013/1584 K., 23.1.2013, Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s.132.

¹¹⁵Ahmet Türkmen, “Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, *MÜHF-HAD*, C:6 S:2, s: 1126-1156, s.1128.

¹¹⁶Fulya Erlüle, “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Velayetin Kullanılması Kendisine Bırakılmayan Tarafın Çocuğu Ziyaret Hakkı” (*Ziyaret Hakkı*), *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, C:9, S:2, 259-284, s.262; Bu hususta hukukumuzdan farklı olarak Alman hukukunda çocuğa da ebeveyni ile kişisel ilişki kurma talep hakkı bulunduğu kabul edilmiş ancak çocuğun üstün yararını gerektirdiği hallerde üçüncü kişi eşliğinde gerçekleştirilmesi gerektiği düzenlenmiştir.: Türkmen, “Kişisel İlişki”, s.1131 vd.

¹¹⁷Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.208; Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s.114.

¹¹⁸Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s.750.

edilmesine neden olacaktır¹¹⁹. Ancak çocuğun dinlenmesi, bir usul hukuku kuralı olmayıp çocuğun korunabilmesi için uygun bir yer bulunmaması, ortam ve koşullar uygun olmaması, çocuğun korktuğu, tedirgin olduğu haller nedeniyle görüşme yapmaktan kaçınması hallerinde çocuk hiç dinlenmeyebilir yahut dinlenmesi ertelenebilmelidir¹²⁰.

Doktrinde psikolojik gelişimi açısından çocuğun iradesini beyan etme olgunluğu ile hukuki anlamda iradesini beyan etme olgunluğunun her zaman aynı seviyede olmayabileceği belirtilmekte, çocukların anlama seviyelerinin her zaman biyolojik yaşları ile bağlantılı olmadığı ifade edilmektedir¹²¹. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu uluslararası sözleşmelere atıfta bulunup çocuk ile babası arasında kurulan kişisel ilişkinin psikolojik taciz ve cinsel istismar iddiasıyla kaldırılması yönündeki talebin değerlendirilmesinde çocuğun uzman aracılığıyla dinlenmiş olması halinde dahi hâkim tarafından doğrudan dinlenmemiş olmasını bir bozma sebebi olarak değerlendirmiştir¹²².

Kişisel ilişki kurma hakkı, genellikle çocuk ile anne-baba arasında görüşme veya ziyaret şeklinde yerine getirilse de bu hak yalnızca ziyaretten ibaret olmayıp hakkın kapsamına bilgi edinme, yazışma hakları da girer¹²³. Bu sayede anne-baba ile çocuk, makul ölçüler çerçevesinde kişisel ilişki kurabilir; yazılı iletişim kurabilir (e-posta, sms vs.), buluşup görüşebilir yahut telefonlaşabilirler¹²⁴. Kişisel ilişki, düzenli aralıklarla sürdürülen ve tekrar eden bir ilişki olduğundan sokakta yahut başka herhangi bir yerde tesadüfen karşılaşılması şeklinde çocuk ile anne-babanın görüşmesi kişisel ilişki kurmanın gerçekleştirildiği şeklinde değerlendirilmemelidir¹²⁵.

---

¹¹⁹Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s. 114.

¹²⁰Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s.116.

¹²¹Elçin Grassinger, *Çocuğun Görüşü*, s. 836.

¹²²“Yeterli idrak gücüne sahip olduğu kabul edilen çocukların, kendilerini doğrudan ilgilendiren kişisel ilişkinin kaldırılması konusunda bizzat dinlenilerek, görüşlerini gerekçeleriyle birlikte ifade etme olanağı sağlanması; ifade edecekleri görüşlerin, çıkarlarına ters düşmediği takdirde, buna değer verilmesi ve gerektiğinde uzman bilirkişiden yeniden görüş alınmak suretiyle birlikte değerlendirme yapıp sonucuna göre bir karar verilmesi gerektiğine hükmederek, somut olayda idrak çağına geldikleri açık olan çocukların sosyal hizmet uzmanı ve psikolog tarafından dinlenilmiş ise de, mahkeme huzurunda hakim tarafından doğrudan dinlenilmemiş olmaları bozma sebebidir.” YGHK, 2012/2- 401 E., 2012/723 K., 17.10.2012: Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s. 116.

¹²³Serozan, *Çocuk Hukuku*, s. 241.

¹²⁴Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s. 740.

¹²⁵Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s. 740.

TMK’da çocuk ile kişisel ilişki kurulmasına yalnızca çocuğun üstün yararına uygun düştüğü oranda imkân tanınmış, çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkının sınırları 324/II maddesinde belirtilmiştir. Buna göre; *“Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını birinci fıkrada öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddi olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir.”* 7343 sayılı Kanun ile maddeye eklenen üçüncü fıkrada ise velayet hakkı kendisine bırakılan anne yahut babanın, kişisel ilişki tesisine ilişkin düzenlemelerin gereklerini yerine getirmemesi halinde çocuğun menfaatine uygun olduğu takdirde velayetin değiştirilebileceği, bu hususun kişisel ilişki tesisine ilişkin kararda taraflara ihtar edileceği düzenlenmiştir.

D. ÇOCUK TESLİMİ KAVRAMI

Çocuk teslimi, çocukla kişisel ilişki kurulmasını teminen velayet hakkı sahibinden geçici olarak teslim alınması şeklinde ve çocuğun velayet hakkının sonradan kazanılması durumunda bu hakkı kazanan tarafın yanında olmaması halinde çocuğun ikametinin değiştirilmesine yönelik kati teslimi şeklinde olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilebilir. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik (ÇTÇKİKY)¹²⁶, in 5. maddesine göre çocuk teslimi; *“Velayete ilişkin verilen ilam veya tedbir kararına istinaden süreklilik arz etmeyen, çocuğun yükümlüden alınarak hak sahibine verilmesi süreci”* şeklinde ifade edilmiştir. Yönetmelik’te yapılan tanımda geçen süreklilik arz etmeyen ifadesi çocukla kişisel ilişki kurma hakkının temini amacıyla gerçekleştirilen geçici teslimi akla getirmektedir. Ancak düzenlemede velayet hakkından bahsedildiğinden kati teslimi de kapsayacak bir tanımlama yapılmasının daha kapsayıcı ve yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Doktrinde mevcut bir tanıma göre çocuk teslimi, kati teslim bağlamında boşanma, ayrılık, evliliğin iptali, velayet değişikliği veya iadesi, velayetin nezi¹²⁷ ya da

---

¹²⁶RG. 31913, 04.08.2022.

¹²⁷Bkz. TMK m. 166, m. 171, m. 148, m.349, m.348.

çocuğun korunmasına ilişkin¹²⁸ verilen mahkeme ilamı yahut tedbir kararı gereğince, çocuğun kişi veya yerden alınarak, başka bir kurum veya kişiye teslim edilmesidir¹²⁹. Fakat aslında çocuk teslimi kısaca çocuğun ikamet değişikliğine yol açan, çocuğun TMK kapsamında korunması kapsamında velayetin kaldırılması, değiştirilmesi, kuruma yerleştirilmesi yahut vesayet altına alınması kararlarına dayanarak velayet hakkı sahibine teslim edilmesidir. Zira velayet, evlilik bağının çözülmesine ilişkin kararlarda fer'i hüküm teşkil etmektedir.

Velayetin kaldırılması, çocuğun kuruma yahut başka bir kimsenin yanına yerleştirilmesi, velayetin değiştirilmesi, çocuğun vesayet altına alınması gibi haller çekişmesiz yargı işidir¹³⁰. Çekişmesiz yargı kararlarının çoğunluğu inşai kararlardır. İnşai kararların icrasına gerek olmayıp bu kararlar kendiliğinden etki doğururlar¹³¹. İster evlilik bağının çözülmesine ilişkin kararlarda fer'i hüküm niteliğinde olsun ister velayetin kaldırılması yahut değiştirilmesi ya da çocuğun kuruma yerleştirilmesi gibi asli hüküm niteliğinde olsun çocuk ile ebeveyn arasındaki hukuki ilişki bakımından statü değişikliğine yol açtığından bu kararlar inşai mahiyettedir.

İnşai kararlar hukuk dünyasında kendiliğinden değişiklik meydana getirdiklerinden cebri icranın konusunu teşkil etmezler¹³². Ancak hukuki durum ile maddi durum arasında uyumsuzluk bulunması halinde maddi durumu hukuki duruma uydurmak için icrai bir işleme ihtiyaç olabilir. Dolayısıyla inşai kararlar aynı zamanda icrai etki doğurabilir. Çekişmesiz yargıda verilen kararın cebri icra yoluyla yerine getirilmesi, yalnızca mahkeme tarafından ilgililere bir yükümlülük yüklenmesi ve zorla yerine getirilecek bazı emirler vermesi bakımından yahut kamu yararı düşüncesiyle bir ilgiliye yönelik kararın uygulanmasıyla söz konusu olabilir¹³³. Dolayısıyla çekişmesiz yargı kapsamında da bazı istisnai hallerde hâkim, ilgilileri bir şeyin yapılmasına

---

¹²⁸Bkz. ÇKK m.7/7.

¹²⁹Koçyıldırım, "Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası Uygulamaları", s.18; Muhammed Seyit İmir, *Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s.97.

¹³⁰Aslı Aras, *Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 17 vd.

¹³¹Aras, *Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü*, s. 185.

¹³²Hakan Pekcanıtez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Ankara, 2016, s. 257; Ergun Önen, *İnşai Dava (İnşai Hak-İnşai Dava-İnşai Hüküm-İnşai Tesir)*, 1981, Ankara, s. 3-4; İnşai kararların hukuki mahiyeti hususunda ileri sürülen görüşler için bkz. Elif Irmak Büyük, *Medeni Usul Hukukunda İnşai Dava ve İnşai Hüküm*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doktora Tezleri Dizisi No:4, İstanbul, 2021.

¹³³Aras, *Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü*, s. 185.

katlanma¹³⁴, bir şeyi yapma ya da yapmama yahut bir şeyi yapmaktan kaçınma yükümlülüğü emreden kararlar verebilmektedir¹³⁵. Dolayısıyla inşai kararların cebri icrasına ilişkin kanuni bir düzenleme bulunmasa da velayet hakkına yönelik inşai kararların maddi duruma uygun hale getirilmesi amacıyla çocuk teslim prosedürüne başvurulabileceği kanaatindeyiz.

Çocuk teslimi kavramına icra prosedürleri üzerinden bakıldığında, Çocuk Koruma Kanunu'na getirilen düzenlemeler öncesinde İcra İflas Kanunu sistematigi çerçevesinde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların cebri icrası bakımından özel düzenlemeler mevcuttur. Mevcut düzenlemeler öncesindeki İİK düzenlemeleri sistematigine bakıldığında çocuk teslimi, "Para ve Teminattan Başka Borçlar Hakkında İlamların İcrası" başlığı altında; taşınır teslimini düzenleyen 24'üncü madde ile, taşınmaz tahliye ve teslimini düzenleyen 26'ıncı maddenin arasında 25'inci maddede düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra bu husustaki özel düzenlemelerde taşınır teslimine ilişkin ilamların icrasına ilişkin düzenlemelere atıfta bulunulmuştur¹³⁶.

Kanun sistematiginden de anlaşılacağı üzere çocuk, sanki bir taşınır olarak değerlendirilmiş, öncelikle taşınıra ilişkin hükümler ile çocuğun teslimini düzenlenmiştir. Ayrıca burada çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin özel düzenlemelerde taşınır teslimine ilişkin ilamların icrasına ilişkin düzenlemelere atıfta bulunulmuştur. Bununla birlikte bir işin yapılmasına yahut yapılmamasına ilişkin düzenlemelerin de kıyasen uygulanacağı ileri sürülmüştür¹³⁷. Bir işin yapılmasına ilişkin ilamların icrası aynî bir icra olup taşınır teslimine ilişkin ilamların icrası prosedüründe olduğu gibi ilamın konusunu oluşturan işin aynen yapılması gerekir¹³⁸ (İİK m. 24). Ancak bir işin yapılmasına ilişkin ilamların icrasında, taşınır teslimine ilişkin ilamların icrasının aksine ilamın gereğinin aynen yerine getirilmemesi halinde

¹³⁴Yapma borcuna ilişkin ilamın gereğinin TBK m. 113/I kapsamında masrafları borçluya ait olmak üzere ifa edilmesi bakımından yapma borcunun farklı bir görünümü olarak ortaya çıkmaktadır., Mine Akkan, *Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlamların İcrası*, İstanbul, 2020, s.87.

¹³⁵Detaylar için bkz. Akkan, *Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlamların İcrası*, s.82-83; Aras, *Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü*, s. 185.

¹³⁶Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların icrasında taşınır teslimine ilişkin düzenlemeler de caridir., İİK mülga m. 25.

¹³⁷Bir işin yapılmasına yahut yapılmamasına dair ilamların icrasında taşınır teslimine ilişkin düzenlemeler de caridir., İİK. m. 30/I. Çelikoğlu, "Çocuk Teslimi", s.851; Engin Erdoğan, "Yapma Borçlarının İcrası ve Bazı Temel Sorunlar", *Ankara Barosu Dergisi*, S: 2017/2, s:145-175, s.152.

¹³⁸Baki Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, Ankara, 2013, s. 973; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, s.408; Kuru, Arslan Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku*, s.414.

ilamdaki alacak para borcuna dönüşmez¹³⁹. Bir işin yapılması veya yapılmamasına ilişkin ilamın gereğinin borçlu tarafından yerine getirilmemesi halimde ilamın gereğinin zorla yerine getirilmesi sağlanmaya çalışılır¹⁴⁰. Bu açıdan çocuk teslimi bir işin yapılması veya yapılmamasına ilişkin ilamların icrası prosedürüyle benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Çocuk teslimi, çocuğun hak sahibine teslim edilmesi bakımından bir yapma borcu olarak kabul edildiği takdirde yapma borcunun borçlu tarafından ifa edilmemesi halinde alacaklının, masraflar borçluya ait olacak şekilde edimin kendisi yahut bir başkası tarafından ifa edilmesi için izin isteyebileceğine ilişkin TBK'nın 113'üncü maddesi gündeme gelir. Bahsi geçen hükmün bir aynen ifaya yönelik cebri icra hükmü¹⁴¹ mü yoksa tazminat hakkına ilişkin bir düzenleme¹⁴² mi olduğu tartışmalıdır¹⁴³. TBK m. 113 düzenlemesinin aynen ifaya yönelik cebri icra hükmü olduğu kabul edildiği takdirde çocuk teslimi borcu dar anlamda yapma borcu olarak nitelendirilebilecektir. Nitekim çocuk teslimine ilişkin kararlar ebeveyn yahut üçüncü kişilere karşı talep yetkisi veren eda hükmünün yerine getirilmesi kapsamında değerlendirilmiştir¹⁴⁴. Ancak taşınır teslimi yahut bir işin yapılması veya yapılmamasına ilişkin ilamların icrasına ilişkin hükümlerin çocuk teslimi prosedürüne uygulanması maddi hukukla tam olarak uyumlu olmayıp, işin mahiyetine de uymamaktadır¹⁴⁵.

Çocuk teslimine ilişkin ilamların icrasında velayet hakkı sahibi alacaklı sıfatına sahip olup çocuk da menfaat sahibi olduğundan diğer takip prosedürlerindeki gibi nihai

---

¹³⁹Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, s.975, Çiğdem Yazıcı Tıktık, “Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlamların İcrası”, *DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı 2014(Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan), s: 2735-2776, s.2740; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, s.408; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku*, s.414; Akkan, *Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlamların İcrası*, 107.

¹⁴⁰Yazıcı Tıktık, “Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlamların İcrası”, s.2740.

¹⁴¹Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21. Baskı, Ankara, 2017, s.1056.

¹⁴²Kemal Oğuzman/ Nami Barlas, *Medeni Hukuk*, 24. Baskı, İstanbul, 2018, s.251; krş. Yönde bkz. Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s.1055.

¹⁴³Detaylar için bkz. Akkan, *Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlamların İcrası*, s.82-83; bu hususta doktrinde ve İsviçre hukukunda ileri sürülen görüşler için bkz. Şirin Aydınçık, “Yapma Borçlarının İfa Edilmemesi ve Hukuki Sonuçları”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, 2010, s. 59 vd.

¹⁴⁴Erlüle, *Kişisel İlişki*, s.223; krş yönde bkz. Remzi Demir, “Türk Medeni Kanunu'na Göre Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, *DÜHFD*, 2020, C. 25, S:42, s: 169-195, s. 172.

¹⁴⁵Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 851-853; Akkan, *Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlamların İcrası*, s. 2-6.

amaç alacaklının tatmininden ibaret değildir¹⁴⁶. İcra dairesi aracılığıyla gerçekleştirilen çocuk teslimi prosedürüne getirilen eleştirilere dikkat çekmek amacıyla “çocuk haczi” ibaresi kullanılmıştır¹⁴⁷. İİK’da düzenlenen prosedüre göre mahkeme kararının icrası sırasında çocuğun yüksek yararının gözetilmesi amacıyla uzmanlardan yararlanılması öngörülmüş¹⁴⁸ olsa da bu uzmanların varlığı yahut etkinliği yüksek yararın sağlanabilmesinde yetersiz kalabilmesi, kimi zaman prosedürün sonuçsuz kalması ve hem anne-babayı hem de çocuğu yıpratması nedeniyle de doktrinde eleştirilmiştir¹⁴⁹.

İİK düzenlemelerinde olduğu gibi mevcut ÇKK düzenlemelerinde de çocuğun herhangi bir taşınır eşya gibi teslimi algısı yaratan “çocuk teslimi” ibaresinin yeni metinde de yer alması, çocuğun metalaştırılması, üstün yararının gözetilmesi bakımından gösterilmesi gereken hassasiyete aykırı oluşu nedeniyle ve önceki dönemde oluşan algının devam edeceği kaygısı oluşturduğundan bahisle de bu husus doktrinde eleştirilmiş, bu ifadenin “çocuklara ilişkin vesayet, velayet ve kişisel ilişkiye dair mahkeme kararları” şeklinde değiştirilebileceği önerilmiştir¹⁵⁰. Ancak önerilen kavramın uzun olması bakımından kanunlaştırma tekniğine uygun olmadığı ve yeni eleştirilere mahal vermeyecek biçimde “çocuk teslimi” kavramı yerine getirilebilecek bir kavram önermenin zor olduğu kanaatindeyiz.

---

¹⁴⁶Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s.853-854.

¹⁴⁷Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.36-37.

¹⁴⁸Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, *İcra ve İflâs Hukuku*, s. 411.

¹⁴⁹Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.37; Önder Topal, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların veya Tedbir Kararlarının İcrasında Yeni Dönem” (Yeni Dönem), *SÜHFD*, C:30, S:3, 2022, s:1331-1365, s.1359.

¹⁵⁰Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.53; Topal, “Yeni Dönem”, s.1359.

II. ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI KARARLARININ YERİNE GETİRİLMESİNE İLİŞKİN NORMATİF AÇIKLAMALAR

A. HUKUK SİSTEMİMİZDE KONUNUN DÜZENLENİŞİ

ÇKK öncesi dönem itibarıyla hukukumuzda çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilâmlar, İcra ve İflas Kanununun hükümlerine göre icra daireleri tarafından, takip talebi, icra/ödeme emri, zorla yerine getirme ve yerine getirilmediği takdirde tazyik hapsi uygulanması üzerine kurulu olan bir sistem çerçevesinde; bunlara ilişkin tedbir kararları 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu¹⁵¹,’nun 393’üncü maddesine göre yerine getirilmekteydi.¹⁵²

7343 sayılı İcra ve İflâs Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un yürürlüğe girmesi ile İcra ve İflâs Kanunu’nun ilâmların icrası kısmında bulunan çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması hükümleri yürürlükten kaldırılarak ayrıntılı bir şekilde Çocuk Koruma Kanunu kapsamına alınmıştır¹⁵³. 7343 sayılı Kanun ile birlikte İcra ve İflâs Kanunu’nun bazı hükümleri değiştirilmiştir¹⁵⁴. Bu bağlamda çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin normatif açıklamalara ilgili kuralların tarihi gelişimini ortaya koymak üzere İİK ve ÇKK kapsamında ayrı ayrı değinmekte yarar vardır.

¹⁵¹RG. 27836, 12.01.2011.

¹⁵²Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s.415; Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, *İcra İflas Hukuku Ders Kitabı*, s.282; Derya Belgin Güneş, “Mağdur Hakları Kanun Taslağı’nın Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi” (Değerlendirme), *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, C:29, S:2, s:913-931, s.913; Belgin Güneş, *Kişisel İlişki*, s.31.

¹⁵³Hakan Pekcanıtez, Mine Akkan, “7343 Sayılı Kanun’la İcra ve İflas Kanunu’nda Yapılan Değişikliklerin Zaman Bakımından Uygulanması” (Uygulanma), 2022, *TBB Dergisi*, S:60, s: 259-297, s.260; Belgin Güneş, “Değerlendirme”, s.915: Bu sistem anne-baba arasındaki yıpranmış ilişkiden çocukların etkilenmesinin yanında icra dairesi aracılığıyla mahkeme ilamlarının yerine getirilmesi aşamasında icra memuru, uzmanlar ve kolluk kuvveti aracılığıyla cebri icraya maruz bırakılmalarının onları olumsuz etkilemesi bu nedenle de çocuğun üstün yararından uzaklaştırılması nedeniyle eleştirilmiştir.

¹⁵⁴“Genel olarak bakılacak olursa İcra ve İflâs Kanunu’nun 1, 4, 13, 36, 87, 88, 97/a, 106, 110, 111, 114, 115, 118, 124, 126, 127, 128/a, 129, 130, 134, 135, 142/a, 242, 244. maddelerinde değişiklik yapıldığı; 3/a, 111/a ve 111/b maddelerinin Kanun’a eklendiği, 25, 25/a, 25/b, 133 ve 341. maddelerinin yürürlükten kaldırıldığı görülmektedir.”, Pekcanıtez/Akkan, “Uygulanma”, s.260.

1.İcra ve İflas Kanunu Dönemi

1424 sayılı İcra ve İflas Kanunu¹⁵⁵,nda çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların icrasına yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun yürürlüğe girdiğinde ise çocuk teslimine ilişkin düzenlemeler mevcut olup kişisel ilişkiye yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. 1965 yılında yapılan değişiklikle çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin düzenlemeler kanun kapsamına eklenmiştir. Sonrasında 2003 yılında bahsi geçen ilamların icrasında uzman bulundurma zorunluluğu getirilmiştir.

7343 sayılı kanun ile değişiklik yoluna gidilmeden önce çocuklar hakkındaki vesayet, velayet ve kişisel ilişki kurulmasına dair mahkeme kararlarının icrası prosedürü 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 25, 25/a, 25/b maddelerindeki düzenlemelerde yer almaktaydı. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması kararları, konusu teminat alacağı veya para olmadığı için ilamsız icra yoluna konu edilememektedir.

a. Çocuk Teslimine İlişkin Kararlar Bakımından

İcra ve İflas Kanunu'nun 25. maddesine göre; *“Çocuk teslimine dair olan ilam icra dairesine verilince icra memuru 24'üncü maddede yazılı şekilde bir icra emri tebliği suretiyle borçluya yedi gün içinde çocuğun teslimini emreder. Borçlu bu emri tutmazsa çocuk nerede bulunursa bulunsun ilam hükmü zorla icra olunur”*. Bu düzenlemeye göre çocuk teslimine ilişkin mahkeme kararı icra dairesine sunularak talep üzerine borçluya çocuğun yedi gün içerisinde teslimi emrini içeren bir icra emri gönderilir. Bu emre rağmen borçlu çocuğu teslim etmediği takdirde çocuğun nerede bulunduğu bakılmaksızın icra dairesi aracılığıyla ilam zorla yerine getirilir. Zorla yerine getirme, teslim emrine uymayan borçlunun ikametgahına gidilerek çocuğun borçludan alınarak talepte bulunana teslimi şeklinde gerçekleştirilir.

Teslim amacıyla borçlunun ikametgahına gidildiğinde çocuğun teslimi doğrudan borçlu tarafından zorluk çıkarmadan gerçekleştirilebileceği gibi üçüncü kişi aracılığıyla

---

¹⁵⁵RG. 1183, 04.05.1929.

da sağlanabilir¹⁵⁶. Borçlunun rızasıyla teslimin gerçekleşmemesi yani direnilmesi halinde icra müdürünün zor kullanma yetkisi bulunmakta, bu yetkiyi kullanırken de kolluk kuvvetlerinden yararlanabilmektedir (İİK mülga m. 25/I , m. 80/IV, m.81/I). Ancak bu zor kullanma yetkisi yalnızca borçlu ve üçüncü kişi üzerinde ölçülülük ilkesi çerçevesinde kullanılabilirken çocuk üzerinde kullanılamaz. Çocuğun kilitli bir alanda tutulması halinde ise icra müdürünün çilingir aracılığıyla kilidi açıtırıp çocuğun teslimi sağlaması mümkündür (İİK m. 80/III). Çocuğun tesliminin ardından borçlunun haklı bir sebep göstermeksizin çocuğu tekrar alması halinde başka bir hükme gerek olmadan, çocuk icra dairesince zorla teslim alınıp diğer tarafa teslimi gerçekleştirilir (İİK mülga m. 25/2).

İİK'nın 34. maddesinde; *“ilamların icrasının her icra dairesinden talep olunabileceği”* düzenlenmiştir. Madde lafzında yalnızca “ilam” kavramından bahsedilmiş olsa da söz konusu kural ilamlı icra takiplerinin tamamını kapsadığından, elinde bir ilam veya ilam niteliğinde belge olan kişi, herhangi bir icra dairesinde ilamlı icra takibi başlatabilir¹⁵⁷. Bahsi geçen kanuni düzenleme gereği ilamlı icrada tüm icra daireleri yetkili olup çocuk teslimi ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamlı icra takibi çocuğun bulunduğu yahut oturduğu yerdeki icra dairesinde de başlatılabilir. Çocuğun bulunduğu yerden başka bir icra dairesinde çocuk teslimi veya kişisel ilişki kurulmasına dair bir ilamlı icra takibi başlatılırsa, icra dairesi çocuğun bulunduğu yerdeki icra dairesine istinabede bulunarak ilamı icra edilebilir¹⁵⁸. Çocuğun velayeti kendisine bırakılan tarafa tesliminden sonra borçlu tarafından haklı bir sebep gösterilmeksizin tekrar alınması halinde başkaca bir karara veya yeni bir takibe gerek olmaksızın çocuk geri alınabilecek (İİK m. 25/2), tazyik hapsi hükümleri bu durumda da uygulanacaktır¹⁵⁹.

İİK'nın 25/b maddesine göre çocuk teslimine dair ilamların icrası sırasında icra müdürüyle birlikte Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından görevlendirilmiş olan pedagog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci yahut psikolog gibi bir uzman bulundurulması, bunlardan birinin bulunmadığı yerlerde bir eğitimcinin hazır

¹⁵⁶Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.32.

¹⁵⁷Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes *İcra ve İflas Hukuku*, s.272; Kuru/Arsalan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku*, 3. Baskı, 2017, Ankara, s.380.

¹⁵⁸Mardin *Çocuk Teslimi*, s.136; Pekcanitez/Atalay/Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, s. 58 vd.

¹⁵⁹Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.38.

bulundurulması zorunludur¹⁶⁰. Bu zorunluluğun getirilmesindeki amaç çocuğun teslimi esnasında zorluk çıkarılması halinde bulundurulacak uzmanın yapıcı tavır ve tavsiyeleriyle teslim emrinin borçlusu yahut üçüncü kişinin zor kullanılmasına gerek kalmaksızın teslimini sağlayarak çocuğun zarar görmesini önlemektir¹⁶¹.

Çocuk tesliminin talep edilebilmesi için bu hususta bir mahkeme ilamı, diğer bir ifadeyle esasa ilişkin bir nihai karar bulunması gerekmekte iken İİK m.341'e 4949 Sayılı İcra İflas Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun¹⁶² ile ara kararlar da düzenlemeye eklenmiştir. Bu nedenle doktrindeki bir görüş¹⁶³ çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ara kararların da icra edilebilir olduğu ve bu nedenle İİK m. 341 kapsamında olduğunu ileri sürmektedir. Buna karşılık doktrindeki diğer bir görüş¹⁶⁴ ve Yargıtay kararları¹⁶⁵ ise çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ara kararların icra edilemeyeceğini kabul etmektedir.¹⁶⁶

Değişiklik öncesinde İİK'nın 341. maddesine göre ilamı yerine getirmeyen kimsenin bir aya kadar hafif hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiş, 2005 yılında yapılan değişiklik ile çocuk teslimine ilişkin kararları yerine getirmeyenler hakkında tazyik hapsi öngörülmüştür. Çocuk teslimine ilişkin ilamların yahut bunlara ilişkin ara kararların yerine getirilmesine muhalefet edilmesi halinde uygulanacak yaptırım İİK m. 341'de şu şekilde düzenlenmiştir: *“Çocuk teslimi hakkındaki ilamın veya ara kararının gereğini yerine getirmeyen veya yerine getirilmesini engelleyen kişinin, lehine hüküm*

¹⁶⁰Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.33; Mardin *Çocuk Teslimi*, s.136.

¹⁶¹Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.32.

¹⁶²RG. 25184, 30.07.2003, “2004 sayılı Kanunun 341 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. M. 341: Çocuk teslimi hakkındaki ilâmın veya ara kararının icrası sırasında çocuğu gizleyen ya da ilâmın veya ara kararının icrasından sonra tekrar kaçırın borçlu ile bu fiillere bilerek iştirak edenler, lehine hüküm verilmiş kimsenin şikâyeti üzerine, tetkik mercii tarafından, iki aydan altı aya kadar hafif hapis cezasıyla cezalandırılırlar.”, m. 96.

¹⁶³İbrahim Özbay, *Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Muhalefet Edenlerin Cezalandırılması (Muhalefet)* (İİK m. 25/a, İİK m. 341), Haluk Konuralp Anısına Armağan, C.II, Ankara 2009, s:319-331, s.303.

¹⁶⁴Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.45.

¹⁶⁵“Takibe dayanak ara karar hükme bağlanan babanın müşterek 'çocukla belirtilen şekilde şahsi ilişki tesisine' dair olup, çocuk teslimine dair ilâmların icrası yolu ile takibe konulduğu anlaşılmaktadır. Tedbir niteliğinde olan ara kararları İİK'nun 25 ve 25/a maddelerinde yazılı ilâm niteliğini taşımadığından ilâmlı takibe konu edilemez ise de anılan karar hükme de bağlanmış olduğundan ilâmlı takip dosyasında usul ekonomisi (6100 Sayılı HMK'nun 30. maddesi) gereği tedbirin infazı da mümkün kılınmalıdır. Bu sebeple şikâyetin reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile takibin iptaline karar verilmesi isabetsizdir.”: Yargıtay 8. HD 2014/21138E., 2014/19296K., 27.10.2014, aksi yönde bkz. Yargıtay 8. HD 2012/5863E., 2012/5962K, 21.06.2012. (www.kazanci.com)(E.T.12.09.2023)

¹⁶⁶Nebahat Aybike Seyhan, “Ana Hatlarıyla Paradan Başka Borçları Havi İlamların İcrası”, *International Journal of Social Inquiry*, C:11, S:2, 2018, s: 311-348, s.308.

verilmiş kimsenin şikayeti üzerine, altı aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra ilamın veya ara kararın gereği yerine getirilirse, kişi tahliye edilir.”.

b. Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Kararları Bakımından

1424 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nda ve 1932 tarihli İİK’da, çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların icrası hususunda bir hüküm bulundurmazken 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi¹⁶⁷’nin 313. maddesinde kişisel ilişki; “Çocuk, babanın velayeti altında ise ana, çocukla icabı hale göre şahsi münasebetleri idame hakkını haizdir. Mahkeme, doğrudan doğruya veya ananın talebi üzerine; çocuğun, muayyen bir yaşa kadar ananın ve bu yaştan sonra babanın velayeti altında kalmasını emredebilir.” Şeklinde düzenlenmiştir.

İİK’da çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların icrası hususunda düzenleme bulunmamasının meydana getirdiği boşluk uygulamada, çocuk teslimine ilişkin ilamların icrası hususundaki hükümlerin uygulanmasıyla doldurulmuş, bu meselede kişisel ilişki kurulabilmesi için çocuğun anne-babanın birinden alınıp diğerine “teslim”inden yola çıkılarak işbu düzenlemelerin uygulanması sonucuna varılmıştır¹⁶⁸. Ancak bu uygulama, çocuk teslimi ile çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamlar tam olarak örtüşmediğinden aksaklıklara yol açtığından ve kişisel ilişkiye ilişkin ilamların icrası devamlı ve tekrarlanan bir durumu barındırdığından, çocuk tesliminden ayrı bir biçimde ve farklı düzenlemeler getirilmesi yoluna gidilmiştir¹⁶⁹.

Daha sonra İİK’da 1965 yılında 538 sayılı Kanun¹⁷⁰’la yapılan değişiklikler ile m. 25/a hükmü eklenmiştir. İİK m. 25/a düzenlemesi şu şekildedir: “Çocukla şahsi münasebetlerin düzenlenmesine dair ilâm hükmünün yerine getirilmesi talebi üzerine icra müdürü, küçüğün ilâm hükümleri dairesinde lehine hüküm verilen tarafla şahsi münasebette bulunmasına mâni olunmamasını; aksi halde ilâm hükmünün zorla yerine

¹⁶⁷RG. 20704, 07.10.1920.

¹⁶⁸Talih Uyar, “Çocuk Teslimine (İİK mad. 25) ve Çocukla Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına (İİK mad. 25/a) İlişkin İlamlı Takipler”, <https://app.e-uyar.com/> (E.T. 02.09.2023), Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.33.

¹⁶⁹Kuru/Arslan/ Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku*, s. 416; Pekcanitez/Atalay/Sunfurtekin Özkan/Özekes, *İcra ve İflas Hukuku*, s. 418; Özbay, “Muhalefet”, s.320; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.33.

¹⁷⁰RG. 11946, 06.03.1965.

getirileceğini borçluya 24'üncü maddede yazılı şekilde bir icra emri ile tebliğ eder. Bu emirde ilâm hükmüne aykırı hareketin 341 inci maddedeki cezayı müstelzim olduğu da yazılır. Borçlu bu emri tutmazsa ilâm hükmü zorla yerine getirilir. Borçlu alacaklının şikayeti üzerine ayrıca 341 inci maddeye göre cezalandırılır.”

İİK m. 341 hükmüne göre suçun faili olarak borçlusu gibi borçlunun çocukla münasebetine engel olarak yardım edenleri de kabul etmek gerekir¹⁷¹. Hak sahibinin, olay tarihinden itibaren bir yıl içinde yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına engel olunduğunu öğrendiği tarihten itibaren üç ay içinde¹⁷² icra takibinin yapıldığı yer icra mahkemesine verilecek bir dilekçe ile yahut sözlü olarak şikayet etmesi gerekmekte, borçlunun tazyik hapsi ile cezalandırılmasına karar verilebilmesi için ise ilamda, çocukla kişisel ilişkinin kurulacağı tarih ve saatin açık bir şekilde belirtilmiş olması ve son olarak ilamı yerine getirmekten kaçınan borçlunun davranışında kasıtlı olarak hareket etmesi gerekmektedir¹⁷³.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların yahut bunlara ilişkin ara kararların yerine getirilmesine muhalefet edilmesine ilişkin yaptırım da çocuk tesliminde olduğu gibi İİK m. 341’de düzenlenmiştir. İİK’nın 25/b maddesinde, çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların yerine getirilmesi sırasında da icra müdürü ile beraber Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından görevlendirilecek olan pedagog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimcisi yahut psikolog gibi bir uzmanın, bunların bulunmadığı yerlerde bir eğitimcinin hazır bulundurulacağının düzenlenmiştir.

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların icrasında icra dairesinin kanuna aykırı işlemlerinin iptali ve düzeltilmesi ya da yerine getirilmemiş işlemlerin yerine getirilmesi amacıyla şikayet yoluna başvurulabilmektedir¹⁷⁴. İİK’da düzenlenen şikayet sebeplerinin¹⁷⁵ ortaya çıkması

¹⁷¹Özbay, “Muhalefet”, s.330.

¹⁷²İİK m.347.

¹⁷³Yargıtay’a göre aksi takdirde suçun unsurlarının meydana geldiğinden bahsedilemeyecektir. Yargıtay 17. HD 2004/5880 E., 2004/8762K. 08.07.2004, <www.kazanci.com> (E.T. 06.09.2023)

¹⁷⁴Şikayet prosedürü hakkında detaylı bilgi için bkz. Hakan Pekcanitez/Cemil Simil, *İcra ve İflas Hukukunda Şikayet*, 2. Baskı, İstanbul 2017, s. 5 vd.; Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, s. 103 vd.; Pekcanitez/Atalay/Sunfurtekin Özkan/Özekes, *İcra ve İflas Hukuku*, s. 123 vd; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, s. 75 vd.; Talih Uyar, “İcra ve İflas Hukukunda Şikayet Sebepleri”, *TBB Dergisi*, S:50, 2004, s:97-120, s.97 vd.; Timuçin Muşul, *İcra ve İflas hukuku Esasları*, 5. B., Ankara 2015, s. 61vd.

halinde hukuken korunmaya değer menfaati bulunan her ilgili icra dairesinin gerçekleştirdiği işlemlere karşı icra mahkemesine şikayet yoluna gidebilmektedir. Dolayısıyla İİK m. 25-m. 25/b düzenlemeleri kapsamında çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hükümlerin icrası aşamasında icra dairesinin işlemlerine karşı kanuna aykırılık iddiasıyla icra mahkemesine şikayet yoluna başvurulabilmektedir.

İİK m. 25-m. 25/b düzenlemeleri kapsamında çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların icrasında ortaya çıkan takip giderlerinden sorumluluğa ilişkin özel düzenleme bulunmamaktadır. Şu halde İİK m. 15 ve m. 59'da yer alan genel hükümler çerçevesinde sorumluluk borçluya ait olduğunu söyleyebiliriz. Alacaklı yapılmasını talep ettiği işlemlerin giderlerini peşin yatırmak durumunda olup HMK m. 312/2¹⁷⁶ kıyasen uygulanması sonucunda, borçlunun ilamlı icra kapsamında icra emrinin tebliğinden sonra emrin gereğini yedi gün içinde yerine getirmemesi ve davranışları ile kendisine karşı takip başlatılmasına yol açması halinde icra giderlerinden ve harçlarından sorumlu tutulmaması gerekeceği kabul edilmiştir¹⁷⁷.

2.Çocuk Koruma Kanunu Dönemi

Konumuzun temelini oluşturduğundan ÇKK kapsamında düzenlenen çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması prosedürleri ikinci bölümde detaylarıyla ayrıca inceleneceğinden genel hatlarıyla değinilecek olursa ÇKK kapsamında çocuk teslimine ilişkin kararların yerine getirilmesi usulü ÇKK m. 41/B, ÇTÇKİKY m. 25 hükümlerinde; çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi usulü ise ÇKK m. 41/C, ÇTÇKİKY m. 32 hükümlerinde düzenlenmiştir. Kararları

---

¹⁷⁵“Kanunun hallini mahkemeye bıraktığı hususlar müstesna olmak üzere İcra ve İflas dairelerinin yaptığı muameleler hakkında kanuna muhalif olmasından veya hadiseye uygun bulunmamasından dolayı icra mahkemesine şikâyet olunabilir. Şikayet bu muamelelerin öğrenildiği tarihten yedi gün içinde yapılır. Bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikâyet olunabilir.”, İİK m. 16.

¹⁷⁶Davalı, davanın açılmasına kendi hâl ve davranışıyla sebebiyet vermemiş ve yargılamanın ilk duruşmasında da davacının talep sonucunu kabul etmiş ise yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmez.” HMK m.312,2.

¹⁷⁷“Annenin icra emrine karşı direnmesi sabit olmadan alacaklının icra memurunu kendiliğinden götürmesi sonucu yapılan masrafları borçludan istemeye hakkı yoktur.” (12. HD, 28.05.1997, 5845/6259: Mardin, Çocuk Teslimi, s. 147, dn. 184), Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, İcra ve İflas Hukuku, s. 89; Kuru, İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, s. 122.

yerine getirmekle görevli ve yetkili birime ÇKK m. 41/A'da yer verilmiş, kararların yerine getirileceği mekanlar ise ÇKK m. 41/D'de düzenlenmiştir. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin müdürlük tarafından gerçekleştirilen işlem yahut alınan kararlara karşı başvurulacak şikâyet yolu ÇKK m. 41/E'de düzenlenmiş, kararların yerine getirilmesine aykırı hareket edenlere uygulanacak yaptırımlara ÇKK m. 41/F'de yer verilmiştir.

B. MUKAYESE ALANI TEŞKİL EDEBİLECEK BAZI HUKUK SİSTEMLERİNDE KONUNUN DÜZENLENİŞİ

Özel hukuk düzenimizde temel maddi ve şekli hukuk kanunlarımızın mehz ülkesi olması nedeniyle karşılaştırma bakımından İsviçre hukukundaki durumun incelenmesi uygun olacaktır. Keza İsviçre hukuku da Alman hukuku çevresinde olup bu açıdan Alman hukukundaki durumun bilinmesi de faydalı olabilir. Fransız hukukunda çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi hususunda bulunan çözüm daha işlevsel olduğundan ele alınmıştır. Nihayet bunlardan daha farklı bir hukuk sistemine sahip olduğundan dolayı Anglo-Amerikan hukuk çerçevesindeki İngiliz hukukuna da değinmekte yarar görülmüştür.

1. İsviçre

Kıta Avrupası'nda bazı hukuk sistemlerinde Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında ortak velayeti ön plana çıkarılmış, çocuğun velayetinin ebeveynlerin medeni durumuna göre belirlenmesi fikrinden vazgeçilmiştir¹⁷⁸. Bu bağlamda 2013 yılında Almanya ve Avusturya ülkeleri hukuk düzenlerinde değişiklik yapılmıştır. 2014 yılındaki velayet reformu ile İsviçre de bu sürece katılmıştır¹⁷⁹. 1 Temmuz 2014 tarihinde yürürlüğe giren İsviçre Medeni

¹⁷⁸Levent Börü/Şafak Parlak Börü, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının Yerine Getirilmesi: Karşılaştırmalı Hukuk ve 7343 Sayılı Kanun'un Getirdiği Değişiklikler Çerçevesinde Değerlendirmeler” (Değerlendirmeler), *AÜHFD*, 71 (3) 2022, s: 1227-1277, s.1237.

¹⁷⁹Fulya Erlüle, “Alman, Avusturya ve İsviçre Medeni Kanunlarında Yapılan Revizyonlar ve Boşanmadan Sonra Birlikte Velayetin Kural Haline Gelmesi” (Kural), *YÜHFD*, C.XVIII, 2021/2, s:555-576, s. 558-559; İsviçre’de 1.07.2014 tarihinde yürürlüğe giren velayet hukuku revizyonu hakkında bilgi için bkz. Erlüle, *Birlikte Velayet*, s. 232 vd.

Kanunu¹⁸⁰, nun velayete ilişkin düzenlemelerinde değişiklik yapılmış, çocuğun üstün yararı ilkesine riayet edilmesi amacıyla ebeveynlerin medeni durumundan bağımsız bir şekilde ergin olmayan çocuk üzerinde ortak velayet hakkına sahip oldukları düzenlenmiştir¹⁸¹. (ZGB m. 296/2)

Ebeveynler çocuklarına karşı eşit hak ve yükümlülüklerle sahiptir. Çocuğun yararı dikkate alınarak yapılan değerlendirme sonucunda hâkim, çocuğun yüksek yararının korunması açısından boşanma sonrasında çocuğun velayetinin anne-babadan biri tarafından kullanılmasının daha uygun olduğuna kanaat getirilmesi halinde ise velayetin anne-babadan birinin tek başına kullanmasına karar verecektir. (ZGB m. 298). Bu madde düzenlemesinden anlaşılacağı üzere velayetin tek tarafa verilmesi istisnai bir durumdur¹⁸². Evli olmayan ebeveynler açısından velayet hakkı doğrudan yasal babaya verilmese de (ZGB m. 298a) annenin rıza göstermemesi halinde babaya ortak velayet hakkı tesisi için dava açma hakkı tanınmıştır¹⁸³.

Boşanma yahut ayrılık halinde kural olarak bu durum değişmemekte ancak ebeveynlerin çocuğun bakımı ile ilgili konularda anlaşamadığı ve anne-babadan birinin diğer tarafın çocukla ilişkisini yahut diğer haklarını kısıtlaması halinde bu kural kısmen işlevsiz kalmaktadır¹⁸⁴. Taraflar arasında anlaşmazlık olması durumunda Çocuk Koruma Kurumu (Kindesscuhutzbehör-de)'nun gerekli önlemleri alması ve çocuğun

¹⁸⁰Swiss Civil Code of 10 December 1907 < https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/en > (E.T. 20.12.2023)

¹⁸¹Bahar Öcal Apaydın, “İsviçre Medeni Kanunu’nun Velayete İlişkin Hükümlerinde Değişiklik Yapılması ve Ortak Velayetin Kural Olarak Benimsenmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S:11, S: 145-146, 2016, s:631-658, s.631.

¹⁸²Erlüle, “Kural”, s.564; Velayetin tek tarafa verilmesi durumunun istisnai olduğuna yönelik Federal İsviçre Mahkemesi’nin bir kararı şu şekildedir: “... çocuklar, reşit olmadıkları sürece, baba ve annenin ortak ebeveyn bakımı altındadır. Bununla birlikte, boşanma davasında, çocuğun çıkarlarını korumak için gerekli olması halinde, mahkeme, ebeveyne tek başına velayet sorumluluğunu verir. Bu nedenle, kural olarak birlikte velayet ilkesini oluşturur. Bu, reşit olmayan çocukların refahının, ebeveynlerin birlikte velayeti birlikte kullanması durumunda en iyi şekilde hizmet ettiği varsayımına dayanır. Bu ilkedен, yalnızca istisnai olarak çocuğun çıkarlarını daha iyi koruduğu başka bir çözüm için sapılmalıdır. Tek başına velayete karar vermek ve velayeti tek bir ebeveyne tahsis etmek bu nedenle sınırlı bir istisna kalmalıdır. Ebeveynlerin ciddi bir kalıcı çatışma içinde olmaları veya çocuklarla iletişim kuramamaları durumunda bu istisna düşünülebilir...” (BGE 5A_468/2017, 18. Dezember 2017) aktaran Zeynep Naz Güneş, Almanya ve İsviçre Örnekleriyle Türk Hukukunda Birlikte Velayet”, *TBB Dergisi*, 2020(150), S:157-178, s.164.

¹⁸³Ingeborg Schwenzer, Tomie Keller, “Recent Developments In Swiss Family Law”, *Public and Private International Law Bulletin*, S: 35, C:1, 2015, s: 1-28, s.20-21.

¹⁸⁴Christine Arndt, Gillian Crandles, Frances Goldsmith, Claire Gordon, Melissa Kucinski ve Marie Baronin, “Die Vollstreckung des Besuchsrechts: Ein Tabu?”, (FamPra.ch: 2021), s: 992-1012, s.999. < <https://fampra.recht.ch/fr/node/14943/pdf> > (E.T. 09.09.2023).

bakımı hususunda anlaşılamayan konularda karar vermesi gerektiği Medeni Kanun'un 298b maddesinde düzenlenmiştir.

Taraflar arasında düzenlenmiş ve mahkeme yahut çocuk koruma kurumunca onaylanmış bir anlaşmanın ya da çocuğun bakımı hususunda mahkeme veya çocuk koruma kurumunun vermiş olduğu bir kararın mevcut olması halinde, artık icra edilebilir bir karar (ZGB m. 273) mevcuttur. Ebeveynlerden birinin mahkeme yahut kurum tarafından verilmiş olan karara uymaması üzerine uygun olan çocuk koruma önlemlerinin¹⁸⁵ uygulanması amacıyla çocuk koruma kurumuna (ZGB Art.307) ya da boşanma davasına bakan mahkemeye (ZGB m. 315a) başvurulabilir.

İsviçre hukukunda teminata yahut para alacağına ilişkin icra takipleri İcra ve İflas Kanunu'nda (SchKG) düzenlenmiş, bunlar haricindeki takipler Medeni Usul Kanunu'nda (sZPO m. 335 vd.) düzenlenmiştir¹⁸⁶. Takibe konu borcun bir şeyin yapılması, yapılmaması yahut bir şeye katlanılmasına ilişkin olması halinde icra mahkemesi icrai tedbirlerin uygulanmasına hükmedebilecektir (sZPO m. 343). Bu çerçevede İcra Mahkemesi, İsviçre Ceza Kanunu m. 292 gereğince çocukla kişisel ilişki kurulmasına engel olan tarafa idari para cezası gibi dolaylı zorlayıcı tedbirleri uygulayabilir¹⁸⁷.

İcra mahkemesi uygulanacak tedbire ilişkin taleple bağlı olmayıp hangi tedbirin uygulanmasının yerinde ve uygun olacağı mahkemenin takdirindedir¹⁸⁸. Velayet hakkı, kişisel ilişki tesisi ve yerleşim yeri gibi aile hukuku kararları bu düzenlemeler çerçevesinde icra edilmekte ancak bu kapsamda doğrudan zor kullanma kural olarak mümkün olmayıp ancak çok istisnai durumlarda zor kullanmayı içeren bir tedbire hükmedilebilmektedir¹⁸⁹. Uygulamaya bakıldığında ise doğrudan zorlama tedbiri,

---

¹⁸⁵Alınacak önlemlere örnek olarak karara uymayan tarafa ihtar çekilmek suretiyle uyarıda bulunulması yahut bilhassa çocukla kişisel ilişki kurulmasının sağlanması için kayyım atanması (ZGB Art.308 Abs.2) gösterilebilir ise de alınabilecek önlemlerin birçoğunun uygulanmasında, bir noktada yine anne-babanın iş birliği ve uyum içerisinde hareket etmesi gerektiğinden sıkıntı yaşandığı söylenebilecektir., Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s.1238.

¹⁸⁶Arndt/Crandles/Goldsmith/Gordon/Kucinski/Baronin, Die Vollstreckung des Besuchsrechts: Ein Tabu?, s.999.

¹⁸⁷Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s. 1238.

¹⁸⁸Çelikoğlu, "Çocuk Teslimi", s. 872; Akkan, *Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlamların İcrası*, s. 59.

¹⁸⁹Çağrı Mardin, "İkincil Mevzuat Çerçevesinde Çocuk Teslimi ve Kişisel İlişki Kararlarının Yerine Getirilmesi"(İkincil Mevzuat) , *KHASHFD*, S:2, 2022, s:553-586, s.559.

çocuğun şahsına yönelik olmasa dahi çocukla kişisel ilişki tesisinin temel amacına ve çocuğun psikolojisi üzerinde ciddi etkisi bulunduğundan bu tedbir hemen hemen hiç uygulanmamakta, dolaylı zorlama tedbirleri tercih edilmektedir¹⁹⁰. Anne-babadan birinin çocukla kişisel ilişki kurulmasına hukuka aykırı bir biçimde katlanmaması ya da karşı çıkması halinde çocuk koruma kurumu yahut mahkeme bu davranışı sergileyen tarafın ebeveynlik kapasitesini inceleyecek, yetersiz bulunması halinde velayet hakkı kısıtlanabilecek hatta kaldırılabilir¹⁹¹.

Ebeveynlerden birinin iş birliğine yanaşmaması yahut olumlu davranış sergilememesi suretiyle çocukla kişisel ilişki kurulmasının engellenmesi halinde, zorlayıcı tedbirler uygulanması suretiyle kişisel ilişkinin yerine getirilmesi amacıyla başvuruda bulunulabilir¹⁹²(ZGB m. 298). Ancak kanun koyucu çocuğun üstün yararına hizmet etmediği gibi üstün yararın gözetilmesi ilkesiyle bağdaşmadığından, kişisel ilişki kurma hakkına sahip tarafın iradesine karşı bir biçimde kişisel ilişki kurulmasının zorla yerine getirilmesinden bilinçli bir şekilde vazgeçmiştir¹⁹³. Kişisel ilişki kurma hakkının hak sahibi ebeveyn tarafından kullanılmadığı ve bunun çocuğun üstün yararına aykırılık teşkil ettiği durumda, hak sahibinin çocuk koruma kurumu tarafından uyarılması mümkün olup hak sahibinin yükümlülüğü yalnızca ahlaki bir yükümlülük olarak nitelendirilebilecektir¹⁹⁴. Hak sahibi olmadığı halde çocuğun alıkoyulması yahut çocuğun geri verilmesinin reddedilmesi halinde, şikâyetle bulunulması halinde bu

---

¹⁹⁰Arndt/Crandles/Goldsmith/Gordon/Kucinski/Baronin, Die Vollstreckung des Besuchsrechts: Ein Tabu?, s.999.

¹⁹¹Mardin, “İkincil Mevzuat”, s.559.

¹⁹²Çağrı Mardin, “Enforcement of Custody and Contact Orders: Opinions on the New Provisions of The Child Protection Code” (Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Kararların Yerine Getirilmesi: Çocuk Koruma Kanunu’nun Yeni Hükümleri Hakkında Düşünceler), *Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, C: 18, S:51, 2022, s: 189-218, s.197; Tarafların anlaşma imkanının mahkemece öngörüldüğü durumlarda (şiddet uygulanması durumu hariç) mahkeme tarafları arabuluculuğa sevk edebilecektir., Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s.1238.

¹⁹³Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s.1239.

¹⁹⁴İsviçre hukukunda bu husus özellikle tartışılmış, çocuğun ebeveyni ile kişisel ilişki kurma hakkını dava yoluyla onlara karşı ileri sürebileceği yönündeki karılaştırmalı hukuk düzenlemeleri tatminkâr bulunmamıştır. Anne ya da babanın rızasına aykırı bir biçimde kişisel ilişki kurulmasının, bu müessesenin amacı ile çocuğun üstün yararına uygun olmayacağı vurgulanmıştır. Bu hususta Çocuk Koruma Dairesi, çocuğun bu nedenle olumsuz etkilenmesi halinde yükümlülüğünü yerine getirmeyen anne-babayı uyarması ve gerektiği takdirde emir verebilmesi yönünde düzenleme yapılması yoluna gidilmiştir. Bu hususta yükümlülüğünü yerine getirmeyen anne ya da babanın ödemekle yükümlü olduğu nafaka miktarının artırılması gerektiği yönündeki görüşler de anne-babanın bu baskı altında kuracağı kişisel ilişkinin çocuğun üstün yararına aykırılık teşkil edeceğinden bahisle kabul görmemiştir., (Türkmen, “Kişisel İlişki”, s.1134) ; İmamoğlu, “Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması”, s.848.

eylemleri gerçekleştiren kişi para cezasına mahkûm edilir (StGB, m.220)¹⁹⁵; ancak velayet hakkına sahip olup kişisel ilişki kararına riayet etmeyen tarafın cezalandırılmasına izin verilmemektedir¹⁹⁶.

2. Almanya

Alman toplumunda yirminci yüzyıla kadar aile ilişkileri incelendiğinde, velayet hakkı yalnızca babaya tanındığı, babayla eşit konumda olmayan ve bir eş olarak kocasına bağlı olan kadının, toplumsal temellere dayanan rolüne göre; çocuklarının bakımı ve yetiştirilmesinden sorumlu olduğu ve bu görevini her zaman eşinin talimatları doğrultusunda ve gözetimi altında sürdürdüğü görülecektir¹⁹⁷. Sonraki dönemde annenin, yasal olarak güç sahibi olan babayla eşit hak ve yetkilere sahip olmasına imkan tanınarak velayetin egemenlik ve gücü temsil ettiği algısından vazgeçilmiş, çocuğun kişiliğine vurgu yapılarak geçmişten günümüze kadar velayetin baba merkezlienden ziyade önce ebeveyn merkezli ve daha sonra da çocuk merkezli bir müessese olmasının kabulü sonucunu doğurmuş, bu doğrultuda ortak velayet hakkı da kabul görmüştür¹⁹⁸. Alman hukukunda çocuğun yüksek yararı, ebeveyn sorumluluğunun yol gösterici ilkesini oluşturmakta, ebeveynlerin sorumluluklarını yerine getirmesinde en yüksek yol gösterici ilke olarak kabul edilmekte; aynı zamanda mahkemelerce verilecek kararın ölçütünü ve hukuki dayanağını oluşturmaktadır¹⁹⁹.

¹⁹⁵Madde düzenlemesine göre, çocuğu hak sahibi anne ya da baba ile kişisel ilişki tesisinden mahrum bırakan yahut çocuğun ona teslim etmekten kaçınan taraf şikâyet üzerine üç yıla kadar hapis cezası yahut para cezası ile cezalandırılacaktır.

¹⁹⁶Arndt/Crandles/Goldsmith/Gordon/Kucinski/Baronin, Die Vollstreckung des Besuchsrechts: Ein Tabu?, s.1000.

¹⁹⁷Elisabeth Koch, Historisch-kritischer Kommentar zum BGB: Band IV: Familienrecht, s: 1297-1921, Tübingen, 2018, s.1671.

¹⁹⁸“Alman Anayasa Mahkemesi 03.11.1982 tarihli kararının iptal gerekçelerinde öncelikle Alman Anayasası m. 6/2’ye dayanmış ve velayetin birlikte kullanılmasının reddedilmesini ağır bir temel hak ihlali olarak nitelendirmiştir. Alman Anayasa Mahkemesi anılan kararında, Anayasa’nın 6. maddesinin çocuğun ebeveynleri ile aile birliği içerisinde birlikte yaşadığını ve ana babanın çocuğa birlikte bakmak ve onu yetiştirmekle yükümlü olduklarını kural olarak kabul ettiğini dolayısıyla ana ve babanın müşterek çocuklarına bakma yükümlülüklerinden haklı bir neden olmaksızın ayırık tutulmalarının ana babanın Anayasa’nın 6. maddesi ile güvence altına alınmış olan hukuki konumlarına aykırı olduğunu ifade etmiştir.” naklen Erlüle, “Kural”, s.559; Koch, Historisch-kritischer Kommentar zum BGB: Band IV: Familienrecht, s.1671; Alman hukukunda ortak velayet hakkında detaylı bilgi için bkz.: Fulya Erlüle; *İsviçre Medeni Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Işığında Boşanmada Birlikte Velayet*, Ankara, 2019, s.165 vd., Güneş, “Almanya ve İsviçre Örnekleriyle Türk Hukukunda Birlikte Velayet”, s.165 vd.

¹⁹⁹Nina Dethloff/Dieter Martiny, Parental Responsibilities- National Report: Germany, s.40, <<https://ceflonline.net/wp-content/uploads/Germany-Parental-Responsibilities.pdf>> (e.t.12.09.2023)

Alman hukuk sisteminde farklı icra yollarında farklı icra organları görevlendirilmiş olup ana yetki icra memurlarına (Gerichtsvollzieher) ait olup haciz işlemleri yerel mahkemeler (Amtsgerichte) bünyesinde görev yapan mahkeme memurlarınca (Rechtspfleger) gerçekleştirilmektedir²⁰⁰. Alman hukuk sisteminde çocuk teslimi ve kişisel ilişki tesisine ilişkin kararların icrası hususunda aile mahkemesi icra modelinde mahkemeye destek sağlamakla görevli yardımcı organ olarak Gençlik Dairesi (Jugendamt)'nin bulunduğu bir organizasyon modeli benimsenmiştir²⁰¹.

Çocuk teslimi gibi parasal olmayan talepler (özellikle belirli bir eylemden kaçınmaya ilişkin icra edilebilir talepler) borçlunun para cezasıyla cezalandırılması suretiyle icra edilmektedir²⁰². 1 Eylül 2009 tarihinde yürürlüğe giren ve en son 5 Ekim 2021 tarihli Kanun ile değişikliğe uğrayan Aile Meseleleri ve Çekişmesiz Yargı İşlerine İlişkin Kanun²⁰³'un (FamFG) 88. maddesine göre; çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar takibin başladığı tarihte kişinin ikametgahının bulunduğu yer mahkemesi tarafından gerçekleştirilecek, Gençlik Dairesi gereken durumlarda mahkemeye destek sağlayacaktır. Mahkeme kararları ile tarafların anlaşma iradelerinin mahkeme tarafından onaylanması sonucunda elde edilen anlaşma icra edilebilir niteliktedir (FamFG m. 86/I, 2).

FamFG hükümlerine göre mahkeme, çocuğun yüksek yararı gereğince ayrılma veya boşanma durumunda ebeveynin velayeti, çocuğun ikamet yeri, iletişim hakkı ve çocuğun teslimi ile ilgili ebeveyn ve çocuk meselelerinde, yargılamanın her aşamasında tarafların anlaşmasını kolaylaştıracaktır (FamFG m. 156)²⁰⁴. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların icrasında yükümlü olan taraf/ebeveyn dürüstlük kuralına uygun olarak hareket etmeli; çocukla hak sahibi taraf arasındaki ilişkiye zarar verecek,

---

²⁰⁰Burkhard Hess/ Marcus Mack, Germany, Enforcement Agency Practice in Europe, Great Britain-2005, s:169-193, s.170; Avusturya'da da mahkeme kalemi bünyesinde görevli icra memuru aracılığıyla yürütülen icra organizasyon modeli benimsenmiştir. Mahkeme bünyesinde görevli icra memuru marifetiyle yürütülen cebri icra prosedürü hakkında detaylı bilgi için bakınız Çelikoğlu, İcra Dairesi Kararı, s. 54-57.

²⁰¹Çelikoğlu, "Çocuk Teslimi", s.875.

²⁰²Hess/ Mack, Germany, Enforcement Agency Practice in Europe.170.

²⁰³Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (Federal Kanun Gazetesi I s. 2586), Kanunun İngilizce çevirisi için bkz. <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_famfg/index.html> (E.T. 12.09.2023)

²⁰⁴Bkz. Aile Meseleleri ve Çekişmesiz Yargı İşlerine İlişkin Kanun, m.156. <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_famfg/englisch_famfg.html> (E.T. 12.09.2023)

süreci zorlaştıracak davranışlardan kaçınmalıdır²⁰⁵. Taraflar arasında uzlaşma sağlanması amacıyla mahkemenin, ebeveynlerin, mahkeme tarafından belirlenen bir kişi veya kuruluşla arabuluculuk yahut mahkeme dışı uyuşmazlık çözümüne yönelik diğer seçenekler hakkında bireysel veya ortak olarak ücretsiz bir bilgilendirme görüşmesine katılmalarına karar verebileceği, ayrıca ebeveynlerin danışmanlık hizmetine katılmalarına da karar verilebileceği düzenlenmiştir (FamFG m. 156).

Ebeveynlerden birinin, diğer ebeveynin, müşterek çocukla kişisel ilişki kurması konusunda bir mahkeme kararının veya mahkeme tarafından onaylanmış bir anlaşmanın uygulanmasını engellemesi halinde, hak sahibi ebeveynin başvurusu üzerine mahkeme ebeveynler arasında uzlaştırma yapacaktır (FamFG m. 156/III). Mahkeme tarafları uzlaşma duruşmasına davet edecek, bu duruşma sırasında mahkeme, ebeveynle çocuk arasındaki kişisel ilişki tesisinin engellenmesi durumunda ortaya çıkabilecek hukuki sonuçları, özellikle de idari tedbirlerin uygulanabileceğini, velayetin sınırlanabileceğini veya iptal edilebileceğini taraflara bildirecektir. Uzlaşmaya varılması halinde bu plan eskisinin yerini alacak; uzlaşılamaması halinde mahkeme, idari tedbir alınması mı, iletişim planında değişiklik yapılması mı, yoksa velayete ilişkin tedbir alınması mı gerektiğini inceleyecektir (FamFG m.165).

Çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin karara riayet edilmemesi halinde mahkeme tarafından yükümlüye idari para cezası yahut bunun yeterli görülmemesi halinde hapis cezası verilebileceği FamFG m. 89’da düzenlenmiştir. Bu yöntemlerle de nihai sonuca varılamaması halinde başvurulabilecek yol olarak mahkemenin doğrudan zor kullanılmasına karar verme yetkisi 90. maddede düzenlenmiş, maddenin devamında zor kullanma yetkisinin doğrudan çocuk üzerinde kullanılamayacağı, çocuk üzerinde doğrudan zorlamaya ancak çocuğun üstün yararı dikkate alındığında zorunlu görülmesi halinde izin verileceği düzenlenmiştir. Hak sahibinin mahkemeye cebri icra başvurusu dolaylı zorlama suretiyle icra edilmesine hükmolunması halinde mutlaka, doğrudan zorlama suretiyle icra edilmesine

---

²⁰⁵Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s.1242.

hükmedilmesi halinde ise bir sıkıntı doğurmayacak durumlarda yükümlünün dinlenilmesi suretiyle karar verileceği 92. maddede düzenlenmiştir²⁰⁶.

İcranın durdurulması, sınırlandırılması yahut icrai tedbirlerin kaldırılması meseleleri 93. maddede düzenlenmiştir. Buna göre; taraflarca uzlaşma başvurusunda bulunulması, icraya konu karara karşı kanun yoluna başvurulması, eski hale getirme yahut yargılamanın yenilenmesinin veya kararın değiştirilmesinin talep edilmesi halinde mahkeme icranın durdurulmasına karar verebilecektir.

3. Fransa

1804 yılında yayınlanarak yürürlüğe giren Fransız Medeni Kanunu'nda (Code civil des Français) boşanmak katı kurallara tabi tutulduğu gibi boşanmanın sonuçlarında da cezalandırma anlayışı benimsenmiştir²⁰⁷. Sonraki dönemlerde birçok tadil gerçekleştirilmiş, en son 4 Mart 2002 tarih ve 2002-305 sayılı Kanun²⁰⁸'un 371-387. maddeleri arasında velayete ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. İlgili kanunda velayet hakkının kullanılmasında ve sorumlulukların yerine getirilmesinde ebeveynler arasında eşitlik ilkesi benimsenmiş, ayrıca tüm çocukların eşitliği de vurgulanmıştır²⁰⁹.Yapılan birçok tadil neticesinde boşanma hâkim kararıyla(çekişmeli), yargısal anlaşma ve yargı dışı anlaşma yollarıyla gerçekleştirilebilir hale gelmiştir²¹⁰.

Boşanma sebepleri bakımından çocukları etkileyen önemli bir düzenleme Fransız Medeni Kanunu'nun 229. maddesinde yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre; ergin olmayan çocuklarının hâkim tarafından dinlenmeyi talep etmesi halinde eşlerin anlaşma yoluyla boşanmalarına engel oluşacak ve ancak mahkemenin tarafların boşanmaya ilişkin anlaşmalarının uygun bulunmasına karar verebilmesi halinde boşanma gerçekleşecektir (Fransız Medeni Kanunu m. 229/2). Burada hâkim, hem

²⁰⁶Doğrudan-dolaylı yaptırım araçları ve uygulanması hk. bkz. Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s.878-879; Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s.1242-1243.

²⁰⁷Pınar Altınok Ormancı, “Fransız Boşanma Hukuku Revizyonunun Getirdikleri: Türk Boşanma Hukukunda Olası Bir Revizyon İçin Değerlendirmeler”, *AÜHFD*, S:71(4), 2022, 1431-1459, s. 1453.

²⁰⁸Kanun'un İngilizce çevirisi için bkz. <<https://www.fd.ulisboa.pt/wp-content/uploads/2014/12/Codigo-Civil-Frances-French-Civil-Code-english-version.pdf>> (E.T. 11.11.2023)

²⁰⁹Frédérique Ferrand, Parental Responsibilities- National Report:France, s.4, < <https://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Parental-Responsibilities.pdf>> (E.T. 11.11.2023)

²¹⁰Altınok Ormancı, “Fransız Boşanma Hukuku Revizyonunun Getirdikleri: Türk Boşanma Hukukunda Olası Bir Revizyon İçin Değerlendirmeler”, s. 1435 vd.

anlaşmanın, tarafların aydınlatılmış ve serbest iradelerini yansıtıp yansıtmadığını hem de tarafların ve çocuğun menfaatlerini koruyup korumadığını incelemekle yükümlüdür (Fransız Medeni Kanunu m.214).²¹¹

Fransız hukukunda velayet hakkı, soybağının doğrudan sonucu olarak düzenlenmiş, Fransız Medeni Kanunu'nun 371/1 maddesine göre; *“Ebeveynlik yetkisi, amacı çocuğun çıkarı olan bir dizi hak ve görevdir. Çocuğun reşit oluncaya veya özgürlüğüne kavuşuncaya kadar kişiliğine saygı gösterilerek onun güvenliğini, sağlığını ve ahlakını korumak, eğitimi sağlamak ve gelişmesini sağlamak anne ve babaya aittir.”*. Velayet hakkı anne ve babaya tanınmış olup, çocuk ergin olana dek devam eder. Bunun yanında kanunun 371. Maddesinde büyük ebeveynlere de velayet hakkının tanınabileceği, gerekli hallerde bu hakkın akraba olsun ya da olmasın üçüncü kişilere de tanınabileceği ve kardeşlerin velayetinin çocuğun üstün yararı gerekli kılmadığı sürece ayrılamayacağı düzenlenmiştir.

Kural olarak çocuğun anne-babası hayatta olduğu ve ehliyetleri de kısıtlanmamış olmadığı sürece, velayet hakkı birlikte kullanılır²¹². Ancak çocuğun doğumundan itibaren bir yıl geçtikten sonra gerçekleştirilen tanınmalar ile çocuğun menfaatinin gerektirdiği durumlar istisna tutulmuş ve bu durumda velayetin annede kalacağı kabul edilmiştir²¹³.

Boşanma halinde, çocuğun velayetinin kullanılmasını yalnızca anneye yahut yalnızca babaya bırakılması, sadece çocuğun menfaatinin gerektirdiği durumlarda, kararda gerekçesinin açıklanması suretiyle mümkündür (Fransız Medeni Kanunu m. 373/2,1). Bu durumda velayet hakkına sahip olan taraf, çocuğun bakımı ve eğitimiyle ilgilenme yükümlülüklerine sahip olup velayet hakkından yoksun bırakılan taraf ise, çocuk ile kişisel ilişki kurma (droit de visite, d'hébergement et de correspondance) ve çocuğun eğitimine ilişkin denetimde bulunma hakkına da sahiptir²¹⁴. Çocukla kişisel

²¹¹Altınok Ormancı, “Fransız Boşanma Hukuku Revizyonunun Getirdikleri: Türk Boşanma Hukukunda Olası Bir Revizyon İçin Değerlendirmeler”, s. 1439.

²¹²Maryline Bruggeman, “L'exercice en commun de l'autorité parentale après séparation en France”, *Osaka University Law Review* 58, 2011, s:93-106 <https://ir.library.osaka-u.ac.jp/repo/ouka/all/4656/oulr058-093.pdf> (E.T.12.11.2023), s., 95-96.

²¹³Bruggeman, “L'exercice en commun de l'autorité parentale après séparation en France”, s.98.

²¹⁴Altınok Ormancı, “Fransız Boşanma Hukuku Revizyonunun Getirdikleri: Türk Boşanma Hukukunda Olası Bir Revizyon İçin Değerlendirmeler”, s. 1446.

ilişki kurma hakkı, yalnızca çocuğun üstün yararının gerektirdiği hallerde hâkim kararıyla engellenebilmektedir²¹⁵.

Anne babanın çocukla kişisel ilişki kurma hakkının yerine getirilmesine izin verilmemesi halinde; Fransız usul hukukuna göre bu durum ivedi iş sayılar ve hızlandırılmış yargılama usulüne göre üç ya da dört aya kadar bu konuda karar alınması mümkündür²¹⁶. Velayet hakkına sahip olmayan tarafın çocukla kişisel ilişki kurma hakkının yerine getirilmesinin diğer tarafça engellenmesi Fransız Medeni Kanunu'nun 373/2. maddesinin ihlali anlamına gelmektedir. Fransız Ceza Kanunu m. 227/5 maddesi ile küçüğün alıkonulması suçunu düzenlemesi kanun koyucu tarafından getirilen caydırıcı düzenlemelerdendir. Bu düzenlemeye göre; haklı bir sebep olmaksızın çocuğu hak sahibine teslim etmekten kaçınan kişinin, bir yıla kadar hapis cezası ve 15000 euro para cezası ile cezalandırılacağı öngörülmüş, çocuğun hak sahibine teslim edilmediği süre beş günü aşarsa ve velayet hakkına sahip anne yahut babaya çocuğun nerede olduğu ya da Fransa sınırları dışına çıkarılıp çıkarılmadığı konusunda bilgi verilmemişse; uygulanacak yaptırım üç yıla kadar hapis cezası ve 45000 euro'ya kadar para cezasına yükselecektir. Fransız ceza mahkemesince ayrıca vatandaşlığın kaybedilmesi, ehliyetin alıkonulması gibi ek cezalara ve ülkeden beş yıl boyunca ayrılmamaya yönelik tedbir kararına da hükmedebilir²¹⁷.

Fransız hukukunda çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların icrası hususunda görevli merci özerk icra görevlisidir (huissier de justice)²¹⁸. İcrası talep edilen karar icra dairesince yükümlüye tebliğ edilir. İlk aşamada icra memuru talepte bulunan hak sahibi olmaksızın bizzat yükümlüyle iletişim kurarak kararın icrasını talep eder (bu aşamada herhangi bir zor kullanma yetkisi

²¹⁵“Örneğin; babanın cinsel tercihleri, HIV pozitif vb. rahatsızlığının olması, gözetim altında bulunması yahut annenin fahişelik yapması, gibi durumlar bu bağlamda tek başlarına önemli neden sayılmamakta, çocuk bakımından risk teşkil ettikleri noktada değerlendirilir. Fiziksel ya da cinsel şiddet, sorumsuzluk, akıl zayıflığı, gibi haller ise doğrudan ‘önemli sebep’ olarak kabul edilen hallerdir.” Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1245-1246.

²¹⁶Arndt/Crandles/Goldsmith/Gordon/Kucinski/Baronin, Die Vollstreckung des Besuchsrechts: Ein Tabu?, s.1003.

²¹⁷“Bu yaptırımlar her ne kadar caydırıcı görünse de, nadiren uygulamaya koyulmakta, bu bağlamda doktrinde ceza kanunundaki düzenlemelerin daha katı uygulanarak, aile mahkemesinin yetkilerinin artırılması ve uygulanacak para cezalarına ilişkin yeknesak uygulama geliştirilmesi gerektiği yönünde eleştiriler dile getirilmekte ancak Fransız hukukunda çocukla kişisel ilişkinin zor kullanılarak derhal yerine getirilmesine yönelik herhangi bir uygulamaya rastlanmamaktadır.”, Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s.1247.

²¹⁸Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 883.

bulunmamaktadır) yükümlünün rızasıyla yerine getirilmemesi halinde bu husus tutanak altına alınır²¹⁹. Bu tutanakla hak sahibi ebeveyn aile mahkemesine başvurabilir. Başvuru üzerine mahkeme takibe konu karardaki yükümlülükte değişiklik yapabileceği gibi yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde para cezası uygulanmasına da karar verebilir²²⁰.

Bunu yanında hak sahibi, kararın yükümlünün rızasıyla yerine getirilmediğine ilişkin tutanakla ceza mahkemesine de başvurma hakkına sahip olup, ceza prosedürü neticesinde de kararın icrasını sağlayabilmektedir²²¹. Gerekli görüldüğünde icra görevlisi kolluktan destek alabilmekte, icra prosedürü özerk icra görevlisi ve hakim kararıyla yürütülmesi ve gerektiğinde kolluk desteğine başvurulabilmesi yönüyle hukukumuzda ÇKK kapsamında düzenlenen icra prosedürüne benzetilmektedir²²².

4. İngiltere

İngiliz hukukunda çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması, hususundaki düzenlemeler 1989 tarihli Çocuk Kanunu²²³'nda yer almaktadır. Çocuk velayeti, Çocuk Kanunu'nun 3(1) maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır: "*Çocuğun ebeveyninin, çocuk ve onun malları ile ilgili olarak kanunen sahip olduğu tüm haklar, görevler, yetkiler, sorumluluklar ve yetkiler*". İngiliz hukukunda da ortak velayet hakkı kabul edilmiştir.

Velayet hakkında, ebeveynin çocuğu üzerindeki haklarından ziyade ebeveynin çocuğuna karşı görevleri vurgulanmıştır. Kanun'un birinci maddesinde çocuk hakkında verilecek kararlarda çocuğun esenliğinin esas alınacağı düzenlenmiştir. Ebeveynlerin ortak velayet hakkına sahip olması her durumda birlikte hareket etmelerini zorunlu kılmayıp birtakım kısıtlamalara tabi olmak şartıyla her birinin diğerinden bağımsız hareket edebileceği yahut kararlar alabileceği, ancak çocuğun ebeveynlerden biriyle

²¹⁹Ferrand, Parental Responsibilities- National Report:France, s. 36-37; Çelikoğlu, "Çocuk Teslimi", s.883.

²²⁰Ferrand, Parental Responsibilities- National Report:France, s. 37.

²²¹Ferrand, Parental Responsibilities- National Report:France, s. 30; Çelikoğlu, "Çocuk Teslimi", s. 883; Yürütülecek cezai prosedür ve uygulanacak yaptırımlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s.1247.

²²²Çelikoğlu, "Çocuk Teslimi", s.884.

²²³Children Act 1989 <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/contents>> (E.T.15.11.2023).

yaşamaları halinde diğerebeveynin günlük karar alma süreçlerine müdahale edemeyeceğı kabul edilmiştir²²⁴.

Ortak velayet hakkına sahip ebeveynlerin boşanması halinde ortak velayet kendiliğinden sona ermemektedir. Evliliğın boşanma ile sona ermesi halinde ortak velayet hakkının sona ermediğı; çünkü ebeveynlerin bağımsızlığına ve kararlarına saygı durulması gerektiğı, bu nedenle de boşanma sonrasında velayet hakkına müdahale edilmesinin zorunlu olmadığı kabul edilmiştir²²⁵. Aynı zamanda ayrılık yahut evliliğın iptali kararları da ortak velayeti etkilememektedir²²⁶.Boşanma ile mahkeme çocuğın ebeveynlerden hangisiyle yaşayacağına karar verir ancak bu durumda da ortak velayet devam ederek diğerebeveyn velayet hakkını müştereken kullanmaya devam edecektir²²⁷.Tarafların ortak çocuğın ikameti hususunda anlaşılamadığı durumlarda, ebeveynlerden biri mahkemedan çocuğın kimle ve ne zaman yaşayacağını, kişisel ilişkinin düzenlenmesini talep edebilir²²⁸. Mahkeme çocuğın taraflardan biriyle ikamet etmesine karar verebileceğı gibi ortak ikamete de karar verebilecek, bu doğrultuda paylaşımlı bakım söz konusu olacaktır²²⁹. Kanun'un ikinci bölümünde çocuğın doğduğu tarihte evli olan ebeveynlerin ortak velayet hakkına sahip olduğu; ancak evlilik dışı gerçekleşen doğumlarda velayetin anneye ait olduğu düzenlenmiştir²³⁰.

Çocukla kişisel ilişki kurulması hususu Çocuk Kanunu'nun 8. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, çocukla kişisel ilişki tesisine ilişkin emir

²²⁴Lowe, Parental Responsibilities- National Report: England & Wales, s.29, <<https://ceflonline.net/wp-content/uploads/England-Parental-Responsibilities.pdf>> (e.t. 14.11.2023).

²²⁵Nurten İnce, "Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Evlilik Birliğinin Boşanma İle Sona Ermesi Durumunda Birlikte Velâyet", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı:34(9), 2018, s:189-229, s.206.

²²⁶Lowe, Parental Responsibilities- National Report: England & Wales, s.18.

²²⁷Panforti, Maria Donata, and C. Valente. "Comparative study on enforcement procedures of family rights. National report, Italy(Report)." ,2007, s.7, <http://www.jafbase.fr/docUE/study_family_rights_synthesis_report_en.pdf>, (E.T.15.11.2023); "Çocuk Koruma Kanunu'nun birinci bölümünün beşinci alt bölümüne göre; mahkeme, aksinin çocuk için daha yararlı olacağı değerlendirilmediğı sürece bu hususta hüküm kurmaz.": Mardin, "İkincil Mevzuat", *KHASHFD*, S:2, 2022, s:553-586, s. 557; Panforti,Valente, "Comparative study on enforcement procedures of family rights. National report, Italy(Report)", s.8.

²²⁸Sec. 92(7), Children Act 1989; Mardin, İkincil Mevzuat, s.557; "İngiltere'de çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin iletişim emirleri (contact orders) ya da çocuğın kimle kalacağına ilişkin ikamet emirlerinin (residence orders) yerini çocuk düzenlemeleri emri (child arrangements orders) almıştır.": Tim Jarret, Children: child arrangements orders – Wen agreement cannot be reached on contact and residence, Great Britain, Briefing Paper, Number 8761, 2020, s.5.

²²⁹Bu düzenlemeye çocuğın okul döneminde bir ebeveyn ile tatil döneminde diğerebeveyn ile kalması yahut haftaıçi bir ebeveyn ile hafta sonu diğerebeveyn ile kalması durumları örnek gösterilebilir.: Lowe, Parental Responsibilities- National Report: England & Wales, s.32.

²³⁰Lowe, Parental Responsibilities- National Report: England & Wales, s.18.

çocuğun birlikte yaşadığı kişinin çocuğun hak sahibini ziyaret emesi ya da onunla kalmasına izin vermesini veya çocukla hak sahibinin başka suretle kişisel ilişki kurmasını düzenler²³¹. Çocuğun ebeveyn haricinde kardeş yahut akraba gibi üçüncü kişilerle de ilişki kurmasına karar verilebilecek, ayrıca teslimin yurt dışında gerçekleştirilmesini de içerebilecektir²³². Çocuğun üstün yararının gerektirdiği hallerde Çocuk Kanunu'nun 1. Maddesi gereğince kişisel ilişki sınırlandırılabilir yahut kaldırılabilir.

Kişisel ilişki kurulmasına ilişkin karara çocukla birlikte ikamet eden ebeveynin uymaması halinde, mahkeme icra emri verebilecek, çocuğun üstün yararı gereğince ebeveynlerin ilişkilerini iyileştirmeleri amacıyla bir programa yönlendirebileceği gibi tarafları arabuluculuğa da yönlendirebilecektir²³³. Mahkemenin yönlendirebileceği 'ayrılmış ebeveynleri bilgilendirme programı', tarafların iletişimlerinin gelişmesi ve çocuğun üstün yararı doğrultusunda hareket etmelerini sağlamayı amaçlar²³⁴. Arabuluculuğa yönlendirme ise taraflar arasındaki iletişim kopukluğunun çocukla kişisel ilişki kurulmasına yansıttığı sorunların ve anlaşmanın yerine getirilmesi sürecinde fiili zorlukların bulunduğu somut olaylarda fayda sağlayabilmektedir²³⁵.

Bunun dışında mahkeme kusurlu ebeveynin ücretsiz çalıştırılmasına²³⁶ yahut karara uyulmaması nedeniyle var ise meydana gelen zararın tazminine yahut çocukla ikamet eden ebeveynin mahkemeye başvurusu üzerine mahkemeye itaatsizlik gerekçesiyle ilgili ebeveynin cezalandırılmasına ya da çocuğun ikametinin değiştirilmesine karar verilebilecektir²³⁷. İngiliz mahkemeleri çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararı ihlal eden tarafı tutuklama yetkisine sahiptir ancak bu durumun çocuğun üstün yararıyla örtüşmediği kabul edildiğinden uygulamada pek

---

²³¹Sec. 8(1), Children Act 1989.

²³²Diğer ebeveynle kişisel ilişkiyi düzenleyen kararlar, ebeveynlerin altı aydan uzun sürecek biçimde birlikte yaşaması halinde kendiliğinden ortadan kalkacaktır.: Lowe, Parental Responsibilities- National Report: England & Wales, s.33.

²³³Mardin, "İkincil Mevzuat", s.558; Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s.1248.

²³⁴Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s.1248.

²³⁵Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s.1248.

²³⁶Arndt/Crandles/Goldsmith/Gordon/Kucinski/Baronin, Die Vollstreckung des Besuchsrechts: Ein Tabu?, s.1005.

²³⁷Lowe, Parental Responsibilities- National Report: England & Wales, s.37; Bu durum uygulama aracının emrin verilme amacını ortadan kaldırılabilirliği gerekçesiyle aile hukukunun uygulanmasındaki zorluklardan biri olarak değerlendirilmiştir: Jonathan Herring, Family Law(issues, debates, policy), 2001, Londra, s.8; Mardin, "İkincil Mevzuat", s.558.

görülmemektedir²³⁸. Her ne kadar kişisel ilişki kararına riayet edilmemesi mahkemeye itaatsizlik olarak değerlendirilmekte ise de cezai yaptırım uygulamak yerine arabuluculuk uygulaması tercih edilmektedir²³⁹.

---

²³⁸Arndt,Crandles,Goldsmith,Gordon,Kucinski,Baronin, Die Vollstreckung des Besuchsrechts: Ein Tabu?, s.1006.

²³⁹Comparative study on enforcement procedures of family rights: Synthesis report, s.13. <http://www.jafbase.fr/docUE/study_family_rights_synthesis_report_en.pdf> (E.T. 20.11.2023)

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK TESLİMİNE VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ

KURULMASINA İLİŞKİN KARARLARIN İCRASI PROSEDÜRÜ

I. ÇOCUK TESLİMİNE VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ İCRASINA İLİŞKİN TAKİPLERİN DAYANAKLARI

Anayasa m. 41'e göre aile, Türk toplumunun temeli olup eşler arasında eşitliğe dayanmakta; TMK m. 185'e göre ise eşler birlikte yaşamak, birbirlerine sadakat göstermek ve yardımcı olmak zorundadır. TMK m. 185'te birlikte yaşamak eşlere bir yükümlülük olarak yüklenmekle, m. 339'da anne-babanın rızası olmadan çocuğun evi terk edemeyeceği ve yasal bir gerekçe bulunmaksızın ebeveynlerinden alınamayacağı düzenlenmiştir. Aile birliği devam ettiği sürece TMK m. 336 gereğince ergin olmayan çocuğun velayeti anne-baba tarafından birlikte kullanılacak dolayısıyla çocuk teslimi söz konusu olmayacaktır.²⁴⁰

Mahkeme kararı ile velayet hakkı kendisine verilen taraf çocuk ile yaşamıyorsa çocuğun hak sahibine teslimi gerekmekte; velayet hakkı sahibi olmamasına rağmen yanında bulunduran ebeveynin çocuğu teslim etmemesi halinde çocuk teslimine ilişkin mahkeme kararın yerine getirilmesi amacıyla ÇKK kapsamında teslim prosedürüne başvurulabilecektir²⁴¹. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması, evlilik birliğinin sona ermesi yahut birlikte yaşamaya ara verilmesi sonucunda ortak çocuğun velayetinin eşlerden hangisine ait olacağı hususunda karar verilmesi, velayetin kaldırılması neticesinde vesayet altına alınması veya velayetin düzenlenmesi, yabancı mahkeme kararların tanınması/tenfizinde ve evlat edinme hallerinde gündeme gelmektedir²⁴². Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar bu husustaki icra prosedürlerine dayanak teşkil ettiğinden söz konusu kararların incelenmesinde yarar vardır.

---

²⁴⁰Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 67; Caner Taşatan, "Velayetin Değiştirilmesi", *MÜHFD*, S: 28/1, 2022, s: 387-406, s. 389; İmir, *Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması*, s.15.

²⁴¹Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 68.

²⁴²Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 67.

A. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN KARARLAR

Çocuk teslimine ilişkin kararlar genel olarak velayet hakkına dayanmaktadır. Velayetin tanımına TMK’da yer verilmemiş ancak sınırları çizilmiştir. Bu çerçevede ve doktrinde genel kabul görmüş unsurlarından hareketle velayet; ergin olmayan çocukların veya kısıtlanmış olan ergin çocukların ihtiyaçlarının karşılanması, bakımı ve yetiştirilmesi, korunması, temsilleri ve mallarının yönetimi bakımından münhasıran anne-babanın sahip olduğu hak ve yükümlülüklerin bütünüdür²⁴³. Velayetin hem hak hem de yükümlülükler bütünü olduğu Anayasa Mahkemesi tarafından da kabul edilmiştir²⁴⁴. Anne-baba velâyet hakkına çocuğun tam ve sağ doğumu olayıyla sahip olurlar²⁴⁵. Bu bakımdan velâyet hakkı inhisarî nitelikte olup çocuk anne-babadan meşru bir sebep bulunmadıkça alınamaz (TMK m. 335/I). Çocuğun korunması bakımından gerekli görürse hâkim velâyet hakkının kullanılmasına her zaman müdahalede bulunabilir²⁴⁶.

Velayet, anne-babanın kişilik haklarından olup bu hak devredilemeyip, sözleşmeyle ortadan kaldırılamaz²⁴⁷ ve bu haktan feragat edilemez; tam ve sağ doğumla başlayan velayet, kural olarak çocuğun ergin olmasıyla sona erer²⁴⁸. Bunun haricinde anne-babanın yahut çocuğun ölümü, çocuğun evlat edinilmesi veya vesayet altına alınması, soy bağının reddi yahut evlatlık ilişkisinin ortadan kalkması hallerinde sona erer²⁴⁹. TMK m. 336/1’e göre, evlilik birliği devam ettiği sürece anne-baba velayeti birlikte kullanır ancak evlilik birliği sona erdiğinde artık velayet hakkının sahibi olan taraf değişikliğe uğrar.

²⁴³Akıntürk/Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, 406; Serozan, *Çocuk Hukuku*, s.250; İnan, *Çocuk Hukuku*, s.225; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.223; Serdar, *Kişisel İlişki Kurma Hakkı*, s. 740; S. Hülya İmamoğlu, “Yeni Medeni Kanun’daki Düzenleme ve Velayete Hâkim İlkeler Çerçevesinde Tedip Hakkının Değerlendirilmesi”, *AÜHFD*, 2005, S:54/1, s: 165-190, s. 166 ; Özbay, “Çözüm Önerileri”, s. 59; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.16; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.37.

²⁴⁴“Yakın bir geçmişe kadar anne ve babanın çocukları üzerindeki hâkimiyet hakkı olarak görülen velayet, günümüzde hem bir yükümlülük hem de bir hak olarak kabul görmektedir.” AYM, Gülbu Özgüler, B. No: 2013/7979, 11/11/2015, § 35. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/7979>, (E.T. 10.01.2024)

²⁴⁵Öztan, *Aile Hukuku*, s.625.

²⁴⁶Öztan, *Aile Hukuku*, s. 627.

²⁴⁷Velayet, kamu düzenine ilişkin olduğundan tarafların kabulü, anlaşması gibi durumlar kararı verecek hâkimi bağlamamaktadır (TMK m. 335-351).

²⁴⁸Ali Naim İnan, “Özel (Medeni Hukuk) Bakımından Ana-Baba ile Çocuk İlişkileri ve Çocukların Ana-Babaya Karşı Korunması”, Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu’na Armağan, Ankara 1995, s: 17-37, s. 22; Serozan, *Çocuk Hukuku*, s. 151-164; Akıntürk, *Medeni Hukuk*, s. 402.

²⁴⁹Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.15; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s.223.

Çocuk teslimi ile çocukla kişisel ilişki kurulması prosedürüne konu olan velayete ilişkin mahkeme kararları boşanma, evliliğin butlanı, ayrılık, velayetin değiştirilmesi veya kaldırılması, anne-babanın evli olmaması hallerinde söz konusu olmaktadır.

TMK'nın 337. maddesi gereğince anne-baba evli değilse fiil ehliyetine sahip olmak şartıyla²⁵⁰ velayet anneye aittir. Evlilik birliği dışında doğan çocuğun velayetinin babaya verilebilmesi için öncelikle çocuk ile baba arasında soy bağı ilişkisinin tanıma yahut babalık davası aracılığıyla hukuken kurulması gerekir²⁵¹. Annenin ergin olmaması, ölmüş veya kısıtlı olması yahut velayetin kendisinden alınmış olması halinde, çocuğun menfaatine göre hâkim vasi tayin eder yahut velayeti babaya verir. Annenin ergin olmaması yahut kısıtlı çocuğa vasi tayin edilmişse, annenin ergin olması veya kısıtlılık halinin ortadan kalkması halinde velayet, doğrudan anneye geçecek²⁵²; fakat velayet anneye verilemediği için babaya verilmiş ise bahsi geçen durumların gerçekleşmesiyle babada olan velayet doğrudan anaya geçmeyecek, çocuğun velayetinin babadan alınıp anneye verilmesi için mahkeme kararı gerekecektir²⁵³. Evlilik dışı ilişkilerde velayet kanunen doğrudan anneye ait olduğundan, anne velayet hakkına dayanarak çocuğun kendisine teslimini mahkemeden talep edebilecektir²⁵⁴.

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması hükmü içeren, yukarıdaki mahkeme kararlarının verildiği yargısal prosedürlerin özelliklerinin bilinmesi icra prosedürüne ilişkin yeni düzenlemelerin anlaşılması ve prosedürün etkin ve verimli yürütülmesi bakımından yararlı olacağından aşağıda ayrı ayrı incelenecektir.

---

²⁵⁰Öztan, *Aile Hukuku*, s. 1091.

²⁵¹Özer Taşkın, *Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi*, s. 89.

²⁵²Öztan, *Aile Hukuku*, s. 1091.

²⁵³Elçin Grassinger, "Tedbirler", s. 13; Özer Taşkın, *Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi*, s. 248.

²⁵⁴Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 57.

1. Evlilik Bağı'nın Çözülmesine İlişkin Kararlar

Boşanma, ayrılık ve evliliğin butlanına hükmedilmesi halinde velayet hakkı ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin fer'i hükümler de tesis edileceğinden her birinin incelenmesinde yarar vardır. Anne-babanın evli olmaması halinde de çocuk ile baba arasında soy bağı kurulmuş olup olmamasına göre durum farklılık arz edeceğinden bu husus da ayrıca incelenmiştir.

a. Boşanmaya İlişkin Kararlar

Boşanmaya tarafların anlaşması neticesinde yahut çekişmeli yargılama neticesinde hükmedilebilir (TMK m. 166). Boşanma yargılaması devam ederken geçici velayet hususunda düzenleme yapılacak ve yargılama neticesinde de velayet hakkına ilişkin fer'i hüküm tesis edilecektir.

aa. İlam ve İlam Hükümünde Protokol

Eşler henüz hayattayken, kanunda öngörülen boşanma nedenlerinden birine dayanarak bir eşin diğerine karşı açacağı dava neticesinde evlilik birliğinin hâkim kararı ile sona erdirilmesine boşanma denir²⁵⁵. Boşanma sebepleri TMK madde 161 ve devamında düzenlenmiştir. Boşanma sebebinin ispatlanması halinde, hâkim boşanmaya yahut ayrılığa karar verir (TMK m. 170). Boşanma kararıyla birlikte hâkim boşanmanın nafaka, velayet, tazminat gibi yan sonuçlarına da hükmedecektir. Eşlerin evlilik birliğini özgür iradeleriyle kendi anlaşmak suretiyle sonlandırmalarına anlaşmalı boşanma adı verilmektedir²⁵⁶. TMK'nın 166. maddesine göre, eşlerin anlaşmalı boşanma taleplerinin sonuç doğurabilmesi için, boşanmanın yan sonuçları (mali konular ve çocukların durumu) hakkındaki düzenlemeleri de hâkimin onayına sunmaları gerekir²⁵⁷. Hâkim, gerekli gördüğü takdirde çocukların ve tarafların menfaatlerini göz önünde bulundurarak protokolde değişiklik yapabilir. Yapılacak değişikliklerin de taraflarca kabul edilmesi halinde boşanmaya hükmedilecektir.²⁵⁸

²⁵⁵Akıntürk/Ateş Karaman, *Medeni Hukuk*, s. 235.

²⁵⁶Özkan, *Aile Hukuku*, s. 692.

²⁵⁷Gülçin Elçin Grassinger, "Boşanma Davasında Eşlerin Boşanmanın Tali Sonuçlarına İlişkin Konularda Anlaşma Yapmaları ve Konu ile İlgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararı", *İÜHFD Prof. Dr. Türkan Rado'ya Armağan Sayısı*, 1997, C:4, S. 3, 237.

²⁵⁸Öz Seçer, "Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma", *İnÜHFD*, C:7, S:2, 2016, s: 259-286, s. 263.

Anlaşmalı boşanma halinde taraflarca düzenlenen protokol ilam niteliğinde belge sayılacağından buna dayanılarak çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması prosedürüne başvurulabilecektir. Eşler arasında varılan anlaşma, boşanmanın fer'i sonuçlarına ilişkin olarak düzenlenen ve hâkimin özel onayı şartına tabi özel hukuk sözleşmesidir²⁵⁹. Kanun koyucu hâkime velayetin anne-babadan birine verilmesine karar verirken geniş bir takdir yetkisi tanımış, her somut olayın özellikleri farklılık göstereceğinden genel bir kural getirmek olanaksız olduğundan olup "Hâkimin takdir yetkisi" başlıklı 182. maddesinde hâkimi kısıtlayacak bir ölçüte yer verilmemiştir²⁶⁰. Çocuğun velayet hakkının kime ait olacağına ilişkin taraflar arasında yapılan anlaşma da hâkimin takdir yetkisini ortadan kaldırmayacaktır²⁶¹. TMK m.184'ün 5.bendine göre; *"Boşanma veya ayrılığın fer'i sonuçlarına ilişkin anlaşmalar, hâkim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaz."*

Velayet boşanmanın fer'ilerinden olup velayet hakkının hangi tarafa ait olacağı hususunda anlaşılmasının kabulü hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre taraflar velayetin aidiyeti hususunda anlaşabilir ise de bu durum hâkimi bağlamayacak, mevcut ve gerçekleşmesi muhtemel koşullar göz önünde bulundurularak anlaşmanın çocuğun üstün yararına ve hukuka uygun bulunması halinde anlaşma onaylanacak aksi halde çocuğun yararına daha uygun bir düzenleme yapılacaktır²⁶². Bir diğer görüşe göre, boşanmanın fer'i sonuçlarından tazminat, nafaka, soyadının kullanılması hususlarında taraflar anlaşabilir ancak velayet gibi hâkimin re'sen karar vereceği hususlar anlaşma konusu olamaz; hâkim tarafların anlaşmasını göz önünde bulundurur ancak çocuğun üstün yararı doğrultusunda karar verir²⁶³. Bu hususta ileri sürülen başka bir görüşe göre ise anlaşmalı boşanma yargılamasında, eşler arasındaki evlilik birliğinin temelden sarsılmasına sebep olan olaylar hâkimin önüne

²⁵⁹Seçer, "Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma", s. 265.

²⁶⁰Hayrunnisa Özdemir, *Çocuk Hukuku*, Ankara, 2021, s.151; TMK m. 4'te öngörüldüğü üzere, kanunen takdir yetkisi tanınan konularda hâkimin, hakkaniyete ve hukuka uygun karar vermesi gerektiği unutulmamalıdır., Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 55.

²⁶¹TMK m. 184/5 gereğince boşanmanın fer'i sonuçları hususundaki anlaşmaları hâkimin onaylaması gerekir. Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 48; *"Anne-baba anlaşmalı boşanma protokolünde çocuğun velayeti ve çocukla kişisel ilişkinin detaylarını belirleyebilir. Bu anlaşma, çocuğun üstün yararına uygun olması ve hâkimin onaylaması koşuluyla geçerlidir."* Yargıtay 2. H.D. 2013/21567 E., 2014/3915 K., 26.2.2014 www.kazanci.com.tr (E.T. 20.01.2024)

²⁶²2. HD. 28.09.1995, E.1995/8706, K.1995/9558, Öztan, *Aile Hukuku*, s. 466; YHGK, 1970/2-52 E., 1970/71 K., 07.02.1970, Selma Baktır Çetiner, *Velayet Hukuku*, Ankara, 2000, s. 109.

²⁶³Hatemi/Serozan, *Aile Hukuku*, s. 260

getirilmediğinden, hâkimin velayet hususunda karar yararlanabileceği veriler bulunmamakta, dolayısıyla bu tür durumlarda, özellikle çocuğun üstün yararını göz önünde bulundurarak resen araştırma yapılması ve velayetin buna göre belirlenmesi gerekir²⁶⁴. Çocuğun üstün yararı ve durumun koşulları göz önünde bulundurulmak kaydıyla tarafların iradesinin esas alınmasının velayeti talep etmeyen tarafın buna zorlanmamasını sağlayacağından öne sürülen ilk görüşün yerinde olduğu kanaatindeyiz.

Anlaşmalı boşanma hususundaki kararda, eşlerin uzlaştıkları konular ve hâkimin onaylamış olduğu düzenlemenin, karar sonucu kısmında açıkça ve icra edilebilir bir biçimde²⁶⁵, boşanan tarafların hak ve yükümlülükleri konusunda hiçbir tereddüde mahal vermeyecek şekilde ve yine hiçbir şarta bağlı olmaksızın belirtilmiş olması gereklidir²⁶⁶. Mahkemece verilecek anlaşmalı boşanmaya ilişkin karar, eşlerin anlaştıkları hususları da barındırır ve bu bakımdan bir eda kararıdır²⁶⁷. Dolayısıyla velayet hakkına ilişkin düzenleme barındıran bu kararla çocuk teslimi prosedürüne başvurulabilir.

TMK'nın 336. maddesine göre; *“Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hâli gerçekleşmişse hâkim, velâyeti eşlerden birine verebilir. Velâyet, ana ve babadan birinin ölümü hâlinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir.”*. Boşanma ile hâkimin çocuğu kendisine bıraktığı tarafın velayet hakkına sahip olacağını belirten bu düzenlemeden ne anlaşılması gerektiği tartışmalı olup boşanma halinde velayetin anne-babadan birine verilmesinin zorunlu olup olmadığı yahut ortak velayet hakkının tesis edilip edilemeyeceği hususunda farklı görüşler öne sürülmüştür²⁶⁸. Bir görüşe göre boşanma kararı ile velayetin anne-babadan birine

²⁶⁴Özdemir, *Çocuk Hukuku*, s. 166.

²⁶⁵“...Mahkemece, tarafların Türk Medeni Kanunu'nun 166/3. maddesi gereğince anlaşmalı boşanmalarına karar verilmiş, kararda 1.11.2008 tarihli protokol ile ilgili hüküm kurulmamıştır. Anlaşmalı boşanmaya karar verilmesi halinde bu yönde oluşturulacak hükmün taraflar arasında düzenlenen ve uygun görülen protokoldeki eda, hükmü içeren bölümlerin edayı sağlayıcı şekilde tesis edilmesi zorunludur. Taraflar arasında düzenlenen ve mahkemeye sunulan 1.11. 2009 tarihli protokolün 6. ve 7. maddesinde gösterilen taşınmaza ve aracın tapu ve trafik kaydı getirtilmediği gibi; hüküm de edayı sağlayacak şekilde oluşturulmamıştır. Açıklanan hususlar gözetilmeden yazılı şekilde eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru görülmemiştir...”, Yargıtay 2. HD, 2009/14223 E., 2010/15954 K., 04.10.2010, Seçer, “Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma”, s. 280.

²⁶⁶Seçer, “Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma”, s. 280.

²⁶⁷Seçer, “Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma”, s. 281.

²⁶⁸Bu hususta bkz. Leyla Müjde Kurt, “Boşanma Durumunda Birlikte (Ortak) Velayet”, *İNÜHFD*, C:9 S:2,2018, s: 157-186, s.160 vd; İlknur Serdar, “Birlikte Velayet”, *DEUHFD*, C:10 S:1, 2008, 155-197, s.169 vd.

verilmesi halinde diğer taraf velayet hakkını kaybedecektir²⁶⁹. Diğer görüşe ise TMK. m. 336 hükmü, boşanma halinde çocuğun üstün yararına uygun olması halinde hâkimin anne-babanın ortak velayet hakkına sahip olmasına hükmetmesine engel teşkil etmemektedir²⁷⁰. Bir diğer görüşe göre ise kanunun yapıldığı tarihte kanun koyucu ortak velayet kurumundan haberdar olmadığından bu husus düzenlenmemiş ve gerçek boşluk söz konusu olup hâkim bu gerçek boşluğu TMK. m. 1'e göre doldurmak suretiyle birlikte velâyete karar verebilecektir²⁷¹. Yargıtay kararlarında da ortak velayetin kamu düzenine aykırı olduğu ve Türk hukukunda uygulanamayacağı vurgulanmış²⁷² iken 2017 yılında verilen bir kararda²⁷³ “Ortak velayetin Türk kamu düzenine aykırı olmadığı” gerekçesiyle ortak velayete hükmedilmiştir. Kanaatimizce mevcut kanuni düzenlemeler dikkate alındığında boşanma sonrasında ortak velayetin uygulanması mümkün olmayıp ortak velayet hususu olması gereken hukuk açısından tartışılabilir²⁷⁴.

TMK m. 186'da ise boşanma veya ayrılığa karar verilirken anne-babanın hakları ve çocukla kişisel ilişkisinin de düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre karar verirken imkân varsa anne-baba yahut çocuk vesayet altındaysa vasi/vesayet makamı dinlenecektir. Velayet ilişkisi düzenlenirken her türlü araştırma ve inceleme mahkeme tarafından resen gerçekleştirilecektir²⁷⁵. Boşanma davası açıldığında taraflar bu hususta talepte bulunmamış olsa dahi mahkeme çocukların velayetini resen düzenler ve bunu yaparken velayet kendisine bırakılmayan tarafın çocukla kuracağı kişisel ilişkisi de düzenlenir²⁷⁶. Velayetin belirlenmesinde göz önünde bulunan unsurlarda değişiklik

²⁶⁹Hatemi/Serozan, *Aile Hukuku*, s.248; TMK m. 336 hükmü ortak velayete izin vermemekte ancak çocuğun üstün yararının gerektirdiği tarafların bu hususta anlaşabildiği durumlarda boşanma halinde ortak velâyete imkân tanınması gerekmektedir., Rona Serozan, *Soybağı Hukuku Üzerine Çeşitlemeler*, Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s:759-777, s.772-773.

²⁷⁰Cengiz Koçhisarlıoğlu, *Boşanmada Birlikte Velayet ve Yasanın Aşılması*, Ankara, 2004, s. 105-106; Öztan, *Aile Hukuku*, s. 1090-1091; Eylem Apaydın “Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velâyet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği”, *İNÜHFD*, S: 9, C:1, 2018, s: 445-475, s.457-459.

²⁷¹Apaydın, “Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velâyet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği”, s. 457-459.

²⁷²Yargıtay 2. HD. 2003/ 2818 E., 2003/ 3889 K., 20.3.2003; Yargıtay 2. HD., 2004/ 13947 E., 2004/ 15854 K. 27.12.2004; Yargıtay 2. HD. 2006/ 6824 E., 2006/ 13638 K., 10.10.2006, www.kazanci.com.tr (E.T. 15.01.2024)

²⁷³Yargıtay 2. HD, 2016/15771 E., 2017/1737 K., 20.02.2017. www.kazanci.com.tr (E.T. 15.01.2024)

²⁷⁴Bu hususta bkz. Tuba Birinci Uzun, “Türk Medenî Kanunu’na Göre Velâyetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velâyet Modeli”, *HÜHFD*, 2016, C:6, S:1, s: 135-166; Özge bölükbaşı, *Birlikte Velayet ve Birlikte Velayet Kararlarının Tenfizi*, Ankara, 2021, s. 16.

²⁷⁵Öztan, *Aile Hukuku*, s.778.

²⁷⁶Öztan, *Aile Hukuku*, s.778; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s. 234; Hatemi/Serozan, *Aile Hukuku*, s.248.

olması halinde velayet kendisine bırakılmayan taraf velayetin yeniden düzenlenmesini talep etme hakkına sahiptir (TMK m. 183).

Velayetin hangi ebeveyne bırakılacağına belirlenmesinde dikkate alınması gereken temel ilke çocuğun yararadır ve boşanma hususundaki tarafların kusuru ve ekonomik durumları velayetin belirlenmesindeki tek etken değildir²⁷⁷. Velayetin anne-babadan birine bırakılması hususunda çocuğun yararı, daha iyi yetiştirilmesi, bakımı, terbiye ve eğitiminin onun yararına olacak şekilde sağlanmasını ifade etmekte, çocuğun anne-babadan hangisine bırakılmasının onun yararını sağlayacağını belirlenmesinde önem arz etmektedir (TMK m. 348 vd.)²⁷⁸. Çocuğun üstün yararı gerektirdiği takdirde velayet anne-babadan birine verilmeyerek çocuk vesayet altına alınabilir²⁷⁹. Boşanma neticesinde çocuğun velayetinin anne-babadan birine verilmeyerek çocuğun vesayet altına alınabilmesi için TMK'nın 348. maddesinde düzenlenen velayetin kaldırılması şartlarının mevcut olması gerekir²⁸⁰.

Velayetin tevdiinde hâkim, çocuğun gelişimi bakımından velayet hakkının hangi tarafa verilmesinin daha uygun olacağına ilişkin takdir yetkisini kullanırken, tarafların kişiliği, çocukla ilişkisi, hayat tarzı, ekonomik ve sosyal koşulları, kardeşlerin birbirinden ayrılmaması, çocuğun yaşı, kişiliği ve alışmış olduğu hayat düzenini göz önünde bulundurur²⁸¹. Yine velayet hususunda takdir yetkisi kullanılırken anne-baba dinlenecek ve çocuk vesayet altındaysa vasi ile vesayet makamının görüşü alınacaktır (TMK m. 182/I). Velayetin tevdiinde değerlendirilecek deliller arasında anne-babanın dinlenmesi özel bir yer tuttuğundan görüş ve istekleri çocuğun üstün yararına uygun düştüğü ölçüde göz önünde bulundurulur²⁸². TMK m. 182/f gereğince hâkim velayeti düzenlerken, mümkün olduğu sürece anne-babayı dinlemek durumunda olup tarafların velayeti isteyip istemediği ve çocuğa karşı ilgileri onların dinlenmesi ile belirlenecektir²⁸³.

²⁷⁷Öztan, *Aile Hukuku*, s. 778; Akıntürk/Ateş Karaman, *Medeni Hukuk*, s. 310.

²⁷⁸Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 56.

²⁷⁹Öztan, *Aile Hukuku*, s. 780.

²⁸⁰Öztan, *Aile Hukuku*, s. 779; Akıntürk/Ateş Karaman, *Medeni Hukuk*, s. 312; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.47.

²⁸¹Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s. 233; Öztan, *Aile Hukuku*, s. 783; Akıntürk/Ateş Karaman, *Medeni Hukuk*, s.311; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 48; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 56;

²⁸²Öztan, *Aile Hukuku*, s. 465.

²⁸³Öztan, *Aile Hukuku*, s. 488.

Anne-babanın dinlenmesinin yanı sıra çocuğun dinlenmesi de değerlendirilmesi gereken deliller arasında yer almakta ve bu delil çocuğun anne-babasına karşı var olan duygularının, hangi tarafla kalırsa mutlu olacağı ve anne-babanın çocuklarıyla aralarındaki ilişkinin tespiti bakımından önem arz etmektedir²⁸⁴. Çocuğun dinlenmesi için, ayırt etme gücüne sahip olduğu, yaşının küçük olmadığı, beyanlarının bilincinde olduğu ve baskı altında olmadığı yönünde hâkimde kanaat oluşması gerekmektedir²⁸⁵. Doktrinde çocuğun hukuki açıdan irade beyan etme olgunluğu ile psikolojik gelişimi açısından irade beyan etme olgunluğu aynı olmayabileceği, çocukların anlama düzeylerinin her zaman biyolojik yaşlarıyla bağlantılı olmadığı belirtilmiştir²⁸⁶. Çocuğun dinlenmesi şekli bir usul hukuku kuralı olmayıp, çocuğun korunabileceği bir yerin olmaması, ortam ve şartların elverişli olmaması, çocuğun korkması yahut tedirgin olması nedeniyle görüşmeden kaçınması hallerinde çocuğun dinlenmesi ertelenebileceği gibi hiç dinlenmeyebilir²⁸⁷.

Çocuğun, velayetinin özellikle anne-babadan birine verilmesini istememesi durumunda, velayetin ilgili tarafa verilmesinin çocuğun üstün yararına uygun olup olmadığı değerlendirilmeli, anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkiler hususunda aile mahkemesi uzmanlarından rapor alınmalıdır²⁸⁸. Yargıtay, boşanma davasının görülmesi sırasında çocuğun dinlenmemesi yahut aile mahkemesi uzmanlarından rapor alınmaması

²⁸⁴Bahsi geçen ilke TMK'da açıkça düzenlenmemiştir. Ancak BMÇHS m.12'ye göre,

"1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idarî kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır." Özdemir, *Çocuk Hukuku*, s. 154; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.56.

²⁸⁵Gerektiği takdirde çocuk, bulunduğu yuvanın öğretmenleri, devam etmekte olduğu kurum içinde yakın ilişki içerisinde olduğu bakıcı, pedagog, doktor, psikolog, çocuk gelişim uzmanı gibi uzmanlardan da yardım alınması suretiyle usulüne uygun bir biçimde dinlenmeli ancak yaşının küçüklüğü sebebiyle henüz konuşamayan yahut kendini ifade edemeyen çocukların dinlenmesi mümkün olmaz., Öztan, *Aile Hukuku*, s. 468; Serdar, "Kişisel İlişki Kurma Hakkı", s. 750; *"Çocuk görüşlerini açıklama olgunluğuna sahiptir. 'Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi' iç hukuk tarafından yeterli idrake sahip olduğu kabul edilen çocuklara, kendini ilgilendiren davalarda, dava ile ilgili tüm bilgileri almak, kendisine danışılmak ve kendi görüşünü açıklamak olanağının sağlanması hakkını tanımalıdır. (Söz. M. 3)."* Yargıtay, 2. HD, 2005/12496 E., 200515273 K., 08.11.2005.

²⁸⁶Elçin Grassinger, "Çocuğun Görüşü", s. 836-837.

²⁸⁷Bu bakımdan, çocuğun dinlenmesi onun menfaatini tehlikeye atıyor yahut ona yarardan çok zarar veriyor ise haklı sebeplerin bulunması halinde çocuğun dinlenmemesi gerektiği doktrinde kabul edilmiştir., Elçin Grassinger, "Çocuğun Görüşü", s. 836 vd.

²⁸⁸Öztan, *Aile Hukuku*, 784.

halini bir bozma nedeni olarak değerlendirmiştir²⁸⁹. Bunların yanı sıra çocuğun hangi tarafın yanında kalması halinde daha iyi yetiştirileceği, güvenliği ve genel menfaatleri bakımından önemli olduğundan, velayetin bırakılacağı taraf tespit edilirken anne-babanın sosyal ve ekonomik düzeyleri ile kişisel özellikleri açısından da uzman bilirkişilerin görüşüne başvurulması gerekir.

Çocuğun yaşı gereği annesinin şefkatine ve bakımına muhtaç olması durumunda, velayetin annede kalmasının onun gelişimi bakımından ciddi bir tehlikeye yol açmadığı sürece, velayetin anneye bırakılması gerektiği AYM²⁹⁰ ve Yargıtay²⁹¹ tarafından kabul edilmiştir²⁹². Fakat yaş küçüklüğü nedeniyle çocuğun velayetinin anneye bırakılması mutlak bir kural olmayıp yaş unsuru tek başına velayetin düzenlenmesinde belirleyici ölçüt olarak kabul edilemez²⁹³. Genel olarak velayetin hangi tarafa verileceğinin belirlenmesinde annenin öncelik hakkı bulunmayıp anne-baba eşit durumdadır²⁹⁴. Çocuğun sağlığı da dikkate alınması gereken bir ölçüt olup hâkimin, çocuğun herhangi bir rahatsızlığının bulunup bulunmadığı, varsa bakımının hangi ebeveyn ile kalması halinde daha iyi olacağını belirlemesi gerekir²⁹⁵.

Velayetin düzenlenmesinde çocuğun cinsiyeti göz önünde bulundurulacak bir ölçüt olup ergenliğin kolay bir şekilde atlatılması ve cinsel kimliğin oturması açısından kız çocukların velayetinin anneye, erkek çocukların velayetinin babaya bırakılması

²⁸⁹YHGK, 2017/2-3117 E., 2018/1278 K., 27.06.2018; YHGK, 2017/2-2066 E., 2019/15 K., 17.01.2019; YHGK, 2018/2-1072 E., 2019/195 K., 21.02.2019; Yargıtay 2. HD 2020/6360 E., 2021/431 K., 20.01.2021; Yargıtay 2. HD, 2017/3059 E., 2017/7002 K., 08.06.2017 <www.kazanci.com.tr> (E.T. 21.01.2024)

²⁹⁰“Velayetin tespitinde çocuğunun yaşının ve anne bakımına muhtaç olmasının önemli bir unsur olduğu yadsınamaz. Ancak uzman raporu, tarafların koşulları, çocuğun maruz kaldığı olaylar/riskler gözetilerek çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimine en uygun çözümün tercih edilmesi ve bunun çocuğun yararına olduğunun yeterli gerekçeyle açıklanması gerekir.”, AYM, 31.01.2023, 2020/21844 E., RG 32169-20/4/2023.

²⁹¹“Taraflar arasındaki evlilik birliğinin davalı-karşı davacı annenin kusuru ile son bulduğu hususlarında uyumsuzluk bulunmadığı açıktır. Ne vak ki; 27.01.2004 doğumlu Tarık'ın yaşı dikkate alındığında annenin varlığına ve şefkatine muhtaç bir yaşta olduğu, benliğinin geliştiği bu yaşlarda ana yoksunluğunun derin izler bırakabileceği gözetilerek velayetin anneye bırakılması uygun olacaktır.” YHGK, 2010/2-649 E., 2010/683 K., 22.12.2010; Yargıtay 2. HD 2014/6840 E., 2014/19033 K., 01.10.2014; YHGK, 2002/2-451 E., 2002/466 K., 05.06.2002; . Yargıtay 2.HD, 2011/10761 E., 2011/23988 K., 29.12.2011; Yargıtay 2. HD, 2015/23703 E., 2015/22542 K., 30.11.2015. <www.kazanci.com.tr> (E.T. 25.01.2024)

²⁹²Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s. 233; Akıntürk/Ateş Karaman, *Medeni Hukuk*, s. 311; Öztan, *Aile Hukuku*, s. 785; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 48; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 59-60.

²⁹³Yeliz Yücel, *Türk Medeni Kanunu'nda Boşanma Halinde Velayet, Çocukla Kişisel İlişki Kurulması ve Çocuğun Soyadı*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2018, s.70.

²⁹⁴Öztan, *Aile Hukuku*, s. 779; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 180.

²⁹⁵Gençcan, *Velayet Hukuku*, s. 92-93.

şeklinde düzenlemeye gidilmesi yerinde olabilecektir²⁹⁶. Göz önünde bulundurulacak bir diğer ölçüt mümkün olduğu sürece çocuğun alışmış olduğu çevrenin değiştirilmemesi olup, çocuğun bu çevreden koparılması onun düzeninin bozulmasıyla beraber yeni ortama alışmasının zorluğuyla karşılaşmasına neden olabilecektir²⁹⁷. Birden fazla çocuk söz konusu olduğunda velayetleri düzenlenirken kardeşlerin birbirinden ayrılması da Yargıtay kararlarında gözetilen hususlardandır²⁹⁸. Ancak kardeşlerin birbirinden ayrılmasını haklı kılacak bir nedenin mevcut olması halinde bazılarının velayeti anneye diğerlerinin velayeti ise babaya verilebilecek, kardeşlik duygularının gelişmesi açısından kardeşler arasında kişisel ilişki tesis edilecektir²⁹⁹.

Velayet hakkının boşanmada kusursuz olan tarafa verileceğine ilişkin bir zorunluluk yahut kural bulanmamakta, tarafın kötü bir eş olmasının aynı zamanda kötü bir ebeveyn olduğu yönünde bir karine teşkil etmeyeceği açıktır³⁰⁰. Velayet boşanma hususunda kusurlu olan eşe verilebilir ancak evlilik devam ederken anne yahut babalık vazifesini yerine getirme konusunda kusurlu olan tarafa velayet verilmemelidir³⁰¹. Velayetin kendisine bırakılacağı taraf olan anne yahut babanın velayet kapsamındaki yetkileri kullanıp görevleri yerine getirecek olması dolayısıyla fiil ehliyetine sahip olması; akıl hastası, kısıtlı veya hükümlü olmaması gerekir³⁰². Bahsi geçen hallerden birinin mevcudiyeti halinde mümkünse velayetin diğer tarafa verilmesi, mümkün olmaması halinde çocuğa vasi tayin edilmesi gerekir³⁰³. Taraflardan birinin başka biriyle evlenmesi, taşınması yahut ölmesi maddede örnek olarak sayılmış olup bu durumlar dolayısıyla velayet değişikliğine gidilmesi için çocuğun üstün yararının bu

²⁹⁶Yargıtay 2.HD, 2010/12075 E., 2011/13939 K., 22.9.2011, Yücel, *Türk Medeni Kanunu'nda Boşanma Halinde Velayet, Çocukla Kişisel İlişki Kurulması ve Çocuğun Soyadı*, s.71; Öztan, *Aile Hukuku*, s. 784; Akıntürk/Ateş Karaman, *Medeni Hukuk*, s. 311.

²⁹⁷Öztan, *Aile Hukuku*, s. 784; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s. 233.

²⁹⁸"Sadece ekonomik olanaklar göz önüne alınarak velayet düzenlemesi yapılamaz. Velayet düzenlemesinde aslolan çocuğun güvenliği ve menfaatidir. Kardeşlerin birbirinden ayrılması, onların ruhsal açıdan gelişmelerini engelleyici niteliktedir." Yargıtay 2. HD, 2006/1921 E., 2006/8566 K., 31.05.2006, <www.kazanci.com.tr> (E.T. 25.01.2024)

²⁹⁹Özdemir, *Çocuk Hukuku*, s. 153; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 61.

³⁰⁰"Boşanmada anne kusurlu olsa dahi annenin çocuğa karşı kötü davranışı ve istismarı da kanıtlanamamıştır. Küçük çocuğun da yaşı nedeniyle anne şefkatine ihtiyaç duyduğu ve velayetin anneye bırakılması gerektiği dikkate alınmalıdır." YHGK, 2010/2-649 E., 2010/683 K., 22.12.2010, <www.kazanci.com.tr> (E.T. 25.01.2024)

³⁰¹"Boşanmada anne kusurlu olsa dahi annenin çocuğa karşı kötü davranışı ve istismarı da kanıtlanamamıştır. Küçük çocuğun da yaşı nedeniyle anne şefkatine ihtiyaç duyduğu ve velayetin anneye bırakılması gerektiği dikkate alınmalıdır." YHGK 2010/2-649 E., 2010/683 K., 22.12.2010, <www.kazanci.com.tr> (E.T. 25.01.2024).

³⁰²Özdemir, *Çocuk Hukuku*, s. 153.

³⁰³Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 61.

sebeple tehlikeye düşmesi gerekmektedir³⁰⁴. Velayetin anne-babadan birine tevdiinden sonra yeni olguların ortaya çıkması halinde TMK madde 183 gereğince velayet düzenlemesinde değişiklik yapılabilecektir.

ab. Tedbir Kararları

TMK'nın 169. Maddesine göre; “Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri kendiliğinden alır.”. Bu önlemler çocukların dava boyunca korunmasını sağlayacak olup bu tedbirlerin çocuk ile anne-baba bakımından yaşantılarında önemli değişikliğe neden olmaması gerekmektedir³⁰⁵. Evliliğin butlanı, boşanma veya ayrılık davası açılması halinde TMK m. 169 gereğince çocuğun korunması amacıyla hâkim gereken önlemleri re’sen alacaktır³⁰⁶. Burada, hâkimin alabileceği önlemler sınırlı olarak düzenlenmiş değildir³⁰⁷. Hâkim, durumun gereklerine göre çocuğun korunması ve bakımı için hangi tedbirlerin alınması gerektiğini değerlendirir ve bunu yaparken çocuğun üstün yararı ve güvenliği hususlarını da gözetmelidir³⁰⁸.

Boşanma davası görülürken TMK m.169 gereğince alınan geçici tedbirlerin, HMK bağlamında ihtiyatî tedbir sayılıp sayılmadığı tartışmalıdır. Doktrinde bir görüşe göre bu tedbirlerin, HMK anlamında ihtiyatî tedbir olarak nitelendirilebileceği belirtilmiştir³⁰⁹. Başka bir görüşe göre ise bu tedbirlerin bir tür geçici hukukî koruma

³⁰⁴Özcan, *Aile Hukuku*, s. 786; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 51.

³⁰⁵Velayet hakkına yapılacak müdahale, yalnızca çocuğun güvenliği açısından gerekli olduğu tarz ve ölçüde olmalı, velayet hakkına tecavüz niteliğindeki tedbirlerden kaçınılmalıdır. Emine Akyüz, “Medeni Kanun’a Göre Çocuğun Ana-Babasına Karşı Korunması”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1991, C:2, S:2, s:38-54, s.40; Özcan, *Aile Hukuku*, s. 765.

³⁰⁶Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 101.

³⁰⁷Akıntürk/Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, s. 286; Ceylan, “Türk Medeni Kanunu’nda Çocuğun Korunmasıyla İlgili Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, s. 233; Ekrem Kurt, “Boşanma Davasında Hâkimin Alacağı Geçici Önlemler (MK m.169)”, *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:1, S:1, 2013, s: 97-109, s.98.

³⁰⁸Arzu Genç Arıdemir, “Türk Medeni Hukukunda Boşanma Halinde Velayet, Çocukla Kişisel İlişki Kurulması ve Çocuğun Soyadı”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, 2018, s. 29.

³⁰⁹Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara, 2016, s. 623; Hakan Pekcanitez/Muhammet Özkes/ Mine Akkan/ Hülya Taş Korkmaz, *Medenî Usul Hukuku*, C.III, 15.Baskı, İstanbul, 2017, s.2503-2519; Saim Üstündağ, *Medenî Yargılama Hukuku*, C.I-II, 6.Baskı, İstanbul, 1997, s.586.

olduğu ancak ihtiyati tedbir olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiş³¹⁰ olup Yargıtay'ın her iki görüş doğrultusunda da verilmiş kararları³¹¹ mevcuttur.

Ayrılık, evliliğin butlanı veya boşanma davası açıldığında TMK m. 169 gereğince çocuğun korunması için hâkimin alacağı önlemlerden en önemlisi dava sonuçlanıncaya dek çocuğun ebeveynlerden hangisinin yanında kalacağı yani geçici velayetin düzenlenmesidir³¹². Zira bahsi geçen davaların açılması ile eşlerin ayrı yaşama hakları bulunduğundan çocuğun durumunun belirlenmesi hususu önemlidir³¹³. Geçici velayet hususunda karar verilirken hâkim, velayetin tevdiine ilişkin hüküm kurulurken göz önünde bulundurulması gereken kardeşlerin birbirinden ayrılmaması, annenin ilgi ve şefkatine muhtaç yahut küçük yaştaki çocuğun anneden ayrılmaması ve her yönüyle çocuğun üstün yararı hususlarını yine dikkate alacaktır³¹⁴. Boşanma davası devam ederken geçici olarak çocuğun anne-babadan birinin yanında kalması ya da himaye edilmesine karar verilmesi halinde, diğer taraf velayet hakkını tamamen kaybetmeyecek, hüküm kurulana kadar çocuğun bakımı ve korunması haklarından mahrum kalacak, bu bakımdan velayet hakkı fiilen kısıtlanmış olacaktır³¹⁵. Çocuğun dava sürecinde erginliğini kazanması yahut tarafların bir araya gelmesi halinde bu husustaki tedbir kararı da kendiliğinden ortadan kalkar.

Birlikte yaşama ara verilmesi bağımsız bir tedbir türü olarak TMK m. 197/1'de düzenlenmiş olup buna göre; *“Eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddî biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir”*. Boşanma davası açıldıktan sonra alınacak önlemler TMK m. 169'da düzenlenmiş olup ayrılık kararı verilmesi bakımından önemli olan husus boşanma davasının açılmamış olmasıdır.

³¹⁰Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 24. Baskı, Ankara, 2013, s.558.

³¹¹*“İşbu tensip ara kararının, İİK'nın 25 ve 25/a maddelerinde yazılı ilam niteliğini taşımadığından ilamlı takibe konu edilemeyeceği, bir başka anlatımla anılan kararın, mahkemece HMK'nın 389-393/2 maddeleri hükmüne uygun olarak verilmiş bir tedbir kararı olduğu, buna göre infaz edilmesi gerektiği...”*, Yargıtay 8. HD, 2012/5633 E., 2012/6412 K., 28.09.2012 www.kazanci.com.tr (E.T. 05.02.2024) ; *“...küçüğün velayetine ilişkin bu geçici düzenlemenin niteliği itibarıyla Hukuk Muhakemeleri Kanununun 389. maddesi kapsamındaki ihtiyati tedbir niteliğinde olmayıp...”* Yargıtay 2. HD. 2014/1507 E., 2014/12834 K., 09.06.2014, 28.09.2012 www.kazanci.com.tr (E.T. 05.02.2024).

³¹²İmir, Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması, s. 31.

³¹³Süleyman Topak, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kayseri, 2021, s. 353.

³¹⁴Akyüz, “Çocuğun Korunması”, s. 43.

³¹⁵Akyüz, “Çocuğun Korunması”, s. 43.

TMK m. 197/4'e göre; “Eşlerin ergin olmayan çocukları varsa hâkim, ana ve baba ile çocuklar arasındaki ilişkileri düzenleyen hükümlere göre gereken önlemleri alır.”. Madde düzenlemesine göre hâkim, TMK m. 336/2 gereğince velayeti eşlerden birine verebilecek yahut velayet hususunda bir karar vermeyip yalnızca çocuğun kimin yanında kalacağına karar verebilecek, eşlerin bu hususta bir talebi olmasa dahi anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkileri düzenleyecektir³¹⁶. Bunun yanında kanunun lafzının zıt anlamından anlaşılabileceği üzere çocuğun velayeti eşlerden birine verilebileceği gibi ortak velayetin kullanılmasının devamına da hükmedilebilecektir³¹⁷.

TMK m. 169 düzenlemesi kapsamında hâkim tarafından alınabilecek tedbirler sınırlanmamış olup hâkim somut durumun özelliklerine göre belirleyecek, çocuğun dava sırasında hangi eşin yanında kalacağı hususu haricinde diğer eşin çocuğun bakım ve giderlerine ne şekilde katılacağı ve bu eş ile çocuk arasında kurulacak kişisel ilişkiyi de düzenlemesi gerekecektir³¹⁸. Çocuğun güvenliğinin ve yararının gerektirdiği başkaca tedbirleri de alabilecek olup bu yetki doğrudan kanundan doğmaktadır³¹⁹.

Dava sürecinde hâkim tarafından anne-babadan velayeti geçici olarak kaldırılıp kaldırılmayacağı ve bunun neticesinde çocuğa vasi tayin edilip edilemeyeceği hususunda doktrinde TMK m.169 kapsamında anne-babadan velayetin kaldırılması ve çocuğa vasi tayin edilmesi hususunda hâkimin yetkisinin bulunmadığı; fakat TMK m.348'de düzenlenen şartların gerçekleşmesi durumunda çocuğa vasi tayin edebileceği belirtilmiştir³²⁰.

İİK m. 25 ve devamı düzenlemelerinde yalnızca ilamların icrası düzenlenmiş, tedbir kararlarının icrasına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. İhtiyati tedbir niteliğindeki ara kararlar nihai karar teşkil etmediğinden bir ilâm söz konusu olmayıp, söz konusu kararlar İİK kapsamında ilamlı icra yoluyla yerine getirilememektedir. ÇKK

³¹⁶Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 244; Özer Taşkın, “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, *AndHFD*, C: 6, S: 1, 2020, s: 239-262, s.245.

³¹⁷Elçin Grassinger, *Tedbirler*, s. 9; Öztan, *Aile Hukuku*, s. 1099; Taşkın, “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, s. 245; Buna karşı çocuğun güvenliği gereğince birlikte yaşama ara verilmesi durumunda velayetin eşlerden birine verilmesi gerekmektedir., Akyüz, “Çocuğun Korunması”, s. 38.

³¹⁸Öztan, *Aile Hukuku*, s.756; Akıntürk/Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, s.286-287.

³¹⁹Yücel, *Türk Medeni Kanunu'nda Boşanma Halinde Velayet, Çocukla Kişisel İlişki Kurulması ve Çocuğun Soyadı*, s. 47.

³²⁰Öztan, *Aile Hukuku*, s. 758.

kapsamında düzenlenen sistemde ise çocuk teslimi ile çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilam yahut tedbir kararları arasında bir ayırım yapılmamış, ilgili madde başlıklarında “ilam veya tedbir kararları” ifadeleri kullanılmıştır.

ÇÇK m. 41/C/11’ e göre “*Hak sahibi veya teslim yükümlüsü hakkında, 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca gizlilik kararı ya da başka bir tedbire karar verilmesi hâlinde, teslim işlemleri bu kararlar dikkate alınarak yerine getirilir.*”. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun³²¹ kapsamında verilecek tedbir kararlarının işlemlerin yürütülmesinde dikkate alınacağı kişisel ilişki kararlarının icrasının düzenlendiği 41/C maddesinde yer almakta olup çocuk tesliminde dikkate alınması gerekip gerekmediği hususunda bir düzenleme bulunmamaktadır. 6284 sayılı Kanun’a göre verilen tedbir kararlarının hassaslığı ve çocuğun üstün yararı ilkesi dikkate alındığında çocuğun korunmasına hizmet etmesi amacıyla getirilen düzenlemenin çocuk teslimi bakımından uygulanamayacağı sonucuna varılamaz³²². Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik’in 7. maddesinde bu husus “*Hak sahibi veya yükümlü hakkında 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca gizlilik kararı ya da başka bir tedbire karar verilmesi hâlinde çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulması işlemleri bu kararlar dikkate alınarak yerine getirilir.*” şeklinde düzenlenmek suretiyle konuya açıklık getirilmiştir.

b. Evliliğin Butlanına İlişkin Kararlar

TMK m. 145’te evliliğin mutlak butlanı sebepleri, m. 148’de nispi butlan sebepleri sayılmıştır. TMK’nın 157.maddesinde; “*Mahkemece evliliğin butlanına karar verildiği takdirde anne ve baba kötü niyetli bile olsa çocuklar evlilik içinde doğmuş kabul edilir. Bu durumda çocuklarla anne baba arasındaki ilişkilere boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır.*” şeklinde düzenlemeye yer verilmiştir. Madde hükmü gereğince

³²¹RG 28239, 20.03.2012.

³²²Mardin, “İkincil Mevzuat”, s. 567; Aksi yönde bkz. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi hususunda getirilen sistem ÇKK kapsamındaki diğer tedbir kararlarının yerine getirilmesi ile çocuğun korunması bakımından ortak amaç mevcut olsa da kapsam ve mahiyet bakımından farklılıklar bulunmaktadır., Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 897.

evliliğin butlanına hükmedilmesi halinde çocuk ile anne-baba arasındaki ilişki düzenlenirken boşanmaya ilişkin hükümler uygulanacaktır. Dolayısıyla boşanma kararları bakımından yapmış olduğumuz açıklamalar evliliğin butlanına hükmedilmesi halinde de geçerli olup bu durumda çocuğun velayetinin anne yahut babaya tevdiine ya da çocuğun üstün yararının gerektirdiği hallerde velayet anne-babanın her ikisine de verilmeyerek çocuğun vesayet altına alınmasına hükmedilecektir.

c. Ayrılığa İlişkin Kararlar

TMK'nın 170. maddesi gereğince eşlerden her biri, kanunda düzenlenen boşanma sebeplerinden birine dayanarak ayrılığa karar verilmesini de talep edebilir. Talebin boşanmaya yönelik olması halinde dahi, ortak hayatın yeniden kurulması ihtimali bulunuyorsa mahkeme 1 yıldan 3 yıla kadar süreyle ayrılık kararı verilebilir. Ayrılık kararı verilmesi halinde TMK m. 336/ II gereğince çocuğun velayeti eşlerden birine verilebilecek, ancak bu durumda evlilik birliği tamamen sona ermediğinden velayet hakkı anne-baba tarafından birlikte kullanılabileceği gibi velayet hakkının eşlerden birine verilmesine de karar verilebilir³²³.

2. Evlat Edinmeye İlişkin Kararlar

Türk hukukunda evlat edinme, TMK'nın 305–320. maddeleri arasında düzenlenmiştir. TMK m. 282/ f. III'e göre “*Soy bağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur*”. Evlat edinme, çocuğu olmayan yahut arzuladığı sayı veya cinsiyette çocuk sahibi olamamış kimselerin özlemini giderme amacı güden, evlât edinenle evlatlık arasında soy bağına ilişkin hükümler doğuran, mahkeme kararıyla tesis edilebilen şekil kurallarına tabi bir medeni hukuk işlemidir³²⁴.

TMK m. 314/1'e göre; “*Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer*”. Bu bağlamda anne-babanın küçüğün eğitimi, bakımı, sağlığı,

³²³Özta, *Aile Hukuku*, s. 1089.

³²⁴Akıntürk/Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, s. 372; Evlat edinme, mahkeme hükmüne dayalı bir hakimiyet tasarrufudur. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 256. maddesi “Evlât edinme, evlât edinenin oturduğu yer sulh hâkiminin izni üzerine yapılacak resmi bir senetle olur ve evlât edinme doğum kütüğüne yazılır” hükmünü barındırdığından evlat edinmenin bir sözleşme ilişkisi olup olmadığına ilişkin tartışmalara neden olmuş, TMK düzenlemeleri ile ilgili tartışmalara son verilmiştir. Bu hususta bkz. Özta, *Aile Hukuku*, s. 952.

beslenmesi, giyimi ve korunmasını sağlama ve bunlara ilişkin giderleri karşılama yükümlülükleri evlat edinene geçer. Evlat edinen belirtilen giderleri şahsi malvarlığı ve kazancıyla karşılamak zorunda olup, bunları çocuğun malvarlığından karşılaması kural olarak mümkün değildir. Evlat edinen, çocuğun eğitimi ve bakımı hususunda onun menfaatini göz önünde bulundurarak gereken kararları alır ve uygular (TMK.m.339/f.1). Evlat edinenin bakım yükümlülüğü, evlat edinilen küçük ergin olana dek devam eder. Ergin olduğu halde evlatlığın eğitiminin devam etmesi halinde hal ve şartlar göz önünde bulundurulduğunda kendisinden beklenebilecek ölçüde evlat edinen, evlatlığa eğitimi sona erinceye kadar bakmakla yükümlüdür.³²⁵

Henüz reşit olmayan evlâtlık, evlat edinme ile evlat edinenin velayeti altına girer, dolayısıyla asıl anne-babanın çocuk üzerindeki velayet hakkı sona erer. Evlatlık, eşlerden sadece biri tarafından evlat edinilmişse, yalnızca evlat edinen eşin velayeti altına girer; evlat edinmeyen eşin velayet hakkı söz konusu olmaz ve ortak velayet hakkı tesis edilmez. Birlikte evlat edinme halinde ise evlilik birliği devam ettiği sürece ortak velayet eşler tarafından yürütülür.³²⁶

Evlat edinen velayet hakkına sahip olduğundan, bunun sonucu olarak çocuğun kanuni temsilcisi olma sıfatı ve velayete bağlı olan diğer haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer³²⁷. Velayet hakkı çocukla birlikte yaşamayı da kapsadığından evlat edinen çocuğu denetim ve gözetimi altında bulundurma hakkına sahip olacaktır. Evlat edinme suretiyle kazanılan velayet hakkından kısmen yahut tamamen vazgeçilemez³²⁸. Evlat edinenin vefatı yahut velayet hakkının kendisinden alınması halinde, velayet hakkı kendiliğinden biyolojik anne-babaya dönmez, bu durumda evlatlığın velayeti askıda olacak, velayetin anne-babaya bırakılmasına karar verilebileceği gibi evlatlığa vasi tayin edilebilecektir³²⁹.

Evlat edinme sürecinde herhangi bir nedenle evlat edinilenin, evlat edinenin yanında bulunmaması söz konusu olabilir. Evlat edinebilme koşullarından olan bakım

³²⁵Çocuğun olgunluğu oranında kendisine hayatını düzenleme imkânı tanınmalı; önemli hususlarda mümkün olduğunca düşünceleri göz önünde bulundurulmalıdır. (TMK.m.339/f.3); Cem Baygın, “Evlat Edinmenin Sonuçları”, *AÜHFD*, C: 7, S: 3-4, Aralık-2003, s:627-650, s. 639-640.

³²⁶Mahmut Kizir, “Türk Hukukunda Evlat Edinme”, *SÜHFD*, C: 17, S: 1, 2009, s: 151-184, s.167.

³²⁷Öztan, *Aile Hukuku*, s. 1001.

³²⁸Öztan, *Aile Hukuku*, s. 458; Akıntürk/Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, s. 377.

³²⁹Kizir, “Türk Hukukunda Evlat Edinme”, s. 167.

ve gözetim süresi dolduğunda herhangi bir nedenle evlat edinmenin talep edilmemesi yahut talep sonuçlanıncaya kadar geçen sürede çocuğun evlat edinene kalmıyor olması mümkündür. Çocuğun bu durumlarda kuruma yerleştirilmesi yahut biyolojik anne-babası veya vasisinin yanında kalıyor olması halinde, evlat edinme talebi kabul edildiği takdirde çocuğun evlat edinene teslim edilmesi gerekecektir. Evlat edinme kararına rağmen biyolojik anne-babanın çocuğu evlat edinene teslim etmemesi halinde, evlatlıkla aralarında artık hukuken soy bağı ilişkisi kurulduğundan ve üzerinde velayet hakkına sahip olduğundan çocuğun kendisine teslimi için, evlat edinmeye ilişkin ilama dayanarak ÇKK kapsamında çocuk teslimi prosedürüne başvurabilecektir. Vasi tarafından çocuğun teslim edilmemesi halinde ise evlat edinen çocuğun teslimi amacıyla dava açabilecek, bunun neticesinde verilecek karara dayanarak yine ÇKK kapsamında vasiye karşı çocuk teslimi prosedürüne başvurabilecektir.³³⁰

3. Soy Bağı Kurulmasına İlişkin Kararlar

TMK m. 337'ye göre anne-babanın evli olmaması durumunda velayet hakkı, annenin fiil ehliyetine sahip olması şartıyla anneye ait olup baba ile çocuk arasında babalık davası veya tanıma yoluyla soy bağı ilişkisi kurulmuş olsa dahi velayet hakkı babaya ait olmayacaktır³³¹. Maddenin devamında bu kurala istisna getirilmiş olup annenin kısıtlı, küçük, ölmüş yahut velayetin kendisinden alınmış olması durumunda mahkemece çocuğun üstün yararı değerlendirilerek velayetin babaya verilmesine hükmedilebileceği yahut çocuğa vasi tayin edilmesine karar verilebileceği düzenlenmiştir.

Annenin kısıtlı yahut küçük olması durumunda mahkeme tarafından velayet hususunda bir karar verilene dek velayet hakkı anneye ait olacaktır. Anne hakkındaki kısıtlılık kararının kaldırılması yahut onun ergin olması halinde velayet hakkına kendiliğinden sahip olacaktır. Ancak bu süreçte çocuğun velayeti babaya bırakılmış yahut çocuk vesayet altına alınmış ise velayet hakkı kendiliğinden anneye geçmeyip,

---

³³⁰Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 66.

³³¹Öztaş, *Aile Hukuku*, s. 1089-1091.

öncelikle babadan velayet hakkının kaldırılması yahut vesayete son verilmesine hükmedilmesi gerekir gerekir³³².

TMK'da evlilik dışı ilişkilerde anne-babanın velayet hakkını birlikte kullanmasına izin verilmemiştir. Evlilik birliği dışında dünyaya gelen çocuğun velayet hakkının anneye ait olmasının kural olarak benimsenmesi ve çok sınırlı hallerin varlığı halinde velayet hakkının babaya verilmesi Kanun'da kabul edilmiştir. Bu husus uygulamada velayet hakkının babaya verilmesinin çok istisnai durumlarda başvurulabilecek son çare olarak görüleceği gerekçesiyle eleştirilmiştir³³³. Buna ilişkin kanuni düzenlemenin evlilik birliği içinde doğan çocuklar ile evlilik birliği dışında doğan çocuklar arasına ayırma neden olduğu gerekçesiyle iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuru neticesinde, kanuni düzenleme ile evlilik birliği dışında doğan çocuğun velayetinin askıda kalmaması ve çocuğun hak kaybına uğramamasının amaçlandığı, evlilik birliği dışında çocuk sahibi olunması hali ile evlilik birliği içinde çocuk sahibi olunması hallerinde farklı düzenlemeler öngörülmesinin bu iki durumdaki velayet hakkına sahip olan ebeveynlerin hukuki durumları eşit olmadığından aralarında eşitlik karşılaştırması yapılamayacağı gerekçesiyle başvurunun reddine karar verilmiştir³³⁴.

Evlilik dışı ilişkilerde velayet hakkına kanunen doğrudan annenin sahip olması, annenin çocuğu kendisine teslimini velayet hakkına dayanarak talep edebileceği anlamına gelmekte ancak velayet hakkına sahip olan tarafın velayet hakkının kendisine verilmesi amacıyla dava açmasında bir hukuki yarar bulunmamaktadır³³⁵. Bunun yanında Yargıtay, çocuğun velayet hakkına sahip olan tarafın yanında bulunmadığı hallerde, çocuğun teslimi açıkça talep edilmemekle velayetin düzenlenmesi talep edilse dahi, bu yöndeki talebin çocuk teslimini de kapsadığı kabul edilerek, hukuki yararın bulunduğuna karar vermiştir³³⁶.

---

³³²Öztan, *Aile Hukuku*, s. 1092.

³³³Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 56-57.

³³⁴AYM. 2005/53 E., 2008/161 K., 13.11.2008., RG. 27534, 27.03.2010.

³³⁵Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 57.

³³⁶Yargıtay 2. HD. 2009/7692 E., 2009/11428 K., 11.06.2009: Gençcan, *Velayet Hukuku*, s. 196.

4.Çocuğun Medeni Hukuk Bakımından Korunmasına İlişkin Kararlar

Velayet kapsamında anne-babaya tanınan haklar çocuğun eğitilmesi, yetiştirilmesi ve çıkarlarının korunması amaçlarına hizmet etmektedir. Anne-babanın velayet kapsamındaki görevlerini gereken biçimde yerine getirmemeleri ve velayet haklarını kötüye kullanmaları halinde uygulanmak üzere çocuğun korunması amacıyla gereken önlemlerin alınmasını, çocuğun kendisi başta olmak üzere, çocuğun yararına aykırılık teşkil eden bir durumun mevcudiyetinden haberdar olan herkes³³⁷ talep edebileceği gibi hâkim gereken önlemleri re'sen alabilir³³⁸. ÇKK m. 7/I'e göre "Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re' sen çocuk hâkimi tarafından" alınabilir". 6284 Sayılı Kanun'un 12. maddesine göre ise aile mahkemesi hâkimi, çocuğun aile içinde şiddet görmesi halinde, durumu çocuğun, kolluk kuvvetlerinin, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ve Bakanlığın bildirmesi üzerine re' sen gereken önlemleri alır.

TMK kapsamında çocuğun korunmasına ilişkin düzenlemeler ise kanunun 346-349 hükümlerinde yer almaktadır³³⁹. Bahsi geçen önlemler basit/hafif önlemler ve nitelikli/ağır önlemler olmak üzere ikiye ayrılmakta, basit önlemler, TMK m.346'da düzenlenmiş olup çocuğun menfaati yahut gelişiminin tehlikeye düşmesi durumunda ve anne-babanın bu duruma herhangi bir çare bulamamaları halinde Aile Mahkemesince alınabilecek her türlü uygun önlemleri kapsamaktadır³⁴⁰. Öngörülen basit önlemlerin çocuğun korunmasında yetersiz kalması durumunda nitelikli önlemlere başvurulması gerekecektir. Nitelikli önlemler, velayetin değiştirilmesi (TMK. m.349), çocuğun bir

³³⁷Bu bağlamda çocuğun yararının tehlikeye düştüğünü düşünen komşu, doktor, öğretmen, hâkim gibi kişilerin de talepte bulunma hakları vardır. İmamoğlu, "Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması", s. 195.

³³⁸Serozan, *Çocuk Hukuku*, s. 292; Akıntürk /Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, s.436.

³³⁹İmamoğlu, "Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması", s. 193; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, 112; Alper Uyumaz, "Türk Medeni Kanunu'na Göre Çocuğun İhmali ve Anne Babaya Karşı Korunması", *Legal Hukuk Dergisi*, C. 14, S. 160, Nisan 2016, s: 1971-2005, s. 1977 vd.

³⁴⁰ Emine Akyüz, "Medeni Kanun'un 272. Maddesine Göre Çocuğun Korunması ve Yeni İsviçre Medeni Kanun'u Göz Önünde Tutularak Yapılması Önerilen Değişiklikler" (Değişiklik), *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C:19 S:1, 1986, s: 137-160, s. 140; Ebru Ceylan, "Türk Medeni Kanunu'nda Çocuğun Korunmasıyla İlgili Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi", *DEUHFED*, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, C: 19, Özel Sayı-2017, s. 349-375, s. 353; Akyüz, *Çocuğun Korunması*, s. 40; Demir, "Türk Medeni Kanunu'na Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması", s. 284.

kuruma yahut başka ailenin yanına yerleştirilmesi (TMK. m.347) ve en ağır olarak nitelendirilebilecek önlem olan velayetin kaldırılmasıdır (TMK. m.348)³⁴¹.

Çocuğun yararının korunması amacıyla alınacak önlemlerin belirlenmesi hâkimin takdirine bırakılmıştır. Hâkim tarafından alınacak önlemlerin takdirinde çocuğun üstün yararı³⁴², denklik³⁴³, eksikliğin giderilmesi³⁴⁴ ve çocuğun gelişimine yönelik olma³⁴⁵ ilkelerinin uygulanması gerekmektedir. Ayrıca daha hafif bir önlemin alınmasıyla çocuğun yararına aykırılık teşkil eden durumun ortadan kaldırılabilmesi mümkünken daha ağır bir önlemin uygulanmasına hükmedilmemesi gerekir³⁴⁶. Örneğin, uzman kişilerin yardımı suretiyle anne-babaya yol gösterilerek çocuğun durumu düzelebilecekken, onun anne-babasından alınması ve bir kuruma yerleştirilmesi yararına uygun ve onun korunmasına uygun bir önlem olmayacaktır³⁴⁷. Bu nedenle alınacak önlemler hâkim tarafından serbestçe belirlenecek ancak hâkimin “çocuğun menfaatini korumaya elverişli” bir önleme hükmetmesi gerekecektir. Hâkimin müdahalesi velayet hakkına tecavüz teşkil etmemeli, anne-babaya yardım niteliğinde olmalıdır³⁴⁸. Zira çocuğun menfaati de anne-babanın haklarına ve aile içi ilişkilere aşırı müdahale edilmesinden kaçınmayı gerektirir³⁴⁹. Anne-babanın ortak velayete sahip olmaları halinde, alınacak önlemler durumun özelliklerine göre, ebeveynlerin her ikisine karşı uygulanabileceği gibi anne-babadan yalnızca birine karşı da uygulanabilir³⁵⁰.

³⁴¹Ceylan, “Türk Medeni Kanunu’nda Çocuğun Korunmasıyla İlgili Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, s. 353.

³⁴²“Çocuğun korunmasında çocuğun yararı ilkesi en üst kural olup çocuğun gelişmesi veya yararının tehlikeye düşmesinin engellemesini amaçlamaktadır.”, Birinci Uzun, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Velâyetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velâyet Modeli”, s. 137.

³⁴³“Çocuğun korunmasına yönelik önlemlere hükmedecek hâkimin, hükmedilecek önlemin amacıyla önlemin niteliği arasında bir denklik kuracak tartım yapmalıdır.”, Demir, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması”, 281.

³⁴⁴“Çocuğun korunmasına ilişkin önlemlerin, anne-babanın mevcut yeteneklerini tamamlaması, onlardaki eksiklikleri dengelemesi gerekir. Çocuğun korunması hususunda oluşan eksikliğin, herhangi bir önlem alınmaksızın farklı bir yöntemle giderebilmesi halinde eksikliğin giderilmesi ilkesi uygulanmalıdır.”, İmamoğlu, “Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması”, s. 195.

³⁴⁵“Alınacak koruma önlemi, çocuğun ahlaki, fikri ve bedeni gelişimini etkilememelidir. Zira çocuğun korunmasındaki amaç, velinin cezalandırılması olmayıp çocuğun gelişimini sürdürmesi, ülkeye ve topluma faydalı bir birey temin edilmesidir.”, Demir, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması”, s.283.

³⁴⁶Öztan, *Aile Hukuku*, s. 679; Serozan, *Çocuk Hukuku*, s. 292.

³⁴⁷Günseli Demirci, *Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Korunması*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2010, s. 92.

³⁴⁸Akyüz, “Çocuğun Korunması”, s. 40.

³⁴⁹Akyüz, “Çocuğun Korunması”, s. 40.

³⁵⁰Demirci, “Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Korunması”, s. 92.

a. Basit Önlemler

TMK m. 346 kapsamında basit koruma önlemlerinin alınabilmesi için çocuğun gelişimi yahut menfaatini tehlikeye düşüren bir durumun mevcut olması, hatta tehlike hafif olsa dahi, meydana gelebilecek zarar gelecekte artabileceğinden ve mevcut koşullara göre anne-babanın oluşabilecek zararın neticelerini kaldıramayacağından endişe edilmesi yahut tehlikenin varlığına dair şüphe bulunması yeterlidir³⁵¹. Anne-babanın çocuğuna karşı merhametsizce davranması, çocuğun görebileceği şekilde cinsel ilişkide bulunmaları, ona karşı duygusuz davranmaları, öğrenme güçlüğü yahut başkaca rahatsızlığı olan çocuğa yeterli ilgilenin gösterilmemesi, engelli çocuğa gereken eğitimin verilmemesi, anne-babanın ahlaki bakımdan tutarsız davranışlar sergilemeleri, alkolizm yahut kumarbazlık çocuğun korunmasını gerektirir³⁵².

Madde 346 kapsamında önlemler alınabilmesi için ayrıca anne-babanın mevcut duruma çare bulamaması veya güçlerinin yetmemesi gerekir³⁵³. Çocuğun gelişimi veya menfaatinin tehlikeye düşmesi halinin, özellikle anne-babanın kusurundan kaynaklanmadığı durumlarda hâkimin, anne-babanın yetersiz kaldığı konularda talimat vermesi, eğitim, danışmanlık, sosyal yardım ve sağlık önlemlerine hükmetmesi gerekir³⁵⁴. Hâkim, alınacak önlemi belirlerken, TMK. m. 4'te düzenlenen hâkimin takdir yetkisinin sınırları çerçevesinde, her somut olayın özelliklerine göre, mevcut durumu kesin sonuca ulaştıracak önlem yahut önlemlerin alınmasına karar verir³⁵⁵ ve hâkim TMK düzenlemelerinin yanı sıra çocuğun korunması hakkındaki diğer ulusal/uluslararası düzenlemeleri de dikkate alır³⁵⁶.

³⁵¹ Akıntürk/Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, s. 435; Akyüz, “Çocuğun Korunması”, s. 140; Demir, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması”, s.286.

³⁵² İmamoğlu, “Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması”, s. 196; Demir, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması”, s.286.

³⁵³ Akıntürk/Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, s. 437.

³⁵⁴ Akyüz, “Çocuğun Korunması”, s. 137; Ceylan, “Türk Medeni Kanunu’nda Çocuğun Korunmasıyla İlgili Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, s. 356.

³⁵⁵ Öztan, *Aile Hukuku*, s. 658.

³⁵⁶ Başak Görgeç, “TMK.’nda Velayet Hükümleri ve Özellikle Çocuğun Korunması”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul, 2011, s.98.

b. Nitelikli Önlemler

ba. Çocuğun Yerleştirilmesi

TMK m. 347/1’de çocuğun yerleştirilmesi düzenlenmiş olup bu kapsamda alınacak önlemler nitelikli önlemlerdendir. Madde hükmüne göre; “*Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir.*”. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, çocuğun aile yanında kalmasının, aile huzurunu, kendilerinden katlanmaları beklenemeyecek ölçüde bozması ve somut olayın özelliklerine göre başka bir çare kalmaması halinde, anne-baba yahut çocuğun talebi üzerine, hâkim, çocuğun anne-babadan alınarak, bir kuruma yahut başka bir aile yanına yerleştirilmesine karar verebilir³⁵⁷.

Türk Hukuku bakımından çocuğun bir aile yanına yahut kuruma yerleştirilmesi açısından kanunda her ne kadar aileden bahsedilmekte ise de çocuğun yararı ve somut durumun özellikleri dikkate alınarak çocuğun, onun yanında olabilecek ve ona gereken ilgi ve bakımı gösterebilecek kişi yahut kişilerin yanına yerleştirilebileceği, yahut tek başına yaşayan bir kimsenin yanına yerleştirilmesinin de mümkün olması gerektiğinden bahisle eleştirilmiştir³⁵⁸.

TMK m. 347 düzenlemesi, çocuğun nitelikli korunmasına ilişkin özel bir hüküm olup çocuğun bir kuruma yahut başka bir aile yanına yerleştirilmesi halinde, anne-babanın velayet hakkı devam eder³⁵⁹. Ancak bu durumda anne-babanın çocuğun ikamet edeceği yeri belirleme, çocuğu eğitme ve yetiştirme hakları hukuken ve fiilen kısıtlanmış olur³⁶⁰. Bunun yanında her ne kadar velayet hakları kısıtlanmış olsa da

³⁵⁷Akyüz, “Çocuğun Korunması”, s. 140; Özer Taşkın, “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, s.251.

³⁵⁸Gülçin Elçin Grassinger, “Türk Medeni Kanunu’nda Soybağı ve Çocuğun Korunmasında Revize Edilmesi Gereken Hükümler”, *Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C: 35, S: 1, 2015, s: 97-102, s. 99.

³⁵⁹Hatta çocuk ile anne-babanın yerleşim yerinin farklı olması halinde dahi, çocuğun bir kuruma yahut başka bir aile yanına yerleştirilmesi halinde, anne-baba velayetten doğan diğer haklarını birlikte kullanırlar., Demir, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması”, s.291, İmamoğlu, “Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması”, s. 200; Özer Taşkın, “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, s.253.

³⁶⁰Öztan, *Aile Hukuku*, 1147; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, 287; İmamoğlu, “Çocuğun Korunması”, s. 198; Mardin Çocuk Teslimi, s. 105.

çocuğun bakımı için gereken masrafların karşılanması amacıyla para verme yükümlülükleri ve çocukla kişisel ilişki kurma hakları devam eder³⁶¹.

bb. Velayetin Değiştirilmesi

TMK kapsamında çocuğun korunması amacıyla alınabilecek önlemlerden bir diğeri velâyetin değiştirilmesi olup buna yol açan ilk olgu, anne yahut babanın başkasıyla evlenmesidir (TMK m. 349). Velayet hakkına sahip anne yahut babanın başka biriyle evlenmesi hususu kural olarak velâyetin kaldırılmasını gerektirmemekte ancak çocuğun yararı gerektirdiği takdirde velâyet hakkı sahibi değiştirilebilir yahut durum ve koşulların gereklerine göre velâyetin kaldırılmasıyla çocuğa vasi tayin edilebilir³⁶². Ancak yeniden evlenme olgusunun tek başına velâyetin değiştirilmesi için yeterli olmayıp yeniden evlenen eşin bu nedenle velayetten doğan yükümlülüklerini ihmal etmesi halinde söz konusu olup bu hususları takdir yetkisi hâkime aittir³⁶³. Yargıtay da ilgili kararında “velâyet kendisine verilmiş olan babanın yeniden evlenmiş olması tek başına velâyetin değiştirilmesini gerektirmez”³⁶⁴ şeklinde konuya ilişkin görüşünü ifade etmiştir.

bc. Velayetin Kaldırılması

Çocuğun menfaatinin korunması açısından alınabilecek önlemlerden bir diğeri ve en ağırı velayetin kaldırılmasıdır. Ölçülülük ilkesi çerçevesinde, çocuğun korunmasına ilişkin alınabilecek diğer önlemlerin yetersiz kalması yahut diğer önlemlerin yetersiz kalacağının açıkça görüldüğü durumlarda TMK m. 348 hükümlerindeki velayetin kaldırılması düzenlemesine başvurulabilecektir³⁶⁵. Velayetin kaldırılmasına karar verilebilmesi için, anne-babanın velayetten kaynaklanan yükümlülüklerini, kendilerinden yahut çocuktan kaynaklanan nedenlerle gereği gibi yerine getirmemeleri, bu nedenle çocuğun anne-babanın yanında kalmasının onun gelişimi yahut sağlığı bakımından sürekli ve ciddi bir tehlike teşkil etmesi

³⁶¹Elçin Grassinger, “Tedbirler”, s. 155; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s. 292; Öztan, *Aile Hukuku*, s. 1148.

³⁶²Akıntürk/Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, s. 440; Özer Taşkın, “Velayette Çocuğun Yüksek Yararı ilkesi”, s. 251; Mehmet Akçaal, “Velayetin Değiştirilmesi”, *İNÜHFD*, C:13, S:1, 2022, s.190-205, s. 195.

³⁶³Akçaal, “Velayetin Değiştirilmesi”, s.195.

³⁶⁴Yargıtay HGK, 1994/2-289 E., 1994/371 K., 1.6.1994 www.kazanci.com.tr (E.T. 17.02.2024)

³⁶⁵Elçin Grassinger, “Tedbirler”, s. 162; Özer Taşkın, “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, s. 253.

gerekmektedir ancak bu hususlarda anne-babanın kusuru aranmaz³⁶⁶. Velayetin kaldırılması sebeplerine anne-babanın çocuk ile ilgilenemeyecek derecede hasta yahut engelli olması, tutuklu olması, yurt dışında bulunduğundan çocukla ilgilenme imkanının bulunmaması, nerede olduklarının bilinmemesi, çocuğu istismar etmesi, çocuğun hasta olması halinde tedavi ettirmemesi, çocuğun öğrenim görmesini engellemesi, engelli çocuk için gerekli eğitim imkanının sağlanmaması gibi durumlar örnek gösterilebilir³⁶⁷.

Velayetin kaldırılması, kamu düzenine ilişkin olduğundan hâkim bu yöndeki talebe ilişkin bilgi ve delilleri re'sen araştırır³⁶⁸. Velayetin kaldırılması talebi değerlendirilirken, talebe dayanak teşkil eden olayın geçtiği zaman ve koşulların göz önünde bulundurulması gerekmekte, uygulamada bu doğrultuda çocuğun zihinsel ve bedensel gelişiminin tehlikeye düşüp düşmediği, velayetin kaldırılmasını gerektiren nedenlerin mevcut olup olmadığı araştırılırken, pedagog, psikolog yahut sosyal çalışmacılardan görüş alınarak karar verilmektedir³⁶⁹. Velayetin kaldırılmasına dayanak teşkil eden sebeplerin her iki ebeveyninden kaynaklanması halinde velayet her iki eşten beraber kaldırılır; kaldırma sebebinin yalnızca bir eş bakımından söz konusu olması halinde velayet hakkı yalnızca o eşten kaldırılır³⁷⁰. Velayetin kaldırılması, velayetten doğan görevlerin gereği gibi yerine getirilmemesine dayanmakta, velayetin kaldırılması hususundaki mahkeme kararı, aksi kararda belirtilmedikçe mevcut bulunan ve doğacak tüm çocukları kapsar (TMK m. 348/III.).

TMK m. 404/I'de; “*velayet altında bulunmayan her küçüğün vesayet altına alınacağı*” düzenlenmiş olup dolayısıyla herhangi bir nedenle velayet altında olmayan çocuğa vasi tayin edilmesi zorunludur. Velayetin kaldırılması çocuğa vasi tayinini gerektiren nedenlerden biridir. Velayetin kaldırılması ile çocuğa vasi tayini hususundaki karar aynı zamanda çocuğun vasiye teslimini de kapsayacak, bu durumda çocuğun vasiye teslim edilmesi gerekecektir.

---

³⁶⁶Elçin Grassinger, “Tedbirler”, s. 163; Özer Taşkın, s. 253; Serozan, Çocuk Hukuku, s. 201; Çelik, “Velayetin Kaldırılması”, s.268.

³⁶⁷ Öztan, Aile Hukuku, s. 1154; Elçin Grassinger, *Türk Medeni Kanunu'nda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler*, s. 164 vd.

³⁶⁸Elçin Grassinger, “Tedbirler”, s. 163; Özer Taşkın, “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, s. 253; Serozan, *Çocuk Hukuku*, s. 201; Çelik, “Velayetin Kaldırılması”, s.268.

³⁶⁹Özer Taşkın, “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, s.253.

³⁷⁰Elçin Grassinger, “Tedbirler”, s. 164; Özer Taşkın, “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, s.253.

TMK m. 445 ve devamı maddelerinde vasinin bakım, eğitim sağlama, koruma gibi yükümlülükleri düzenlenmiş ancak çocuğun bakımını kendi evinde sağlamakla yükümlü kılınmamıştır³⁷¹. Bunun yanında örneğin çocuğun bir hısımının vasi olarak atanması durumunda çocuğun vasiye teslimine de karar verilebilir³⁷². Velayetin kendisinden kaldırılmasına hükmedilen anne-babanın yahut başka bir hısımın, çocuğun vesayet altına alındığı sırada onu fiili olarak yanında bulundurması halinde, çocuğun vasiye teslimi gerekecek; buna karşılık, velayet kaldırılmasına rağmen kanuni sebeplerin varlığı nedeniyle velayetin tekrar anne yahut babaya verilmesi ve çocuğun vasi yanında kalıyor olması halinde, vasinin de çocuğu velayeti tekrar kazanan anne yahut babaya teslim etmesi gerekecektir³⁷³. Her iki durumda da çocuğun teslimi ile yükümlü olan vasi yahut velinin teslimden kaçınması halinde, çocuğa vasi tayini veya vesayetin kaldırılması ile yeniden velayet altına alınması hususundaki karar ÇKK kapsamında yerine getirilecektir.

5. Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizine İlişkin Kararlar

Yabancı mahkemelerce verilen çocuk teslimi ile çocukla kişisel ilişki kurulması hususundaki kararların ülkemizde yerine getirilmesi talep edilebilir ancak bunlara ilişkin ilamın mevcudiyeti ilgili kararların icra edilmesi bakımından tek başına yeterli kabul edilmemektedir³⁷⁴. Kural olarak mahkemelerce verilen kararların kesin hüküm etkisi ile icra kabiliyetleri yalnızca kararın verilmiş olduğu devleti ülkesinde gerçekleşir³⁷⁵. Devletlerinin yargı yetkisini kullanmasının sonucu mahkemelerin karar vermesi olup devletin icra organları yabancı bir mahkeme tarafından verilen kararın yerine getirilmesi amacıyla harekete geçmesi beklenemez³⁷⁶. Sınır aşırı icrai tedbirler, muhatap ülkenin egemenlik yetkisini ihlal ettiği için yasaktır³⁷⁷. Fakat uluslararası ilişkilerin yoğunlaşması ve gelişmesi ile devletlerin karşılıklı çıkarlarının korunması

³⁷¹ Akyüz, “Çocuğun Korunması”, s. 331.

³⁷² Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 69.

³⁷³ Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 70.

³⁷⁴ Ahmet Cemal Ruhi, “Yabancı Ülke Mahkemelerinden Alınan Velayet Konusundaki İlamların Türkiye’de Tenfizi”, *AÜHFD*, C: 7, S:3-4, 2003, s: 721-756, s. 730.

³⁷⁵ Işıl Özkan, Uğur Tütüncübaşı, *Uluslararası Usul Hukuku*, 2. Baskı, Ankara, 2020, s 171.

³⁷⁶ Ruhi, “Yabancı Ülke Mahkemelerinden Alınan Velayet Konusundaki İlamların Türkiye’de Tenfizi”, s. 730.

³⁷⁷ Mustafa Serdar Özbek, *Avrupa Birliğinde Cebri İcra Hukukunun Güncel Sorunları*, Ankara, 2011, s. 121.

amacıyla uluslararası anlaşmalar ve iç hukuk düzenlemeleriyle yabancı mahkeme kararlarının bazı koşullara tabi olmak kaydıyla kendi ülkelerinde tanınması ve tenfizi zorunluluğunu doğurmuştur³⁷⁸.

Borçlunun ikametgahı yahut yerleşim yeri, yetkili mahkemenin bulunduğu ülkede bulunmasa da bu devlet mahkemeleri, verecekleri kararlara yahut emirlere borçlunun uyması için yaptırım uygulayabilir, davalının malvarlığının yahut yerleşim yerinin bulunduğu başka bir devlette icra edilebilir para cezasına hükmedebilir³⁷⁹. Borçlunun ikametgahı yahut yerleşim yeri farklı ülkede bulunduğundan kararların yerine getirilmesi tanıma/tenfiz suretiyle mümkün olur. Yabancı mahkemelerce verilen kararın başka bir devlet ülkesinde kesin hüküm etkisinin kabulü kararın tanınmasıyla; icra kabiliyeti kazanması ise tenfizi yoluyla mümkündür³⁸⁰.

Türk hukukunda esas olarak tanıma ve tenfizin şartları 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Hakkında Kanun³⁸¹, un (MÖHUK) 50-59'uncu maddeleri arasında detaylı olarak düzenlenmiştir. MÖHUK m. 50'ye göre; “*Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır. Yabancı mahkemelerin ceza ilâmlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da tenfiz kararı istenebilir.*”. Bu düzenlemeye göre tanıma ve tenfizde aranan ön şartlar hukuk davalarına ilişkin yabancı mahkemelerce verilmiş bir kararın olması ve yabancı kararın kesinleşmiş olması gerekmektedir. İhtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararları kural olarak geçici nitelikte olduklarından tanıma/tenfize konu olamayacakları kabul edilmiş ancak bu tür kararlar kararın verildiği ülkenin hukukuna göre uyumsuzluğu kesin olarak sonlandırmış kabul ediliyorsa tanıma/tenfize konu edilebilecektir³⁸².

³⁷⁸Bilge Umar, “Yabancı ve Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi”, Adalet Dergisi, C:21, S:1, 1960, s:472-492, s. 473; Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku*, Beta Yayınevi, 21. Baskı, İstanbul, 2017, s. 503; Özkan/Tütüncübaşı, *Uluslararası Usul Hukuku*, s. 171; Tuğrul Arat, “Yabancı İlâmların Tanınması ve Tenfizi”, AÜHFD, C:21, S:1, 1964, s: 421-527, s.422.

³⁷⁹Özbek, *Avrupa Birliğinde Cebri İcra Hukukunun Güncel Sorunları*, s. 623.

³⁸⁰Özkan/Tütüncübaşı, *Uluslararası Usul Hukuku*, s. 172; Nomer, *Devletler Hususi Hukuku*, s. 512; Arat, “Yabancı İlâmların Tanınması ve Tenfizi”, s. 423-424.

³⁸¹RG 26728, 12.12.2007.

³⁸²Nomer, *Devletler Hususi Hukuku*, s. 512; Özkan/Tütüncübaşı, *Uluslararası Usul Hukuku*, s. 183.

Tenfizin asli şartları MÖHUK m. 54'te düzenlenmiş olup tanıma ise madde 58'de düzenlenmiş, tenfiz hükümlerine atıfta bulunmak suretiyle aynı şartlara (54/a düzenlemesi hariç) tabi tutulmuştur. MÖHUK m. 54 düzenlemesine göre tanıma/tenfiz kararı verilebilmesi için; tanıma/tenfize konu ilamın Türk mahkemelerinin münhasır yetkisi dahilinde olan bir konu hakkında verilmemiş olması, davanın taraflarıyla yahut konusuyla gerçek bir ilişkisi bulunmamasına rağmen kendisine yetki tanıyan bir devletin mahkemesince verilmiş bir karar olmaması, açıkça kamu düzenine aykırılık teşkil eden bir karar olmaması ve yabancı mahkeme tarafından savunma hakkının ihlal edilmemiş olması gerekir. Tenfizde bu koşullara ek olarak karşılıklılık şartı da aranmaktadır (MÖHUK m. 54/a).

4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun³⁸³,un 4. Maddesine göre, aile hukukuna dair yabancı mahkemelerce verilmiş kararların tanınması ve tenfizi hususunda aile mahkemesi görevli olup yetkili mahkeme ise, kendisine karşı tenfiz talebinde bulunulan kişinin Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sakin olduğu yer, bunlardan birinin de mevcut olmaması halinde ise Ankara, İstanbul yahut İzmir mahkemelerinden biridir (MÖHUK m. 51/II).

MÖHUK düzenlemeleri yanında konumuz açısından önem arz eden velayete ilişkin kararların tenfizi bakımından ülkemizin taraf olduğu “Küçüklerin Korunmasına Dair Makamların Yetkisine ve Uygulanacak Kanuna Dair La Hey Sözleşmesi”³⁸⁴,nin 7. Maddesinde ve “Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi”³⁸⁵,nin 7. maddesinde düzenlemeler mevcuttur. “Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair La Hey Sözleşmesi”³⁸⁶,nde ise tenfiz hususu düzenlenmemiş sözleşmeye taraf olan devletlere kanuni olmayan yollardan götürülen yahut bu devletlerde kanuna aykırı bir şekilde alıkoyulan çocukların hızlı bir biçimde iadelerini sağlamak ve taraf olan bir devletteki ziyaret ve koruma haklarına, sözleşmenin tarafı olan diğer devletlerin riayet etmesini sağlamak ve ayrıca ziyaret hakkının korunması,

---

³⁸³RG 24997, 18.01.2003.

³⁸⁴RG 17966, 21.02.1983.

³⁸⁵RG 23780, 08.08.1999.

³⁸⁶Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar için bkz. 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun, RG 26720, 04/12/2007.

çocukların sınır ötesi kaçırılmanın zararlı etkilerinden korumak amaçlanmıştır³⁸⁷. Sözleşmenin uygulanmasına yönelik 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun³⁸⁸ gereğince verilen geçici tedbir kararları Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Cumhuriyet başsavcılığı, yahut ilgili diğer kurum veya kuruluşlar aracılığıyla yerine getirilecek; ancak bahsi geçen Kanun kapsamındaki tedbir kararlarının yerine getirilmesi anında, çocuğun zihinsel ve fiziksel açıdan zarar görmemesi için ÇKK'ya göre kararlar yerine getirilirken bulundurulması gereken pedagog, psikolog, sosyal çalışmacı, rehber öğretmen veya çocuk gelişimci gibi uzmanlar hazır bulundurulacaktır³⁸⁹ (5717 s. K. m. 18, 2; m. 21)

Netice itibariyle, velayete ilişkin düzenleme barındıran, yani çocuk teslimi yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair yabancı mahkeme kararları, MÖHUK kapsamında düzenlenen genel hükümler kapsamında yahut Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler çerçevesinde tenfiz edildiği takdirde icra kabiliyetine sahip olacak, dolayısıyla ÇKK kapsamında yerine getirilmesi talep edilebilecektir.

B. ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASINA DAİR KARARLAR

TMK m. 323'e göre çocukla kişisel ilişki kurulması için çocuğun anne ya da babanın velâyeti altında bulunmaması yahut anne-babanın velâyeti altında olup çocuğun anne veya babaya bırakılmamış olması gerekir. Aynı zamanda TMK m. 182/I-II'de velâyet kendisine bırakılmayan eşin çocukla kişisel ilişki kurma hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. Velayet hakkına sahip olmayan yahut çocuk kendisine bırakılmayan anne-baba ve üçüncü kişiler ancak mahkeme kararıyla çocukla kişisel ilişki kurabilir. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair bir mahkeme kararı mevcut değilse, bu hususta bir düzenleme yapılmaya kadar, yalnızca velayet hakkına sahip anne yahut babanın ya da çocuğun kendisine bırakılmasına hükmedilen kişinin rızası dahilinde çocukla kişisel ilişki kurulabilir (TMK m. 326/II). TMK m. 325 gereğince olağanüstü koşulların gerektirmesi halinde üçüncü kişiler de çocukla kişisel ilişki kurabilecekleri kabul

³⁸⁷Şebnem Nebioğlu Öner, "Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi: Amacı, Uygulaması ve Kısa Bir İhtihat Analizi", *TBB Dergisi*, S:15, 2014, s: 477-516, s. 481.

³⁸⁸RG. 26720, 04.12.2007.

³⁸⁹Topal, "Yeni Dönem", s. 1341.

edilmiştir. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam ve tedbir kararlar ÇKK m. 41/C çerçevesinde yerine getirilecektir.

Çocuğun velayetine sahip olmayan anne-babadan her birine, çocukla kişisel ilişki kurma hakkı tanınan durumların başında, anne-babanın boşanması, tarafların ayrılığına karar verilmesi yahut ortak hayatın sonlandırılmasına hükmedilmesi gelir (TMK m. 182, TMK m. 336/II-III). Bu hakkın ileri sürülebileceği diğer durumlar ise anne-babanın birinden yahut her ikisinden velayetin kaldırılması (TMK m. 348), çocuğun evlat edinilmesi (TMK m. 314/I) velayet hakkı kaldırılmadan çocuğun TMK m. 347 gereğince bir kuruma veya aile yanına yerleştirilmesi yahut çocuğun evlilik dışında dünyaya gelmesi (TMK m. 337) halleri olup³⁹⁰ çalışmamızın bu bölümünde detaylı incelenmelerinde yarar vardır.

1.Evlilik Bağının Çözülmesine İlişkin Kararlar

TMK m.182/I hükmü gereğince hâkim, boşanma yahut ayrılığa karar verdiğinde; velayet hakkına sahip olmayan tarafın çocukla arasındaki kişisel ilişkiyi, bu hususta herhangi bir talep bulunmasa dahi velayete kişisel ilişki düzenlemesi kamu düzenine ilişkin olduğundan³⁹¹ re'sen düzenleyecektir³⁹². Evliliğin butlanına hükmedilmesi halinde de mahkemece, velayet hakkı kendisine tanınmayan taraf ile çocuk arasında kişisel ilişki tesis edilecektir³⁹³.Tesis edilecek kişisel ilişki ne anne-babalık duygusunun yaşanmasına engel olacak kadar az; ne de velayet hakkının kullanılmasını engelleyecek ya da çocuğun menfaatlerini zedeleyecek biçimde fazla süreli olmamalıdır³⁹⁴. Verilecek kararda kişisel ilişkinin süreleri, tam tarihleri ile başlangıç ve bitiş saatleri de belirli

³⁹⁰Öztan, *Aile Hukuku*, s. 575-576; Erlüle, “Kişisel İlişki”, s. 221.

³⁹¹“Kişisel ilişki düzenlemesi kamu düzenine dair olup, re'sen araştırma ilkesi geçerlidir. Kişisel ilişki düzenlemesi yapılırken yargılama sonrasında meydana gelen gelişmelerin dahi göz önünde tutulması gerekir. Bu sebeple, mahkemece velayeti anneye verilen ortak çocuklarla baba arasında kurulacak kişisel ilişki düzenlemesinde ortak çocuklar hakkında düzenlenen sağlık raporlarının da değerlendirilmesi gereklidir.”, Yargıtay 2. H.D. 2016/18406 E., 2016/15904 K., 13.12.2016 www.kazanci.com.tr (E.T. 20.02.2024)

³⁹²Akıntürk/Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, s. 313; Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s. 744.

³⁹³Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s. 233.

³⁹⁴Demir, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s. 186.

olacak biçimde ve kararın yerine getirilmesinde duraksamaya neden olmayacak biçimde düzenlenmesi gerekir³⁹⁵.

TMK m. 170 gereğince hâkim, boşanma sebeplerinin kanıtlanmış olması halinde boşanma yahut ayrılığa hükmedecek; bunun yanında boşanma davası açma hakkı olan taraf, boşanma yerine ayrılığa karar verilmesini de talep edebilecektir. Hâkim, ayrılığa hükmetmesi halinde TMK m. 336/II gereğince çocuğun velayetinin anne-baba tarafından kullanılmasına devam etmesine karar verebileceği gibi velayet hakkını eşlerden birine verebilecek, bu durumda çocuğun taraflardan hangisinin yanında kalacağını ve diğer tarafla kurulacak kişisel ilişkiyi düzenlemesi gerekecektir³⁹⁶. Evliliğin butlanına hükmedilmesi halinde de TMK m. 157 atfı gereğince boşanmaya ilişkin hükümler çerçevesinde velayet hakkına sahip olmayan eş ile çocuk arasında kişisel ilişki tesis edilecektir³⁹⁷.

Tarafların boşanma protokolünde velayet düzenlemeleri durumunda hâkimin onaylanması ve hükme bağlanması ile kişisel ilişki taraflarca düzenlenebilecektir. Ancak Yargıtay, “...Taraflar arasında düzenlenen anlaşmalı boşanma protokolünde, çocuklarla baba arasında protokolde gösterilen günlerde ve saatlerde kamuya açık mekanlarda ve gözetim altında kişisel ilişki tesis edileceği, bunun dışında çocuklar on sekiz yaşını bitirinceye kadar babanın internet, telefon veya sair olanakları kullanarak iletişim kuramayacağı veya tesadüfî olarak şahsi münasebet tesis edemeyeceği, yine çocuklar ergin oluncaya kadar velayet hakkının anneden alınması veya kaldırılması ve kişisel ilişki süresinin genişletilmesi için talepte bulunmayacağı belirtilmektedir. Protokolde velayetin kaldırılması ve kişisel ilişkinin genişletilmesi davası açılmayacağı şeklindeki medeni hakları kullanmaktan feragate ilişkin taahhütlerin medeni hakları kullanma ehliyetinden önceden vazgeçme niteliğinde olup çocukların yüksek yararlarına açıkça aykırı olduğundan, içerdiği şartlardaki kısmi hükümsüzlüğün boşanma protokolünün tamamını hükümsüz kılacağına” hükmetmiştir³⁹⁸.

³⁹⁵Ceylan, “Türk Medeni Kanunu’nda Çocuğun Korunmasıyla İlgili Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, s. 169; Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s. 763; Demir, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s. 185.

³⁹⁶Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 65-66.

³⁹⁷Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s. 233.

³⁹⁸Yargıtay 2. HD. 2013/11644 E., 2014/1866 K., 04.02.2014, Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s. 107.

TMK m. 323 gereğince çocukla kişisel ilişki düzenlenmesini talep etme, doğrudan doğruya anne yahut babanın kendi kişilikleri dolayısıyla sahip oldukları bir hak³⁹⁹ olup maddenin devamında bu hakkın sınırları düzenlenmiştir. Çocukla kişisel ilişki kurma hakkı, evlilik içi yahut evlilik dışı ya da evlat edinilen tüm çocuklar bakımından söz konusudur⁴⁰⁰. Evlilik birliği dışında dünyaya gelen çocuk ile babanın kişisel ilişki kurmayı talep edebilmesi için, aralarında soy bağı ilişkisinin kurulmuş olması gerekirken; kurulmamış ise biyolojik baba yalnızca sadece TMK m. 325 hükmü çerçevesinde üçüncü kişilerin çocukla kişisel ilişki kurma hakkı kapsamında talepte bulunabilir⁴⁰¹.

2.Evlat Edinmeye İlişkin Kararlar

Çocuğun evlat edinilmesi halinde anne-baba, velayet hakkına sahip olmasalar da soy bağı ilişkisi sona ermediğinden çocukla kişisel ilişki kurma hakları vardır⁴⁰². Bu hususta ileri sürülen bir görüşe göre⁴⁰³, anne-babanın çocuğun evlat edinilmesine rıza göstermesi (TMK m. 309), anne-babanın rızasının gerekmediği bir durumun mevcut olması (TMK m. 311), çocuğun evlat edinilmesinde rızalarının aranmayacağına anne-babaya bildirilmesi (TMK m. 312) ya da çocuğun daha sonra evlat edinilmesi amacıyla bir kuruma yerleştirilmesi hallerinde anne-babanın çocukla kişisel ilişki kurma hakları sona erer. Buna karşı ileri sürülen ve kanaatimizce de yerinde olan görüşe göre ise anne-babanın evlat edinmeye rıza göstermesi, kişisel ilişki kurma haklarından vazgeçme anlamına gelmeyip, anne-babanın, evlat edinen ile yapacağı bir sözleşmeyle kişisel ilişki kurma haklarından feragat etmesi yahut kişisel ilişki kurmayacaklarını taahhüt etmeleri de kişisel ilişki hakkının vazgeçilemez ve devredilemez olması nedeniyle geçersiz sayılmalıdır⁴⁰⁴. Yargıtay bu hususta, evlat edinme ile birlikte anne-babanın

---

³⁹⁹Öztan, *Aile Hukuku*, s. 605.

⁴⁰⁰Öztan, *Aile Hukuku*, s. 605.

⁴⁰¹Öztan, *Aile Hukuku*, s. 605; Serdar, *Kişisel İlişki Kurma Hakkı*, s. 753; Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s. 110.

⁴⁰²Sosyal inceleme raporu ile evlatlık verilen küçüküğün öz annesini bildiği anlaşıldığından ve ilişkilerinin koparılmasının evlatlık verilen küçüküğün olumsuz etkiler doğuracağı, anne ile kişisel ilişki kurulmasının küçüküğün gelişimine katkı sağlayacağı bildirildiğinden, küçük ile öz anne arasında makul sürelerle kişisel ilişki tesisine hükmedilmelidir., Yargıtay 2. HD. 2012/2698 E., 2012/22458 K., 25.09.2012, Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s. 109; Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s. 753; Baygın, “Evlat Edinmenin Sonuçları”, s. 642.

⁴⁰³Öztan, *Aile Hukuku*, s. 459.

⁴⁰⁴Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s. 753; Baygın, “Evlat Edinmenin Sonuçları”, s. 642.

velayet hakkının sona ermesi kan bağıını etkilemeyecek, dolayısıyla anne-baba evlat edinilen çocukları ile kişisel ilişki kurma talebinde bulunabilecektir⁴⁰⁵. Kişisel ilişki kurulmasına hükmedilmesi halinde ÇKK m. 41/C hükümleri çerçevesinde yerine getirilmesi talep edilebilecektir.

Kişisel ilişki kurma hakkı, velayetin bir sonucu olmayıp soy bağı ilişkisinden kaynaklandığından, çocukla kişisel ilişki kurmaları haklı bir neden olmaksızın engellenen anne-baba kişisel ilişki tesisini talep edebilir⁴⁰⁶. Biyolojik anne-baba, bu hususta yetkili mahkemece bir düzenleme yapılana kadar, evlat edinen rıza göstermediği sürece çocukla kişisel ilişki kuramaz (TMK m. 326). Evlat edinilen çocuğun biyolojik anne-babası, çocuğun huzur ve mutluluğunu bozmamak şartıyla makul ölçüler çerçevesinde, çocuklar ile kişisel ilişkilerini sürdürebilir ancak bu kişisel ilişki nedeniyle çocuğun eğitiminin engellenmesi yahut huzurunun tehlikeye düşmesi söz konusu olursa kişisel ilişki kurma talebi reddedilir (TMK m. 324). Bunun yanında asıl anne-babanın, çocukla ciddi bir biçimde ilgilenmeyip; kişisel ilişki kurma haklarını yalnızca evlat edinenlerden maddi çıkar sağlamak yahut onları rahatsız etmek amacıyla kullanmak istedikleri anlaşılırsa da kişisel ilişki kurma talepleri reddedilmelidir⁴⁰⁷. Anne-babaya çocukla kişisel ilişki kurma hakkı tanınması halinde, anne-baba bu hakkı kullanırken evlat edinen ile çocuk arasındaki ilişkiyi zedeler yahut çocuğun eğitimi ve yetiştirilmesine zarar verici davranışlarda bulunması halinde bu hak kendilerinden alınabilir (TMK m.324).

3.Çocuğun Medeni Hukuk Bakımından Korunmasına İlişkin Kararlar

Boşanma yahut ayrılık kararının kesinleşmesinden sonra koşulların değişmesi halinde, kişisel ilişkinin artırılması, azaltılması yahut tamamen kaldırılması mümkündür. Velayet, eşlerden birine verildikten sonra, karşı tarafın değişen şartlara göre velayetin değiştirilmesini talep etmesi ve talebinin kabul edilmesi durumunda, velayet hakkı kendisinden alınan eş ile çocuk arasında kişisel ilişki tesisi

⁴⁰⁵YHGK 2014/533 E., 2016/331 K., 06.03.2016; Yargıtay 2. HD. 2016/14329 E., 2016/13900 K., 20.10.2016. <www.kazanci.com.tr> (E.T. 25.02.2024)

⁴⁰⁶Yargıtay 2. HD. 1991/4151 E., 1991/7800 K., 13.05.1991, Baygın, “Evlat Edinmenin Sonuçları”, s. 643.

⁴⁰⁷Baygın, “Evlat Edinmenin Sonuçları”, s. 643.

gerekecektir⁴⁰⁸. Velayetin kaldırılmasına hükmedilmesi halinde de çocuk ile anne-baba arasındaki soy bağı ve bundan kaynaklanan yükümlülükler devam edeceğinden, bu durumda da kişisel ilişki kurulması gerekeceğinden, velayet her iki ebeveyninden kaldırılarak çocuğun vesayet altına alınması halinde ise her iki taraf da kişisel ilişki tesisini talep edebilir⁴⁰⁹.

Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 4/ II. maddesi gereğince; anne-baba ile çocuk arasındaki kişisel ilişki, yalnızca çocuğun yüksek yararı gerektirdiği takdirde, sınırlanabilir yahut engel olunabilir. Çocukla kişisel ilişki kurma hakkının sınırları TMK m. 324'te düzenlenmiş olup maddenin ikinci fıkrasında öngörülen, bu hakka dayalı talebin reddedilmesine veya hakkın kaldırılmasına yahut sınırlandırılmasına yol açabilecek dört hal hükümde açıkça belirtilmiştir. TMK m. 324/II'ye göre; *“Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını birinci fıkrafta öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddi olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir”*. Kişisel ilişki talebinin reddedilmesi yahut sona erdirilmesini gerektiren nedenlere örnek olarak anne-baba arasında çocukla kişisel ilişkinin kurulmasını yahut sürdürülmesini engelleyecek derecede anlaşmazlıklar bulunması⁴¹⁰, kişisel ilişki kurma hakkı sahibinin bulaşıcı bir hastalığa yakalanması ve çocuğu bundan etkin bir biçimde korumasının mümkün olmaması⁴¹¹, çocuğa karşı cinsel istismarda bulunulacağı yönünde ciddi şüphenin bulunması⁴¹² yahut hak sahibinin diğer tarafa veya çocuğa karşı işlemiş olduğu bir suçtan dolayı tutuklanması ya da sabıkasının bulunması⁴¹³ gibi haller gösterilebilir.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına engel olunması daha önce velayetin değiştirilmesi sebeplerinden sayılmış⁴¹⁴ iken TMK'nın 324. Maddesine eklenen

⁴⁰⁸Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 64.

⁴⁰⁹Öztan, *Aile Hukuku*, s. 1105; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, s. 240; Serozan, *Çocuk Hukuku*, s. 241; Elçin Grassinger, “Tedbirler”, s. 193, Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 64.

⁴¹⁰Erlüle, “Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması”, s. 240.

⁴¹¹Erlüle, “Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması”, s. 240.

⁴¹²Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s. 127; Erlüle, “Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması”, s. 237.

⁴¹³Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s. 776.

⁴¹⁴Yargıtay 2. HD., 2002/3930 E., 2002/4731 K., 04.04.2002. www.kazanci.com.tr (E.T. 25.02.2024).

“Velayet kendisine bırakılan ana veya baba, kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayet değiştirilebilir. Bu husus kişisel ilişki kurulmasına dair kararda taraflara ihtar edilir.” fıkrası ile velayet değişikliğinin çocuğun üstün yararına uygun olması kaydıyla gerçekleştirileceği ve bu hususun kişisel ilişki kurulması kararıyla beraber taraflara ihtar edileceği açıkça düzenlenmiştir.

4. Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizine İlişkin Kararlar

Bu hususta çocuk teslimine ilişkin yabancı mahkeme kararlarının yerine getirilmesi hususunda yaptığımız açıklamalar geçerli olup⁴¹⁵ çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair yabancı mahkeme kararlarının yerine getirilmesinin talep edilebilmesi için öncelikle tenfiz edilmeleri gerekir. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair yabancı mahkeme kararlarının tenfizi hususunda MÖHUK düzenlemelerinin yanında ülkemizin tarafı olduğu “Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi”, “Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Avrupa Sözleşmesi” ve “Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi” önem arz etmektedir.

Bahsi geçen sözleşmelerin ortak ve asıl amacı, çocuğun korunması, sözleşmeye taraf olan devletlerden tarafından verilen kararın diğer bir devlet tarafından tenfizi, çocuğun uluslararası kaçırılmasının önüne geçilmesi ve kaçırılmış olan çocuğun hak sahibine iadesine ilişkin çıkarlarının göz önünde bulundurulmasının sağlanmasıdır⁴¹⁶. Bu kapsamda sözleşmelerde, çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair teknikler, tanımlar ve bilhassa çocukla kişisel ilişki kurmaya hakkı olanlar hususunda ve buna ilişkin kararların tenfizi konusunda, Türk Hukuku ile paralel düzenlemelerin kabul edildiği bunun kamu düzeni müdahalesini hafifletici düzenlemeler bulunduğu söylenebilir⁴¹⁷.

---

⁴¹⁵Bkz. İkinci Bölüm, I, A, 5.

⁴¹⁶Özge Bölükbaşı, “Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Kararların Tenfizi: Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi” (Sözleşme), *EBYÜHFD* (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi), C:15, S:3-4, s:267-287, s. 271.

⁴¹⁷Bölükbaşı, “Sözleşme”, s. 284; Bölükbaşı, “Tenfiz”, s. 116.

5. Tedbir Kararları

Boşanma davası görülürken çocuğun velayeti geçici olarak eşlerden birine verilebilir. Bu durumda çocuğun üstün yararına uygun olması şartıyla diğer eş ile çocuk arasında kişisel ilişki tesis edilir. Bunun yanında birlikte yaşama ara verilmesine hükmedilmesi halinde çocuk kendisine bırakılmayan taraf ile çocuk arasında kişisel ilişki tesis edilmesi de gerekir⁴¹⁸. Birlikte yaşama ara verilmesi yahut çocuğun yerleştirilmesine hükmedilmesi halinde anne-baba velayet hakkına sahip olmaya devam etmekte, TMK m. 323. gereğince yalnızca velayete sahip olmayan anne-baba değil, çocuk kendisine bırakılmayan anne-baba da çocukla aralarında kişisel ilişki kurulmasını talep edebilir, dolayısıyla velayet hakkının devam etmesi çocukla kişisel ilişki kurulmasına engel değildir. Her iki durumda da verilecek olan kararlar geçici önlem niteliğinde olup ÇKK kapsamında yerine getirilmeleri talep edilebilecektir.

---

⁴¹⁸Öztan, *Çocuk Hukuku*, s. 1026; Serdar, “Kişisel İlişki”, s. 758; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 107.

II. ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ İCRASINDA GÖREVLİ ORGANLAR

7343 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik neticesinde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların yerine getirilmesi icra dairesinin görev alanından ve icra müdürünün yetkisinden çıkarılmıştır. ÇKK m. 41/A gereğince, *“Çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair aile mahkemeleri tarafından verilen ilam veya tedbir kararları, çocuğun üstün yararı esas alınarak, Adalet Bakanlığınca kurulan adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerince bu Kısım hükümlerine göre yerine getirilir.”*. Bu düzenlemelerle çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların yerine getirilmesinde icra dairesinin ve icra mahkemesinin herhangi bir görevi kalmamış olup denetleme ve yaptırım uygulama yetkisi aile mahkemesine verilmiş, burada esasen hizmet verilecek kırılgan kesim kapsamında sayılan çocukların cebri icra süreçlerindeki hak ve menfaatlerinin gözetilmesi amacıyla yeni bir teslim modeli düzenlemesine gidilmiştir⁴¹⁹.

63 numaralı” Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”⁴²⁰ ile Adalet Bakanlığı’na bağlı ana hizmet birimi olmak üzere Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Bu kapsamda, Adalet Bakanlığı’nın görev alanı dahilinde bulunan iş ve işlemler ve bahsi geçen kararnamede sayılan iş ve işlemler Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı tarafından yerine getirilmektedir.⁴²¹

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği⁴²² (ADMHY) m. 8 ve devamında öncelikle merkez teşkilatı ve görevleri düzenlenmiş ardından taşra teşkilatına ve bunların görevlerine yer verilmiştir. Merkez teşkilatını Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı ile Danışma Kurulu oluşturmaktadır. Başkanlığın asli görevi bir önceki parafda belirtilmiş olup Danışma Kurulu’nun asli görevi ise adli destek ve mağdur hizmetlerinin yürütülmesinde koordinasyonun sağlanmasına ilişkin danışma görevini yürütmek olup Kurul, Adalet Bakanlığı bünyesinde yer almaktadır (ADMHY m. 8).

⁴¹⁹Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 845.

⁴²⁰RG 31151, 10.06.2020 tarih

⁴²¹63 numaralı” Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, m. 10.

⁴²²RG 31470, 30.04.2021.

Merkez teşkilatında bulunan Başkanlık; Adli Yardım Hizmetleri Şube Müdürlüğü (ADMHY m. 11), Çocuk Destek Hizmetleri Şube Müdürlüğü (ADMHY m. 12), Kadın Destek Hizmetleri Şube Müdürlüğü (ADMHY m. 13), Tanık ve Diğer Mağdur Destek Hizmetleri Şube Müdürlüğü (ADMHY m. 14), Taşra Teşkilatı Şube Müdürlüğü (ADMHY m. 15), İdari ve Mali Hizmetler Şube Müdürlüğü (ADMHY m. 16) ve Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Hizmetleri Şube Müdürlüğünden (ADMHY m. 16/A) oluşmaktadır. Taşra Teşkilatını ise Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri oluşturmaktadır (ADMHY m. 20).

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri (ADM) ise yine Adalet Bakanlığına bağlı olarak, Cumhuriyet başsavcılığının denetim ve gözetimi altında olmak üzere adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu bulunan yerlerde kurulmuştur. İİK dönemi itibarıyla yapılacak değişiklikler bakımından kararları yerine getirecek birimin Adalet Bakanlığı'na bağlı olmaması gerektiği ileri sürülmüştür⁴²³. MHKTT düzenlemelerinin yapıldığı dönemde Aile Bakanlığı bünyesinde yer alacak taşra birimlerince yerine getirilmesi yahut kararı veren mahkeme tarafından icrasının gerçekleştirilmesine ilişkin iki model alternatifini getirilmiş⁴²⁴ ancak söz konusu alternatifler yasalaşmamıştır. Bu hususta doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre ÇKK döneminde de müdürlüklerin Adalet Bakanlığı'na bağlı olması eleştirilmiş, karşılıklı olarak birbirlerinin sevgisine ihtiyaç duyan anne, baba ve çocuğun durumu dikkate alınarak, düşünen ve duyguları olan çocuğun, teslimi ve kişisel ilişki tesisinin icra teşkilatı dışında kurulacak ayrı bir organ tarafından yerine getirilmesi gerektiği, bunu gerçekleştirecek organın Adalet Bakanlığı yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı bir organ olmasının daha uygun olacağı ileri sürülmüştür⁴²⁵.

⁴²³Serhat Sarısözen, “İcra ve İflas Hukukunda Canlı Haczi”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 2, 2015, s. 94-95.

⁴²⁴Öngörülen alternatif modeller hk bkz. Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 948-949; Belgin Güneş, “Değerlendirme”, s. 924-925.

⁴²⁵Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s.53; Çocuğun bir eşya olmadığı, bu nedenle onların “teslimi”nden söz edilmemesi ve buna ilişkin ilamların da İİK'daki taşınırın teslimine ilişkin hükümleri çerçevesinde icra edilmemesi gerektiği ileri sürülmekteydi. Bu yönde bkz. İbrahim Özbay, “Çözüm Önerileri”, s.108; İcra sistemi, alacaklı ile borçlu ve alacak ile borç kavramları üzerine kurulmuş bir sistem olup, bunun çocuklar bakımından kıyasen dahi uygulanması, hatta anne babaların ve çocukların psikolojileri üzerinde olumsuz ve geri dönüşü olmayan etkiler doğurmaktadır. Ayrıca bu yönde getirilen diğer eleştiriler için bkz. Belgin Güneş, “Değerlendirme”, s.928; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.197; Seda Gayretli Aydın, “7343 Sayılı Kanun'un Çocuk Teslimi Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına ve Velayetin Değiştirilmesine İlişkin Getirdiği Yenilikler” (Yenilikler), *Terazi Hukuk Dergisi*, C:17, s:187, Mart 2022, s:15-34, s. 27; Reyhani Yüksel, “Üçüncü Kişilerin Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasını İsteme Hakkı”, s.1554.

Doktrinde ileri sürülen başka bir görüşe göre ise çocuk teslimi ve çocukla ilişki kurulmasına ilişkin kararların icrasında yetkili birimin Adalet Bakanlığı yahut Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde yer almasının birimin hukuki statüsü bakımından fark yaratmayacağı ancak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı taşra teşkilatının çocuğun bilhassa kamu hukuku bakımından korunması hususunda tecrübeli ve daha donanımlı olması nedeniyle bu modelin öne çıktığı ileri sürülmüştür⁴²⁶. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi müdürlükler tarafından yerine getirildiğinden teşkilatlanmasının detaylı incelenmesinde yarar vardır.

A. ADLİ DESTEK MÜDÜRLÜĞÜ

1. Adli Destek Müdürlüğü Teşkilatı

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri, Adli Destek ve Mağdur Hakları Başkanlığı'nca adli süreçlerin yürütülmesinde mağdurlara ve özellikle kırılgan gruplara yönelik sosyal hukuk devleti ve onarıcı adalet ilkeleri çerçevesinde yönlendirme, bilgilendirme ve psiko-sosyal destek sağlama amacıyla kurulmuş bir mağdur destek sistemidir. Adalet komisyonu mevcut olan yerlerde Cumhuriyet başsavcılığının denetim ve gözetimi altında⁴²⁷ müdürlük kurulur, komisyon bulunmayan yerlerde ise coğrafi konum ve iş durumu göz önünde bulundurularak Bakanlık onayıyla müdürlük yahut bunlara bağlı bürolar kurulabilir (ADMHY m. 20/III). Adli destek ve mağdur hizmetleri teşkilatlanmayan yerlerde buna ilişkin görevlerin nasıl yerine getirileceği ise ÇKK m. 41/A, III düzenlemesi açıklığa kavuşturulmuş olup buna göre; *“Müdürlüğün bulunmadığı yerlerde bu kısmın alanında kalan görevler, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen hukuk işleri yazı işleri müdürlüğü uyarınca yerine getirilecektir”*.

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların yerine getirilmesine ilişkin işlemler Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerince belirlenen “çocuk teslim merkezlerinde” diğer ifadeyle teslim mekanlarında

⁴²⁶Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 951-952.

⁴²⁷Müdürlüklerin Cumhuriyet Başsavcılığının denetimi ve adliyeler bünyesinde kurulması hususundaki eleştiriler için bkz. Birinci Bölüm, I, D.

gerçekleştirilir (ÇKK m. 41/D, I). ÇTKİKY m. 4/I, k'de; “Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam ve tedbir kararlarının yerine getirildiği çocuk dostu olarak düzenlenen ortamlar” şeklinde tanımlanmıştır.

a. Adli Destek Müdürlükleri

Adli Destek Müdürlüğü'nün görevleri, Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği⁴²⁸'nin 21. maddesinde sayılmıştır⁴²⁹. Görevleri yerine getirmek üzere Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinde müdür, yeteri kadar müdür yardımcısı ve personel ile psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı Adalet Bakanlığınca görevlendirilir (ÇKK m. 41/A, II). Adli Müdürlükler yalnızca çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların yerine getirilmesi ile görevli olmayıp Yönetmelik'te düzenlenen görevlerin koordineli bir biçimde yürütülmesi için müdürlükler bünyesinde Bilgi ve Yönlendirme Bürosu (ADMHY m. 23), Kırılgan Grup Destek Bürosu (ADMHY m. 24), Ceza Yargılaması Destek Bürosu (ADMHY m. 25), Hukuk Yargılaması Destek Bürosu (ADMHY m. 26), Adli Yardım Hizmetleri Bürosu (ADMHY m. 27) ve Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki İşlemleri Bürosu (ADMHY m. 27/A) yer almaktadır (ADMHY m. 22). Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde esasen Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri bünyesindeki Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki İşlemleri Bürosu görevlidir.

⁴²⁸RG. 31470, 30.04.2021.

⁴²⁹“Müdürlüğün görevleri şunlardır: a) Mağdurları kendilerine tanınan haklar ve yardımlar konusunda bilgilendirmek ve yönlendirmek.

b) Adli süreçte, kırılgan gruba yönelik destek hizmetlerini sunmak.

c) Adli desteğe ihtiyaç duyanlara uygun müdahale programlarını uygulamak, tekrarlanan mağduriyetlerini önleyici tedbirler almak ve psiko-sosyal destek faaliyetlerini yürütmek.

ç) Adli süreçte görev alan adli destek görevlilerinin koordineli ve etkin şekilde çalışmalarını sağlamak.

d) Mağdurların adalete erişiminin güçlendirilmesine yönelik faaliyetler yürütmek.

e) Adli süreçte tanıkların desteklenmesine yönelik hizmetleri sunmak.

f) Adli yardım hizmetlerine ilişkin bilgilendirme yaparak ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği halinde hizmetin etkin sunulmasına yönelik faaliyetleri yürütmek.

g) Görev alanıyla ilgili hizmet sunan kamu kurum ve kuruluşları veya sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapmak.

ğ) Müdürlüğün görev alanına giren konularda toplumsal farkındalığı artırıcı faaliyetlerde bulunmak.

h) Mevzuatla veya Bakanlıkça verilen diğer görevleri yerine getirmek., ADMHY m. 21.

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararlar, müdürlük tarafından görevlendirilen pedagog, psikolog, çocuk gelişimci, rehber öğretmen ve sosyal çalışmacı gibi uzmanlar, bunların bulunmadığı yerlerde öğretmen aracılığıyla yerine getirilir (ÇKK m. 41/A, V). Kararların yerine getirilmesi için müdürlüğün talebiyle, valiliklerce kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapmakta olan uzmanların bulunduğu bir görevli listesi oluşturulmakla uzmanların yeterli sayıda olmaması durumunda öğretmenler de listeye eklenebilir (ÇKK m. 41/A, VI). Mülga İİK sisteminde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların icrasında uzman bulundurma zorunluluğu getirilmiş ise de uzmanın görevleri ve süreçte üstleneceği rol düzenlenmediğinden bu durum tereddüt yaratmaktaydı⁴³⁰. ÇKK ve ÇTÇKİKY m. 17⁴³¹ ile uzmanların görevleri düzenlenerek konuya açıklık getirilmiştir. Müdürlüklerde uzman görevlendirilmesi ve kararların uzmanlar aracılığıyla yerine getirilmesine ilişkin düzenleme, ÇKK kapsamında benimsenen sistemin işlevselliğinin artması ve çocukların psikolojisinin korunması bakımından isabetli olmuştur⁴³². Bu hususta doktrinde bir görüşe göre; kararların öğretmenler tarafından yerine getirilmesi halinde, seçilecek uzman öğretmenin çocuğu tanıyıp tanımadığı ve her seferinde aynı kişinin görevlendirilmesi çocuğun üstün yararına uygun olacaktır⁴³³. Diğer bir görüşe göre çocuklar arası eşitliğin sağlanabilmesi amacıyla objektif bir uzman yahut öğretmen atama sistemi düzenlenmesi gerekir⁴³⁴.

⁴³⁰Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 174; Belgin Güneş, “Değerlendirme”, s. 925.

⁴³¹“Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması işlemlerinde görev alan uzman ve öğretmenlerin görevleri şunlardır:

a) Yükümlünün çocuğu teslim mekânına getirmesi hâlinde çocuğun hak sahibine teslim edilmesine yönelik işlemleri gerçekleştirmek.

b) İşlem öncesinde hak sahibi ve yükümlü ile ayrı ayrı görüşerek sürece ilişkin bilgilendirme yapmak.

c) Çocuğu bu sürece hazırlamak, kaygı düzeyini düşürmek amacıyla çocukla görüşme yapmak.

ç) Çocuğun örselenmesine neden olabilecek durumların tespiti hâlinde ilgili mevzuat ve mesleki sınırlar çerçevesinde gerekli önlemleri almak.

d) Yükümlünün çocuk teslimine ilişkin ilam veya tedbir kararına dair emrin gereğini yerine getirmediği durumlarda, çocuğun bulunduğu adrese gidilerek alınan çocuğu hak sahibine teslim etmek.

e) Çocuk teslimi veya kişisel ilişki sürecinde çocuğun yerleşim yerinin değişmesi nedeniyle başka bir müdürlüğün yetki alanına girdiğinin öğrenilmesi hâlinde dosyanın kapatılarak ilgili yer müdürlüğüne gönderilmesi için müdüre bildirimde bulunmak.

f) Mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek.”, ÇTÇKİKY m. 17.

⁴³²Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 949; Topal, “Yeni Dönem”, s.1340; Belgin Güneş, “Değerlendirme”, s. 925; Seda Baş/ Sezgin Baş, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, *ÇÜHAD*, S:3, 2023, s: 1-32, s. 9.

⁴³³Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 23.

⁴³⁴Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1257.

Hak sahibi, çocuğun kendisine teslimi yahut çocukla kişisel ilişki kurmasının sağlanması amacıyla ÇKK m.41/A, IV gereğince çocuğun yerleşim yeri adli destek ve mağdur hizmetlerine müdürlüğüne başvurmak suretiyle kararın yerine getirilmesini talep edebilir. Çocuğun Türkiye’de yerleşim yeri bulunmaması halinde ÇTÇKİKY m. 11/II gereğince çocuğun Türkiye’de bulunduğu yerdeki müdürlük yetkilidir. Çocuğun yerleşim yeri haricindeki bir müdürlüğe başvurulup başvurulamayacağı hususunda ÇKK’da bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak ÇTÇKİKY m. 25/VII⁴³⁵ ve 32/VII⁴³⁶ maddelerinde hüküm altına alınmış olup buna göre başvuru üzerine mahkeme kararı hak sahibinden alınarak tutanağa bağlanıp çocuğun yerleşim yerinde bulunan müdürlüğe gönderilecek, yetkisizlik kararı verilmesi mümkün olmayacaktır.

b.Çocuk Teslim Mekânları (Merkezleri)

İİK’nın mülga düzenlemelerinde bu hususta bir hüküm bulunmamakta, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararlar genellikle çocuğun yerleşim yeri yahut bulunduğu yerde yerine getirilmekteydi. Bu durum İİK’da öngörülen sistemin işleyişi bakımından uygulamada sıkıntılı ve üzücü durumlara sebep olmaktaydı⁴³⁷. Müdürlüğün talebi üzerine belediye ve valilikler tarafınca elverişli teslim mekanları⁴³⁸ (yeni sistemde “teslim merkezleri”) belirleneceği, uygun mekânın olmaması halinde oluşturulacağı ÇKK m. 41/D, II’de düzenlenmiştir. Müdürlüklerin adliye çatısı altında konumlandırılmış olması düşünüldüğünde; en azından teslim

⁴³⁵ÇTÇKİKY m. 27/VII: “Hak sahibinin ilam veya tedbir kararının yerine getirilmesi için çocuğun yerleşim yeri dışındaki bir müdürlüğe başvurması hâlinde bu müdürlük tarafından başvuruya esas olan ilam veya tedbir kararının ibrazı istenir. Hak sahibinin adres ve iletişim bilgileri ile bilinmesi hâlinde yükümlünün en son adres ve iletişim bilgilerinin bildirilmesi istenerek bu husus tutanak altına alınır. İbraz edilen ilam veya tedbir kararı ile tutulan tutanak dosyaya eklenir ve derhâl çocuğun yerleşim yeri müdürlüğüne gönderilir.”.

⁴³⁶ÇTÇKİKY m. 32/VII: “Hak sahibinin ilam veya tedbir kararının yerine getirilmesi için çocuğun yerleşim yeri dışındaki bir müdürlüğe başvurması hâlinde bu müdürlük tarafından başvuruya esas olan ilam veya tedbir kararının ibrazı istenir. Hak sahibinin adres ve iletişim bilgileri ile bilinmesi hâlinde yükümlünün en son adres ve iletişim bilgilerinin bildirilmesi istenerek bu husus tutanak altına alınır. İbraz edilen ilam veya tedbir kararı ile tutulan tutanak dosyaya eklenir ve çocuğun yerleşim yeri müdürlüğüne derhâl gönderilir.”.

⁴³⁷Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1258; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 148; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 55.

⁴³⁸MHKTT düzenlemelerinde “çocuk merkezi” kavramına yer verilmiş olup, “mekân” kavramı fiziki bir binayı ifade etmekle “merkez” kavramı buraya tahsis edilmiş görevlileri dolayısıyla insan unsurunu ve ekipmanları da kapsadığından teslim merkezi ifadesine Kanuni düzenlemelerde yer verilmesi de kanaatimizce yerinde olurdu. Bu sebeple biz “merkez” lafzını da kullanmaktayız.

mekanlarının adliye dışındaki bir ortamda oluşturulması, çocuğun huzurlu ve rahat hissedebileceği bir ortam oluşmasını da sağlayacağından önem arz etmektedir⁴³⁹.

Çocuk teslim mekanlarının (merkezlerinin) oluşturulması, çocuğun itibarının korunmasının teminat altına alınması doğrultusunda önemli bir gelişme olup çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması sırasında meydana gelebilecek olumsuzlukların engellenmesi ve Yönetmelik düzenlemeleri gereğince teslim mekanlarının (merkezlerinin) fiziki koşullarının engelli kimselerin erişimine olanak sağlaması zorunluluğu aracılığıyla engelli çocukların da haklarının korunması amaçlarına hizmet eder⁴⁴⁰.

Teslim mekanlarının (merkezlerinin) niteliği, belirlenmesinde yahut oluşturulmasında göz önünde bulundurulacak standartlar, işleyiş biçimleri, güvenliklerinin sağlanması için alınacak önlemler, kamu kurum ve kuruluşlarınca sunulacak destek ve diğer ilgili hususlar ÇTKİKY m. 20 vd. düzenlemelerinde detaylı bir biçimde ele alınmıştır⁴⁴¹. ÇKK kapsamında öngörülen prosedürün yürürlüğe girmesinden bu yana 81 ilde⁴⁴² ve 511 ilçede⁴⁴³ çocuk teslim mekanları (merkezleri) aracılığıyla prosedür uygulamaya koyulmuştur.

Çocuğun ruhsal ve bedensel gelişimi için uygun olan yerlere örnek olarak, oyun alanları barındıran aile yaşam merkezleri, gençlik merkezleri, kreşler, sosyal hizmet merkezleri gibi ortamlar teslim merkezi olarak uygundur⁴⁴⁴. Kanunda düzenlenen istisnai durumlar haricinde tahsis edilen teslim mekanları (merkezleri) haricinde herhangi bir yerde çocuk teslimi gerçekleştirilemez⁴⁴⁵. Çocuğun üstün yararı gözetilerek

⁴³⁹Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1258; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1340; Baş/Baş, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, s. 9.

⁴⁴⁰Baş/Baş, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, s. 28.

⁴⁴¹Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1258-1259; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1340.

⁴⁴²<https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/16052023133739iL.pdf> (E.T. 15.03.2024)

⁴⁴³<https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/16052023133751il%C3%A7eler.pdf> (E.T.15.03.2024)

⁴⁴⁴Gayretli Aydın, Yenilikler, s. 25.

⁴⁴⁵Arzu İçağasıoğlu Çoban/Özcan Yağcı/Zuhal Yeniçeri Kökdemir/Aybüke Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, Aralık, 2023, s. 20. https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/26122023154225C%CC%A7OCUK_TESLI%CC%87MI%CC%87_REHBER.pdf (E.T. 15.03.2024)

tahsis edilen mekanlardan hangisinde çocuk tesliminin gerçekleştirileceği müdürlük tarafından belirlenir.

2.Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü ve Çocuk Teslim Mekanlarının Hukuki Statüsü

Adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinin, Adalet Bakanlığı'na bağlı resmi bir makam olduğu ve müdürlüklerde çalışan adli destek personellerinin devlet memuru olduğu hususunda şüphe bulunmayıp müdürlükler çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair mahkeme kararlarının yerine getirilmesiyle görevli olduğundan bu kapsamda yürüttüğü işlemlerin cebri icra faaliyeti olduğu söylenebilir⁴⁴⁶. Cebri icra faaliyeti yürütmelerinin müdürlüklerinin icra organı vasfı üzerindeki etkisi ve yürüttükleri işlemlerin hukuki niteliği meselelerine değinmekte yarar vardır.

a. Adli Destek Müdürlüğü ve Çocuk Teslim Mekanlarının Yardımcı İcra Organı Vasfı

Hukukumuzda cebri icra faaliyetleri, icra takip prosedürleri bakımından birinci derecede görevli olan icra dairelerini teşkil eden; icra dairelerinde amir konumda olan icra müdürleri başta olmak üzere icra müdür yardımcıları, icra katipleri ve diğer icra dairesi görevlilerinin icra takiplerinin yürütülmesine yönelik iş ve işlemleri şeklinde nitelenebilir⁴⁴⁷. İcra organları bakımından ise borçların zorla yerine getirilmesini sağlayan organların bütününe icra teşkilatı denmekte, bu teşkilat yalnızca cebri icra faaliyetinin yürütülmesi için kurulmuş olan asli organlar ile asıl görevlerinin haricinde icrai işlemler de yürüten yardımcı organlardan oluşmaktadır. Hukuk sistemimizde asli icra organları icra dairesi, İcra Mahkemesi, Bölge Adliye Mahkemesi'nin İcra ve İflas İşleri ile Görevli Hukuk Daireleri ve Yargıtay'ın İcra ve İflas İşleri ile Görevli Hukuk Daireleri'nden oluşmaktadır. Yardımcı icra organları ise Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü (MTS) Birimi, genel mahkemeler, kolluk teşkilatı, yediemin depoları,

⁴⁴⁶Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 908; Belgin Güneş, “Değerlendirme”, s. 928.

⁴⁴⁷Özbek, *Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda İlamlı İcranın Etkinliği*, s.254; Cengiz Topel Çelikoğlu, *İcra Dairesi Kararı*, Ekin Yayınevi, Bursa, 2017 s.93; Hakan Pekcanıtez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan, Muhammet Özkes, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 4. Bası, İstanbul, 2017, s.100; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, s.48.

Adalet Müfettişlikleri, Cumhuriyet Savcılıkları ve aşağıda gerekçesini açıklayacağımız üzere adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinden oluşmaktadır⁴⁴⁸.

İcra teşkilatının en önemli unsuru icra dairesi olmakla beraber icra işlerinde birinci derece görevli organdır⁴⁴⁹. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması prosedürüne hak sahibinin talebi üzerine başlanması ile icra takibine alacaklının talebi üzerine başlanması; adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinin ÇKK'da sınırlanan haller kapsamında zor kullanma yetkisinin bulunması ile icra müdürünün zor kullanma yetkisinin bulunması; adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerince kararların yerine getirilmesine yönelik gerçekleştirilen işlemlere karşı aile mahkemesine şikayet yoluna başvurulabilmesi ile icra dairesi işlemlerine karşı icra mahkemesine şikayet yoluna başvurulabilmesi bakımından aralarında benzerlikler bulunmaktadır.

Adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinin görevleri çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların yerine getirilmesi ile sınırlı olmayıp Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği'nin 21. maddesinde diğer görevleri sayılmıştır. Düzenlemeden anlaşılacağı üzere ADM'ler yalnızca çocuk teslim büroları değil diğer tüm birimleriyle birlikte değerlendirildiğinde, görevi yalnızca çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların yerine getirilmesinden ibaret olmayıp başkaca görevleri de bulunduğu müdürlüklerin yardımcı icra organı olarak nitelendirilebileceği, ancak kararların yerine getirilmesinde münhasır yetkili organ olduğundan asli organ vasfının da değerlendirebileceği kanaatindeyiz.

b. Adli Destek Müdürlüklerinin İdari Makam ve Çocuk Teslim Mekanlarının Bağlı İdari Birim Niteliği

Adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlükleri Cumhuriyet Başsavcılıklarına bağlı olarak, Adalet Bakanlığı'nın taşra teşkilatında ve adliyeler bünyesinde kurulmuş olup çocuk teslim merkezleri de müdürlüklerin teslim faaliyetini yürütmesi amacıyla

⁴⁴⁸Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 38 vd; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 41 vd; Çelikoğlu, *İcra Dairesi Kararı*, s. 93 vd.

⁴⁴⁹Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Ankara, 2010, s.41.

kurulmuş müdürlüğe bağlı birimlerdir⁴⁵⁰. Adliyeler bünyesinde teşkilatlanmakla beraber yürüttükleri faaliyetin adli mi idari mi olduğu dolayısıyla müdürlük ve çocuk teslim mekanlarının adli makam mı idari makam mı olduğu hususunda tartışmalar bulunmakta tartışmaların temelini ise yürütülen cebri icra faaliyetinin adli işlemlerden mi yoksa idari işlemlerden mi ibaret olduğu hususu oluşturmaktadır.

Cebri icra faaliyetinin hukuki niteliği hakkında doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır⁴⁵¹. Cebri icra faaliyetinin hukuki niteliğinin yargıya yardımcı idari faaliyet olduğu yönündeki görüşe göre; icra faaliyeti, alacaklının yahut hak sahibinin hakkını elde etmesi amacıyla, icra organlarının görevleri çerçevesinde çeşitli işlemleri yerine getirmek suretiyle icra faaliyetini gerçekleştirmesidir⁴⁵². Bu kapsamda ileri sürülen bir diğer görüşe göre, bu işlemlerin hem adli hem de idari nitelikleri bünyesinde barındıran karma işlemler olduğunu savunulmaktadır⁴⁵³.

Adli faaliyet görüşüne göre ise, cebri icra faaliyetlerinin hukuki niteliği adli faaliyet olmakla beraber, icra organlarında görevli memurlar adli memur statüsüne sahip olduğundan, icra organları tarafından yapılan işlemler, Avukatlık Kanunu⁴⁵⁴, nun 35. Maddesi çerçevesinde adli işlem olarak değerlendirilmektedir⁴⁵⁵. Bu görüşe göre icra organları, yargısal nitelikte işlemler yapmadıkları gibi yargılama faaliyeti de yürütmemektedir. İcra organlarınca yürütülen cebri icra faaliyeti işlemleri, kişilerin özel hukuka ilişkin, mal veya şahıs varlığı haklarına yönelik olduğundan, bu işlemlere karşı idari yargı yoluna başvurulması da mümkün değildir⁴⁵⁶. İcra organlarının yürütmekte oldukları faaliyete ilişkin hukuka aykırılık iddiaları, kural olarak şikâyet yoluna başvurulması ileri sürülmektedir (İİK 16-18)⁴⁵⁷.

⁴⁵⁰Belgin Güneş, Çocuk Teslimi, s. 48-49; Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1257; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1337-1338.

⁴⁵¹Bu hususta bkz. Çelikoğlu, *İcra Dairesi Kararı*, s.94 vd.

⁴⁵²Lütfi Duran, *İdare Hukuku*, İstanbul, 1982, s. 394; Şeref Gözübüyük/ Turgut Tan, *İdare Hukuku*, C. II, 9. Bası, Ankara, 2019, s. 788; Kemal Gözler, *İdare Hukuku*, Cilt II, Bursa, 2009, s.1047, Ozan Tok, “İcra İşleminin Yapısı ve Hukuki Rejimi”, *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S:1, C:9, 2021, s:57-85, s. 64; benzer yönde geniş anlamda idari işlem görüşü için bkz. Çelikoğlu, *İcra Dairesi Kararı*, s. 95.

⁴⁵³İlhan E. Postacıoğlu, Sümer Altay, *İcra Hukuku Esasları*, 5. Baskı, İstanbul, 2010, s.30-35.

⁴⁵⁴R.G. 13168, 16.03.1969.

⁴⁵⁵Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, s.55.

⁴⁵⁶Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz, Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, s.53.

⁴⁵⁷Özbek, *Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda İlamlı İcranın Etkinliği*, s.255; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1340.

Kanaatimizce de yerinde olan idari işlem görüşüne göre, icra faaliyeti kapsamında yürütülen işlemlerin dayanağında kamu gücü yatmakta olup, icra organları tarafından gerçekleştirilen icra işlemi kamu gücü kullanılarak idari işlemler gibi tek yanlı olarak gerçekleştirilmekte olduğundan işlemin meydana gelebilmesi için muhatabın rızasına gerek olmadığından icra işleminin bir idari işlem olarak değerlendirilmesi gerekir⁴⁵⁸. Bu görüşe göre, icra faaliyeti, alacaklının yahut hak sahibinin hakkını elde etmesi amacıyla, icra organlarının görevleri çerçevesinde çeşitli işlemleri yerine getirmek suretiyle icra faaliyetini gerçekleştirmesinden⁴⁵⁹ ibaret olup, icra işlemlerinin adli yargı denetimine tabi tutulmasının istisnai bir hal olarak görülmesi gerektiği ve idari işlem karakteri niteliği taşıdığı kabul edilmekle takip hukuku mevzuatında hüküm olmadığı ve kanunun yasaklamadığı hallerde idare hukuku kurallarının kıyasen uygulanmasının mümkün olduğunu ifade edilmektedir⁴⁶⁰.

Adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinin de cebri icra faaliyeti yürütüyor olmaları nedeniyle idari makam olarak nitelendirilebilecek, bu faaliyetleri çocuk teslim mekanları aracılığıyla gerçekleştirdiklerinden mekanlar da idari birim niteliğine haiz olacaktır. Bunun sonucu olarak da müdürlüklerde görev yapan personellere ilişkin olarak İİK m. 5'te yer alan hükme benzer bir hükme Çocuk Koruma Kanun'unda yer verilmemiş olsa dahi Anayasa m. 129 gereğince anılan personelin kusurundan dolayı ortaya çıkan zararın karşılanması bağlamında Devlet aleyhine idare mahkemelerinde tam yargı davası açılabilir⁴⁶¹.

B. AİLE MAHKEMESİ

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair yargılamaları yürütme yetkisi aile mahkemelerine, bunların bulunmadığı yerlerde ise aile mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemelerine aittir. Aile mahkemesi, vermiş olduğu kararların yerine getirilmesi bakımından adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinin gerçekleştirdiği işlemlerin doğru ve kanuna uygun olup olmadığını denetleyen,

⁴⁵⁸Çelikoğlu, *İcra Dairesi Kararı*, s. 98; Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 902.; Hakan Pekcanitez, *İcra İflas Hukukunda Şikâyet*, Ankara, 1986, s. 16 vd; Gözler, *İdare Hukuku*, s.1047.

⁴⁵⁹Gözler, *İdare Hukuku*, s.1047, Ozan Tok, “İcra İşleminin Yapısı ve Hukuki Rejimi”, *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S:1, C:9, 2021, s:57-85, s. 64.

⁴⁶⁰Çelikoğlu, *İcra Dairesi Kararı*, s.98-105; Tok, *İcra İşleminin Yapısı ve Hukuki Rejimi*, s. 67.

⁴⁶¹Topal, “Yeni Dönem”, s.1342.

müdürlüklerin işlemlerine karşı yapılan şikâyet ve itiraz başvurularını inceleyen mercidir.

Kararı veren mercinin, verdiği kararın yerine getirilmesini denetlemesini sağlamak üzere ÇKK m. 41/E ile şikâyet prosedürü geliştirilmiştir. ÇKK m. 41/E’de düzenlenen şikâyet prosedürünün İİK’da düzenlenen şikâyet prosedüründen en temel farkı, gerçekleştirilecek denetimin kapsamına ilişkindir. Aile mahkemeleri esasen vermiş oldukları velayete ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların yerine getirilmesini denetlemekte; buna karşılık ilamlı icra açısından icra dairesinin yapmış olduğu işlemleri denetleyen icra mahkemesi, takibe konu kararı veren mahkeme olmayıp takibe konu ilam şikâyet başvurusundaki uyuşmazlığa ve bu kapsamda yürütülecek yargılamaya uzaktır⁴⁶².

ÇKK kapsamında düzenlenen prosedürde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair mahkeme kararlarının yerine getirilmesi hususunda aile mahkemelerine genel bir denetim yetkisi verilmiş, çocuğun üstün yararını korumak amacıyla aile mahkemelerinin gereken her türlü önlemi alabilmelerine olanak tanımak için aile mahkemelerinin yetkilerini daraltacak hükümler koyulmasından kaçınılmıştır⁴⁶³. Şikâyet prosedürü ile aile mahkemesi, yalnızca adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinin yürüttükleri işlemlerin hukuka uygunluğunu denetlememekte; müdürlüğün yürüttüğü işlemler hukuka aykırı olmasa dahi, somut olayın koşullara uygun olmadığı takdirde aile mahkemesi, şikâyet başvurusu üzerine önüne gelen dosya kapsamında çocuğun üstün yararının gerektirdiği tedbirleri alabilmekte, bu doğrultuda somut olayın özellikleri açısından çocuğun üstün yararının temini için gerektiği takdirde ilâm yahut tedbir kararının esasına yönelik değişiklik

---

⁴⁶²Börü/ Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1235; Nesibe Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, *MİHDER*, C: 18, S: 52, 2022/2, s. 399-436, s. 404; ÇKK düzenlemeleri öncesinde çocukla kişisel ilişki kurma hakkının yerine getirilmesi sürecinde çocuğun anne-baba ile uzlaştırılmasını esas alan disiplinler arası özel bir teşkilatlanma modeline gidilmesi gerektiğini vurgulayarak bunun aile mahkemeleri bünyesinde oluşturularak sağlanabileceğini öne sürülmüştür. İmamoğlu, “Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması”, s. 860.

⁴⁶³Mardin, Çocuk Teslimi, s. 204; Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 407.

yapabilmektedir⁴⁶⁴. Bu kapsamda şikâyet prosedürü aile mahkemesine vermiş olduğu kararlar bakımından otokontrol imkânı tanımaktadır⁴⁶⁵.

ÇKK kapsamındaki prosedür yasalaşmadan önceki dönemde Mağdur Hakları Kanunu Tasarısı Taslağı (MHKTT)⁴⁶⁶,’nda Aile mahkemesinin adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerini denetim yetkisinin yanında müdürlüklerce hazırlanan uygulama planları bakımından onaylama yetkisi⁴⁶⁷ tanınması da öngörülmüş⁴⁶⁸ ancak ilgili düzenleme yasalaşmamıştır.

⁴⁶⁴Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 405-406.

⁴⁶⁵Doktrinde kanun koyucunun bu hususta getirdiği düzenleme ayrıntılı bulunmamış; burada öngörülen şikâyet prosedürünün icra-iflas hukukuna özgü şikâyet prosedürüne büyük ölçüde benzerlik gösterdiği öne sürülerek bu prosedürün işleyişine ilişkin İİK düzenlemelerinden faydalanılabileceği dile getirilmiştir. Belgin Güneş, Çocuk Teslimi, s. 62-63; Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 405.

⁴⁶⁶<https://mgm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/12112019144700MA%C4%9EDUR%20HAKLAR%20KANUN%20TASARISI.pdf> (E.T. 17.03.2024)

⁴⁶⁷Bu kapsamda aile mahkemesine tanınması planlanan onaylama yetkisi yargı merciine tanınmış idari işlem yapma yetkisi kapsamında değerlendirilebilir. Bu hususta bkz. Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 904 vd.

⁴⁶⁸“Birinci fıkra kapsamında yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde talep üzerine müdürlükçe, mümkünse tarafların veya vekillerinin katılımıyla kararın uygulanmasını göstermek amacıyla bir plan hazırlanır. Bu planda çocuğun yüksek yararı ve sürecin çocuğun psikolojisine etkisi esas alınarak karar kapsamında tarafların hak, yükümlülük ve sorumlulukları ile plana uyulmaması durumunda uygulanacak yaptırımlar yer alır. Plan aile hâkiminin onayına sunulur ve onaylanmış plan hazır olmayan tarafa tebliğ edilir.”, MHKT m. 16/II.

III. ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ KARARLARININ İCRASI SÜREÇLERİNİN İŞYEVİŞİ

Devletin toplumsal yaşamı düzenleyen kurallar koymanın yanında, toplumsal ve hukuki barışın muhafazasını sağlama görevi de bulunmaktadır⁴⁶⁹. Devlet, bu görevleri kapsamında yalnızca soyut ve genel kurallar koymakla kalmayıp bu kuralların uygulanması ve hukuk düzeninin devamlılığının sağlanması görevlerini de üstlenmiş olup yargı görevi kapsamında hukuk kurallarının yürürlüğe koyulmasının yanı sıra bu kuralların ihlal edilmesi halinde hak sahibinin hakkını elde etmesini sağlaması gerekmektedir⁴⁷⁰. Mahkeme tarafından çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin bir karar verilmesinin ardından kararın gereğinin taraflarca yerine getirilmemesi halinde, hukuk devleti olmanın gereği olarak, velayet yahut kişisel ilişki kurma hakkı hak sahibinin, kararın devlet eliyle yerine getirilmesini talep etme hakkı vardır⁴⁷¹. Çalışmamızın ikinci bölümünün ilk iki ana başlığında bu kararların ve yerine getirilmesi için yeniden organize edilen teşkilatın özellikleri incelendikten sonra, bu üçüncü ana başlık altında bu hususta yürütülecek işlemler ile bu işlemlere karşı başvurulabilecek hukuki çareler incelenecektir.

A. ÇOCUK TESLİMİ VE ÇOCUKLA KİŞİSEL İLİŞKİ İCRA SÜREÇLERİNDE USUL-ŞEKİL

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar ÇKK'nın 41/B ve 41/C maddelerinde düzenlenmiş olan usulde yerine getirilir. ÇKK madde 41/İ düzenlemesi ile bu hususta Adalet Bakanlığı tarafından yönetmelik çıkarılacağı

---

⁴⁶⁹Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, *İcra İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 1; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 29.

⁴⁷⁰Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, *İcra İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 1; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 29.

⁴⁷¹Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, s. 48.

düzenlenmiş olup bu kapsamda 4 Ağustos 2022 tarihli Resmi Gazete’de ÇTÇKİKY yayımlanarak yürürlüğe girmiştir⁴⁷². Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi ÇTÇKİKY’nin 25 ve devamı maddelerinde de detaylı olarak düzenlenmiştir. Söz konusu kanun ve yönetmelik hükümleri bu özel icra prosedürünün usul-şekil boyutunu ortaya koymaktadır.

1. Taraflar

ÇKK düzenlemelerinde mülga İİK m. 25-25b hükümlerindekinden farklı olarak “borçlu” ve “alacaklı” kavramları yerine “yükümlü” ve “hak sahibi” kavramlarına yer verilmiştir. Doktrinde bahsi geçen kavramların, İİK m. 25-m.25/b düzenlemeleri nedeniyle çocuğun taşınır mal gibi kabul edilmesi sonucunda oluşan uygulama ve algıdan uzaklaşılması düşüncesiyle ve çocuğun taşınır mal gibi muamelesine tabi tutulmaması amacıyla tercih edildiği ileri sürülmüştür⁴⁷³.

ÇKK düzenlemelerinde prosedürün tarafları hakkında “hak sahibi” ve “yükümlü” ifadelerine yer verilmiştir. ÇTÇKİKY m. 4, I, f’de hak sahibi şu şekilde tanımlanmıştır: “Çocuk teslimi işlemlerinde velayet kendisine verilen kişiyi, kişisel ilişki kurulması işlemlerinde ise velayeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocukla arasında kişisel ilişki kurulan kişiyi ifade eder.”. Aynı maddenin n fıkrasında yükümlü ise şu şekilde tanımlanmıştır: “Çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam veya tedbir kararı gereğince çocuğu teslim etmesi gereken kişiyi ifade eder.”.

Kısaca hak sahibi, çocuk teslimi yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin talebi doğrultusunda mahkemece lehine karar verilmiş kişiyi; yükümlü ise mahkeme kararına katlanmak zorunda olan kişiyi ifade eder. Yeni düzenlemede prosedürün taraflarının hak sahibi ve yükümlü olarak belirtilmesi, çocuğun kişisel ilişki kurulması hakkının nesnesi olarak görülmesi anlayışını aksettirdiğinden doktrinde

⁴⁷²ÇKK’ya 7343 sayılı Kanun’un 48. maddesi ile eklenen Geçici Madde 2 uyarınca 30 Mayıs 2022 tarihine kadar çıkarılması gereken yönetmeliğin ancak 4 Ağustos 2022’de yayımlanması eleştirilmiştir. Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 27; Baş/Baş, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, s. 6.

⁴⁷³Topal, “Yeni Dönem”, s.1346; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 50.

eleştirilmiştir⁴⁷⁴. Çocuk hakları kapsamında çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması, anne-baba ve üçüncü kişilerden öncelikli olarak çocuğun yararına olduğundan çocuğun açıkça hak sahibi olduğunun kabulü gerekir⁴⁷⁵. Dolayısıyla kanaatimizce de çocuğun maddi ve manevi gelişiminin sağlanması bakımından ve uygulanacak prosedürün nesnesi haline getirilerek süreçten olumsuz olarak etkilenmesinin önlenmesi adına, anne-babası yahut üçüncü kişiyle kişisel ilişki kurmayı veya velayet hakkına sahip kişiye teslimini talep etme hakkının kendisine tanınması ve bu doğrultuda tanımlamalar yapılması yerinde olacaktır.

Çocuk teslimi yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde hak sahibi ve yükümlü taraf ilamın kaynağına göre değişiklik gösterir⁴⁷⁶. Çocuk teslimine ilişkin mahkeme kararının yerine getirilmesini çocuğun velayet hakkı kendisine bırakılan anne yahut baba isteyebileceği gibi, çocuğun vesayet altına alınması halinde vasi, çocuğun evlat edinilmesi halinde evlat edinen, talep edebilir. Ayrıca yargılama devam ederken çocuk teslimini içeren tedbir kararı verilmesi halinde de bu kişiler tedbir kararının yerine getirilmesini talep edebilecektir. Çocuğu hak sahibine teslim etmekle yükümlü olanlar ise genel olarak çocuğun velayet hakkının bırakılmadığı eş yahut üçüncü kişi, çocuğun evlat edinilmesi halinde biyolojik anne-baba yahut evlatlık ilişkisi kaldırılması halinde evlat edinen, vesayetin kaldırılması halinde de vasidir. Çocuğun velayeti kaldırılarak bir kuruma yahut aile yanına yerleştirilmesi halinde, çocuğun içinde bulunduğu tehlikenin sona ermesi halinde velayetinin tekrar anne yahut babasına verilmesine karar verildiği takdirde de anne-babanın yapılacak başvuruda hak sahibi olması mümkün⁴⁷⁷ olup bu durumda yükümlü çocuğun yanına yerleştirilmiş olduğu aile yahut kurum olacaktır.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin mahkeme kararlarının yerine getirilmesinde ise hak sahibi, mahkeme tarafından lehine çocukla kişisel ilişki

---

⁴⁷⁴Dava yoluna yahut cebri icraya başvurma olanağı bir kenara bırakılırsa, çocuğun anne-babası yahut bağ kurduğu üçüncü bir kişiyle kişisel ilişki kurmayı talep etme hakkı, en temel haklarından biridir. Baş, Baş, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, s. 22-23; Türkmen, “Kişisel İlişki”, s. 1133.

⁴⁷⁵Baş/Baş, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, s. 23; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 50.

⁴⁷⁶Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 131.

⁴⁷⁷Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 131.

kurulmasına karar verilen kişi olup bu kişi duruma göre anne, baba, evlat edinen ya da üçüncü kişidir. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına katlanmak zorunda olan yükümlü ise velayet hakkına sahip anne-baba, vasi yahut evlat edinen olabilir.⁴⁷⁸

2. Görevli ve Yetkili Mercii

ÇKK'nın 41/A maddesine göre; “Çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair aile mahkemeleri tarafından verilen ilam veya tedbir kararları, çocuğun üstün yararı esas alınarak, Adalet Bakanlığınca kurulan adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerince bu Kısım hükümlerine göre yerine getirilir.”. Bu hüküm gereğince adliyeler bünyesinde Cumhuriyet başsavcılığının gözetim ve denetiminde, adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu bulunan yerlerde Bakanlığa bağlı olarak Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri kurulmuştur⁴⁷⁹. Bahsi geçen müdürlüğün bulunmadığı yerlerde, işbu faaliyetleri Adalet Bakanlığı tarafından belirlenecek mahkeme yazı işleri müdürünün yerine getireceği ÇKK madde 41/A'da düzenlenmiştir. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması kararları çocuk teslim mekanlarında yerine getirilecektir⁴⁸⁰.

Görevli merci olarak ADM tarafından çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması kararlarının yerine getirilmesi müdürlükçe görevlendirilecek pedagog, psikolog, çocuk gelişimci, rehber öğretmen ve sosyal çalışmacı gibi uzmanlar tarafından sağlanacaktır⁴⁸¹. Sayılan uzmanlardan birinin bulunmadığı yerlerde ise bahsi geçen ilam ve tedbir kararları öğretmenler aracılığıyla yerine getirilecektir (ÇKK m. 41/A, V).

ADM, ÇKK kapsamında yalnızca çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamların yerine getirilmesi ile değil, bu yöndeki tedbirlerin de yerine getirilmesiyle görevli ve yetkili kılınmıştır⁴⁸². Kanun değişikliği öncesinde İİK m. 25-m.25/b'de çocuk teslimine ilişkin tedbir kararlarının icrası hususunda herhangi bir hüküm bulunmamaktaydı. Hatta tedbir kararlarının ara karar niteliğinde olduğu, bu

⁴⁷⁸Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 50; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 131.

⁴⁷⁹Adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinin kuruluş, görev ve yetkileri, hukuki statüsü ile teşkilatlanması hk. bkz. s. 92 vd.

⁴⁸⁰Çocuk teslim mekanlarının kuruluş, görev ve yetkileri, hukuki statüsü ile teşkilatlanması hk. bkz. İkinci Bölüm, II, A, 1.

⁴⁸¹Topal, “Yeni Dönem”, s. 1340; Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1256;

⁴⁸²Topal, “Yeni Dönem”, s.1340.

nedenle ilamlı icraya konu edilemeyeceği; ancak tedbir kararlarının bizzat icra müdürü yahut yazı işleri müdürü aracılığıyla yerine getirilebileceği ileri sürülmüş⁴⁸³, ancak 7343 sayılı Kanun’la getirilen değişikliklerle söz konusu tartışmalara son verilmiştir.

Kararların yerine getirilmesine ilişkin yetkili ADM çocuğun yerleşim yeri müdürlüğüdür (ÇKK m. 41/A-4). Kararın yükümlü tarafından yerine getirilmemesi halinde hak sahibi, çocuğun yerleşim yerindeki ADM’den kararın yerine getirilmesini talep edecektir⁴⁸⁴. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi bakımından çocuğun yerleşim yerinin değişmesi halinde dosya re’sen ilgili yer müdürlüğüne gönderilerek ilgili müdürlük tarafından işlemlere kaldığı yerden devam eder. (ÇKK m. 41/C, 10). Belirtmek gerekir ki ilamlı icralar bakımından yetkili icra dairesi İİK m. 34’e göre her icra dairesi olduğundan İİK döneminde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde her icra dairesi yetkiliydi.

Başvurunun çocuğun yerleşim yeri haricindeki bir ADM’ye yapılması halinde ne olacağı hususu kanunda düzenlenmemiş olup ÇTÇKİKY’de hüküm altına alınmıştır. ÇTÇKİKY m. 25’te çocuk teslimine, m. 32’de ise çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin yapılan başvurunun çocuğun yerleşim yeri haricindeki bir ADM’ye yapılması halleri paralel olarak düzenlenmiştir. Bahsi geçen düzenlemelere göre başvuru yapılan ADM, ilam yahut tedbir kararını hak sahibinden alıp hak sahibinin iletişim ve adres bilgilerini tutanağa bağlayarak tamamını işlemlerin başlatılması için çocuğun yerleşim yerindeki ADM’ye gönderir.

Türkiye’de bir yerleşim yeri bulunmayan çocuklar açısından çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde yetkili ADM’nin neresi olacağı hususu ise ÇTÇKİKY m. 11/II’de düzenlenmiş olup bu durumda çocuğun Türkiye’de bulunduğu yerdeki ADM yetkili kılınmıştır. Çocuğun Türkiye’de yerleşim yeri bulunmaması ve başvuru sırasında da Türkiye’de bulunmaması durumunda, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması işlemlerinin yerine getirilmesinde yetkili müdürlük bulunmamakta olup başvuru yapılması halinde

---

⁴⁸³Muhammet Özkes, Evrim Erişir, “Konusu Para Alacağı Olan Geçici Hukuki Korumaların Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi”, *MİHDER*, C. 3, S. 5, 2006, s: 1235-1275, s.1266.

⁴⁸⁴Topal, “Yeni Dönem”, s.1340.

işlem yapılmaz; ancak çocuğun Türkiye'ye gelmesi halinde başvuru yapıldığı takdirde çocuğun bulunduğu yerdeki müdürlük tarafından işlemler yürütülür⁴⁸⁵.

3. Prosedürün Safha ve Aşamaları ile Aşama İşlemleri

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması kararlarının yerine getirilmesi süreci ÇÇK ve ÇTÇKİKY hükümleri kapsamında detaylı olarak düzenlenmiştir. ÇKK m. 41/B ve ÇTÇKİKY m. 25 ve devamı hükümleri çerçevesinde çocuk teslimi; ÇKK m. 41/C ve ÇTÇKİKY m. 32 ve devamı hükümleri çerçevesinde çocukla kişisel ilişki kurulması prosedürünün sürecin safhalarının ve tesis edilecek işlemler hükümler üzerinden incelenecektir.

a. Giriş Safhası

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması prosedürü hak sahibinin başvurusu üzerine işletilmeye başlar. Başvuru hak sahibi tarafından bizzat yapılabileceği gibi vekaletnamesi bulunan avukat aracılığıyla da yapılabilir⁴⁸⁶. TMK madde 404-408. Maddeleri gereğince hak sahibinin vesayet altında bulunması halinde ise başvuru vasi aracılığıyla yapılmalıdır⁴⁸⁷. Başvurunun ardından ADM tarafından hazırlık işlemleri gerçekleştirilecek, bunların tamamlanmasının ardından çocuğun hak sahibine teslimi yahut hak sahibinin çocukla kişisel ilişki kurulması sağlanacaktır.

aa. Başvuru/Talepname ve Ekinin Sunulması

Mahkemece velayet hakkına yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin bir karar verilmesinin ardından tarafların karara uymaları ve yükümlülüklerini yerine getirmeleri beklenir. Ancak tarafların rızaları ile karar ile taraflarına yüklenen yükümlülüklerini yerine getirmemeleri halinde hak sahibinin elindeki mahkeme

⁴⁸⁵İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, s. 19-20.

⁴⁸⁶İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, s. 21-22.

⁴⁸⁷İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, s. 22; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 201.

kararına dayalı hakkının yerine getirilmesi amacıyla ADM'ye başvurması üzerine ÇKK kapsamında çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması prosedürü yürütülmeye başlar. Bu durum Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 24. maddesinde düzenlenmiş olan ve icra prosedürlerinde de cari olan⁴⁸⁸ tasarruf ilkesinin bir yansımasıdır⁴⁸⁹. Bu düzenlemenin altında yatan temel amacın velayet hakkına sahip olduğu halde çocuğu yanında bulundurmamak istemeyen yahut çocukla kişisel ilişki kurma hakkını kullanmak istemeyen ebeveyni bu haklarını kullanmaya zorlamayarak çocuğun menfaatinin korunması olduğu ancak başvuru hakkının çocuğa da tanınmış olduğu bir düzenlemenin yapılmasının bu amaca daha çok hizmet edeceği kanaatindeyiz.

Çocuk teslim prosedürünün düzenlendiği ÇKK m. 41/B'ye göre; “Çocuk teslimine dair ilam veya tedbir kararları, yükümlüsü tarafından rızasıyla yerine getirilmediği takdirde hak sahibi, ilam veya tedbir kararının yerine getirilmesi için müdürlüğe başvurabilir.”. Maddeye göre çocuk teslimine ilişkin kararların gereği yükümlü tarafından rızaen yerine getirilmezse, hak sahibi kararın yerine getirilmesi için ADM'ye başvuracaktır. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi hususunun düzenlendiği ÇKK m. 41/C hükmüne göre de aynı şekilde, yükümlünün, çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilam yahut tedbir kararının gereğini rızası ile yerine getirmemesi halinde, çocuk teslimine ilişkin düzenlemelerde olduğu gibi, hak sahibi ADM'ye başvurarak, ilamın yerine getirilmesi talep edebilecektir (ÇKK m. 41/C, I). ADM'ye başvuru hak sahibi tarafından bizzat yapılabileceği gibi vekaletnamesi bulunan avukat aracılığıyla yahut hak sahibinin vesayet altına alınmış olması halinde vasisi aracılığıyla da gerçekleştirilebilir⁴⁹⁰.

ÇTÇKİKY m. 25, I ve m. 32, I düzenlemelerine göre başvuru esnasında hak sahibi tarafından mahkemenin çocuk teslimi yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararını başvuru ekinde ibraz edilmesi zorunludur. Ayrıca yetkili ADM'ye

⁴⁸⁸Muhammet Özkes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, Adalet Yayınları, 9. Bası, Ankara, 2009, s. 71.

⁴⁸⁹Çocuk ile görüşmeyi istemeyen velayet hakkı sahibinin başvuruda bulunmamasına rağmen müdürlüğün re'sen hareket ederek süreci yürütmesinin çocuğun üstün yararı bakımından olumsuz sonuçlar doğurabileceğinden başvuru şartının aranması yerinde bir tercih olarak yorumlanmıştır. İmir, “Çocuk Teslimi”, s. 76.

⁴⁹⁰İçtaşoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber*, s. 22.

başvuru esnasında hak sahibinin kendisiyle irtibat kurulabilecek iletişim vasıtası ve bilgileri müdürlük tarafından tutanak altına alınır (ÇTÇKİKY m. 25/II, 32/II).

ÇKK m. 41/H hükmüne göre çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde gerçekleştirilecek işlemler 492 sayılı Harçlar Kanunu ve diğer kanunlar gereğince alınması gereken tüm harçlardan muaf tutulmuştur. Ayrıca bu işlemlerin yürütülmesi amacıyla yapılacak tüm masraflar da avukatlık ücreti hariç olmak üzere Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanacaktır⁴⁹¹. Çocuğun üstün yararının temini bakımından bu düzenleme, çocuğun anne-babasıyla düzenli bir şekilde ve doğrudan görüşebilmesinin sağlanması bakımından yerindedir. Zira devletin pozitif yükümlülüklerinden bir tanesi de hak sahibinin hakkını elde etmesini sağlamak olup hukuk devleti ilkesinin gereklerinden biri bu sayede yerine getirilmiştir.

ab. Başvurunun İncelenmesi ve Gerekli Ön İşlemlerin Tesisi

Hak sahibinin ADM'ye başvurmasının ardından müdürlük tarafından başvuru ve ekleri incelenecektir. Başvurunun incelenmesi hususunda kanununda açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte başvurunun yerinde olup olmadığı değerlendirilmeden işlemlerin yürütülmesi halinde doğabilecek olumsuzlukların önüne geçmek adına başvurunun ve eklerinin müdürlük tarafından incelenmesi gerekir.

ÇTÇKİKY m. 25, I ve 32, I düzenlemelerinde başvuru esnasında başvurunun dayanağı olan kararın sunulması zorunlu kılınmıştır. Aynı maddelerin devamında “İbraz edilen ilam veya tedbir kararının müdürlükçe teyidi yapıldıktan sonra müdürlük tarafından her türlü iletişim vasıtası ile yükümlüyle irtibata geçilir.” düzenlemelerine yer verilmiştir. Bu düzenleme ile kanunda düzenlenmemiş olan hususa açıklık getirilmiş müdürlüğe başvuru ekinde sunulan kararı inceleme yükümlülüğü getirilmiştir.

Müdürlükçe kararların değerlendirilmesi bakımından hem çocuk teslimi hem de çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar bakımından ortak olan başvuruya konu kararın kesinleşmesinin gerekip gerekmediği meselesine değinmekte yarar vardır. Mahkeme kararlarının yerine getirilebilmesi için kural olarak kesinleşmiş olmaları şart

---

⁴⁹¹Doktrinde kanun değişikliği öncesindeki bu husustaki öneriler hususunda bkz. Özbay, “Çözüm Önerileri”, s. 95 vd.; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 203-204.

değildir⁴⁹². Ancak bazı istisnai hallerde kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez⁴⁹³. Aile ve kişiler hukukuna dair kararlar kesinleşmeden icra edilemez (HMK m. 350, II; m. 367, II). Hem çocuk teslimine hem de çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar aile hukuku kapsamında olup⁴⁹⁴ kesinleşmeden yerine getirilemez. Geçici hukuki koruma tedbiri barındıran çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar, temelde aile hukukuna dair yargısal prosedürlere özgü geçici düzenlemelerdir⁴⁹⁵. Aile Mahkemelerince velayet hususunda verilen geçici hukuki koruma tedbiri mahiyetindeki kararların yerine getirilmesi ÇKK düzenlemeleri kapsamında talep edilebilecektir⁴⁹⁶.

Müdürlük başvuru ekinde sunulan kararın tedbir kararı yahut ilam niteliğinde olup olmadığını, ilam niteliğinde ise kesinleşip kesinleşmediğini inceler, belgenin tedbir kararı yahut ilam niteliğinde olmaması halinde başvuruyu reddeder⁴⁹⁷. Başvuru ekinde sunulan kararın tedbir kararı yahut ilam niteliğinde olmaması veya ilam niteliğinde olmasına rağmen henüz kesinleşmemiş olmasına rağmen müdürlük tarafından çocuk teslimine ya da çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik işlemlere devam etmesi halinde yükümlü bu işlemlere karşı ÇKK m. 41/E, I düzenlemesi kapsamında aile mahkemesine şikâyetle bulunabilir⁴⁹⁸.

ÇTÇKİKY m. 26, VI ve m. 32, VI düzenlemeleri ile yükümlünün yahut hak sahibinin ceza infaz kurumunda tutuklu yahut hükümlü olarak bulunması hali düzenlenmiş olup bu durumda prosedüre ilişkin işlemlerin ceza infaz kurumu aracılığıyla gerçekleştirileceği düzenlenmiştir. Taraflar hükümlü yahut tutuklu bulunsa dahi çocuk-ebeveyn ilişkisinin sürdürülebilmesi çocuğun yararına olduğundan bahsi geçen düzenlemelerin yerinde olduğu kanaatindeyiz.

⁴⁹²Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, s. 913.

⁴⁹³Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, *İcra İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 268.

⁴⁹⁴Seyhan, “Ana Hatlarıyla Paradan Başka Borçları Havi İlâmların İcrası”, s. 318.

⁴⁹⁵Kuru, *Medeni Usul Hukuku*, s. 1853.

⁴⁹⁶Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 929-930.

⁴⁹⁷Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1255; İmir, “Çocuk Teslimi”, s. 77.

⁴⁹⁸Şikâyet prosedürü hk. bkz. Üçüncü Bölüm, III, B.

aba. Teslime Davet

Başvurunun ve eklerinin ADM tarafından değerlendirilmesinin ardından yükümlüyle iletişime geçilmesine ilişkin işlemler yürütülmeye başlar. Başvurunun alınması ile yükümlüye teslim emrinin tebliğ edilmesi arasındaki bu süreç teslime davet aşaması olarak nitelendirilebilir. İİK kapsamında düzenlenen prosedürde icra müdürlüğüne takip talebinin sunulmasının ardından kararın gereğinin yerine getirilmesi amacıyla icra müdürlüğü tarafından borçluyla herhangi bir iletişim kurulmaksızın Tebligat Kanunu⁴⁹⁹ hükümleri çerçevesinde doğrudan icra emri tebliğ edilmekte iken ÇKK düzenlemeleri kapsamındaki prosedürde başvurunun ardından öncelikle müdürlük tarafından yükümlü ile irtibat kurulacaktır⁵⁰⁰. Bu bakımdan ortak düzenleme barındıran ÇKK 41/B ve 41/C maddelerine göre; *“Talebi alan müdürlük, her türlü iletişim vasıtasını kullanarak yükümlüyle irtibata geçer ve müdürlük tarafından belirlenen gün ve saatte hak sahibine teslim edilmek üzere çocuğun belirlenen yere getirilmesini derhâl bildirir; bu bildirimin yapıldığını veya yükümlüyle irtibat kurulamadığını tutanağa bağlar.”*. Yükümlüye tebligat gönderilmesi yerine öncelikli olarak iletişim araçlarıyla irtibat kurulmasının uygulamada daha pratik olması ve sürecin daha hızlı sonuçlandırılabilmesi imkân sağlanması bakımından yerinde olduğu kanaatindeyiz.

Yükümlüyle irtibata geçilecek iletişim araçları bakımından herhangi bir sınırlama getirilmemiş⁵⁰¹ olup günümüz teknolojisi bağlamında telefon görüşmesi, sms yahut e-posta bu yöntemlerden bazılarıdır. Kanun koyucunun prosedürün hızlı bir biçimde yürütülmesini amaçlamış olduğu⁵⁰² göz önünde bulundurulduğunda ve sözlü iletişim kurularak yükümlünün bildirim karşılık tutumunun saptanması ve gerektiği takdirde derhal sonraki aşama işlemlerine geçilebilmesi bakımından telefonla iletişim kurulmasının en pratik yol olabileceği kanaatindeyiz. Tebligat yapılması zorunluluğu

⁴⁹⁹RG 10139, 19.02.1959.

⁵⁰⁰Yükümlüyle irtibat kurulması icra emri- icra muhtırası mahiyetinde değildir. Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 890.

⁵⁰¹Kanun tasarısında ‘herhangi bir işlem veya ihtara gerek kalmaksızın’ ifadesine yer verilerek tebligat yapılmasının gerekli ve zorunlu işaret edilmiş olup tasarı taslağının gerekçesinde de kurulacak iletişimin telefon gibi araçlarla gerçekleştirilebileceği ve yapılacak sözlü görüşmenin bir ispat aracı olarak tutanak altına alınabileceği belirtilmiştir. ÇKK düzenlemesindeki ifade ile de yükümlüyle irtibat kurma araçlarının sınırlı olmadığı ve önemli olanın yükümlüyle iletişim kurmak olduğu vurgulanmış olmaktadır., Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 24.

⁵⁰²Mardin, “Enforcement of Custody and Contact Orders: Opinions on the New Provisions of The Child Protection Code”, s. 48.

bulunmaksızın her türlü iletişim aracının kullanılmasının kabulü ile sürecin hızlandırılmasının amaçlandığı düşünülebilir⁵⁰³.

Yükümlü ile irtibat kuracak kişi hususunda ÇTÇKİKY m. 16'da düzenleme yapılmış olup buna göre; *“Müdür tarafından hak sahibi ve yükümlü ile iletişime geçmek üzere müdürlükte görevli uzmanlar arasından yeteri kadar psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı görevlendirilir.”*. Yönetmeliğe göre yükümlü ile uzmanlar aracılığıyla iletişime geçilecektir (ÇTÇKİKY m. 16, II). Aynı maddenin devamında çocuk teslimine ilişkin kararların yerine getirilmesinin talep edilmiş olması halinde müdürlük tarafından belirlenen gün ve saatte; çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinin talep edilmesi halinde kararda düzenlenmiş olan gün ve saatte çocuğun, bildirilen teslim merkezine getirilmesinin, aksi takdirde uygulanacak yaptırımlar ve karşılaşılabilecek hususlar hakkında yükümlüye bilgi verileceği ve bu durumun tutanak altına alınacağı düzenlenmiştir (ÇTÇKİKY m. 16, II ,b). Yükümlüyle irtibata geçilmesi esnasında yükümlünün prosedür hakkında bilgi sahibi olmasına imkân tanınıp uzlaşmacı bir tutum sergilenerek sonraki aşama işlemlerine gerek duyulmaksızın kararın gereğinin yükümlü tarafından yerine getirilmesi sağlanarak çocuğun prosedürden olumsuz etkilenmesinin önlenebilecektir.

ÇKK m. 41/B, VII düzenlemesinde başvurunun ardından yükümlüyle irtibat kurulmasına bir istisna getirilmiştir. Bu düzenlemeye göre; *“Çocuğun üstün yararının gerektirdiği hâllerde müdürlük, yükümlüyle irtibata geçmeye veya teslim emri tebliğine gerek olmaksızın doğrudan beşinci fıkra hükmünü uygulayabilir.”*. Madde hükmünde atıf yapılan beşinci fıkrada ise teslim emrinin gereğinin yükümlü tarafında yerine getirilmemesi hali düzenlenmiş olup bu durumda çocuk müdürlük tarafından alınarak hak sahibine teslim edilir, bu durumda kolluktan yardım alınabilir⁵⁰⁴. ÇKK m. 41/B, VII düzenlemesine paralel olarak ÇTÇKİKY m. 30 düzenlemesine yer verilmiştir. Buna göre; *“Çocuk teslimine ilişkin ilam veya tedbir kararlarının yerine getirilmesi sırasında, kaçırılma ihtimali gibi çocuğun üstün yararına aykırı durumların ortaya çıkması hâlinde yükümlüyle irtibata geçmeye veya teslim emri tebliğine gerek olmaksızın çocuk müdürlük tarafından alınarak hak sahibine teslim edilir.”*

⁵⁰³Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 48; Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 23.

⁵⁰⁴Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 24; Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1266.

Bahsi geçen düzenlemelerde çocuğun yüksek yararının korunması amaçlanmıştır. Çocuğun yüksek yararının gerekli kıldığı durumlarda yükümlü ile irtibat kurulmadan yahut yükümlüye teslim emri tebliğ edilmeden, gerektiği takdirde kolluk yardımına da başvurmak suretiyle çocuk yükümlüden alınarak hak sahibine teslim edilecektir⁵⁰⁵. Düzenleme kapsamında müdürlük tarafından gerekli görüldüğü takdirde kolluk yardımına başvurulabileceği, çocuğun üstün yararı gereğince derhal tesliminin gerekmesi halinde nerede bulunduğu önem arz etmeksizin doğrudan bulunduğu yerden alınarak hak sahibine teslim edilebilir. Söz konusu uygulamanın yükümlüyle irtibat kurulması ile sağlanmak istenen, çocuğun apar topar evinden götürülmesi ile çocuk üzerinde oluşabilecek psikolojik etkilerin önlenmesine imkân tanınması amacına⁵⁰⁶ uygun olmadığı düşünülebilir. Çocuğun bir eşya gibi görülmemesi dolayısıyla yanında bulunduğu anne-babasından ayrılmadan önce kendini bu duruma psikolojik olarak hazırlamasına izin verilmesi gerekmekte, dolayısıyla çocuğun teslim yükümlüsü ile vedalaşmasına, durumdan haberdar olmasına imkân tanınması, habersiz bir biçimde kolluk marifetiyle teslimin sakıncaları göz önünde bulundurulmalıdır⁵⁰⁷. Çocuğun yurt dışına kaçırılması gibi bir tehlikenin bulunması hali gibi durumlarda gerekçeleri ve ölçüleri belirtilerek bu hükmün uygulanması yerinde olacaktır⁵⁰⁸.

Çocuğun üstün yararının gerektirdiği haller hususunda kanunda bir sınırlama getirilmemiş olup Yönetmelik'te de "kaçırılma ihtimali gibi" ifadesine yer vermek suretiyle durum örneklenerek söz konusu durumların tespiti bakımından ADM'ye takdir yetkisi verilmiştir. Kanaatimizce çocuğun hiçbir haber verilmeksizin aniden zor kullanarak yükümlüden alınması ile meydana gelebilecek zarar ile yükümlüyle irtibata geçilmesi yahut teslim emri tebliğ edilmesi halinde hak sahibinin hakkını elde edememesi nedeniyle meydana gelecek zararlar arasındaki ağırlık göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuğun yahut yükümlünün özel bir durumunun, haklı bir mazeretinin bulunması, olağanüstü bir durumun varlığı nedeniyle çocuğun çok acil

⁵⁰⁵Bu durumda yükümlüye teslim emri tebliğ edilmediğinden ayrıca disiplin hapsi uygulanacağına ilişkin ihtarla bulunulamayacak, dolayısıyla bu bağlamda yükümlü disiplin hapsi ile cezalandırılmayacaktır. Topal, "Yeni Dönem", s. 1350.

⁵⁰⁶Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.48; Gayretli Aydın, "Yenilikler", s. 24; Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s. 1261.

⁵⁰⁷Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 27; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.49; Gayretli Aydın, "Yenilikler", s. 24.

⁵⁰⁸Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 27; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.49; Gayretli Aydın, "Yenilikler", s. 24.

tesliminin gerçekleşmesinin gerekmesi yahut teslimin hemen gerçekleşmemesi halinde imkansızlaşacağı durumlarda bu hükmü başvurulmalıdır⁵⁰⁹.

Maddenin uygulanacağı çocuğun üstün yararının gerektirdiği hallerin tespiti hususunda ADM'ye takdir yetkisi tanınması hususu çocuğun üstün yararı kavramının genişliği ve müdürlüklerde görevli personellerin hukuk eğitimi almamış oldukları göz önünde bulundurularak uygulamada sorun yaratabileceği yahut uygulama farklılıklarına yol açabileceği nedeniyle eleştirilmiştir⁵¹⁰.

Yükümlüye bildirimin yapıldığı yahut yükümlü ile irtibat kurulamadığı tutanak altına alınır. Yükümlüyle irtibat kurulmasının ardından çocuğu teslim edeceğini beyan eden ve çocuğu belirlenen tarih ve saatte teslim yerine getiren yükümlünün teslim etmesi halinde çocuk hak sahibine teslim edilerek bu durum tutanak altına alınır⁵¹¹. Ancak yükümlü ile irtibat kurulamaması veya irtibat kurularak gerekli bildirimin yapılmasına rağmen yükümlünün çocuğu müdürlükçe belirlenen yere getirmeyeceğini beyan etmesi yahut çocuğu belirlenen yere getirmemesi halinde müdürlük tarafından yükümlüye derhal 'teslim emri' gönderilir.

Kanunda kararın yerine getirilmesi ile ilgili tüm işlemler çocuk teslim mekanları ile ilişkilendirilmiştir (ÇKK m. 41/D). Amaca uygunluk bakımından da bu hususta yönetmelikte teslim mekanını belirlemenin bildirim esnasında da yapılacağı düzenlenmiştir (ÇTÇKİKY m. 25/III, 32/IV). Bu nedenle amaca uygunluk bakımından çocuğun hangi çocuk teslim mekânında ve ne zaman teslim edileceği de yükümlüye bildirilir. Kararda belirtilen durumlar ve yükümlünün haklı mazeret içeren durumları bakımından bunların yeniden değerlendirilmesi gerekir. Bu durumda karara aykırı davranılmasından söz edilemez. Yükümlünün teslim davet edilebilmesi için kendisine bildirilecek olan teslim merkezinin, teslimin gerçekleştirileceği tarih ve saatin belirlenmesi gerekir. Çocuk teslimine ilişkin kararlar bakımından ÇKK m. 41/B, II. fıkrasındaki "...müdürlük tarafından belirlenen gün ve saatte hak sahibine teslim edilmek üzere çocuğun belirlenen yere getirilmesini derhâl bildirir." hükmü ile

⁵⁰⁹Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 27; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s.49; Gayretli Aydın, "Yenilikler", s. 24; İmir, "Çocuk Teslimi", s. 80.

⁵¹⁰İmir, "Çocuk Teslimi", s. 80-81.

⁵¹¹İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber*, s. 22.

çocuğun hak sahibine teslim edileceği gün ve saati belirleme yetkisi ADM'ye verilmiştir. Teslim zamanının ve yerinin belirlenmesi hususu ÇTKİKY m. 25, IV' te şu şekilde hükme bağlanmıştır: “*Teslim gün, saat ve yerinin belirlenmesinde çocuğun üstün yararı gözetilir ve mümkün olduğunca tarafların görüşü de dikkate alınır.*”. Buna göre müdürlük tarafından teslim zamanı ve yeri tayin edilirken öncelikle çocuğun üstün yararı göz önünde bulundurulacak ve çocuğun yararına uygun düştüğü ölçüde tarafların görüşleri dikkate alınacaktır. Müdürlük tarafından makul olmayan bir zamanın takdir edilmesi halinde değiştirilmesi talep edilebilir, başvurunun semeresiz kalması halinde bu husus ÇKK m. 41/E kapsamında şikâyet prosedürüne konu edilebilecektir.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi bakımından ÇKK m. 41/C, II düzenlemesine göre; “*...ilam veya tedbir kararında belirtilen gün ve saatte hak sahibine teslim edilmek üzere çocuğun müdürlük tarafından belirlenen yere getirilmesini derhâl bildirir*”. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlarda çocukla kurulacak kişisel ilişkinin, yerine getirilmesini imkânsız kılacak yahut yerine getirilmesinde tereddüt oluşabilecek biçimde tesis edilmemiş olması gerekir⁵¹². Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararın şüpheye yer verilmeden yerine getirilebilmesi için mahkeme tarafından çocukla kişisel ilişki tesis edilirken kişisel ilişkinin kurulacağı ve sona ereceği günler, saatler, sıklığı ve biçiminin belirlenmesi gerekmektedir⁵¹³.

Hükmün belirtilen hususlar bakımından açık ve anlaşılır olmamasından dolayı yerine getirilmesi bakımından elverişli olmaması halinde böyle bir yetkisi bulunmadığından ADM tarafından yorumlanmaması gerekir⁵¹⁴. Zira hükümde anlaşılamayan yahut açıklık bulunmayan hususlar bulunması halinde taraflar hükmü veren mahkemeye başvurarak hükmün tavzihini yani açıklanmasını talep edebilir⁵¹⁵. Başvurulan ADM, yerine getirilmesi talep edilen kararda çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin bir belirsizlik bulunması halinde taraf sıfatını haiz olmadığından mahkemeye başvuramayacak olup bu durumda meydana gelecek boşluğun

⁵¹²Öztan, *Aile Hukuku*, s. 1035; Özbay, “Kişisel İlişki”, s. 87; Serdar, “Kişisel İlişki”, s. 763.

⁵¹³Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 125.

⁵¹⁴Pektanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, *İcra İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 273.

⁵¹⁵Genellikle hükmün tavzih edilmesine hükmün yerine getirilmesi aşamasında ihtiyaç duyulur. Tavzih talebinin yerinde olması halinde hükümde kapalı olan hususlara açıklık getirilir, tereddüt yahut çelişkiler ortadan kaldırılır. Hükme daha önce bulunmayan bir husus eklenemez. Hükmün tavzihi hk. detaylı bilgi için bkz. Atalay/Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, s. 478-479.

doldurulması amacıyla ÇKK m. 41/C hükmünde “...gün ve saatin belirtilmemesi hâlinde müdürlük tarafından belirlenen gün ve saatte...” ifadelerine yer verildiği düşünülebilir⁵¹⁶. Doktrinde bir görüşe göre bu husus Taslaktaki düzenleme bakımından mahkeme kararlarının icra organları tarafından yorumlanamayacağı kabulünden farklı olarak kanun koyucu tarafından mahkeme kararlarının yerine getirilmesinde icra organlarına takdir yetkisi tanınmasının kabul edilmiş olduğu şeklinde yorumlanmıştır⁵¹⁷. Çocuğun menfaatini zedelediği takdirde uygulamaya pratiklik kazandırabileceğinden söz konusu düzenlemenin yerinde olduğu kanaatindeyiz.

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar müdürlükçe belirlenen teslim mekanlarında (merkezlerinde)⁵¹⁸ yerine getirilecek olup teslim merkezlerinin belirlenmesinde ve güvenliğinin sağlanması ile hizmetlerin yürütülmesinde belediyeler ile kamu kurum veya kuruluşları görevlendirilmiştir (ÇKK m. 41/D). Teslim merkezleri ÇKK m. 41/D’de düzenlenmiş olup teslimin gerçekleştirileceği merkez müdürlükçe belirlenecektir. İİK düzenlemeleri kapsamında çocuk teslimi çocuğun bulunduğu yerden alınması suretiyle gerçekleştirilirken ÇKK kapsamında pedagojik açıdan çocuğa daha uygun olan teslim merkezlerinde sunulması amaçlanan daha barışçıl bir ortamda gerçekleştirilmesi çocuğun üstün yararı bakımından daha uygundur. Yürütülecek yasal prosedürün yaşamın doğal akışına uygun bir biçimde işletilmesi, çocuğun psikolojik ve ruhsal gelişimi bakımından yararlı olup teslim yerinin müdürlükçe belirleneceği düzenlenmiş olsa da yeni sistemin amaçları göz önünde bulundurulduğunda çocuğun yaşadığı yere gidilerek teslim alınması mümkün değildir⁵¹⁹. Bu kapsamda çocuğun yaşadığı yere gitmek yerine, müdürlük tarafından belirlenecek teslim merkezlerinde yasal sürecin yürütülmesi çocuk bakımından meydana gelebilecek problemlerin ortadan kalkmasını sağlayacaktır⁵²⁰.

abb. Teslim Emri

Yükümlü ile irtibat kurulamaması yahut kurulmasına rağmen teslimin gerçekleşmemesi halinde ADM tarafından yükümlüye teslim emri tebliğ edileceği

⁵¹⁶İmir, “Çocuk Teslimi”, s. 133.

⁵¹⁷Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 888-889.

⁵¹⁸Teslim mekanları (merkezleri) hk. bkz. İkinci Bölüm, II, A, 1, b.

⁵¹⁹Börü, Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1262.

⁵²⁰Börü, Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1262.

çocuk teslimine ilişkin kararlar bakımından ÇKK m. 41/B, III'te; çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar bakımından ÇKK m. 41/C, III'te paralel biçimde düzenlenmiştir. ADM tarafından teslim emri tebliğ edilmeden önce teslim emrinde yer alacak teslim günü, saati ve yerinin tayin edilmesi gerekir. Ayrıca alacaklının talebinin müdürlük eliyle yerine getirilmesi amacıyla teslim emri tebliğinden önce bu talebin kesinleştirilmesi bakımından hak sahibine ve yükümlüye birtakım yükümlülükler getirilmiştir. Bu açıdan, teslimin kesinleştirilmesi kavramı kullanılacaktır.

abba. Teslimin Kesinleştirilmesi

Teslim emrinin düzenlenmesinden önce talebin kesinleştirilmesi bakımından⁵²¹ başvuru sahibi ve muhataba birtakım yükümlülükler getirilmiştir. Teslimin kesinleştirilmesi, teslim yükümlülüğünün yükümlünün rızasıyla yerine getirilmemesi halinde müdürlük tarafından belirlenen teslim mekânında, kararda belirtilen yahut müdürlükçe belirlenen zamanda gerçekleştirileceğinin sabit olmasını ifade etmektedir. Teslimin kesinleştirilmesi kararın içeriğine göre özellik arz ettiğinden çocuk teslimine ilişkin kararlar ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlara ilişkin talepler bakımından ayrı ayrı değinilmesinde yarar vardır.

-Çocuk teslimine ilişkin kararlar bakımından; Her ne kadar ÇKK kapsamında İİK m. 33 düzenlemesine benzer biçimde teslim emrine itiraz düzenlemesine yer verilmemiş ise de ÇKK m. 41/E, ÇTÇKİKY m. 26/I, d ve m. 33, I, e düzenlemeleri kapsamında müdürlük tarafından gerçekleştirilen işlemlere karşı taraflara şikâyetle bulunma hakkı tanınmıştır. Dolayısıyla yükümlünün kendisine gönderilen teslim emrinin usulsüz olduğuna yahut kendisi ile kendisine teslim emrinin tebliğ edilmesine kadar geçen süreçte yürütülen işlemlere karşı şikâyetle bulunma hakkı vardır. Teslim zamanının kesinleştirilmesi için kanunda herhangi bir süre öngörülmemiştir. Ancak

---

⁵²¹İcra prosedürleri bakımından ilamların yerine getirilmesinde icra emri sonrasında müteakip aşama işlemlerinin tesisi için itiraz süresinin sona ermesi yahut icranın geri bırakılması (İİK m. 33) kararı verilmemiş olması halinde takibin kesinleşmesinden söz edilebilecektir., Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, s. 95 vd; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 155 vd., ÇKK kapsamındaki prosedür bakımından da teslim talebinin müdürlük eliyle yerine getirilmesine ilişkin hak sahibinin talebinin kesinleştirilmesinden söz edilebilmesi için çocuk teslimine ilişkin kararlar bakımından süresi içinde bir şikâyetle bulunulmamış olması; çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar bakımından ise hak sahibinin çocuğu teslim almaya geleceğini bildirmiş olması ve şikâyet süresinin dolmuş olması gerekir.

bahsi geçen şikâyet süresinin bitimi teslimin kesinleştirilmesi bakımından dikkate alınması gereken bir husus olarak değerlendirilebilir.

-Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar bakımından; ÇKK m. 41/C, VII hükmüne göre emrin yükümlüye tebliğ edilmesinden sonra hak sahibinin, çocuğu teslim almaya geleceğini teslim zamanından en az kırk sekiz saat önce müdürlüğe bildirmesi gerekir. Hak sahibinin herhangi bir bildirimde bulunmaması yahut gelemeyeceğini bildirmesi halinde bu hususla birlikte çocuğu teslim emrinde belirtilen yere getirme zorunluluğunun bulunmadığı yükümlüye bildirilir ve bu durum tutanak altına alınır (ÇKK m. 41/C, VII; ÇTÇKİKY m. 37). Bu durumda, prosedüre devam edilebilmesi için hak sahibinin müdürlükle yeniden iletişime geçmesi beklenir; hak sahibinin, müdürlük ile yeniden iletişime geçmesi durumunda işlemlere devam edilir⁵²². Bu şekilde hak sahibinin müdürlüğe çocuğu teslim almaya geleceğini bildirmesi üzerine müdürlük tarafından yeniden yükümlü ile geçilerek yükümlüye çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin karardaki görüşme zamanına uygun biçimde çocuğu belirlenen teslim merkezine getirmesi bildirilerek bu durum tutanak altına alınır⁵²³. Müdürlüğe çocuğu teslim almaya geleceğini bildirmesine rağmen haklı bir mazereti bulunmadan art arda iki defa yahut bir yıl içinde üç defa gelmemesi halinde dosya işlemiden kaldırılarak teslim emrinin hükümsüz hale geldiğine müdürlükçe karar verilerek bu karar hak sahibine ve yükümlüye tebliğ edilir⁵²⁴.

Söz konusu bildirimin yapılmaması halinde teslimin gerçekleştirilmesi söz konusu olamayacağından teslimin kesinleştirilmesi bakımından hak sahibinin çocuğu teslim almaya geleceğine ilişkin bildirimin yapılmış olması önem arz etmektedir. Çocuk teslimine ilişkin teslim emrinde olduğu gibi yükümlünün, çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kendisine tebliğ edilen teslim emrinin usulsüzlüğüne yahut kendisine teslim emrinin tebliğ edilmesine kadar geçen süreçte müdürlükçe gerçekleştirilen işlemlere karşı şikâyet hakkı bulunduğundan bahsi geçen şikâyet süresinin teslimin kesinleştirilmesinde dikkate alınması gerekir. Ayrıca çocukla kişisel

⁵²²Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 59; İçağasioğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber*, s. 32.

⁵²³Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 59; İçağasioğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber*, s. 32.

⁵²⁴Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1265; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1352.

ilişki kurulmasına ilişkin kararlar bakımından emrin gereğinin yükümlünün rızasıyla yerine getirilmiş olduğuna dair ÇTÇKİKY m. 49 düzenlemesi gereğince şikâyetle bulunma hakkı bulunmaktadır. Bu nedenle bahsi geçen süre de teslimin kesinleştirilmesi bakımından önem arz etmektedir.

abbb. Teslim Emrinin Tanzimi ve Tebliği

İİK kapsamında düzenlenen prosedürde çocuk teslimine yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin takip talebinin sunulmasının ardından borçluya icra emri tebliğ edilerek teslimin gerçekleştirilmesi için borçluya yedi günlük süre verilmekte iken ÇKK kapsamında düzenlenen prosedürde kararın yerine getirilmesi amacıyla teslim emri tebliğ edilerek müdürlükçe belirlenen zamanda ve belirlenen teslim merkezinde teslimin gerçekleştirilmesi yükümlüye ihtar edilir. Gönderilecek teslim emri bakımından çocuk teslimine ilişkin yapılacak başvurular ile çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin yapılacak başvurular arasında ayırım gözetilmemiş, her iki yöndeki kararlara ilişkin yapılacak başvurular bakımından yükümlüye gönderilecek evrak da teslim emri olarak nitelendirilmiştir.

Yükümlüye çocuk teslimine yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair teslim emrinin gönderilmesine yol açan haller; yükümlü ile irtibat kurulamaması, irtibat kurulmasına rağmen yükümlünün çocuğu teslim etmeyeceğini yahut kişisel ilişki kurulması için getirmeyeceğini beyan etmesi, yükümlünün çocuğu belirlenen zamanda belirlenen yere getireceğini beyan etmiş olmasına rağmen getirmemesi halleridir⁵²⁵.

Çocuk teslimine ilişkin kararların yerine getirilmesinde yükümlüye tebliğ edilecek olan teslim emrinde yer alması gereken hususlar ÇKK m. 41/B, III ve ÇTÇKİKY m. 26'da düzenlenmiştir. Kanun hükmüne göre teslim emrinde yükümlünün çocuğu müdürlükçe belirlenen gün ve saatte, belirlenen yere getirmek zorunda olduğu, getirmesine engel teşkil eden haklı mazeretinin bulunması halinde müdürlüğe bildirilerek çocuğun müdürlük tarafından teslim alınması talebinin iletilmesi gerektiği bildirilir. Çocuğun teslim edilmemesi yahut haklı mazeret sunularak çocuğun müdürlük

---

⁵²⁵İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber s. 23.

tarafından teslim alınması talep edilmezse uzman aracılığıyla ve gerektiği takdirde kolluk yardımıyla ve zor kullanılarak çocuğun teslim alınacağı, teslim emrinin gereği yerine getirilmezse disiplin hapsi cezasının uygulanacağı ve müdürlük tarafından yapılan işlemlere karşı şikâyet yoluna başvurulabileceği hususlarına yer verilir.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde yükümlüye tebliğ edilecek teslim emrinde yer alması gereken hususlar ise ÇKK m. 41/C, III ve ÇTÇKİKY m. 33'te düzenlenmiştir. Çocuk teslimine ilişkin teslim emrinden farklı olarak çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emrinde ilam yahut tedbir kararında belirlenen, bunun bulunmaması halinde müdürlükçe belirlenen zamanda yükümlünün çocuğu emirde belirtilen yere getirmek zorunda olduğu bildirilir (ÇKK m. 41/C, III, a). Yine çocuk teslimine ilişkin teslim emrinden farklı olarak çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emrinde başvuruya konu ilam yahut tedbir kararı kapsamında teslim emrinin tebliğinden sonraki dönemde yükümlünün çocuğu kişisel ilişki kurulması için teslim etme yükümlülüğünün devam edeceği ve tekrar teslim emri tebliğ edilmeyeceği hususu bildirilir (ÇKK m. 41/C, III, c). Bu noktada çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin mahkeme kararları düzenlilik ve süreklilik arz ettiğinden her defasında teslim emri gönderilmeyecek fakat teslim emri yeniden tebliğ edilmese de yükümlünün bu husustaki yükümlülüğü devam edecektir⁵²⁶. Buna göre çocukla kişisel ilişki kurulması çocuk reşit olana kadar belirli periyotlarla tekrarlayan bir düzenleme barındırdığından⁵²⁷ her kişisel ilişki tesisinde ayrıca yükümlüye teslim emri tebliğ edilmeyecek ilk tebliğin ardından teslim yükümlülüğü devam edecektir.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emrinden farklı olarak düzenlenen bir diğer husus yükümlünün çocuk teslimine ilişkin teslim emrinin gereğini yerine getirmemesi halinde, çocuğun yükümlüden alınarak hak sahibine teslim edilmesi için zor kullanılabileceği ve bu hususta kolluk birimlerinin yardımına başvurulabileceğinin teslim emrinde bildirileceği düzenlenmiştir (ÇKK m. 41/B, III, c). Ancak çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emrinin gereği yükümlü tarafından yerine getirilmez ve haklı bir mazeret bildirilmez ise kendisinin disiplin hapsiyle cezalandırılacağı teslim emrinde bildirilir (ÇKK m. 41/C, III, d). Tekrarlayan

⁵²⁶Baş/Baş, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, s. 13.

⁵²⁷Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 942.

bir süreci barındırması nedeniyle çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi hususunda zor kullanma yetkisine yer verilmemesi yerinde olmuştur⁵²⁸.

Yükümlünün yerleşim yerinin yahut iletişim bilgilerinin değişmesi halinde yeni adresini yahut iletişim bilgisini müdürlüğe derhal bildirmekle yükümlü olduğu da çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emri ile yükümlüye bildirilir. Bu husus da çocuk teslimine ilişkin kararların yerine getirilmesinde tanzim edilen teslim emrinden farklı olarak düzenlenmiş olup tekrarlayan prosedürde aksaklık yaşanmaması amacıyla getirilmiş olduğu kanaatindeyiz. Çocukla kişisel ilişki kurulması amacıyla çocuğun teslim edilmesi yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde disiplin hapsi yaptırımının uygulanacağı ve müdürlükçe gerçekleştirilen işlemlere karşı şikâyet yoluna başvurulabileceği ihtarları bakımından çocuk teslimine ilişkin teslim emri ile paralel düzenlemelere yer verilmiştir.

Bahsi geçen hususları barındıracak şekilde tanzim edilen teslim emri ADM tarafından Tebligat Kanunu Hükümleri çerçevesinde yükümlüye tebliğ edilecektir (ÇKK m. 41/B, III; ÇKK m. 41/C, III; ÇTÇKİKY m. 18, I, c). Tebligat, hukuki bir işlemin muhatabın bilgisine sunulması amacıyla yetkili makam tarafından, kanunen öngörülen usul ve esaslara uygun bir biçimde yazı yahut ilan yoluyla yapılan belgeleme işlemidir⁵²⁹. Adil yargılanma hakkının (AY m. 36) gerçekleştirilmesi bakımından tebligat büyük önem taşımakta, adil yargılanma hakkının unsurlarından hukuki dinlenilme hakkı ise hukuki bir prosedürde hak sahibinin prosedür hakkında bilgi sahibi olmalarını gerektirmektedir⁵³⁰.

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi de kararların icrası niteliğinde olduğundan yükümlünün hukuki dinlenilme hakkının yerine getirilmesi bakımından teslim emrinin tebliği önem arz etmektedir. Tebligat Kanunu m. 11 düzenlemesine göre vekil aracılığıyla takip edilen işlerde tebligatların vekile yapılması gerekir. Ancak bununla beraber, vekil aracılığıyla takip

⁵²⁸Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1263.

⁵²⁹Ejder Yılmaz/Tacar Çağlar, *Tebligat Hukuku*, Ankara, 2013, s. 39; Tebligat Hukuku hakkında detaylı bilgi için bkz. Canan Ruhi/ Ahmet Cemal Ruhi, *Tebligat Hukuku*, Ankara, 2023; Timuçin Muşul, *Tebligat Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

⁵³⁰Pekcanitez/Atalay/Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, s. 167.

edilen işlerde dahi müvekkilin öğrenmesi yahut ihtar edilmesiyle sonuç doğuran işlemlerin müvekkile tebliğ edilmesi zorunludur⁵³¹. Yerine getirilmediği takdirde cezai yaptırım sonucu doğuracak olan işlemlerin müvekkile de tebliğ edilmesi gerekir.⁵³² Teslim emri, teslim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde yükümlünün disiplin hapsiyle cezalandırılacağına ilişkin ihtar barındırdığından vekille temsil ediliyor olsa dahi teslim emrinin bizzat yükümlüye tebliğ edilmesi gerektiği kanaatindeyiz⁵³³.

b. Teslim Safhası

ba. Teslim Görevlisi Tayin Edilmesi

Çocuk teslimi yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar, pedagog, psikolog, çocuk gelişimci, rehber öğretmen ve sosyal çalışmacı gibi uzmanlar, bu uzmanlar bulunmadığı yerlerde ise öğretmenler aracılığıyla yerine getirilir. Hak sahibinin çocuk teslimi yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararın yerine getirilmesi talebinin yapılan bildirim ve teslim emrine rağmen yerine getirilmemesi halinde ÇKK m. 41/A, V gereğince kararların yerine getirilmesinde görevlendirilmek üzere müdürlükçe infaz görevlisi tayin edilir. Müdürlükte görevli uzman bulunmaması halinde uzman görevlendirilebilmesi için müdürlüğün talebi üzerine, valiliklerce oluşturulan kamu kurumları ve kuruluşlarında görev yapan uzmanların yer aldığı görevli listesinden tayin edilir (ÇKK m. 41/A, VI).

Yükümlüye teslim emrinin tebliğinin ardından emrin gereği yükümlünün rızasıyla yerine getirildiği takdirde çocuk teslimine ilişkin talepler bakımından çocuk

⁵³¹Örneğin isticvap davetiyesinin, isticvap edilecek kişi bizzat müvekkil olduğundan, vekil aracılığıyla takip edilse de müvekkile tebliğ edilmesi gerekir., Derya Belgin Güneş, “Tebliğ Yokluğu”, *İÜHFM*, C:74, S:1, s: 221-231, s. 225.

⁵³²Örneğin borçlunun mal beyanında bulunmama suçundan cezalandırılması, düzenlenen icra emrinde bu hususun ihtar edilmiş ve borçluya tebliğ edilmiş olması şartına bağlıdır., Muşul, *Tebliğat Hukuku*, s. 213.

⁵³³Başka bağlamda da olsa benzer durumlar bakımından Yargıtay da bu yönde kararlar vermiştir; “...vekilte tebliğ zorunluluğunun bulunması asile tebligat yapılması lüzumunu ortadan kaldırmaz. Şöyle ki, 2004 Sayılı İcra-İflas Kanunu'nun 76. maddesinde mal beyanında bulunmamak suçu, 338. maddesinde düzenlenen hakikate muhalif beyanda bulunma suçu gibi icra-iflas suçlarında borçlunun cezalandırılabilmesi için icra emrinin borçlunun vekiline değil, kendisine tebliğ edilmiş olması gerekir. (Prof. Dr. Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 6. baskı, cilt 2, sh: 1280) Cezaların şahsiliği kuralı gereğince borçlu asilin cezai yünden sorumlu tutulabilmesi için icra emrinin borçlu asile tebliği zorunludur.”, Yargıtay 8. HD 2016/7148 E., 2016/9420 K., 30.05.2016; Yargıtay 8. HD 2016/7190 E., 2016/9868 K., 06.06.2016; Yargıtay 12. HD 2018/5236 E., 2018/1374 K., 05.02.2019. www.kazanci.com.tr (E.T. 15.05.2024)

müdürlük tarafından hak sahibine teslim edilir; çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin talepler bakımından ise hak sahibinin çocukla kişisel ilişki kurması sağlanır. Bu durumda prosedür amacına ulaşmış olacaktır. Teslim emrinde belirtilen gün ve saatte çocuğun teslim merkezine getirilmemesinin ardından ancak müdürlükçe görevlendirilen infaz görevlisinin çocuk teslimini gerçekleştirmek amacıyla çocuğun bulunduğu yerden alınmasını sağlamadan önce çocuğu hak sahibine teslim ederse yahut hak sahibi ile çocuğun kişisel ilişki kurmasını sağlarsa yine teslim işlemi tamamlanmış olur⁵³⁴. Ancak bu durumların gerçekleşmemesi yani yükümlüye teslim emri tebliğ edilmesine rağmen teslim emrinde belirtilen gün ve saatte belirlenen teslim merkezine çocuğun getirilmemesi halinde infaz görevlisi aracılığıyla kararların yerine getirilmesi aşamasına geçilir. Bu aşamada kararın gereğinin infaz görevlisi aracılığıyla yerine getirilmesi için hak sahibinin talepte bulunması gerekip gerekmediği hususunda bir düzenleme bulunmamaktadır. HMK m. 24 ve 26’da düzenlenen tasarruf ilkesi gereğince hâkim, tarafların talebi olmaksızın bir uyuşmazlığı kendiliğinden inceleyemez, karara bağlayamaz. Kanunda açıkça düzenlenmedikçe kimse kendi lehine olan davayı açmaya ve icra takibini yapmaya zorlanamaz. Tasarruf ilkesi cebri icra hukukunda geçerli olan ilkelerden olup icra takibi alacaklının talebi doğrultusunda yürütülür. İİK dönemindeki sistemde icra emrinin tebliğinin ardından çocuğun hak sahibine teslim edilmemesi halinde alacaklının talepte bulunmasının ardından icra müdürlüğü aracılığıyla gerekirse zor kullanmak suretiyle çocuğun hak sahibine teslimi gerçekleştirilmekteydi⁵³⁵. ÇKK kapsamında düzenlenen prosedür de cebri icra faaliyeti kapsamında değerlendirilebileceğinden yürütülecek işlemler bakımından tasarruf ilkesinin geçerli olacağı, dolayısıyla çocuk teslimi yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararın müdürlük tarafından görevlendirilecek infaz görevlisi ile yerine getirilebilmesi için hak sahibinin bu yönde talebinin bulunması gerektiği kanaatindeyiz.

Çocuk teslimine ilişkin kararların yerine getirilmesi ile çocukla kişisel ilişkin kararların yerine getirilmesi prosedürleri teslim emrinin tebliğinin ardından infaz görevlisi aracılığıyla yerine getirilmesi aşaması bakımından önemli farklılıklar barındırdığından ayrı ayrı incelenmelerinde yarar vardır.

---

⁵³⁴İmir, “Çocuk Teslimi”, s. 89.

⁵³⁵Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 147.

bb. Çocuk Teslimine İlişkin Teslim Emrinin Yerine Getirilmesi

Çocuğun, yükümlü tarafından müdürlükçe belirlenen tarih ve saatte teslim merkezine getirilmesi halinde çocuk hak sahibine teslim edilerek bu husus tutanak altına alınır. Yükümlünün çocuğu bizzat getirmeyerek üçüncü kişi aracılığıyla teslim amacıyla göndermesi halinde teslim yükümlülüğünü fiilen yerine getirdiğinden çocuğun üstün yararı gereğince sorumluluk yükümlüye ait olmak kaydıyla müdürlük tarafından çocuğun hak sahibine teslimi gerçekleştirilir ve bu husus tutanak altına alınır⁵³⁶. Ancak çocuğun üçüncü kişi aracılığıyla teslim için hazır edilmesi halinde hak sahibinin çocuğu teslim almaktan imtina etmesi durumunda hak sahibinin bu doğrultudaki beyanı ile çocuğun üçüncü kişi aracılığıyla hazır edildiği hususları tutanak altına alınır. Üçüncü kişi aracılığıyla teslim edilen çocuğu hak sahibinin teslim almak istememesi halinde hak sahibinin buna ilişkin beyanı gereğince işlem yapılamadığı ve teslim eden üçüncü kişi aracılığıyla çocuğun yükümlüye geri gönderildiği tutanak altına alınır⁵³⁷.

ÇKK m. 41/B, II, b ve ÇTÇKİKY m. 28 düzenlemeleri gereğince yükümlünün çocuğu teslim etmesine engel teşkil edecek derecede haklı mazeretinin bulunması halinde bu durumu teslim zamanından önce gerekli bilgi ve belgeleri de eklemek suretiyle müdürlüğe bildirmesi gerekir. Haklı mazeret kavramı, her somut olayın özelliklerine göre değişiklik gösterebildiğinden, öncelikle yükümlünün bildirmiş olduğu mazeret tutanak altına alınır, ardından bildirilen mazeretin haklı olup olmadığı öncelikle infaz görevlisi tarafından değerlendirilerek süreç bu doğrultuda yürütülür. Yükümlünün bildirdiği mazeret haklı olarak değerlendirilir ise çocuğun adreste bulunması halinde çocuk, gerekirse yükümlü de hazır bulundurulur müdürlük tarafından alınıp hak sahibine teslim edilerek bu durum tutanak altına alınır; ancak çocuğun adreste bulunamaması halinde çocuğun hak sahibine teslim edilemediği hususu tutanak altına alınır⁵³⁸.

⁵³⁶İçtaşoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, s. 22.

⁵³⁷İçtaşoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, s. 24.

⁵³⁸İçtaşoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, s. 24.

Çocuk teslimi infaz görevlisi olarak tayin edilen uzmanlarca yerine getirilecektir. ÇTÇKİKY m. 27, IV hükmüne göre; “Çocuğun örselenmesine neden olabilecek durumların önlenmesi amacıyla gerekmesi hâlinde ilgili uzman veya öğretmen tarafından, teslim işlemi öncesinde hak sahibi, yükümlü ve çocukla görüşme yapılır.”. Çocuk teslimine ilişkin kararların infaz görevlisi aracılığıyla yerine getirilmesinde duruma ve koşullara en uygun yerine getirme tarzının uygulanması ve bunun yeri ve zamanının belirlenmesi gerekir⁵³⁹. Bu genellikle çocuk ve tarafların somut durumlarını öğrenmek amacıyla bir ön görüşme yapmak suretiyle sağlanabilir⁵⁴⁰. Çocuğun üstün yararı gereğince teslim infaz görevlisi aracılığıyla çocuğun bulunduğu yerde yerine getirilmeden önce gerektiği takdirde çocukla yahut taraflarla görüşme yapılır. Bu görüşme ile çocuğun süreçten olumsuz etkilenmesinin önlenmesi amaçlanmakta bu nedenle gerektiği takdirde yükümlüyü yahut çocuğu ikna etmeye yönelik girişimde bulunulmalıdır. Aynı amaç doğrultusunda özellikle teslim gerçekleştirilirken kolluk yardımına başvurulması halinde infaz görevlisinin, çocuk ile kolluk görevlilerinin iletişime geçmesini engellemesi gerekir⁵⁴¹.

Yükümlünün, çocuğu müdürlük tarafından belirlenen zamanda teslim merkezine getirmemesi veya haklı bir mazeret bildirilmemesi halinde emrin gereğini yerine getirilmemiş olur ve bu durum tutanağa bağlanır⁵⁴². Yükümlünün teslim emrini rızasıyla yerine getirmemesi halinde uygulanacak olan ÇKK m. 41/B, V hükmüne göre; “Yükümlü, emrin gereğini yerine getirmezse, çocuk nerede bulunursa bulunsun müdürlük tarafından alınarak hak sahibine teslim edilir. Bu hâlde kolluktan yardım istenebilir. Kolluk birimleri, zor kullanma dâhil bu konudaki talepleri derhâl yerine getirir.”. Madde hükmüne göre teslim emrinin tebliğ edilmesine rağmen gereğinin yükümlü tarafından yerine getirilmemesi halinde çocuk bulunduğu yerden müdürlükçe görevlendirilen infaz görevlisi tarafından teslim alınarak hak sahibine teslim edilir, bu durum tutanak altına alınır. Müdürlük bu işlemleri gerçekleştirirken kolluk yardımına başvurabilir, zor kullanma yetkisi kullanılabilir. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına

⁵³⁹Koçyıldırım, “Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası Uygulamaları”, s. 329-330; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 201.

⁵⁴⁰Koçyıldırım, “Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası Uygulamaları”, s. 112.

⁵⁴¹Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 162.

⁵⁴²İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber*, s. 24.

ilişkin kararların yerine getirilmesi hususunda yerinde olarak zor kullanma yetkisi tanınmamışken ÇKK m. 41/B, V, VI, VII fıkraları ile zor kullanma yetkisinin ölçülülük ilkesi kapsamında başvurulacak son çare olarak dahi düzenlenmemiş olduğu yani kurumun kısıtlanmadığı görülmektedir⁵⁴³. Zor kullanma yetkisinin çocuğa karşı uygulanmaması, emri yerine getirmeye karşı çıkan kişilere karşı orantılı bir biçimde ve son çare olmak üzere uygulanması uygun olur⁵⁴⁴. Müdürlüğe tanınan zor kullanma yetkisine başvurulabilecek hallerin çocuğun üstün yararı bakımından gerçek anlamda zorunluluk doğuran spesifik durumların açıkça düzenlenmesinin yerinde olacağı ve düzenlemenin gerekçeli ve istisnai olarak uygulanması gerektiği vurgulanmıştır⁵⁴⁵. Müdürlüğe bu hususta tanınmış olan takdir yetkisi fazla geniş değerlendirilmiş olup ⁵⁴⁶ çocukla kişisel ilişki kararlarının yerine getirilmesi usulünde öngörülmüş olan danışmanlık tedbiri uygulanması gibi ön çareler getirilerek zor kullanmanın son çare olarak başvurulabilecek bir yol olarak düzenlenmesi isabetli olurdu⁵⁴⁷.

Kolluk kuvvetine başvurulacak diğer durumlar ÇKK 41/B maddesinin altıncı ve yedinci fıkralarında ve ÇTÇKİKY m. 31’de düzenlenmiştir. Bunlara göre yükümlünün teslim emrine uygun hareket etmemesi, teslim edilen çocuğu haklı bir neden olmaksızın geri alması ve çocuğun yüksek yararının gerekli kıldığı hallerde müdürlüğe kolluk kuvvetlerine başvurma yetkisi tanınmış olup bahsi geçen hallerde kolluk kuvvetleri zor kullanma⁵⁴⁸ dahil tüm talepleri derhal yerine getirir⁵⁴⁹. Doktrinde bir görüşe göre, İİK

⁵⁴³Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1266.

⁵⁴⁴Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 24; Mardin, “Enforcement of Custody and Contact Orders: Opinions on the New Provisions of The Child Protection Code”, s. 211.

⁵⁴⁵Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1266; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1347.

⁵⁴⁶Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1266.

⁵⁴⁷Doktrinde zor kullanımının kaldırılması ve özellikle kararların icrasında uzman görüşleri doğrultusunda hareket edilmesine ilişkin bkz., Baygın, Soybağı Hukuku, 119; Serdar, “Kişisel İlişk, Kurma Hakkı”, 773; Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s.135.

⁵⁴⁸Kolluk kuvvetleri, kanunlarla belirlenen kamu düzeninin korunması, bozulmasının önlenmesi, suçluların saptanması ve ele geçirilmesi, amirlerinin emirlerini yerine getirmek ve devletlerin ilgili kuruluşlarına yardım etmek ile görevlendirilmiş genellikle silahlı olan kamu görevlileri olarak tanımlanabilir., Onursal Cin, “Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:8, S:1-2, 2008, s: 665-686, s. 666; ÇTÇKİKY m. 4, I, g’de kolluk şu şekilde tanımlanmıştır; “Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatında, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlamak için kanunların ve kanunlara dayanarak yetkili makamların verdiği görevleri yerine getiren personel ve görevlileri.”. Kolluk kuvvetleri, kamusal düzeni koruma, güvenliği sağlama, insanların barış içinde birlikte yaşamasını kolaylaştırma, suçları önleme, suçun iz, eser, delil ve emarelerini saptayarak bunları toplama hususundaki ilişkin görevlerini yerine getirirken, durumun gereklerine bağlı olarak zor kullanmak durumunda kalabilir. Ancak demokratik bir toplumun vazgeçilmez şartı olarak bu yetkinin, insan haklarına saygılı bir hukuk

düzenlemelerinde olduğu gibi ÇKK düzenlemelerinde de çocuk teslimine ilişkin kararların yerine getirilmesi bakımından zor kullanma yetkisine yer verilmesi sistemin olumsuz bir yönü olarak değerlendirilerek sınırlarının belirlenmesi gerektiği ve son çare olarak başvurulacak biçimde düzenlenmesi gerektiği vurgulanmış⁵⁵⁰; çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi bakımından bu yetkinin tanınmaması isabetli görülmüştür⁵⁵¹. Bir diğer görüşe göre ise velayet hakkına sahip olan yahut çocuğu yanında bulunduran kişinin, çocukla kişisel ilişki kurma hakkını kullanılmasını engellemesi halinde bu kişilere karşı zor kullanılabileceği ancak, bu durumlarda dahi cebri icranın çok dikkatli uygulanması ve özellikle teslimde görevli uzmanın görüşüne göre davranılması, velayet hakkına sahip olan ebeveyne çocuğun gözü önünde zor kullanılmaması ve kolluk adına resmi giyimli görevlilerin katılımından kaçınılması gerektiği öne sürülmüştür⁵⁵².

Çocuğun hak sahibine teslim edilmesinin ardından haklı bir sebebe dayanmaksızın yükümlü tarafından tekrar alınması halinde ÇKK m. 41/B, VI hükmü uygulanır. Madde hükmüne göre; *“Çocuk hak sahibine teslim edildikten sonra yükümlü haklı bir sebep olmaksızın çocuğu tekrar alırsa ayrıca yeni bir hükme veya yükümlüyle irtibata geçmeye ya da teslim emri tebliğine gerek olmaksızın çocuk beşinci fıkra uyarınca hak sahibine teslim edilir.”*. Bu durumda müdürlükçe yükümlüyle irtibat kurulmadan yahut yeniden teslim emri tebliğ edilmeden yani hiçbir işlem tesis edilmeksizin gerektiği takdirde kolluk yardımına da başvurularak çocuk bulunduğu yerden alınarak hak sahibine teslim edilir (ÇTÇKİKY M. 29). Madde düzenlemesinde belirtilen “haklı sebep olmaksızın” ifadesinde açıklık bulunmayıp bu hususta müdürlüğe takdir yetkisi tanınmıştır. Mahkemece verilecek yeni kararlar çocuğun velayet hakkının yükümlüye verilmesi, çocuğun yükümlü tarafından tekrar alınmaması halinde telafisi imkânsız zararların meydana geleceği, çocuğun tehlikeyle karşı karşıya kalması ve hak sahibinin rızasıyla çocuğu yükümlüye teslim etmesi halleri haklı sebep olabilecek hallere örnek gösterilebilir⁵⁵³.

---

düzeninin koşullarına uygun kullanılması gerekir., Sulhi Dönmezer, Feridun Yenisey, *Ceza Hukukunun Güncel Kaynakları*, İstanbul, 2004, s. 101.

⁵⁴⁹Topal, “Yeni Dönem”, s. 1347.

⁵⁵⁰Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1266.

⁵⁵¹Yılmaz, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, s. 135.

⁵⁵²Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s. 773.

⁵⁵³İmir, “Çocuk Teslimi”, s. 91.

Müdürlüğe kolluk kuvvetine başvurma yetkisi tanıyan bir diğer düzenleme ÇKK m. 41/B, VII’ de yer almaktadır. Buna göre; “Çocuğun üstün yararının gerektirdiği hâllerde müdürlük, yükümlüyle irtibata geçmeye veya teslim emri tebliğine gerek olmaksızın doğrudan beşinci fıkra hükmünü uygulayabilir.”. Madde hükmüne göre çocuğun üstün yararın gerekli kıldığı çocuğun tehlikede bulunması gibi durumlarda çocuk nerede bulunursa bulunsun müdürlük tarafından alınarak hak sahibine teslim edilir. Bunu yaparken müdürlük, kolluk kuvvetlerinin yardımına başvurabilir.⁵⁵⁴ Kolluk kuvvetlerinin zor kullanma yetkisine başvurulması, somut olayın koşullarına göre müdürlüğün takdir yetkisine bağlı olup bu hususta müdürlük tarafların talebiyle bağlı değildir.⁵⁵⁵ Zor kullanma yetkisi doğrudan çocuk üzerinde kullanılamaz⁵⁵⁶.

İİK kapsamında düzenlenen teslim prosedüründe hem çocuk teslimi hem de çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde kolluk kuvvetleri aracılığıyla zor kullanma yetkisi düzenlenmiş olup çocuk üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle eleştirilen⁵⁵⁷ bu duruma ÇKK kapsamında düzenlenen prosedürde çocuk teslimine ilişkin kararlar bakımından yer verilmiş ancak çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlarının yerine getirilmesinde buna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

İİK düzenlemelerinde icra müdürünün zor kullanma yetkisinin sınırları İİK m. 80/IV, mülga m. 24/III, 25/II ve 26/III’te çizilmiş olup bu düzenlemelerin temelinde kendi rızasıyla borcunu ifa etmekten kaçınan borçluya, devletin yetkili organları aracılığıyla hukuki ve gerektiği takdirde fiili cebir uygulanmak suretiyle borcunu ifa etmesinin sağlanması yatmaktadır⁵⁵⁸. Ancak ÇKK m. ÇTÇKİKY düzenlemeleri kapsamında zor kullanma yetkisinin sınırları hususunda bir düzenlemeye yer verilmemiş olup zor kullanılmasının sınırını somut durum çerçevesinde kolluktan yardım isteyecek olan uzman belirleyebilir.

⁵⁵⁴Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 24; Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1267; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 211; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1347; Özbay, “Çözüm Önerileri”, s. 74.

⁵⁵⁵Muşul, *İcra ve İflas hukuku Esasları*, s. 515.

⁵⁵⁶Özbay, “Çözüm Önerileri”, s. 74; Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 24.

⁵⁵⁷Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 150; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 54-55.

⁵⁵⁸Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Cilt 2, Ekin Yayınevi, Bursa, 2011, s. 543; Kuru, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 25; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku*, s. 29.

Zor kullanma yetkisi Anayasa'ya uygunluk bakımından değerlendirilecek olursa, Anayasa m. 13'e göre; *“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”*. Anayasa düzenlemesine göre temel hak ve hürriyetlerin sınırlanmasında hakkın özüne dokunulmamalı, maddede yer alan sebeplere dayanarak ve ancak kanunla sınırlamanın yapılması, getirilecek sınırlamanın Anayasa'nın sözüne ve ruhuna aykırılık teşkil etmemesi ve ölçülülük ilkesine uygun olması⁵⁵⁹ gerekmektedir. Çocuk teslimi gerçekleştirilirken zor kullanma yetkisine, çocuğun psikolojisinin olumsuz etkilenmesini önleyecek şekilde ölçülülük ilkesi kapsamında son çare olarak başvurulmalıdır⁵⁶⁰. Yükümlüye ve gerektiğinde çocuğa karşı zor kullanılması kişilik haklarının (AY. m. 17 ve m. 20) ihlaline sebebiyet verebileceğinden, cebri icranın ne şekilde gerçekleştirileceği, cebri icra araçlarını öngören kanuni düzenlemeler ve bunların uygulanmasında temel haklara müdahale söz konusu olacağından ölçülülük ilkesi dikkate alınmalıdır⁵⁶¹. Çocuğun doğrudan yaptırım uygulanmak suretiyle teslimi zorlanması çocuk haklarına aykırılık teşkil edeceğinden kararın yerine getirilmesi prosedürünün aksamasında kusuru bulunması halinde yükümlüye yahut üçüncü kişiye karşı dolaylı yaptırım yollarına başvurulması önerilmiştir⁵⁶².

Zor kullanma yetkisine başvurulması halinde kendisine karşı zor kullanılan kişilerin kişi dokunulmazlığı (AY m. 17), özel hayatının gizliliği (AY M. 20) ve konut dokunulmazlığı (AY m. 21) haklarına müdahale edilmiş olur. Velayet hakkının kullanılabilmesinin sağlanması amacıyla yükümlüye karşı zor kullanılması söz konusu temel hakları zedeleyici yahut ortadan kaldırıcı nitelikte olmayıp ailenin korunması ve çocuğun haklarını koruyucu niteliktedir. Ailenin, velayet hakkının ve çocuğun temel

⁵⁵⁹Volkan Özçelik, “Genel Haciz Yoluyla Takipte İcra Müdürünün Zor Kullanma Yetkisi”, *DEÜHDF*, C: 16, Özel Sayı 2014 Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ’e Armağan, s. 2909-2952, s. 2930.

⁵⁶⁰Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 144; Serozan, *Çocuk Hukuku*, s. 252; Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 22.

⁵⁶¹Başvurulabilecek cebri icra araçları ve bunların Anayasa'ya uygunluğu hususunda bkz. Taner Emre Yardımcı, “Ölçülülük İlkesi Bakımından Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Yönelik Cebri İcra Araçları”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C:15, S: 167, s: 1485-1490, s. 1486.

⁵⁶²Ayrıca uygulanabilecek dolaylı yaptırım önerileri için bkz Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 938-939.

haklarının korunmasını temin etmek amaçlanmış olduğundan zor kullanma yetkisinin tanınması Anayasa'nın ruhuna uygun olarak değerlendirilebilir⁵⁶³.

Çocuk teslimine ilişkin mahkeme kararının yerine getirilmesi ile hem hak sahibinin velayet hakkı hem çocuğun üstün yararı hem de mahkeme kararının yerine getirilmesi yararlarının teminine ulaşmak amacıyla yükümlüye karşı zor kullanma yetkisinin kullanılması ölçülük ilkesine dolayısıyla da Anayasa'ya uygundur. Zira müdürlüğe zor kullanma yetkisi tanınmaması halinde başta çocuğun üstün yararı, velayet hakkı kapsamında kamu düzeni, hak sahibinin hukuki koruma talebi doğrultusunda hakkını elde etmesi, adil yargılanma hakkı ve mahkeme kararının yerine getirilmesi hususlarındaki yarara aykırılık teşkil edecektir⁵⁶⁴. Doktrinde isabetli olarak belirtildiği üzere; mahkeme kararları çocuğun üstün yararı gözetilerek verilmekte ve teslim prosedürü mahkeme kararlarının yükümlünün rızasıyla yerine getirilmemesinde devreye girdiğinden, hakların hiçbir şekilde zorlama olmaksızın korunması bazı hallerde mümkün olmayacaktır⁵⁶⁵. Burada dikkat edilmesi gereken husus, kolluk yardımına başvurunun insan onurunu zedelemeyecek biçimde, ölçülülük ilkesi çerçevesinde ve son çare olarak uygulanması gerekir⁵⁶⁶.

Çocuk teslimine ilişkin prosedür, icra dairelerinin yetki alanından çıkarılarak ADM'lere verilmekle, çocuğun üstün yararına daha uygun bir prosedür haline getirilmesi amaçlanmış olmasına rağmen icra müdürlüğüne tanınan zor kullanma yetkisi ADM'lere de tanınmıştır. Ayrıca icra müdürünün zor kullanma yetkisine getirilmiş olan sınırlamalara ÇKK kapsamında yer verilmemiştir. Zor kullanma yetkisine yönelik doktrinde getirilen eleştiriler zor kullanma kurumunun tamamıyla yasaklanmasına yönelik değildir⁵⁶⁷. Zira çocuğun üstün yararı göz önünde bulundurularak verilmiş olan mahkeme kararının yerine getirilmemesi halinde devreye giren prosedür olduğu düşünüldüğünde, hakların hiç zorlama olma olmaksızın korunabilmesi bazı hallerde

---

⁵⁶³İmir, “Çocuk Teslimi”, s. 96.

⁵⁶⁴İmir, “Çocuk Teslimi”, s. 97.

⁵⁶⁵Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1267; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 211; Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 24; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1347; Özbay, “Çözüm Önerileri”, s. 74.

⁵⁶⁶Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1267; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 211; Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 24; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1347; Özbay, “Çözüm Önerileri”, s. 74.

⁵⁶⁷Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 211; Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1266; Aksi yönde bkz. Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 54-55.

mümkün olmayacaktır⁵⁶⁸. ADM'ye zor kullanma hususunda fazlasıyla geniş bir takdir yetkisi tanınmış ancak çocuğun üstün yararının korunması bakımından gerçek anlamda zor kullanma gerekliliği doğuran spesifik hallerin kanunda açıkça düzenlenmesi yerinde olurdu⁵⁶⁹. Kanaatimizce ADM'ye zor kullanma yetkisinin tanınması yerinde olup getirilen yeni prosedürün amacına daha uygun olacak biçimde sınırlarının detaylı bir biçimde çizilmesi, çocuğun bu durumdan minimum etkilenmesi amacıyla gerektiği takdirde bu hususta ihtisaslaşmış görevlilerin yetkilendirilmesi yerinde olacaktır.

Teslim prosedürü bakımından değinilmesi gereken bir diğer husus çocuğun yükümlüye teslim edilmek istememesi durumundan iradesinin dikkate alınıp alınmayacağıdır. Bu konuda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Çocuk teslimine ilişkin hüküm kurulmadan önce mahkeme tarafından çocuğun üstün yararı göz önünde bulundurulmak suretiyle çocuk dinlenerek, uzman görüşü alınır. Yürütülen yargılama neticesinde kurulan hükmün yerine getirilmesi aşamasında çocuğun beyanı dikkate alınarak teslimin gerçekleştirilmemesi müdürlük tarafından mahkeme kararının değiştirilmesi mahiyetince olacağından bu durum mümkün görünmemektedir.

bc. Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Teslim Emrinin Yerine Getirilmesi

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emrinin yerine getirilmesinde prosedür ÇKK'nın 41/C maddesinde ve ÇTÇKİKY m. 32 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Çocuk tesliminden farklı olarak ilk göze çarpan husus zor kullanma yetkisine yer verilmemiş olmasıdır. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emrinin yükümlüye tebliğinin ardından yükümlünün kararda belirtilen yahut müdürlükçe belirlenen zamanda, belirlenen yere çocuğu getirmesi halinde çocuğun hak sahibine teslim edilmesiyle teslim gerçekleşir. Kural olarak çocukla kişisel ilişki tesisi üçüncü kişilerin nezaretinde olmamalıdır⁵⁷⁰. Ancak mahkeme çocukla kişisel ilişki

⁵⁶⁸Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s. 1266; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 211; Gayretli Aydın, "Yenilikler", s. 24; Topal, "Yeni Dönem", s. 1347; Özbay, "Çözüm Önerileri", s. 74.

⁵⁶⁹Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s. 1266; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 211; Gayretli Aydın, "Yenilikler", s. 24; Topal, "Yeni Dönem", s. 1347.

⁵⁷⁰Gençcan, *Velayet Hukuku*, s. 586-587; Baş/Baş, "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme", s. 25; Eski tarihli Yargıtay kararlarında üçüncü kişi nezaretinde kişisel ilişki kurulmasına hükmedilmesi kanuna aykırı değerlendirilmiştir., "Çocuklarla baba arasında ziyaret günü ve

kurulmasını düzenlerken çocuğun üstün yararı gereğince çocukla refakatçi huzurunda görüşebileceğini kararda belirtebilir⁵⁷¹. Bu yöndeki karar yerine getirilirken ÇTÇKİKY m. 38 gereğince müdürlük tarafından bu husus dikkate alınır. Yönetmelik düzenlemesine göre mahkeme tarafından çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin karar verilirken çocuğun refakatçi gözetiminde kişisel ilişki kurması hükmedilmiş ise müdürlük, hak sahibinin çocukla kişisel ilişki kurulmasının teslim merkezinde uzman yahut öğretmen eşliğinde gerçekleşmesini sağlar. Kişisel ilişki kurulması esnasında gerektiği takdirde uzman yahut öğretmen mesleki müdahalelerde bulunabilir, gözlem ve tespitlerini tutanak altına alır. Çocuğun üstün yararının gerektirdiği durumda bu gözlem ve tespitlere ilişkin tutanak, çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararı veren aile mahkemesine sunulur. Bu düzenleme ile çocuğun refakatçi gözetiminde hak sahibi ile kişisel ilişki kurması ve aynı zamanda çocuğun üstün yararının korunması sağlanmaktadır⁵⁷².

Çocuğun, yükümlü tarafından bizzat getirilemediği, üçüncü kişi aracılığıyla çocuğu teslim merkezinde hazır halde bulundurulduğu hallerde, yükümlü teslim emrine ilişkin yükümlülüğünü fiilen yerine getirmiş olduğundan çocuğun üstün yararı gereğince çocuk, müdürlük tarafından teslim alınır ve sorumluluk yükümlüye ait olmak üzere hak sahibine teslim edilir ve bu husus tutanak altına alınır. Çocuk, üçüncü kişi aracılığıyla teslim merkezinde hazır edildiğinde hak sahibinin çocuğu teslim almayacağını beyan etmesi halinde teslimin, hak sahibinin buna ilişkin beyanı doğrultusunda yapılamadığı ve çocuğun, onu getiren üçüncü kişi aracılığıyla geri gönderildiğine ilişkin tutanak tutulur.⁵⁷³

Teslimin gerçekleşmesi ile hak sahibine, kararda belirtilen sürenin sonunda çocuğu müdürlükçe belirlenen yere getirmek zorunda olduğu, çocuğun getirilmemesi yahut hak sahibinin kendinden kaynaklanmayan makul sebepler hariç olmak üzere geç getirmesi halinde disiplin hapsi ile cezalandırılacağı, kendisi hakkında suç duyurusunda

---

saatleri belirlenirken 15.2.2000 günlü resmî gazetede yayımlanan Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşmenin 21. maddesine aykırı bir biçimde bu hakkın rahatça kullanılmasına engel olacak tarzda İcra Müdürü ya da polis gözetiminde ilişki kurulmasına karar verilmesi kanuna aykırıdır.”, Yargıtay 2.HD., 2001/16164 E., 2001/1696 K., 13.12.2001., Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s. 777-778.

⁵⁷¹Gençcan, *Velayet Hukuku*, s. 586-587; Serdar, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, s. 778.

⁵⁷²İmir, “Çocuk Teslimi”, s. 136.

⁵⁷³İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber*, s. 29.

bulunulacağı hususu tutanak altına alınarak tebliğ edileceği Kanun ve Yönetmelikte düzenlenmiştir (ÇKK m. 41/C, IV; ÇTÇKİKY m. 34, III). Çocuğun belirlenen yere getirilmemesi halinde müdürlük tarafından hak sahibi hakkında suç duyurusunda bulunulacağı ve sürecin devamı hususunda yükümlünün bilgilendirileceği de hüküm altına alınmıştır (ÇKK m. 41/C, IV; ÇTÇKİKY m. 34, IV). Hak sahibinin, çocuğu teslim aldıktan sonra kararda belirtilen yahut müdürlükçe belirlene sürenin sonunda çocuğu teslim merkezine getirmemesi halinde müdürlüğün çocuğu hak sahibinden alma hususunda doğrudan görevi yoktur. Koşullarının oluşması halinde hak sahibi hakkında Cumhuriyet başsavcılıklarınca 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu⁵⁷⁴,nun 234'üncü maddesinde düzenlenen çocuğun kaçırılması yahut alıkonulması suçundan soruşturma yürütülebilir; yürütülecek soruşturma kapsamında kolluk kuvvetleri aracılığıyla çocuk hak sahibinden geri alınabilir⁵⁷⁵. Ayrıca yükümlü, aile mahkemesine bir ay içinde hak sahibinin disiplin hapsiyle cezalandırılması talebiyle şikâyetle bulunabilir.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasından sonra hak sahibinin çocuğu teslim merkezine getirmesi halinde çocuk, yükümlü yahut yükümlünün belirlediği üçüncü kişiye teslim edilerek bu husus tutanak altına alınır⁵⁷⁶. Ancak çocuğun, yükümlü tarafından belirlenen üçüncü kişiye teslim edilebilmesi için ilk teslimde yükümlünün çocuğu teslim almaya gelecek olan kişiye ait bilgileri bildirmesi ve ilgili teslim görevlisinin de bu hususu tutanak altına alması gerekir⁵⁷⁷. Çocukla kişisel ilişki kurulmasının ardından çocuğun hak sahibi tarafından teslim yerine getirilmesi ancak yükümlüye yahut onun bildireceği kimseye teslim edilmesinin mümkün olmaması halinde çocuk hak sahibinde bırakılır (ÇKK m. 41/C, V; ÇTÇKİKY m. 35, I). Çocuğun hak sahibinde bırakılmasının da mümkün olmaması halinde müdürlüğün talebi ile aile ve sosyal hizmetler il müdürlüğünce çocuğun geçici olarak barınmasının sağlanmasına yönelik gerekli tedbirler alınır (ÇKK m. 41/C, V; ÇTÇKİKY m. 35, II.).

---

⁵⁷⁴RG 25611, 12.10.2004

⁵⁷⁵İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, s. 34.

⁵⁷⁶İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, s. 34.

⁵⁷⁷Topal, "Yeni Dönem", s. 1353; İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, s. 34.

Yükümlünün haklı bir mazeret bildirmek suretiyle çocuğun müdürlük tarafından alınmasını talep etmesi halinde gerektiği takdirde hak sahibi de hazır bulundurularak çocuk, müdürlükçe yükümlüden teslim alınır, hak sahibine teslim edilir (ÇKK m. 41/C, VI; ÇTÇKİKY m. 36). Çocuğun yerleşim yerinin değişmesi halinde müdürlük tarafından dosya re'sen ilgili yer müdürlüğüne gönderilir ve yeni yerleşim yerindeki müdürlüğü, çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emri çerçevesinde yalnızca yeni teslim merkezini yükümlüye tebliğ eder ve bu durumu hak sahibine de her türlü iletişim vasıtasıyla bildirir (ÇKK m. 41/C, X; ÇTÇKİKY m. 41).

Teslim emrinin gereğinin yükümlünün rızasıyla yerine getirilmesi ve bu durumun en az bir yıl boyunca devam etmesi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin prosedürün devam edecek olan sürecinde de mahkeme kararına uygun bir biçimde davranacağını taahhüt etmesi halinde, müdürlük tarafından infaz görevlisi uzmanın da görüşü alınmak suretiyle dosyanın işlemiden kaldırılması ile teslim emrinin hükümsüz kılınmasına karar verebilir; ancak yükümlünün buna ilişkin taahhüdünü yerine getirmemesi halinde hak sahibinin talebi üzerine doğrudan yükümlüye teslim emri tebliğ edilir (ÇKK m. 41/C, 13).

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi bağlamında ÇKK' nın 41/C maddesinin 12 ve 13. fıkralarında dosyanın işlemiden kaldırılması ile teslim emrinin hükümsüz olacağı düzenlenmiş ancak bahsi geçen işlemlerin hukuki sonuçları hususunda herhangi bir hüküm getirilmemiştir. Dosyanın işlemiden kaldırılması ile buna bağlı olarak gönderilen teslim emrinin hükümsüz hale geldiğinden hak sahibinin tekrar kişisel ilişki kurmak istemesi halinde buna ilişkin olarak yeniden talepte bulunması gerekir⁵⁷⁸. İşlemiden kaldırılan dosya bakımından hak sahibinin yeniden talepte bulunması yenileme talebi olarak değerlendirilebilir, zira talebe konu mahkeme kararı geçerliliğini korumakta olup bahsi geçen hallerde hak sahibinin yenileme talebi üzerine yükümlüye teslim emri yeniden tebliğ edilir⁵⁷⁹. ÇKK'nın 41/C maddesinin 12 ve 13. fıkralarında yer alan düzenlemeler yükümlünün teslim emrinin gereğini düzenli bir biçimde yerine getirmesini ve prosedürün ilerleyen

⁵⁷⁸Topal, "Yeni Dönem", s. 1352; Belgin Güneş, Çocuk Teslimi, s. 60; Gayretli Aydın, "Yenilikler", s. 25; Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s. 1265.

⁵⁷⁹Topal, "Yeni Dönem", s. 1352; Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s. 1265.

aşamalarında teslim emri gönderilmesine gerek kalmaksızın mahkeme kararına uygun bir biçimde davranmasını sağlamaya yöneliktir⁵⁸⁰.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emrinin yükümlünün rızasıyla yerine getirilmemesi halinde kararın yerine getirilmesi için ADM'ye zor kullanma yetkisi tanınmamıştır. Bu husus çocuk teslimine ilişkin kararların yerine getirilmesi prosedürü ile çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi prosedürünü birbirinden ayıran noktalardandır. Hak sahibinin başvurusunun üzerine müdürlük tarafından yükümlü ile irtibata kurulamaz yahut irtibat kurulmasına rağmen teslim emrinin yerine getirilmesine ilişkin sonuç elde edilemezse yükümlüye çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emri tebliğ edilir. Teslim emrinin tebliğine rağmen yükümlü tarafından teslim emrinin gereğinin yerine getirilmemesi halinde müdürlük çocuğu bulunduğu yerden alarak kararı zorla yerine getiremez.

Müdürlüğe zor kullanma yetkisini tanımak yerine yükümlüyü teslim emrinin gereğini yerine getirmeye zorlamak maksadıyla farklı kanuni düzenlemeler getirilmiş⁵⁸¹ olup bunlardan ilki teslim emrinin gereğinin yükümlü tarafından haklı mazeret bildirilmeksizin yerine getirilmemesi haline ilişkindir. Bu durumda yükümlünün disiplin hapsi⁵⁸² ile cezalandırılacağı öngörülmüştür (ÇKK m. 41/C, III, d). Uygulanacak olan disiplin hapsi ucu açık bir biçimde hükmedilemez, üst ve alt sınır dahilinde mahkeme tarafından süresi belirlenir ve bu belirlemede engel olma yahut ihlalin derecesi ile uygulanacak cezanın çocuk üzerinde meydana getireceği muhtemel etki göz önüne bulundurulmak suretiyle karar verilir⁵⁸³. Çocukla kişisel ilişki kurulması prosedürü tekrarlayan süreçlerden oluştuğundan çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin

---

⁵⁸⁰Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 25.

⁵⁸¹Yaptırımlar cezalandırıcı (adli yaptırım) ve engelleyici/telafi edici (idari yaptırım) olmak üzere ikiye ayrılmakla her ceza bir yaptırım olup her yaptırım bir ceza değildir. İdari yaptırımların caydırma amacının yanı sıra zorlayıcılık özelliği de vardır., Tahir Muratoğlu, “Yargısal Faaliyetler Bağlamında Tesis Edilen Disiplin Yaptırımları ve Bu Yaptırımların Hukuka Uygunluğu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 19, S:30-31, s:77-147, s. 81.

⁵⁸²Disiplin yaptırımları, bir uyuşmazlığın çözümüne dair olmayıp yargılamanın tarafı olmayan kişilere de ve re'sen uygulanabilmekte, sonradan değiştirilebilmekte yahut kaldırılabilen ve yargısal nitelikte değil idari nitelikte kararlardır., Muratoğlu, “Yargısal Faaliyetler Bağlamında Tesis Edilen Disiplin Yaptırımları ve Bu Yaptırımların Hukuka Uygunluğu”, s. 97.

⁵⁸³Bu hususta mahkeme tarafından uzman görüşü alınmalıdır., Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 947;

kararların yerine getirilmesi hususunda zor kullanma yetkisine yer verilmemesi yerinde görülmüştür⁵⁸⁴.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararın yükümlü tarafından yerine getirilmesini sağlamak amacıyla yükümlüyü buna zorlayıcı bir diğer düzenleme 7343 sayılı Kanun'un 37 ve 38. maddeleri ile getirilmiştir. 37. madde ile TMK m. 182'ye *"Mahkeme, kararında kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayetin değiştirilebileceğini ihtar eder."* hükmü; 38. madde ile TMK m. 324'e *"Velayet kendisine bırakılan ana veya baba, kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayet değiştirilebilir. Bu husus kişisel ilişki kurulmasına dair kararda taraflara ihtar edilir."* hükmü eklenmiştir. Bahsi geçen düzenlemelere göre; yükümlünün kişisel ilişki düzenlemesine ilişkin yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde, çocuğun üstün yararına aykırılık teşkil etmemek üzere velayet değiştirilebilecek ve bu durum taraflara ihtar edilecektir. Bu düzenlemelerin getirilmesi ile çocukla kişisel ilişki kurulması kararlarının yerine getirilmesinde yükümlünün, kararın gereklerine uygun hareket etmesini sağlamak amaçlanmış olup aksi durumda yükümlü velayet hakkını kaybedebilecektir⁵⁸⁵.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yükümlünün rızasıyla yerine getirmesini sağlamaya yönelik bir diğer düzenleme de ÇKK'nın 41/C maddesinin sekizinci fıkrasında yer alan danışmanlık tedbiri uygulanmasıdır. Madde hükmüne göre; *"çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair işlemlerin çocuğun üstün yararını koruyacak şekilde yerine getirilebilmesi amacıyla müdürlüğün önerisi üzerine aile mahkemesince, çocuk, hak sahibi veya yükümlü hakkında danışmanlık tedbiri uygulanmasına karar verilebilir. Yükümlünün teslim emrine aykırı ilk hareketinde müdürlük yükümlü hakkında danışmanlık tedbiri uygulanmasını aile mahkemesinden talep eder."* Danışmanlık tedbiri uygulanmasına ilişkin bir diğer düzenleme de ÇTÇKİKY m. 40'ta yer almaktadır. Buna göre; *"Çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların yerine getirilme sürecinde çocuk, hak sahibi veya yükümlünün danışmanlık hizmetine ihtiyaç duyduğunun tespiti hâlinde ilgili uzman veya öğretmen tarafından bu durum tutanağa*

⁵⁸⁴Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s. 1263; Özbay, "Çözüm Önerileri", s. 103 vd; Çelikoğlu, "Çocuk Teslimi", s. 945; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 58.

⁵⁸⁵Börü/Parlak Börü, "Değerlendirmeler", s. 1236; Çelikoğlu, "Çocuk Teslimi", s. 948.

bağlanarak müdürlüğe bildirilir.”. Danışmanlık tedbiri uygulanmasındaki amaç çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin işlemlerin çocuğun üstün yararına uygun bir biçimde yürütülmesini sağlamaktır⁵⁸⁶. Aile mahkemesince müdürlüğün önerisi üzerine çocukla kişisel ilişki kurulmasının çocuğun üstün yararını koruyacak bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için danışmanlık tedbiri uygulanmasına yönelik karar verilebilir⁵⁸⁷. Yükümlünün çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emrine aykırılık teşkil eden ilk hareketinde, müdürlük aile mahkemesine durumu bildirerek yükümlü hakkında danışmanlık tedbirine hükmedilmesini talep eder⁵⁸⁸. Bu husus müdürlüğün takdirine bağlı olmayıp bunun dışındaki hallerde öneride bulunup bulunmamak müdürlüğün takdir yetkisindedir (ÇTÇKİKY m. 40, III).

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde zor kullanımı yerine alternatif zorlayıcı düzenlemeler getirilmiş olması yerinde olup doktrinde uygulanabilecek dolaylı yaptırımlar arasına idari para cezası ve parasal tazyik yaptırımlarının eklenmesi suretiyle genişletilebileceği önerilmiştir⁵⁸⁹.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde hak sahibi yahut yükümlü hakkında 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun⁵⁹⁰ kapsamında gizlilik kararı verilmiş olması ya da başka bir tedbire hükmedilmiş olması hali ÇKK’nın 41/C maddesinin on birinci fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre; *“Hak sahibi veya teslim yükümlüsü hakkında, 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca gizlilik kararı ya da başka bir tedbire karar verilmesi hâlinde, teslim işlemleri bu kararlar dikkate alınarak yerine getirilir.”*. Aynı hususa ÇTÇKİKY m. 7’de yer verilmiştir. İlgili düzenlemelere göre 6284 sayılı Kanun kapsamında taraflar hakkında verilmiş tedbir yahut gizlik kararları çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin

⁵⁸⁶Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1263; Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 24; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 61.

⁵⁸⁷Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 24; İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber*, s. 36.

⁵⁸⁸İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber*, s. 36.

⁵⁸⁹Özbay, “Çözüm Önerileri”, s. 103 vd; Çelikoğlu, “Çocuk Teslimi”, s. 947-948; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 65; Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 24

⁵⁹⁰RG 28239, 20.03.2012.

kararların yerine getirilmesi aşamasında dikkate alınarak müdürlükçe bu doğrultuda işlem tesis edilecektir.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi sürecinde çocuğun hak sahibiyle görüşmeyi reddetmesi hali ÇTÇKİKY m. 39'da düzenlenmiştir. Buna göre çocuğun hak sahibiyle kişisel ilişki kurulmasının sağlanması amacıyla öncelikle görevli uzman aracılığıyla hem çocuk hem de taraflar ile görüşme sağlanır. Bu şekilde sonuç alınamaması halinde kişisel ilişki tesisine engel teşkil eden sorunların çözümü amacıyla bir görüşme planı hazırlanır. Kişisel ilişkinin sonraki dönemde sağlanabilmesi için uzmanlarca gereken müdahaleler yapılarak bir değerlendirme raporu hazırlanır. Söz konusu düzenleme taraflara sorumluluklarının hatırlatılması ve çocuğun ebeveyni ile kişisel ilişki kurması hususunda bilinçlendirilebilmesi bakımından yerindedir.

Hak sahibinin yahut yükümlünün ceza infaz kurumunda tutuklu ya da hükümlü olarak bulunması hali ÇTÇKİKY m. 32, VI ve 34, II'de düzenlenmiştir. Hak sahibinin yahut yükümlünün bulunduğu ceza ve tutukevinin, hükümlü ve tutukluların yakınları ile mevzuat hükümleri çerçevesindeki görüşme imkanları ölçüsünde, çocukla hükümlü yahut tutuklu ebeveyni arasında kişisel ilişki kurulması sağlanır. Mahkeme karar verirken hükümlülük yahut tutukluluk halini göz önünde bulundurmak suretiyle çocukla kişisel ilişki kurulmasına karar vermiş ise kararda belirtilen kişi tarafından çocuğun ceza infaz kurumuna götürülür. Bu durumda ceza infaz kurumu aracılığıyla çocuk hak sahibi ile kişisel ilişki kurabilir. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin karar verildikten sonra hak sahibinin tutuklu yahut hükümlü olarak ceza infaz kurumuna girmesi halinde kişisel ilişkinin ceza infaz kurumunda yerine getirilmesi için mahkeme tarafından bu hususta karar verilmesi gerekir.⁵⁹¹

---

⁵⁹¹İçişleri Bakanlığı Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, s. 36

B. SÜREÇLERDE HUKUKA AYKIRI İŞLEMLERE KARŞI USULİ ÇARELER

ÇKK m. 41/E’de düzenlenen şikâyet prosedürü, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi esnasında ADM tarafından alınan kararların ve yapılan işlemlerin denetlenmesini sağlamak üzere getirilmiş kendine özgü hukukî çaredir⁵⁹². ÇKK m. 41/F’de düzenlenen şikâyet prosedürü ise çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesine muhalefet edilmesi halinde izlenecek yola ilişkindir⁵⁹³. Her iki şikâyet prosedürünün de ayrı ayrı incelenmesinde yarar vardır.

1. Adli Destek Müdürlüğü’nün Hatalı İşlemlerine Karşı Hukuki Denetim Şikâyeti

ÇKK m. 41/E’de şikâyet prosedürü şu şekilde düzenlenmiştir: “Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine ilişkin müdürlükçe yapılan işlem ve verilen kararlara karşı, öğrenme veya tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde, işlemi yapan müdürlüğün bulunduğu yer aile mahkemesine şikâyetle bulunulabilir.”.

ADM’nin işlemlerinin denetlenmesi bakımından düzenlenen şikâyet prosedürünün İİK döneminde şikâyet prosedürünün⁵⁹⁴ (İİK m. 16-18) karşılığı olarak getirildiği söylenebilir⁵⁹⁵. Doktrinde ÇKK kapsamında düzenlenen şikâyet ile İİK kapsamında düzenlenen şikâyetin birbirinden farklı olmadığı bu nedenle hüküm bulunmayan hallerde İİK’nın şikâyet prosedürüne ilişkin hükümlerinin, olayın niteliklerine uygun düştüğü ölçüde aile mahkemesince uygulanması gerektiği

⁵⁹²Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 403; Özbay, “Çözüm Önerileri”, s. 48; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1345.

⁵⁹³Seyhan Selçuk, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 73, S:1, 2024, s: 309-354, s. 309.

⁵⁹⁴İİK kapsamındaki şikâyet prosedürü hakkında detaylı bilgi için bkz. Pekcanıtez/Simil, “İcra ve İflas Hukukunda Şikâyet”, s. 5 vd.

⁵⁹⁵Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 403; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 62.

belirtilmiş⁵⁹⁶ olsa da buna karşılık ÇKK düzenlemelerinde İİK'ya bir atıf bulunmadığından bunun mümkün olmayacağı öne sürülmüş⁵⁹⁷ olmakla nitelik benzerliği ve işlev ayniyeti nedeniyle kıyasen uygulanabileceği düşünülebilir ise de ÇKK düzenlemesinin itiraz unsuru da barındırdığı gözden kaçırılmamalıdır. MHKTT'de ADM işlemlerine karşı İİK'nın şikâyet hükümleri çerçevesinde aile mahkemesine başvurulabileceği düzenlemesine yer verilmiş⁵⁹⁸ ancak söz konusu düzenleme yasalaşmamıştır.

İcra ve iflâs hukukunda şikâyet, icra ve iflâs organlarının olaya ve kanuna uygun olmayan işlemlerinin denetlenmesi, yapılmayan yahut geciktirilen işlemlerin yapılmasını sağlayan, hukuki yararı bulunan kişiler ile takibinin taraflarına başvurma hakkı tanınmış hukukî çaredir⁵⁹⁹. Aile mahkemelerine gerçekleştirilen şikâyet MHKTT düzenlemelerinde İİK'daki şikâyet düzenlemeleri ile sınırlanmamış; icra mahkemesinden farklı olarak aile mahkemesinin, somut olayın özellikleri bakımından çocuğun üstün yararını sağlamak için gerektiği takdirde kararın esasına ilişkin değişiklik yapabileceğine ilişkin düzenlemeye yer verilmiş ancak bu husus yasalaşmamıştır⁶⁰⁰. Şikâyete konu karar yahut işlem mahkemeye ait olmayıp idari bir organ niteliğindeki ADM'ye aittir. Bu sebeple mahkeme kararlarının denetimine dair bir kanun yolu incelemesi söz konusu olmayıp şikâyet, ADM'nin işlemlerinin hukuka uygun olup olmadığının kontrol edilmesine yarayan bir mekanizmadır⁶⁰¹.

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması hususunda karar mercii, aile mahkemeleri, kararların yerine getirilmesinde görevli organ ise ADM'dir. Kararı veren mercii, vermiş olduğu kararın yerine getirilmesini denetlemesi için şikâyet otokontrol mekanizması geliştirilmiş olup bu mekanizma ADM'nin çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması sürecindeki işlemlerinin ÇKK ve ÇTÇKİKY hükümlerine uygun

⁵⁹⁶Topal, "Yeni Dönem", s. 1345; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 62.

⁵⁹⁷İmir, "Çocuk Teslimi", s. 101.

⁵⁹⁸Çelikoğlu, "Çocuk Teslimi", s. 940.

⁵⁹⁹Pekcanitez/Simil, "İcra ve İflas Hukukunda Şikâyet", s. 49; Aksi yönde bkz. Çelikoğlu, *İcra Dairesi Kararı*, s. 148.

⁶⁰⁰İcra mahkemesine yapılan şikâyetlerde mahkeme, takip dayanağı kararı yorumlayamaz, çocukla kişisel ilişkinin nasıl kurulacağını belirleyecek bir karar veremez. bkz. Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 126; Çelikoğlu, "Çocuk Teslimi", s. 941.

⁶⁰¹Kurt Konca, "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz", s. 403; Özbay, "Çözüm Önerileri", s. 48; Topal, "Yeni Dönem", s. 1345.

bir biçimde yürütülmesine ilişkin usulî bir teminattır⁶⁰². Şikâyetin konusunu ADM tarafından gerçekleştirilen işlemler ve alınan kararlar oluşturmaktadır. İşlemler ile kastedilen müdürlüğün somut bir problem karşısındaki davranış biçimi⁶⁰³ olup kesinleşmemiş bir kararın yerine getirilmesi başvurusunun kabulü yahut yükümlüyle irtibat kurulamamasına rağmen teslim emri tebliğ edilmemesi gibi olumsuz bir davranış örnek gösterilebilir. Doktrinde, şikâyetin sebepleri, kapsamı, şikâyet üzerine yapılacak inceleme sonucunda verilecek kararların ÇKK'da düzenlenmemiş olduğundan uygulamada problemlere yol açabileceği, bu nedenle şikâyet mekanizmasının çerçevesinin belirlenmesi gerektiğinden bahsedilmiştir⁶⁰⁴. Bu bağlamda aile mahkemesine gerçekleştirilecek şikâyet hususunun ÇKK'da yeterince detaylı düzenlenmediği gerekçesiyle eleştirilmiştir⁶⁰⁵.

Şikâyet prosedürü bir dava olmadığından davacı ve davalıdan bahsedilemez. ÇKK'da kimlerin şikâyet yoluna başvurabileceği belirtilmemiş olup çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde müdürlük tarafından gerçekleştirilen işlemler ve verilen kararlar nedeniyle hukuken korunan bir menfaati zedelenen herkes şikâyet yoluna başvurabilir. Bu kişilerin başında, hak sahibi ve yükümlü gelir. Bunların yanında yüksek yararının sağlanması amacıyla çocuğun bizzat kendisinin de şikâyet yoluna başvurabilmesi gerektiği ileri sürülmüştür⁶⁰⁶.

ÇKK'da şikâyet sebepleri ayrı ayrı sayılmamış⁶⁰⁷ ve sınırlandırılmamış olup ÇKK'da düzenlenen çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde geçerli temel ilke ve kurallara aykırılık hali genel

⁶⁰²Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 403; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1345.

⁶⁰³Kuru, İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, s. 104.

⁶⁰⁴Mardin, “Enforcement of Custody and Contact Orders: Opinions on the New Provisions of The Child Protection Code”, s. 204; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 62; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1345.

⁶⁰⁵Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 62; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1345; Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 411-415.

⁶⁰⁶Bu durumda, aile mahkemesi çocuk tarafında yapılan başvuruyu dikkate alarak değerlendirmelidir. TMK'nın 426'ncı maddesi gereğince, çocuğun kanunî temsilcisinin menfaatiyle çocuğun menfaatinin çatışması halinde mahkeme koruyucu bir önlem olarak çocuğa kayyım atamalıdır., Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 408.

⁶⁰⁷Şikâyet sebebi sayılabilecek hallere gösterilecek örnekler hususunda bkz. Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 411-415.

şikâyet sebebi sayılabilir⁶⁰⁸. ÇKK'da açıkça belirtilen düzenlenmiş olan bir şikâyet sebebi yükümlünün kararın gereğini rızasıyla yerine getirmiş olmasına rağmen kendisiyle kararın yerine getirilmesi amacıyla müdürlük tarafından irtibata geçilmesi yahut teslim emri gönderilmesi halidir. Bu durumda yükümlü kendisine karşı yapılan bildirimin yahut gönderilen teslim emrinin haksız olduğu iddiası ile şikâyet yoluna başvurabilir (ÇKK m. 41/C, IV; ÇTÇKİKY m. 49). ADM'nin işlem ve kararlarının mevzuat düzenlemelerine aykırı olması hali de şikâyet sebebidir. ADM'nin ve burada çalışan personelin ÇKK ve ÇTÇKİKY m. 19 ve devamında düzenlenen görevlerini hiç yerine getirmemesi yahut gereği gibi ifa etmemesi halinde şikâyet yoluna başvurulabilir. Ayrıca ÇKK m. 41/C, IX gereğince yükümlünün, kararın gereğini rızasıyla yerine getirdiğini yahut kendisine yapılan bildirim ya da gönderilen teslim emrinin haksız olduğunu şikâyet yoluyla ileri sürebilecek olup belirtilen şikâyet sebeplerinin itiraz unsuru barındırdığı söylenebilir.

Başvuruya konu mahkeme kararında hak sahibi olmamasına rağmen üçüncü bir kişi tarafından yapılan başvuru üzerine teslim emri gönderilmesi yahut ADM'nin çocuk teslimine veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin işlem yürütülmesi şikâyet sebebi olarak sayılabilir⁶⁰⁹. Başvuruya dayanak oluşturan nihai kararın kesinleşmemiş olması ve buna rağmen müdürlük tarafından işlem yürütülmüş olması da bir diğer şikâyet sebebi olarak gösterilebilir. Müdürlüğün önüne gelen talepleri değerlendirirken yerine getirilmesi talep edilen kararın kesinleşip kesinleşmediğini gözetmesi gerekir zira kararların kesinleşmesinden sonra yerine getirilmesine ilişkin kurallar kamu düzenindendir⁶¹⁰.

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesine ilişkin müdürlük tarafından gerçekleştirilen işlemler ve verilen kararlara karşı şikâyet yoluna başvurma süresi işlemin yahut verilen kararın öğrenilmesinden ya da tebliğinden itibaren bir haftadır⁶¹¹. Belirlenen bu süre hak düşürücü olduğundan bir haftalık kanuni süre içerisinde şikâyette bulunulmadığı takdirde başvuru hakkı olan

⁶⁰⁸Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 63; Topal, "Yeni Dönem", s. 1345; Özbay, "Çözüm Önerileri", s. 48.

⁶⁰⁹Kurt Konca, "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz", s. 412.

⁶¹⁰Özbay, "Çözüm Önerileri", s. 48.

⁶¹¹Gayretli Aydın, "Yenilikler", s. 25; Topal, "Yeni Dönem", s. 1345; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 62; Kurt Konca, "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz", s. 412.

tarafın bu hakkı ortadan kalkar⁶¹². Kanunda tanınan bu haftalık süre doktrinde İİK m. 16'da düzenlenen şikâyet için tanınan süreye benzetilmiş, kamu düzenine aykırılık nedeniyle şikâyet yoluna başvurulmasının süresiz olması hususunda doktrinde ve yargı kararlarında benimsenen esasın, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi hususundaki şikâyetlerde de uygulanması önerilmiştir⁶¹³. Kamu düzenine aykırılık sebebine dayanarak yahut İİK m. 16, II'de düzenlenen hakkın sürüncemede bırakılması nedeniyle süresiz şikâyet yoluna başvurabileceğinin kabulü halinde çocuğun üstün yararı kamu düzenine ilişkin olduğundan ADM tarafında yürütülen işlemlerin ve alınan kararların tamamı kamu düzeniyle ilişkilendirilebilecektir. Bu nedenle süresiz şikâyete başvurulabilecek halleri belirlemek güç olacaktır. Ancak hak sahibinin kanuni düzenlemelere ve usulüne uygun taleplerinin ADM tarafından yerine getirilmemesi halinde her zaman şikâyet yoluna başvurulabileceği kanaatindeyiz.

ADM'nin çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi prosedüründe gerçekleştirdiği işlemler yahut verdiği kararlara karşı şikâyet başvurusunu inlemekle görevli birim aile mahkemeleridir. Görevli ve yetkili mahkeme ise işlemi yapan yahut kararı veren müdürlüğün bulunduğu yerdeki aile mahkemesidir (ÇKK m. 41/E, I). Aile mahkemesi bulunmayan yerlerde ise şikâyetler asliye hukuk mahkemesine yapılır⁶¹⁴.

İİK döneminde şikâyet incelemelerinde görevli merci icra hukuk mahkemeleriydi (İİK m. 16 vd.). İcra mahkemelerinde görevli hakimler çocuk hukukuna uzak olduğundan, çocuğun üstün yararının tespiti bakımından icra mahkemesi hâkimlerinin şikâyetleri değerlendirirken güçlükler yaşamaları doğal

---

⁶¹²Kanunda tanınan 1 haftalık süre İİK m. 16'da düzenlenen şikâyet için tanınan süreye benzetilmiştir., Pekcanitez/Atalay/Sunfurtekin Özkan/Özekes, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 131.

⁶¹³Doktrinde İİK'da düzenlenen şikâyet ile ÇKK'da düzenlenen şikâyetin aslen farklı olmadığı bu nedenle hüküm bulunmayan yahut problemle karşılaşılacak hallerde işin niteliğine uygun olduğu ölçüde İİK'nın şikâyet hükümlerinin aile mahkemesi tarafından yürütülen şikâyet yargılamasında uygulanması gerektiği ileri sürülmüştür., Topal, "Yeni Dönem", s. 1345; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 62.

⁶¹⁴Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun 27.12.2019 tarih ve 1584 sayılı kararına göre (RG 30994, 17.12.2019), aile mahkemesi bulunmayan yerlerde onların görev alanına giren dava ve işlerle 6284 sayılı Kanun kapsamındaki işlere o yerdeki belirli asliye hukuk mahkemeleri tarafından bakılması hususunda ihtisas mahkemelerinin belirlenmesinin yararlı olacağı değerlendirilerek, bir asliye hukuk mahkemesi olan yerlerde bu mahkemenin, iki yahut daha çok asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde ise 2 numaralı mahkemenin ihtisas mahkemesi olacağı belirlenmiştir.

görülerek bu durum eleştirilmiştir⁶¹⁵. ADM'nin işlem ve kararlarının aile mahkemesinin denetimine tabi tutulması aile mahkemelerinin ihtisas prensiplerine uygun olduğundan olumlu değerlendirilmiştir⁶¹⁶. Özellikle boşanma yahut velayete ilişkin yargılamayı yürüten aile mahkemesi hâkimi, şikâyetle konu somut olay hakkında önceden bilgi sahibi olduğundan daha hızlı ve etkin bir şekilde karar verebilecek; çocuğun velayeti ile kişisel ilişkiye ilişkin değişiklik talep edilmesi halinde de hâkimin vermiş olduğu kararın yerine getirilmesinde yaşanan problemleri bildiğinden çocuğun üstün yararına en uygun düşen kararı vermesi mümkün olacaktır⁶¹⁷.

Şikâyetin ne şekilde gerçekleştirileceğine ilişkin ÇKK'da bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu bağlamda şikâyetin genel hükümler çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekir. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun⁶¹⁸'un 7'nci maddesine göre; “*Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu Kanunda hüküm bulunmayan konularda Türk Medenî Kanununun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır.*”. Bu durumda, şikâyet başvurusunun yazılı olarak fiziki ortamdan yahut UYAP sistemi kullanılarak elektronik ortam üzerinden şikâyet dilekçesi verilmelidir. Şikâyet başvurusu ÇKK m. 41/H gereğince harçtan muaftır.

Aile mahkemesine yapılan şikâyet, kararın yerine getirilmesini durdurmaz. Zira ÇKK m. 41/E, II hükmüne göre şikâyet başvurusu üzerine dosya üzerinden yapılacak inceleme yahut gerek duyulursa ilgililerin dinlenmesi suretiyle aile mahkemesi, ADM'nin işlemlerinin durdurulmasına yönelik karar verebilir. Aile mahkemesinin bu konuda ivedi olarak karar vermesi gerekir (ÇKK 41/E, II; ÇTÇKİKY m. 45). Kararın yerine getirilmesini durdurup durdurmama hususunda aile mahkemesine takdir yetkisi tanınmıştır.

---

⁶¹⁵Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 417; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 62.

⁶¹⁶Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 62.

⁶¹⁷Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 418; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 62.

⁶¹⁸RG 24997, 09.01.2003.

Şikâyet başvurusu üzerine yürütülecek incelemede uygulanacak usul hususunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. İİK'nın şikâyet yargılamasına ilişkin düzenlemelerine ÇKK'da herhangi bir atıf bulunmadığından orada düzenlenen usul uygulanamayacaktır. Bu nedenle şikâyet incelemesinin aile mahkemesinde yürütülen normal yargılama şeklinde olacağı düşünülebilir ise de bu hususta bir açıklık bulunmamaktadır⁶¹⁹. Zira aile mahkemesinin bu düzenlemeler öncesinde şikâyet denetimine ilişkin bir görevi bulunmamaktaydı. Şikâyet başvurusu aile mahkemesi tarafından somut olayın özelliklerine göre dosya üzerinden incelenebileceği gibi gerek duyulursa ilgililerin dinlenmesi suretiyle de karar verilebilir⁶²⁰. Basit yargılama usulüne tabi olmanın gereği olarak aile mahkemesi tarafından şikâyet başvurusu incelenirken mahkeme, ileri sürülen şikâyet nedenleriyle bağlı olmamalı, kamu düzenine ilişkin noktalar mahkemece re'sen gözetilmelidir zira çocuğun yüksek yararı kamu düzenine ilişkindir⁶²¹. Gerek duyulduğu takdirde çocuğun dinlenmesi de onun yüksek yararının belirlenmesi bakımından önemlidir⁶²². Şikâyet incelemesi HMK m. 103, I, b gereğince ivedi işlerden olup adli tatilde de görülür.

İİK düzenlemelerine göre çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesine ilişkin şikâyetler üzerine icra mahkemelerinin üç çeşit karar verebileceği kabul edilmiş olup buna göre; şikâyetin konusunu oluşturan işlemin iptali, düzeltilmesi yahut gerekli işlemin yapılmasına yönelik karar verilebilirdi (İİK m. 17)⁶²³. Şikâyet incelemesi neticesinde aile mahkemesince verebilecek karar türlerine ilişkin ÇKK'da açıklık bulunmamaktadır. Mahkeme şikâyet başvurusunu yerinde görürse başvuruyu kabul eder. Aile mahkemesi inceleme neticesinde şikâyetin haksız olduğuna kanaat getirirse ret kararı verebilir, şikâyet incelemesi esnasındaki tespitleri kapsamında gereken koruyucu yahut destekleyici önlemleri re'sen alabilir yahut koşullarının oluşması halinde çocuğun velayetinin değiştirilmesine

⁶¹⁹İmir, “Çocuk Teslimi”, s. 104; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1343 vd.

⁶²⁰Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 425.

⁶²¹Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 423-424.

⁶²²Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 30; Elçin Grassinger, “Çocuğun Görüşü”, s. 823.

⁶²³Özbay, “Çözüm Önerileri”, s. 89; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 61 vd; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1345.

hükmedebilir⁶²⁴. Ayrıca mahkeme şikâyetle konu işlemi veya kararı iptal edebilir, düzeltebilir yahut ADM tarafından haksız bir biçimde yapılmayan işlemin gerçekleştirilmesini emredebilir⁶²⁵. İtiraz unsuru barındıran ÇKK m. 41/C, IX kapsamındaki itiraz neticesinde ise kararın gereğinin rızasıyla yerine getirip getirmediği yahut kendisine yapılan bildirim ya da gönderilen teslim emrinin haksız olup olmadığı değerlendirilerek teslimin yükümlünün rızasıyla yerine getirilmiş olması halinde sonraki işlemlerin iptaline, yapılan bildirimin haksız bulunması halinde bildirim işleminin iptaline ya da gönderilen teslim emrinin haksız bulunması halinde teslim emrinin iptaline karar verilir. Bahsi geçen itiraz nitelikli şikâyet taleplerinin yerinde görülmemesi halinde ise ret kararı verilir. ÇKK düzenlemeleri kapsamında İİK m. 17 düzenlemesine benzer bir düzenlemeye yer verilmesinin aile mahkemesinin incelemesi neticesinde yapılabilecek işlemlerin açıkça düzenlenmesi bakımında yerinde olacağı kanaatindeyiz.

ÇKK m. 41/E, III gereğince şikâyet başvurusu üzerine verilen karara karşı tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde itiraz yoluna başvurulabilir. İtirazın yapılacağı mahkemeye madde metninde yer verilmiştir. ÇKK’da düzenlenen itiraz yolu, TMK kapsamındaki bazı çekişmesiz yargı işleri bakımından düzenlenen (TMK m. 294, 422, 461 ve 481) itiraz yoluna benzetilmiş olup kararına itiraz edilen mahkeme itirazı inceleyen mahkeme ile aynı derecede olduğundan itiraz başvurusunun teknik ve dar anlamda kanun yolu olamadığı belirtilmiştir⁶²⁶. ÇKK kapsamında itiraz yoluna kimlerin başvurabileceği hususunda bir sınırlama bulunmamaktadır. Bu çerçevede çocuğun üstün yararının korunması bakımından dosyanın ilgilisi sıfatına sahip olan yükümlü, hak sahibi ve çocuk başta olmak üzere itiraza konu karardan etkilenen kimselerin şikâyet yoluna başvurabilmesi gerekir⁶²⁷.

⁶²⁴Akçaal, Velayetin Değiştirilmesi, s. 199; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 61 vd; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1345.

⁶²⁵Yardımcı, “Ölçülülük İlkesi Bakımından Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Yönelik Cebri İcra Araçları”, s. 1490; Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 426; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1345.

⁶²⁶Mardin, *Çocuk Teslimi*, s 49; Belgin Güneş, “Değerlendirmeler”, s. 928; Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 428.

⁶²⁷Özbay, “Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Muhalefet Edenlerin Cezalandırılması”, s. 327 vd.; Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 428.

İtirazı incelemekle bakmakla görevli merciin kararı bir hafta içinde vermesi gerektiği ÇKK m. 41/E’de hüküm altına alınmıştır. Burada belirtilen süre düzenleyici olmakla beraber; bu konudaki denetimin ivedi bir iş olduğunun göstergesi olsa da mahkemenin öngörülen bir haftalık sürenin bitiminden sonra itiraza ilişkin karar vermesi halinde kararın sıhhati etkilenmeyecektir⁶²⁸. Ancak çocuğun üstün yararı gereğince, gecikme yaşanmasının çocuk üzerinde psikolojik travmalara neden olabileceği dikkate alındığında mahkemelerin öngörülen bu süreye titizlikle riayet etmesi gerekir⁶²⁹. İtiraz incelemesi üzerine verilen karar kesin olup bu karara karşı istinaf yahut temyiz yoluna başvurulamaz. Şartlarının oluşması halinde Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuruda bulunulabilir.

2.Hak Sahibinin yahut Yükümlünün Karara Aykırı Fiillerine Karşı Şikâyet

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesini sağlamak amacıyla ÇKK m. 41/F ve ÇTÇKİKY m. 50 düzenlemeleri ile bu kararların yerine getirilmesinde karşılaşılabilecek üç davranış biçimi hakkında yaptırım uygulanacağı öngörülmüştür. Bunlar; çocuk teslimine ilişkin teslim emrine aykırı hareket etme yahut engelleme, çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin teslim emrine aykırı hareket etme yahut engelleme ve çocukla kişisel ilişki kurması amacıyla çocuğu teslim alan hak sahibinin sürenin sonunda çocuğu belirlenen teslim merkezine getirmemesi halleridir. Söz konusu hallerde uygulanacak olan cezai yaptırımlara ÇKK m. 41/F’de yer verilmiştir. Bu hususta İİK dönemindeki sistemde uygulanacak yaptırım mülga madde 341’de düzenlenmiş, madde metninde uygulanması düzenlenen cezai yaptırım caydırıcı nitelikte görülmemiş ve uygulaması da kısıtlı görülerek eleştirilmiştir⁶³⁰. ÇKK düzenlemesi ile yaptırıma tabi fiiller, yargılamada görevli mahkeme, şikâyet süresi, uygulanacak yaptırımın miktarı ve niteliği ile buna karşı başvurulabilecek yol değişikliğe uğramıştır. Getirilen ÇKK m. 41/F hükmü ile çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlara uyulması temin edilmek, ÇKK’nın 41/B ve 41/C maddelerinde öngörülen usullerin gerektiği gibi yürütülmesine

⁶²⁸Kurt Konca, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, s. 429.

⁶²⁹İmir, “Çocuk Teslimi”, s. 106.

⁶³⁰Koçyıldırım, “Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası Uygulamaları”, s. 59; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 203.

hizmet etmesi, çocuğun üstün yararının korunması ve hak sahibinin hukuken korunmasının amaçlandığı söylenebilir⁶³¹.

Çocuk teslimine yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararı yerine getirmeyen ya da kararın yerine getirilmesine engel olan kişiler bu eylemleri neticesinde şikâyet olunan olabilir. Bu durumda kararı yerine getirmekle yükümlü başka bir ifadeyle velayet hakkına yahut velayetin kaldırılmış olması halinde vesayete sahip olmayan ve mahkemenin bu yöndeki kararına rağmen çocuğu teslim etmekten kaçınan ya da teslimine engel olan kişi şikâyet olunandır⁶³². Çocuk teslimi yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmemesi yahut yerine getirilmesine engel olunması eylemlerine iştirak eden kişiler de asıl fail sayılır⁶³³. Dolayısıyla şikâyet olunan, aleyhine karar verilmiş olan anne, baba yahut bunlara yardım eden üçüncü kişiler olabilir. Çocukla kişisel ilişki kurması amacıyla çocuğu teslim alıp sürenin sonunda teslim merkezine getirmemesi halinde şikâyet olunan ise çocukla kişisel ilişki kurmaya ilişkin hak sahibi olan taraftır.

Şikayette bulunma hakkına sahip olanlar, çocuk teslimine ilişkin kararlar bakımından çocuğun velayetinin kendisine bırakılmasına karar verilmiş olan anne yahut baba; velayet hakkı kaldırılarak çocuğa vasi tayin edilerek çocuğun vasiye teslim edilmesine karar verilesi halinde vasi; çocuk biyolojik anne-babasının rızası ile evlat edinilmiş ise evlat edinen; evlatlık ilişkisinin kaldırılması ile çocuğun yeniden biyolojik anne-babasının velayeti altına alınması yahut vesayet altına alınmasına karar verilmesi halinde anne-baba yahut vasisidir⁶³⁴. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar bakımından ise, lehine çocukla kişisel ilişki kurulmasına karar verilmiş olan anne, baba yahut üçüncü kişilerdir. Çocukla kişisel ilişki kurması amacıyla çocuğu teslim alan hak sahibinin çocuğu sürenin sonunda teslim etmemesi halinde ise anne, baba, vasi yahut evlat edinen şikâyetle bulunma hakkına sahiptir.

⁶³¹Selçuk, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet”, s. 319; Özbay, “Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Muhalefet Edenlerin Cezalandırılması”, s. 327; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 69.

⁶³²Özbay, “Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Muhalefet Edenlerin Cezalandırılması”, s. 327; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 69; Erdoğan Kardeşler, “2004 Sayılı İcra İflas Kanununda Düzenlenen İcra Suçları ve Cezaları”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009, 62.

⁶³³Özbay, “Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Muhalefet Edenlerin Cezalandırılması”, s. 327; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 69.

⁶³⁴Kardeşler, “2004 Sayılı İcra İflas Kanununda Düzenlenen İcra Suçları ve Cezaları”, s. 62.

ÇKK m. 41/F, I ve II’de düzenlenen yaptırımın uygulanabilmesi için yükümlünün, “teslim emrine aykırı hareket etmiş” olması gerekir. Hak sahibinin lehine verilen kararın yerine getirilmesi amacıyla müdürlüğe yapacağı başvurunun ardından yükümlüye doğrudan teslim emri tebliğ edilmez. Yükümlüye teslim emrinin tebliği, yükümlüyle irtibat kurulamaması, irtibat kurulmasına rağmen yükümlünün çocuğu getirmeyeceğini bildirmesi yahut yükümlünün çocuğu belirlenen zamanda belirlenen yere getirmemesi halinde söz konusu olur. Teslim emri yükümlüye Tebligat Kanunu hükümleri çerçevesinde tebliğ edilir (ÇKK m. 41/B, III ve m. 41/C, III). Kanuni düzenlemelerde “yükümlüye tebliğ edilir” ifadesine yer verildiğinden, kanun koyucunun, teslim emrinin yükümlüye bizzat tebliğ edilmesini aradığı dolayısıyla da teslim emrinin yükümlü yerine vekiline yahut kanuni temsilcisine tebliğ edilmesi halinde ÇKK m. 41/F hükmünün uygulanamayacağı söylenebilir⁶³⁵. Ayrıca ÇKK m. 41/F hükmünün uygulanabilmesinin bir diğer koşulu da teslim emrinde, “emrin gereğinin yerine getirilmemesi durumunda disiplin hapsi ile cezalandırılacağı” ihtarına yer verilmiş olması gerekir. (ÇKK m. 41/B, III ve m. 41/C, III). Bahsi geçen ihtarın yer almadığı bir teslim emrinin yükümlüye tebliğinin ardından çocuğun müdürlükçe belirlenen zamanda belirlenen yere getirilmemesi halinde ÇKK m. 41/F’de düzenlenen “teslim emrine aykırı hareket” gerçekleşmemiş olduğundan yükümlü hakkında yaptırım uygulanamaz⁶³⁶. Teslim emrinin tebliği ile teslim emrine aykırı hareket etme şartı, “emrin gereğinin yerine getirilmesini engelleyenler” olarak düzenlenen yükümlü dışındaki üçüncü kişiler, emrin gereğinin yerine getirilmesin engel olmaları durumunda başka herhangi bir şart aranmaksızın cezalandırılabilir.

Teslim emrine aykırılık teşkil eden davranış, teslim emrinde belirtilen gün ve saatte, belirlenen teslim merkezine yükümlünün çocuğu getirmemesi yahut haklı bir mazeret bildirmek suretiyle çocuğun müdürlük tarafından alınmasını talep etmeme şeklinde gerçekleşebilir. Bunun yanında çocuğu teslim almak üzere müdürlükçe adrese gelindiği takdirde çocuğun saklanması, kaçırılması yahut adreste kasti olarak

---

⁶³⁵Selçuk, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet”, s. 324; İİK döneminde de doktrinde icra emrinin yükümlünün kendisine tebliğ edilmesi gerektiği belirtilmiştir., Mardin Çocuk Teslimi, s. 75.

⁶³⁶Özbay, “Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Muhalefet Edenlerin Cezalandırılması”, s. 325; Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 175; Kardeşler, “2004 Sayılı İcra İflas Kanununda Düzenlenen İcra Suçları ve Cezaları”, s. 64; Selçuk, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet”, s. 325.

bulundurulmaması gibi davranış şekilleri sergilenmesi halinde de teslim emrine aykırı hareket gerçekleştirilmiş olur⁶³⁷. Ancak çocuğun şahsında meydana gelen, çocuğun teslim edilebilmesine engel teşkil eden hallerde, mücbir bir sebebin bulunması nedeniyle çocuğun teslim edilememesi ya da can güvenliğinin tehlikeye girmesi, depresyon, zorunlu bir nedenle adresten ayrılma gibi hallerde de yükümlünün, teslim emrine aykırı hareket ettiği söylenemez⁶³⁸. Bahsi geçen koşulların oluşması halinde şikâyetle bulunanın bir ay içinde şikâyet etmesi üzerine şikâyetle bulunulan çocuk teslimine ilişkin kararlar bakımından üç aya kadar disiplin hapsi cezası ile; çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar bakımından ise üç günden on güne kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır. Çocuk teslimine aykırı davranışlara nazaran çocukla kişisel ilişki kurulmasına aykırı davranışa uygulanacak disiplin hapsinin süresinin daha kısa tutulması ile velayet hakkına sahip olan tarafın çocuğundan uzun süreyle ayrı kalmaması amaçlanmıştır⁶³⁹.

ÇKK m. 41/F, III kapsamında hak sahibinin cezalandırılabilmesi için öncelikle mahkeme tarafından hak sahibi lehine çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin karar verilmiş olması, hak sahibi tarafından ÇKK m. 41/C hükümleri çerçevesinde kararın yerine getirilmesinin müdürlükten talep edilmiş olması, teslim emrinin tebliğini gerektiren hallerden birinin mevcut olması halinde yükümlüye teslim emrinin tebliğ edilmesi, ardından teslim emrinde belirtilen zamanda çocuğun yükümlü tarafından teslim merkezine getirilerek hak sahibine teslimin sağlanması gerekir. Çocuğun kişisel ilişki kurması amacıyla hak sahibine teslim edilmesi sırasında müdürlük tarafından ÇKK m. 41/C, IV’de düzenlenen ihtarları barındıran bir tutanak düzenlenir. Düzenlenecek olan bu tutanakta, kararda belirtilen yahut müdürlükçe belirlenen sürenin sonunda çocuğu, belirlenen teslim merkezine getirmek zorunda olduğu; getirmemesi yahut geç getirmesi (kendisinden kaynaklanmayan makul sebepler hariç) halinde kendisi hakkında suç duyurusunda bulunulacağı ve disiplin hapsi ile cezalandırılacağı hususlarının ihtarına yer verilir. Ayrıca ÇKK m. 41/C, IV düzenlemesine göre tutanağın bizzat hak sahibine tebliğ edilmesi de gerekir. Bu koşulların gerçekleşmesinin ardından

⁶³⁷Selçuk, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet”, s. 326-327; Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 26

⁶³⁸Özbay, “Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Muhalefet Edenlerin Cezalandırılması”, s. 331; Belgin Güneş, *Çocuk Teslimi*, s. 69.

⁶³⁹Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1267; Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 26.

çocuğu getirmeme durumunun hak sahibi bakımından makul bir nedene dayanmıyor olması da gerekmektedir. Bu kapsamda, çocuğun şahsında onu teslim edilmesine engel teşkil edecek bir durumun gerçekleşmesi, mücbir sebep, can güvenliğinin tehlikeye girmesi gibi hallerde hak sahibinin sorumluluğundan bahsedilemez⁶⁴⁰. Bahsi geçen sebeplerden birine dayanmaksızın kişisel ilişki kurulmasının ardından çocuğun belirlenen teslim merkezine getirilmemesi durumunda yükümlünün bir ay içinde gerçekleştireceği şikâyet üzerine hak sahibi, üç aya kadar disiplin hapsiyle cezalandırılır⁶⁴¹.

İİK'nın mülga 341 tazyik hapsinin uygulanacağı düzenlenmiş iken ÇKK kapsamında sistemde uygulanacak yaptırım disiplin hapsi olarak düzenlenmiştir⁶⁴². Tazyik hapsinin hukuki niteliği hususunda görüş birliği bulunmaması, cezanın infaz edildiği süreçte çocuğun durumu ile ilgili düzenleme yapılmamış olması nedeniyle eleştirilmiştir⁶⁴³. ÇKK m. 41/F, I ve II' de çocuk teslimine yahut çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi prosedürü kapsamında gönderilen teslim emrine aykırı hareket edenler ve teslim emrinin gereğinin yerine getirilmesine engel olanların çocuk teslimine ilişkin kararlar bakımından üç aya kadar disiplin hapsi, çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar bakımından üç günden on güne kadar disiplin hapsi yaptırımına tabi tutulacağı belirtilmiştir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu⁶⁴⁴ m. 2, I'de disiplin hapsi, *“kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, ön ödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adli sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapsi”* şeklinde tanımlanmıştır⁶⁴⁵. Bu bağlamda disiplin hapsi, yaptırım çeşitleri bakımından disiplin cezası olarak

⁶⁴⁰Selçuk, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet”, s. 326-329.

⁶⁴¹Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 26; Selçuk, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet”, s. 326-329; Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1267.

⁶⁴²Mülga İİK m. 341'de düzenlenen tazyik hapsi yerine, disiplin hapsi yahut disiplin para cezası yaptırımının öngörülmesinin daha isabetli olacağı, hatta icraya karşı koyma tazminatı isimli tazminat yükümlülüğü getirilebileceği doktrinde ileri sürülmekteydi., Yardımcı, “Ölçütülük İlkesi Bakımından Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Yönelik Cebri İcra Araçları” 1486-1497. Tazyik hapsinin yanında tazyik para cezasının da öngörülmesi gerektiği de öne sürülmüştür., Özbay, “Çözüm Önerileri”, s. 109.

⁶⁴³Mardin, *Çocuk Teslimi*, s. 226.

⁶⁴⁴RG 25673, 04.12.2004.

⁶⁴⁵Mahmut Koca/ İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2023, s. 578.

nitelendirilmekte, bunun sonucu olarak da disiplin yaptırımı uygulanmasını gerektiren fiilin ayrıca suç teşkil etmesi halinde, bu durumların birbirine etkisi bulunmaz⁶⁴⁶.

ÇKK m. 41/F düzenlemesi, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinin kamusal bir faaliyet olduğu göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu prosedürlerin gereği gibi yürütülmesini sağlamak ve öngörülen düzen çerçevesinde yürütülmesi amacıyla getirilen kurallara uygun davranılmasının güvence altına alınmasına yönelik getirilmiştir⁶⁴⁷. Madde hükmü, kendisine düşen yükümlülüğü gereği gibi yerine getirmeyen kişiyi buna zorlanmak amacıyla fakat belirli bir süreye kadar hürriyetinden yoksun bırakılmasını düzenlemektedir. Dolayısıyla yaptırıma ilişkin sürenin dolması durumunda, kişi yükümlülüğünü yerine getirmemiş olsa da serbest bırakılır⁶⁴⁸. Söz konusu disiplin hapsi, seçenek yaptırımlara çevrileme, ön ödeme uygulanamaz, tekerrüre esas olmaz, koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz, ertelenemez ve adlî sicil kaydına geçirilmez⁶⁴⁹. Ayrıca, ÇKK m. 41/F, VII kapsamında, şikâyetten vazgeçilmesi durumunda yahut bir ve üçüncü fıkralar açısından çocuğun hakkı sahibine teslimi durumunda dava, bütün sonuçları ile ceza düşer.

Şikâyet olunan hakkında disiplin hapsi cezasının uygulanabilmesi için aile mahkemesine yapılmış bir şikâyetin bulunması gerekir⁶⁵⁰. Şikâyet hakkının kullanılması, bir aylık süreye tabidir. Süresinde kullanılmadığı takdirde şikâyet mahkeme tarafından reddedilir. Aile mahkemesine şikâyet beyanını içerir dilekçe sunulmasıyla şikâyet gerçekleştirilir⁶⁵¹. Şikâyet başvurusu üzerine yürütülecek

⁶⁴⁶Koca/Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 578; Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2022, s. 56; Osman Çakar, “Hukuk Muhakemeleri Kanundaki Ceza Muhakemesi Hükümleri Özelinde Disiplin Hapsi”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C: 8, S:32, 2017, s. 417; Kardeşler, “2004 Sayılı İcra İflas Kanununda Düzenlenen İcra Suçları ve Cezaları”, s. 62.

⁶⁴⁷Gayretli Aydın, “Yenilikler”, s. 26.

⁶⁴⁸İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 19. Bası, Ankara, 2023, s. 904; Koca/Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 578; Muratoğlu, “Yargısal Faaliyetler Bağlamında Tesis Edilen Disiplin Yaptırımları ve Bu Yaptırımların Hukuka Uygunluğu”, s. 80-81; Kardeşler, “2004 Sayılı İcra İflas Kanununda Düzenlenen İcra Suçları ve Cezaları”, s. 62.

⁶⁴⁹Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 902; Koca/Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 579; Selçuk, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet”, s. 333.

⁶⁵⁰Börü/Parlak Börü, “Değerlendirmeler”, s. 1267.

⁶⁵¹Kanunda bu hususta açık bir düzenleme bulunmadığından şikâyet hakkı sahibi, dilekçe sunmak suretiyle yahut sözlü şikâyet beyanının tutanak altına alınması suretiyle bu hakkını kullanabilmelidir., Selçuk, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet”, s. 337-338.

yargılama hususunda ÇKK m. 41/F, V düzenlemesine yer verilmiştir. Şikâyet başvurusunda bulunan tarafın şikâyeti başvurusunu aile mahkemesine sunmasının üzerine, mahkeme yapacağı duruşma için tarih ve saat belirleyerek, şikâyetle bulunulan tarafa bu tarih ve saat ile şikâyet dilekçesini barındıran davetiye gönderir. Gönderilen davetiyede, şikâyetle bulunulan tarafa savunmasını ve kanıtlarını duruşma gününe kadar sunması gerektiği bildirilir. Ayrıca davetiyede, tarafın duruşmaya katılmaması halinde yargılama yargılamaya yokluğunda devam edileceği ve bu doğrultuda bir karar verileceği hususu da açıkça belirtilir. Kanun hükmünde “gerekli araştırmayı yapar” ifadesine yer verildiğinden, mahkeme re’sen araştırma yapmakla yükümlü olup disiplin hapsi cezası verilmesi halinde şikâyet olunanın özgürlüğü kısıtlanmış olacağından mahkemeye bu yükümlülüğün getirilmesi hak kayıplarına yol açılmaması bakımından yerinde görülmüştür⁶⁵².

Şikâyet olunanın duruşmaya gelmesi halinde, CMK m. 147 kapsamındaki hakları mahkemece kendisine hatırlatılarak savunması alınır. Mahkemece gereken araştırmaların yapılması ile dosya kapsamındaki delillerin değerlendirilmesinin ardından, şikâyet sebebinin gerçekleştiği ve cezalandırma koşullarının oluştuğunun tespit edilmesi halinde şikâyet olunun cezalandırılmasına karar verilir. Şikâyet sebebinin gerçekleşmediğinin tespit edilmesi halinde ise mahkemece şikâyetin reddine karar verilir.⁶⁵³

ÇKK m. 41/F, VII hükmüne göre şikâyet üzerine verilecek karara ÇKK m. 41/E, III’te düzenlenen itiraz yoluna başvurulabilir. 41/E hükmü gereğince, şikâyet başvurusu neticesinde verilen karara karşı yapılacak itiraz, tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içerisinde gerçekleştirilmelidir. ÇKK m. 41/F, VI hükmüne göre disiplin hapsine ilişkin kararının kesinleşmesi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından infaz edilir. Ancak disiplin hapsine ilişkin kararlar kesinleşmesinden itibaren iki yıl geçmesinden sonra yerine getirilemez.

---

⁶⁵²Selçuk, “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet”, s. 339; Topal, “Yeni Dönem”, s. 1359.

⁶⁵³Özbay, “Muhalefet”, s. 327 vd.; İçağasıoğlu Çoban/Yağcı/Yeniçeri Kökdemir/Basım ve diğerleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, s. 39.

SONUÇ

İcra ve İflâs Kanunu'nun mülga düzenlemeleri çerçevesinde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi, çocuğun üstün yararının korunması ilkesinin sağlanamaması başta olmak üzere çeşitli ihtiyaçlara tam olarak cevap verememiştir. Bu nedenle çerçevesinde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinde 7343 sayılı Kanun ile köklü bir değişikliğe gidilerek bu kararların yerine getirilmesi Çocuk Koruma Kanunu kapsamına dahil edilmiştir. Ayrıca aynı kanun ile Türk Medeni Kanun'a çocukla kişisel ilişki kurulmasının engellenmesi durumunda velayetin değiştirilebilmesine imkân tanıyan hüküm eklenmiştir. Tüm bu düzenlemeler değerlendirildiğinde birtakım eksikleri bulunmakla beraber çocuk hakları bakımından son derece olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Çocuk Koruma Kanunu kapsamında öngörülen yeni sistem ile getirilen gelişmelerden ilki artık çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesinin Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulan Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri ve buralarda görevli uzmanlar aracılığıyla gerçekleştirilecek olmasıdır. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin bu hususta görevlendirilmesi ile anne-babası ile yaşamayan çocukların mağdur sınıfına koyulduğu düşünülebileceğinden bu hususta Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesindeki bir kurum aracılığıyla yerine getirilmesi düzenlenerek görevli birimin adliye bünyesinden çıkarılması sağlanabilirdi. Bununla birlikte Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik'in 9.maddesi gereğince uzman yahut öğretmenler çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin işlemleri yürütürken, destekleyici ve koruyucu tedbirlerin uygulanmasına kanaat getirirse, bu durumun aile ve sosyal hizmetler il müdürlüğüne bildirileceği düzenlenerek gerekli durumlarda kurumlararası iş birliğinin sağlanmasına olanak tanınmıştır.

Çocuğun velayeti ve vesayetine dair kararların yerine getirilmesini ifade etmek üzere Çocuk Koruma Kanunu düzenlemelerinde İcra- İflas Kanunu düzenlemelerinde olduğu gibi “çocuk teslimi” ifadesine yer verilmiştir. İcra-İflas Kanunu düzenlemeleri

çocuğun taşınır bir mal gibi değerlendirilmesine sebebiyet vermesi yönüyle eleştirilere maruz kalmasına rağmen aynı ifadeler yeni sistemde de yer verilmesi kanaatimizce de yerinde olmamıştır. Bu durum İcra-İflas Kanunu dönemindeki aynı algının devam edeceği endişesine sebebiyet vermiş ise de yerine koyulabilecek bir kavramın ortaya koyulması zordur.

Yeni sistemde uzmanların süreçte gerçek manada etkin rol almasını sağlamak kararların yerine getirilmesinde çocuk üzerinde meydana gelebilecek olumsuz etkileri en aza indirmek bakımından önemlidir. Yerinde olan bir diğer gelişme çocuk teslim merkezlerinin getirilmesi ve çocuğun bulunduğu yerden alınarak teslimin gerçekleştirilmesi uygulamasına son verilmek istenmesidir. Her ne kadar çocuk teslimine ilişkin kararlar bakımından kararın gereğinin yükümlünün rızasıyla yahut teslim emrine rağmen yerine getirilmemesi halinde çocuk nerede bulunursa bulunsun müdürlük tarafından alınarak hak sahibine teslim edileceği düzenlenmiş ise de öncesinde yürütülmesi gereken işlemler öngörülmüş olduğundan bu hususun son çare olarak başvurulması gereken bir düzenleme olarak getirildiği düşünülebilir. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar bakımından müdürlüğe bu yönde bir yetki de tanınmamıştır. Teslimin çocuk teslim merkezlerinde gerçekleştirilmesi, çocuğun yaşı ve gelişimine uygun ve süreçten daha az etkilenmesine olanak tanıyan bir düzenleme olmuştur.

Kanaatimizce Çocuk Koruma Kanunu kapsamındaki hükümlerin tedbir ve ara kararlara da uygulanması, ara kararların hangi usulde yerine getirileceği hususundaki tereddütleri sonlandırmıştır. Yeni sistem ile getirilen diğer önemli gelişme çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararın yükümlüsü tarafından yerine getirilmemesi halinde her seferinde icra harç ve masraflarını ödeme yükümlülüğünün ortadan kaldırılmasıdır. Mahkeme kararlarının yerine getirilmesine ilişkin işlemlerdeki avukatlık ücreti haricindeki tüm giderler Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanır. Ekonomik açıdan zor durumda olan ebeveynin, çocuğu ile olan ilişkisini sürdürebilmesi bakımından getirilen düzenleme yerindedir.

Çocuk Koruma Kanunu kapsamında düzenlenen yeni sistemin en olumsuz olarak değerlendirilebilecek yönü ise, çocuk teslimine ilişkin mahkeme kararlarının yerine getirilmesinde zor kullanma yetkisinin korunmuş olmasıdır. Çocukla kişisel ilişki

kurulmasına ilişkin düzenlemelerde zor kullanma yetkisine yer verilmemiştir. Yabancı hukuk sistemlerinde zor kullanımına ya hiç yer verilmemiş yahut son çare olarak uygulanabileceği kabul edilmiştir. Alman hukukunda olduğu gibi zor kullanma yetkisinin yalnızca çocuğun acilen teslimini gerekli kılan durumlarda yahut alınan her türlü önleme ve uygulanan yaptırıma rağmen bir sonuç elde edilememesi ve çocuğun üstün yararı bakımından uygun olması koşuluyla, son çare olarak başvurulabilecek şekilde düzenlenmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Çocuk Koruma Kanunu m. 41/C, VIII hükmü gereğince, çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin yürütülecek işlemlerin çocuğun üstün yararını sağlayacak biçimde yerine getirilmesi amacıyla çocuk, yükümlü ve hak sahibi hakkında müdürlüğün başvurusu üzerine aile mahkemesi tarafından danışmanlık tedbiri uygulanmasına hükmedebilir. Yabancı hukuk sistemlerinde de çoğu ülkede ayrılmış olan ebeveynlere bilgilendirme programı uygulanması yahut çocukla kişisel ilişki kurulması sürecine dair danışmanlık hizmeti sağlanması gibi programlara yer vermiş olduğu görülmektedir. Kanaatimizce çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlar bakımından getirilen bu düzenleme yerinde olup çocuk teslimine ilişkin kararlar bakımından da benzer bir düzenlemeye Çocuk Koruma Kanunu'nda yer verilmesi yerinde olurdu.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ile taraf devletlere çocuğun üstün yararının korunması amacıyla çocuğu ilgilendiren konularda kendi görüşünün alınması yükümlülüğü getirilmiştir. Buna karşılık çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi sürecine ilişkin olarak çocuğun görüşünün alınmasına dair doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır. Bunun nedeni mahkeme kararı verilirken zaten çocuğun üstün yararına uygun biçimde tesis edildiği varsayımıdır. Ancak karar verildikten sonra yerine getirilmesi sürecinde farklı gelişmelerin yaşanması yahut çocuğun görüşünün değişmesi muhtemel olup bu durumda kararın zorla yerine getirilmesi çocuğun üstün yararına aykırılık teşkil edebilecektir. Bu hususta Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine İlişkin Yönetmelik'in 39. maddesinde çocuğun kişisel ilişki kurmayı reddetmesi haline yer verilmiştir. Bu durumda çocuğun görüşmeyi reddetmesine sebep olan sorunları uzman aracılığıyla tespit etmek ve çözüm sağlamak amacıyla görüşmeler sağlanmasına olanak tanınmıştır. Görüşmeler sonucunda

çocuğun bu husustaki görüşünün değişmemesi halinde zorlayıcı bir yaptırımın öngörülmemesi çocuğun kişisel ilişki kurmaya zorlamayarak görüşüne önem verildiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Yönetmelik düzenlemesi ile uzmanın çocuğun üstün yararının sağlanmasındaki rolü daha etkin kılınmıştır. Kanaatimizce çocuk teslimine ilişkin kararlar bakımından her ne kadar yargılama aşamasında çocuk dinlenmiş olsa da kararların yerine getirilmesi aşamasında da çocuğun görüşünün dikkate alınmasını sağlayacak, uzman tarafından gerekli görüldüğü takdirde teslimin ertelenmesi gibi çocuğun görüşüne riayet edebilecek, gerektiğinde ikna edilmesini sağlayabilecek düzenlemelere yer verilmesi yerinde olurdu.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 41/F maddesi ile çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların yerine getirilmesi sürecinde müdürlük tarafından gerçekleştirilen işlemlere ve alınan kararlara karşı aile mahkemesine şikâyetle bulunulması imkânı tanınmıştır. Fakat şikâyet prosedürüne ilişkin somut bir kanuni çerçeve çizilmemiştir. İcra İflas Kanunu kapsamında benimsenen sistem döneminde icra müdürlüğünün işlem ve kararlarına karşı gerçekleştirilecek şikâyetin icra mahkemesine yapılacağı düzenlenmişti. Bu sistemde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin mahkeme kararlarına uyulmaması halinde tazyik hapsinin uygulanacağı kabul edilmişken Çocuk Koruma Kanunu düzenlemelerinde bu durumda disiplin hapsi uygulanacağı düzenlenmiştir. Hapis cezası uygulanmasına bazı yabancı hukuk sistemlerinde hiç yer verilmediği, bazı hukuk sistemlerinde ise etkinliği ve uygulanmasının tartışıldığı görülse de caydırıcılık bakımından işlevsel olarak uygulanan ülkeler de mevcuttur. Karşılaştırmalı hukuk sistemlerinde olduğu gibi öncelikle daha ılımlı ancak caydırıcı olarak değerlendirilebilecek bir yaptırım olan para cezasının uygulanması, hapis cezasına daha sonra hükmedilebilmesi doğrultusunda bir düzenleme getirilmesi yerinde olurdu.

Çocuk Koruma Kanunu kapsamına getirilen düzenlemeler, ilga edilen İcra İflas Kanunu düzenlemelerinden tamamen farklı değildir. Ancak İcra İflas Kanunu düzenlemelerinden daha kapsamlıdır. Görevli birim değiştirilmiş, uzmanların rolünün daha etkin kılınması sağlanmış ve zor kullanma yetkisine yönelik kısıtlamalar getirilmiş ise de Çocuk Koruma Kanunu'ndaki sistem İcra İflas Kanunu'ndaki ılımlı icra sistemiyle büyük oranda aynıdır. Çocuğun üstün yararının sağlanması bakımından

olumlu olarak değerlendirilebilecek düzenlemelere yer verilmiş olsa da eski sistemin eleştirilen yönleri tamamen değiştirilememiştir. Hem İcra İflas Kanunu'nun ilga olan hükümlerine hem de ocuk Koruma Kanunu kapsamına dahil edilen düzenlemelere getirilen eleştiriler göz önünde bulundurularak çocuğun üstün yararına daha uygun hizmet edilmesini sağlamak amacıyla sistemin revize edilmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKÇAAL, Mehmet: “Velayetin Değiştirilmesi”, *İNÜHFD*, C:13, S:1, 2022, s:190-205.
- AKINTÜRK, Turgut, ATEŞ KARAMAN, Derya: *Medeni Hukuk*, Beta Yayınları, İstanbul, 2015.
- AKINTÜRK, Turgut, ATEŞ KARAMAN, Derya: *Aile Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul, 2017.
- AKKAN, Mine: *Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlamların İcrası*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020.
- AKYÜZ, Emine: “Medeni Kanun’un 272. Maddesine Göre Çocuğun Korunması ve Yeni İsviçre Medeni Kanun’u Göz Önünde Tutularak Yapılması Önerilen Değişiklikler” (Değişiklik), *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C:19 S:1, 1986, s: 137-160.
- AKYÜZ, Emine: “Medeni Kanun’a Göre Çocuğun Ana-Babasına Karşı Korunması” (Çocuğun Korunması), *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1991, C:2, S:2, s:38-54.
- AKYÜZ, Emine: “Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı” (Çocuğun Eğitim Hakkı), *Milli Eğitim Dergisi*, S:151, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001.
- AKYÜZ, Emine: *Çocuk Hukuku*, Pegem Akademi, 7. Baskı, Ankara, 2020.
- ALTINOK ORMANCI, Pınar: “Fransız Boşanma Hukuku Revizyonunun Getirdikleri: Türk Boşanma Hukukunda Olası Bir Revizyon İçin Değerlendirmeler”, *AÜHFD*, S:71(4), 2022, 1431-1459.
- APAYDIN, Eylem: “Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velâyet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği”, *İNÜHFD*, S: 9, C:1, 2018, s: 445-475.
- ARAS, Aslı: *Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

ARNDNT Christine, CRANDLES Gillian, GOLDSMITH Frances, GORDON Claire, KUCINSKI Melissa, BARONIN Marie,: “Die Vollstreckung des Besuchsrechts: Ein Tabu?”, (FamPra.ch: 2021), s:992-1012.

ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder, TAŞPINAR AYVAZ, Sema, HANAĞASI Emel: *İcra ve İflas Hukuku*, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, 2017, Ankara.

AYDINCIK, Şirin: “Yapma Borçlarının İfa Edilmemesi ve Hukuki Sonuçları”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* Doktora Tezi, 2010

BAGAÇ İÇEN, Seher: Yargıtay Kararları Işığında Türk Hukukunda Çocuğun Evlat Edinilmesinde Üstün Yarar, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2020.

BAKTİR ÇETİNER, Selma: *Velayet Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2000.

BAŞ, Seda, BAŞ, Sezgin: “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, *ÇÜHAD*, S:3, 2023, s: 1-32.

BAYGIN, Cem: “Evlat Edinmenin Sonuçları”, *AÜHFD*, C: 7, S: 3-4, Aralık-2003, s:627-650.

BİRİNCİ UZUN, Tuba: “Türk Medenî Kanunu’na Göre Velâyetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velâyet Modeli”, *HÜHFD*, 2016, C:6, S:1, s: 135-166.

BÖLÜKBAŞI, Özge: *Birlikte Velayet ve Birlikte Velayet Kararlarının Tenfizi* (Tenfiz), Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

BÖLÜKBAŞI, Özge: “Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Kararların Tenfizi: Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi” (Sözleşme), *EBYÜHFD* (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi) ,C:15, S:3-4, s:267-287.

BÖRÜ, Levent/PARLAK BÖRÜ Şafak: “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının Yerine Getirilmesi: Karşılaştırmalı Hukuk ve 7343 Sayılı Kanun’un Getirdiği Değişiklikler Çerçevesinde Değerlendirmeler”, *AÜHFD*, 71 (3) 2022, s: 1227-1277.

BRUGGEMAN, Maryline: “L'exercice en commun de l'autorité parentale après séparation en France,” *Osaka University Law Review* 58, 2011, S:93-106 (<http://hdl.handle.net/11094/4656>)(e.t.12.11.2023).

BÜYÜK, Elif Irmak: *Medeni Usul Hukukunda İnşai Dava ve İnşai Hüküm*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doktora Tezleri Dizisi No:4, İstanbul, 2021.

ÇAKAR, Osman: “Hukuk Muhakemeleri Kanundaki Ceza Muhakemesi Hükümleri Özelinde Disiplin Hapsi”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C: 8, S:32, 2017.

ÇELİK, Cemil: “Velayetin Kaldırılması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:54, S:1, s:255-309.

ÇELİKOĞLU, Cengiz Topel: “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının İcrasına İlişkin Mahkeme Kararlarının İcrasına Dair Mevzuat Değişikliği Hazırlık Çalışmalarının Değerlendirilmesi” (Çocuk Teslimi), Prof.Dr Selçuk Öztekin'e Armağan, Ali Cem Budak, İstanbul, s:843-965,2022.

ÇELİKOĞLU, Cengiz Topel: *İcra Dairesi Kararı*, Ekin Yayınları, Bursa, 2017.

CEYLAN, Ebru: “Türk Medeni Kanunu’nda Çocuğun Korunmasıyla İlgili Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, *DEUHF*, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan, C: 19, Özel Sayı-2017, s. 349-375.

DEMİR, Remzi: “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması”, *SDÜHF*, C: 9, S: 2, 2019, s:271-303.

DEMİR, Remzi: “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, *DÜHF*, C: 25, S: 42, 2020, s: 169-195.

DEMİRCİ, Günseli: Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Korunması, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2010.

DETHLOFF, Nina/MARTINY, Dieter: Parental Responsibilities- National Report:Germany, CEFL-Comperative Materiale the Commision on European Family Law<<https://ceflonline.net/wp-content/uploads/Germany-Parental-Responsibilities.pdf>> (e.t. 12.09.2023)

DÖNMEZER, Sulhi/ YENİSEY, Feridun: *Ceza Hukukunun Güncel Kaynakları*, Bahçeşehir üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004.

DURAN, Lütfi: *İdare Hukuku*, İstanbul, 1982.

ELÇİN GRASSINGER, Gülçin: “Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar” (Çocuğun Görüşü), Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, İstanbul, 2010.

ELÇİN GRASSINGER, Gülçin: *Türk Medeni Kanunu’nda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler* (Tedbirler), On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009.

ELÇİN GRASSINGER, Gülçin: “Boşanma Davasında Eşlerin Boşanmanın Tali Sonuçlarına İlişkin Konularda Anlaşma Yapmaları ve Konu ile İlgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararı”, *İÜHFD Prof. Dr. Türkan Rado’ya Armağan Sayısı*, 1997, C:4, S. 3.

ELÇİN GRASSINGER, Gülçin: “Türk Medeni Kanunu’nda Soybağı ve Çocuğun Korunmasında Revize Edilmesi Gereken Hükümler”, *Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C: 35, S: 1, 2015, s: 97-102.

EREN, Fikret: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 21. Baskı, Ankara, 2017, s.1056.

ERLÜLE, Fulya: “Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması” (Kişisel İlişki), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2010, C:16, S:1-2, s:217-248.

ERLÜLE, Fulya: “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Velayetin Kullanılması Kendisine Bırakılmayan Tarafın Çocuğu Ziyaret Hakkı” (Ziyaret Hakkı), *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, C:9, S:2, 259-284.

ERLÜLE, Fulya: *İsviçre Medeni Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Işığında Boşanmada Birlikte Velayet* (Birlikte Velayet), Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

ERLÜLE, Fulya: “Alman, Avusturya ve İsviçre Medeni Kanunlarında Yapılan Revizyonlar ve Boşanmadan Sonra Birlikte Velayetin Kural Haline Gelmesi” (Kural), *YÜHFD*, C.XVIII, 2021/2, s:555-576.

GANDER, Marry J./GANDINER, Harry W.: *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (Çev. Bekir Onur), İmge Kitabevi, Ankara, 2001.

GAYRETLİ AYDIN, Seda: “7343 Sayılı Kanun’un Çocuk Teslimi Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına ve Velayetin Değiştirilmesine İlişkin Getirdiği Yenilikler” (Yenilikler), *Terazi Hukuk Dergisi*, C:17, s:187, Mart 2022, s:15-34.

GENÇ ARIDEMİR, Arzu: “Türk Medeni Hukukunda Boşanma Halinde Velayet, Çocukla Kişisel İlişki Kurulması ve Çocuğun Soyadı”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2018.

GENÇCAN, Ömer Uğur: *Velayet Hukuku*, Ankara, 2015.

GÖRGEÇ, Başak: “TMK.’nda Velayet Hükümleri ve Özellikle Çocuğun Korunması”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011.

GÖZLER, Kemal: *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Cilt 2, Ekin Yayınevi, Bursa, 2011.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref/ TAN, Turgut: *İdare Hukuku*, C. II, 9. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019.

GRANDER, Marry J., GANDINER Harry W.: *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (Çev. Bekir Onur), İmge Kitabevi, Ankara, 2001.

GÜNEŞ, Derya Belgin: *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi* (Çocuk Teslimi), Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.

GÜNEŞ, Derya Belgin: “Mağdur Hakları Kanun Taslağı’nın Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi” (Değerlendirme), *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, C:29, S:2, s:913-931.

GÜNEŞ, Derya Belgin: “Tebliğ Yokluğu”, *İÜHFM*, C:74, S:1, s: 221-231.

GÜNEŞ, Zeynep Naz: “Almanya ve İsviçre Örnekleriyle Türk Hukukunda Birlikte Velayet”, *TBB Dergisi*, S:150, 2020, s:157-178.

HAKERİ, Hakan: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Filiz Kitabevi, Ankara, 2022.

HATEMİ, Hüseyin, SEROZAN, Rona: *Aile Hukuku*, İstanbul, 1993.

HAZAR, Zeynep: “İnsan Hakları Çatışmalarının Çözümlemesinde Çocuğun Üstün Yararı İlkesinin İşlevi: Türk Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:26, S:2, 2022, s: 647-684.

HESS, Burkhard/ MACK, Marcus: *Germany, Enforcement Agency Practice in Europe, Great Britain-2005*, s:169-193.

HODGKIN, Rachel/ NEWELL Peter: *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*, 2. Baskı, 2003.

İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, Arzu/ YAĞCI, Özcan/ YENİÇERİ KÖKDEMİR, Zuhall / BASIM, Aybüke/ BİNİCİ, Murat/ ÖZCAN, Emre/ TEMİZKAN, Ceyhan/ BİLGİLİ, Mehmed Burak/ ŞENOL, Tanış/ ÇELİK, İsmail/ DURAK, Büşra: *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber*, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Aralık, 2023.

İMAMOĞLU, S. Hülya: “Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması”, *AÜHFD*, C.54, S.2, 2005, s:183-218.

İMAMOĞLU, S. Hülya: “Yeni Medeni Kanun’daki Düzenleme ve Velayete Hâkim İlkeler Çerçevesinde Tedip Hakkının Değerlendirilmesi” (Değerlendirme), *AÜHFD*, 2005, S:54/1, s: 165-190.

İMİR, Muhammed Seyit: *Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023

İNAN, Ali Naim: *Çocuk Hukuku*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1968.

İNAN, Ali Naim: “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” (Sözleşme), *AÜHFD*, Ankara, 1995, C.44, s:1-4.

İNAN, Ali Naim: “Özel (Medeni Hukuk) Bakımından Ana-Baba ile Çocuk İlişkileri ve Çocukların Ana-Babaya Karşı Korunması”, *Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu’na Armağan*, Ankara, 1995, s: 17-37.

İNCE, Nurten: “Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Evlilik Birliğinin Boşanma İle Sona Ermesi Durumunda Birlikte Velâyet”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S:34(9), 2018, s:189-229.

JARRET, Tim: Children: child arrangements orders – when agreement cannot be reached on contact and residence, Great Britain, Briefing Paper, Number 8761, 2020.

KARADOĞAN, Umut C.: Çocuk ve Çocukluk Kavramının Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 195-226.

KARDEŞLER, Erdoğan: “2004 Sayılı İcra İflas Kanununda Düzenlenen İcra Suçları ve Cezaları”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009.

KİZİR, Mahmut: Türk Hukukunda Evlat Edinme, *SÜHFD*, C: 17, S: 1, 2009, s: 151-184.

KOCA, Mahmut/ ÜZÜLMEZ, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2023.

KOCH, Elisabeth: Historisch-kritischer Kommentar zum BGB: Band IV: Familienrecht. 1297-1921 (Ed.: Joachim Rückert/Mathias Schmoeckel/Reinhard Zimmermann), Mohr Siebeck, Tübingen, 2018, s:1671, 1684.

KOÇYILDIRIM, Gökhan: “Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası Uygulamaları”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010.

KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ, Selim: *Aile Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1986.

KURT KONCA, Nesibe: “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz”, *MİHDER*, C: 18, S: 52, 2022/2, s. 399-436, s. 404.

KURT, Ekrem: “Boşanma Davasında Hâkimin Alacağı Geçici Önlemler (MK m.169)”, *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:1, S:1, 2013, s: 97-109.

KURT, Leyla Müjde: “Boşanma Durumunda Birlikte (Ortak) Velayet”, *İNÜHFD*, C:9 S:2,2018, s: 157-186.

KURU, Baki: *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.

KURU, Baki: *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 21. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010.

KURU, Baki/ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder: *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 24. Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2013.

KURU, Baki, ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder, *İcra ve İflas Hukuku*, Ankara, 2010.

MARDİN, Çağrı: *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası*, İstanbul, 2019.

MARDİN, Çağrı: “İkincil Mevzuat Çerçevesinde Çocuk Teslimi ve Kişisel İlişki Kararlarının Yerine Getirilmesi” (İkincil Mevzuat) , *KHASHFD*, S:2, 2022, s:553-586.

MARDİN Çağrı: “Enforcement of Custody and Contact Orders: Opinions on the New Provisions of The Child Protection Code” (Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Kararların Yerine Getirilmesi: Çocuk Koruma Kanunu’nun Yeni Hükümleri Hakkında Düşünceler), *Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, C: 18, S:51, 2022, s: 189-218.

MURATOĞLU, Tahir: “Yargısal Faaliyetler Bağlamında Tesis Edilen Disiplin Yaptırımları ve Bu Yaptırımların Hukuka Uygunluğu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 19, S:30-31, s:77-147.

MUŞUL, Timuçin: *İcra ve İflas hukuku Esasları*, Adalet Yayınevi, 5. B., Ankara 2015.

MUŞUL, Timuçin: *Tebliğat Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

OĞUZMAN, M. Kemal, BARLAS, Nami: *Medeni Hukuk*, 24. Baskı, İstanbul, 2018.

OĞUZMAN, M. Kemal, SELİÇİ, Özer, ÖZDEMİR, Saibe Oktay: *Kişiler Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.

ÖCAL APAYDIN, Bahar: “İsviçre Medeni Kanunu’nun Velayete İlişkin Hükümlerinde Değişiklik Yapılması ve Ortak Velayetin Kural Olarak Benimsenmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S:11, S: 145-146, 2016, s:631-658.

ÖNEN, Ergun: *İnşai Dava (İnşai Hak-İnşai Dava-İnşai Hüküm-İnşai Tesir)*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1981, Ankara.

ÖZBAY, İbrahim: “Türk Hukukunda Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası Hakkındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri” (Çözüm) *Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi*, 2017/4, S:2.

ÖZBAY, İbrahim: “Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası” (Kişisel İlişki) , *E-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, S:84.

ÖZBAY, İbrahim, “Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Muhalefet Edenlerin Cezalandırılması” (Muhalefet) (İİK m. 25/a, İİK m. 341), Haluk Konuralp Anısına Armağan, C.II, Ankara 2009, s:319-331.

ÖZBEK, Mustafa Serdar: *Avrupa Birliğinde Cebri İcra Hukukunun Güncel Sorunları*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

ÖZBEK, Mustafa Serdar: *Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda İlamlı İcranın Etkinliği*, Ankara, 2011.

ÖZÇELİK, Volkan: “Genel Haciz Yoluyla Takipte İcra Müdürünün Zor Kullanma Yetkisi”, *DEÜHDF*, C: 16, Özel Sayı 2014 Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, s. 2909-2952.

ÖZDEMİR, Hayrunnisa: *Çocuk Hukuku*, Onikilevha Yayınları, Ankara, 2021, s.151.

ÖZEKES, Muhammet/ERİŞİR, Evrim, “Konusu Para Alacağı Olan Geçici Hukuki Korumaların Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi”, *MİHDER*, C. 3, S. 5, 2006, s. 1235-1275.

ÖZEKES, Muhammet: *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, Adalet Yayınları, 9. Bası, Ankara, 2009.

ÖZER TAŞKIN, Özden: “Velayette Çocuğun Yüksek Yararı ilkesi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 2006.

ÖZGENÇ, İzzet: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınları, 19. Bası, Ankara, 2023.

ÖZTAN, Bilge: *Medeni Hukukun Temel Kavramları*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.

ÖZTAN, Bilge: *Aile Hukuku*, Turhan Kitabevi, 5. Baskı, Ankara, 2004.

PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz, ÖZEKES, Muhammet: *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz, ÖZEKES, Muhammet, AKKAN, Mine, TAŞ KORKMAZ, Hülya: *Medenî Usul Hukuku*, C.III, 15.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017.

PEKCANITEZ Hakan; AKKAN, Mine: “7343 Sayılı Kanun’la İcra ve İflas Kanunu’nda Yapılan Değişikliklerin Zaman Bakımından Uygulanması”, 2022, *TBB Dergisi*, S:60, s: 259-297.

PEKCANITEZ, Hakan/SİMİL, Cemil, *İcra ve İflas Hukukunda Şikâyet*, 2. B., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz, SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral, ÖZEKES, Muhammet: *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, 4. Bası, İstanbul, 2017.

REYHANİ YÜKSEL, Sera: “Üçüncü Kişilerin Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasını İsteme Hakkı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C:25, S:2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, 2019, s: 1539-1556.

RUHİ, Ahmet Cemal: “Yabancı Ülke Mahkemelerinden Alınan Velayet Konusundaki İlamların Türkiye’de Tenfizi”, *AÜHFD*, C: 7, S:3-4, 2003, s: 721-756.

RUHİ, Canan/ RUHİ, Ahmet Cemal: *Tebliğat Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2023.

SARISÖZEN, Serhat: “İcra ve İflas Hukukunda Canlı Haczi”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 2, 2015, s:53-95.

SCHWENZER Ingeborg/ KELLER Tomie: Recent Developments In Swiss Family Law, Public and Private International Law Bulletin, S: 35, S:1,2015, s: 1-28.

SEÇER, Öz: “Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma”, *İNÜHFD*, C:7, S:2, 2016, s: 259-286.

SELÇUK, Seyhan: “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 73, S:1, 2024, s: 309-354.

SERDAR, İlknur: “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, *DEÜHFD*, C:9, Özel Sayı, s:739-761.

SERDAR, İlknur: “Birlikte Velayet”, *DEUHF*, C:10 S:1, 2008, 155-197.

SEROAZAN, Rona: *Soybağı Hukuku Üzerine Çeşitlemeler*, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, s:759-777.

SEROZAN, Rona: *Çocuk Hukuku*, Bateş Yayınevi, İstanbul, 2017.

SEYHAN, Nebahat Aybike: “Ana Hatlarıyla Paradan Başka Borçları Havi İlamların İcrası”, *International Journal of Social Inquiry*, C:11, S:2, 2018, s: 311-348.

ŞİRİN, Memduh Cemil: “Çocuğun Yararı Gözüyle Çocuğun Yüksek Yararı İlkesine Bakış”, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2019, C:4, S:8, s:219-240.

TAŞATAN, Caner: “Velayetin Değiştirilmesi”, *MÜHFD*, S: 28/1, 2022, s: 387-406.

TAŞKIN, Özden Özer: “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, *AndHFD*, C: 6, S: 1, 2020, s: 239-262.

TAŞKIN, Özden Özer: Velayette Çocuğun Yüksek Yararı ilkesi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 2006.

TOK, Ozan, “İcra İşleminin Yapısı ve Hukuki Rejimi”, *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S:1, C:9, Sakarya, 2021, s:57-85.

TOPAK, Süleyman: Boşanma Davalarında Yargılama Usulü, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kayseri, 2021.

TOPAL, Önder: “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların veya Tedbir Kararlarının İcrasında Yeni Dönem” (Yeni Dönem), *SÜHFD*, C:30, S:3, 2022, s:1331-1365.

TÜRKMEN, Ahmet: “Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı” (Kişisel İlişki), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C:26, S:2, 2020, s:1126-1156.

UYAR, Talih: “Çocuk Teslimine (İİK mad. 25) ve Çocukla Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına (İİK mad. 25a) İlişkin İlamlı Takipler”, <https://app.e-uyar.com/> (E.T. 02.09.2023).

UYAR, Talih: “İcra ve İflas Hukukunda Şikâyet Sebepleri”, *TBB Dergisi*, S:50, 2004, s:97-120.

UYUMAZ, Alper: “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocuğun İhmali ve Anne Babaya Karşı Korunması”, *Legal Hukuk Dergisi*, C. 14, S. 160, Nisan 2016, s: 1971-2005.

ÜSTÜNDAĞ, Saim: *Medenî Yargılama Hukuku*, C.I-II, 6.Baskı, İstanbul, Alfa Yayıncılık, 1997.

YARDIMCI, Taner Emre: “Ölçülülük İlkesi Bakımından Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Yönelik Cebri İcra Araçları”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C:15, S: 167, s: 1485-1490.

YAZICI TIKTIK, Çiğdem: “Bir İşin Yapılmasına veya Yapılmamasına İlişkin İlamların İcrası”, *DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı 2014(Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan), s: 2735-2776, s.2740.

YENİYOL Kağan: “Çocuk Koruma Kanununda Yer Alan Tedbirlerin Çocuk Sağlığına Etkisi”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2019.

YENİSEY, Feridun: *Ceza Hukukunun Güncel Kaynakları*, Bahçeşehir üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 101.

YILMAZ Ejder/ ÇAĞLAR, Tacar: *Tebliğat Hukuku*, Ankara, 2013.

YILMAZ, Canan: “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C:35, S:1, 2015, s: 103-141.

YÜCEL, Yeliz: *Türk Medeni Kanunu’nda Boşanma Halinde Velayet, Çocukla Kişisel İlişki Kurulması ve Çocuğun Soyadı*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2018.